colai
Defens

36
15 E
10

I

26 15 E. 10.

8-25-L. 11
34-7-B. 8-1

GENNADII SCHOLARII PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI

DEFENSIO QVINQVE CAPITVM,

Quæ in ſancta & œcumenica Florentina Synodo continentur,

Fabio Beneuolentio Senenſi interprete.

AD SANCTISSIMVM D. N. Gregorium Papam XIII.

DE LICENTIA SVPERIORVM.

ROMAE,
IN AEDIBVS POPVLI ROMANI
M. D. LXXIX.

36 15 E 10

CAPITA.

De proceſsione Spiritus Sancti *pag. 1.*
De ſacrificio in azymo, uel fermẽtato *pag. 43.*
De purgatorio *pag. 65.*
De fruitione ſanctorum *pag. 89.*
De primatu Papæ *pag. 110.*

SANCTISSIMO D. N. GREGORIO PAPAE XIII.

CVM ante aliquot annos Pater Beatiſsime de ſtatus eccleſiaſtici præſtantia pauca quædam conſcripſiſſem, ciuilibuſque & humanis rationibus oſtendiſſem, non reperiri politiam inter omneis alias ea excellentiorem; reliquum erat id theologicis & diuinis teſtimonijs comprobare. Sed dum in hac cogitatione totus defixus ſum atque hæreo, incidi in Græcum Gennadij volumen Conſtantinopolitani Patriarchæ: in quo hæc omnia nouo quodam more erant expoſita, ac diſputata: aliaque ſcilicet cõplura de Petri primatu, & ſummi Pon-

tificis in concilijs auctoritate: reſponſiones præterea aduerſus eos, qui eccleſiaſticorũ diuitias, eorumque cultum, & viuendi rationem ſuggillabant. quæ quidem cum non tantum copioſe, & eleganter, præterque communem ſcholaſticorum vſum eſſent pertractata; uerum etiã ſummopere pie, atque catholice; operæpreciũ eſſe duxi ea non ſinere ſub modio diutius deliteſcere, ſed Romana ciuitate donare, atque ex umbra in lucem proferre; uicemque illius uehementer indolui, quod tam egregius auctor ſua laude fraudaretur, nec hæreticis noſtræ tempeſtatis obijceretur, qui Græcum hominem, uel regiæ Vrbis Patriarchã, ideſt pontificiæ dignitatis æmulum, conſpiciant arma retundentem, quæ aduerſum nos diſtringi conſueſſent. Nam is primũ diuinæ ſcripturæ locos præcipuos adducit, eoſque ingenioſiſsime explicat; deinde pontificum, conciliorumque decreta ſuper Petri primatu: poſtremo ſuæ gentis ſcriptorum, hos occidentis, illos orientis doctores appellans. adhibet præterea nouellas quaſdam Iuſtiniani Imperatoris conſtitutiones, in quibus primam ſedem agnouit Romani Pontificis, cæteris poſthabitis omnibus: ex quo perſpicuum cuicunque eſſe poteſt, hunc omnem fere antiquitatem perluſtraſſe; atque ex

abditis latibulis multa feliciter eduxiſſe. Ea & ſi Græcis ſuis compoſita ſunt; qui adeo impudenter a concordia in Florentino Concilio firmata deſciuerunt, tamen omnia aduerſus iuniores hæreticos mirifice ſunt accommodata; atque id potiſſimum de Petri primatu, & alterum de igne purgatorio caput. nam ueluti Græci poſt obedientiam Pontifici Romano ſubtractam, infame Mahomethis iugum ſubierunt; ita & noſtri temporis hæretici in maximas calamitates inciderunt, ex quibus humana, & diuina iura (quantum in ipſis fuit) funditus peruerſa ſunt, atque conturbata. Turcæ poſt impia Lutheri dogmata totam fere Pannoniam occuparunt. ſed plura & fortaſſe imminentia non libet addere, nec tam infelices exitus Chriſtianis hominibus ominari. apud Anglos, Scotos, Germanos, Gallos, quot mala contigerint, poſtquam Vgnotti ſe a Romana Eccleſia ſeiunxerunt, uel cæcis eſt cognitum. Cæterum ſi hæc a Latino pertractata fuiſſent, poterat quiuis facile ſuſpicari, eũ ſibimet aſſentari, & ſecum colludere; ſed cum a Græco compoſita ſint, non Romæ apud nos; ſed in regia Vrbe apud ſuos, neceſſe eſt confiteri eum diuino numine afflatum conſcripſiſſe: eoque magis quod is iuriſiurando interpoſito te-

ſtatur,

ſtatur, ſe tantum ueritate ductum hæc ſcribere, & tanquam ante Dei tribunal conſtitutum alio nunquam oculos deflexiſſe. Verum alias etiam Romani Pontifices ſibi Græcos homines adiunxerunt, ueluti Beſſarionem Nicænum, & Ruthenum Iſidorum S.R.E. Cardinales, uiros omni uirtutum genere inſignitos, alioſq. eiuſdē hominesnotæ. At ueſtra Sanctitas ulterius eſt progreſſa, cum Græcorum collegium nuper inſtituerit, & paulo ante Germanicum: quæ duæ nationes ſi ſe nobis adiunxerint, cæteræ nullo negotio ſubſequentur, & ad primam ſanitatem reuertentur: quod quidem ſub ueſtræ Sāctitatis auſpicijs ſperare poſſumus, & debemus, cum ea publicis ſemper inuigilet commodis, & intēdat: ac ueluti impiger nauta nunquam clauum de manu dimittat, uere Chriſti Vicarius & Petri ſucceſſor. Eodem pertinet Neophytorum collegium ſapientiſſime nuper auctum, uel conditum, quaſi ſeminarium omnium, qui ſuæ gentis ſectis deſertis ſub Chriſti Dei noſtri uexillis uoluerint militare: ſed diuino prorſus conſilio contigiſſe uidetur, quod eo potiſſimum tempore prodierit Gennadius, quo Græcorum collegium eſt conſtitutum, quaſi gratias acturus ob ingentia beneficia erga ſuam gentem collata; depreceturque

turque

turque ut ueſtra Beatitudo hoc ſtudium perpetuo ſeruet, cum litteræ, & diſciplinæ omnes magna ex parte ab iјs exortæ ſint, & ſacra Theologia eorum ſcriptis maxime ſit exculta, & illuſtrata, curiæque Romanæ dignitas ab alijs poſtea miris præconijs ſit celebrata; nam Nicænus Beſſarion, & Trapezuntius Georgius de primatu Petri lectu digniſſima condiderunt, paucis ea quidem cognita, ſed luce, & ſole digniſſima. Verum hi longo interuallo ab eloquentia Gennadij abſunt, de quo auctore Nicolaus Maioranus Epiſcopus Melfitenſis ueri, & uirtutis amātiſſimus ſæpe dicere ſolet: Ego quinquaginta annos in famulatu huius ſanctæ ſedis, & Pōtificum uixi, eoſque ob innumera in me merita colui ſemper ut debui: at nulla alia re magis ad eorum cultum ſum accenſus, & inflammatus, quam ex huius uoluminis lectione. Non dedignetur ergo V. Sanctitas cum per ſacras licuerit occupationes huc, ueluti in amœnum quoddam Viridarium pauliſper diuertere, & reliqua etiam quattuor capita oculis perluſtrare, quorū uertendorum onus mihi iniunctum eſt. Reliquum eſt, ut Deum optimum maximum pro incolumitate ſua omni conatu deprecemur, quæ cum ſit ad publicas nata commoditates, longiora uita

ra uitæ

ra uitæ ſpatia meretur, non tam ob laborũ ſuorum fructum, quibus etiam maiora debentur, quam ad totius reipublicæ Christianæ commodum, ac beneficium: Cui omni adhibita humilitate pedes deoſculamur, & fortunam noſtram commendamus. Romæ calendis Nouembris: M. D. LXXIX.

Sanctitatis V.

Humillimus ſeruus Fabius Beneuolentius.

ANTONIVS CAVCVS
ARCHIEPISCOPVS
CORCYRENSIS
Cameræ Apoſtolicæ Clericus, Lectori.

CVM paucis ab hinc annis apud orientales Græcos munus obiens Epiſcopo debitum, Corcyræ degerē; oblata eſt mihi occaſio internoſcendi penitus, quid ij de fide, ac religione ſentirent: cumque eorum ritus & dogmata maiori ex parte à catholica veritate recedere intellexiſſem; per ocium libuit ea adnotare, & literis mandare. Itaque libro de hæreſibus iuniorum Græcorum conſcripto, Gregorio XIII. pont. Max. dicaui & tradidi. inter cætera abſurda, & à vero prorſus abhorrentia, animaduerti id eſſe potiſsimum de Papæ primatu: quem ij adeo inuidioſe & pertinaciter abnegant, vt neq. Caluino nec Luthero, vel alij noſtræ ætatis hæreſiarchæ concedant. Quamobrem apud me ſtatui, & credidi, nihil plane inter Græcum hominem, & Latinæ Eccleſiæ hoſtem intereſſe. verum id eo magis aſſererem, niſi Fabij Beneuolentij, opera viri in græcis litteris non vulgariter eruditi, mei familiaris & domeſtici ad manus meas opus quoddam perueniſſet, Gennadij Scholarij Conſtantinopolitani patriarchæ de Papæ auctoritate. quod cum mihi valde nouum, atque incredibile videretur, omni adhibita cura de hoc autore, & auctoritatibus ſuper hac re prolatis, perquiſiui. Ac cum contra quam expectabam perſpexiſſem, & copia rerum & pondere, hunc cæteros qui de hac re conſcripſerunt anteire; ſuaſi vt tam egregium opus cum Latinis communicaret; vt non parui futurum momenti ad Eccleſiæ Romanæ dignitatē patefaciendam, atque illuſtrandam: pollicitus pro hac re peragenda

omne meum ſtudium, atque opem. Nam ſi tum cum apud Græcos in oriente verſarer, huius libri facultas contigiſſet; ita proculdubio eorum temeritatem, & impudentiam retudiſſem, vt reſpondendi locus amplius datus non fuiſſet. quoniam huic obijcere, ut alijs quibuſdam non potuiſſent eum eſſe Latinorum aſſeclam, & in illorum gratiam ſcribere, cum eſſet Conſtantinopolitanus patriarcha, & ab ijs electus: nec quod Romæ nobiſcum verſatus, cum is occaſione Florentini concilij tantum ſit in Italia commoratus; vbi ſemper Eccleſiæ Romanæ fauit, vt in actis ſynodi & eius orationibus patet. Sed poſt cum Palæologo Imperatore in Orientē reuerſus, Conſtantinopolitanus patriarcha creatus eſt, paulo ante captam a Turcis ciuitatem; in qua vixit, obijtque catholicæ fidei ſemper propugnator, & vindex, quemadmodum ex hoc libro liquido declaratur, & ex alijs quantum audire & legere licuit. Conuertant igitur oculos & mentem ad huius operis lectionē pij, catholici, & veri amantes viri: exiſtimo nanque me hoc vere aſſerere poſſe, pauca huiuſce generis ſcripta reperiri, quibuſcum Gennadij lucubrationes, ſiue facundiam ſpectes, ſiue doctrinam, conferri valeant, tum ad apoſtolicę ſedis auctoritatem propagandam, tum ad hæreticorum rabiem compeſcendam. Valete.

VITA GENNADII SCHOLARII PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI.

IOANNES *Palæologus Conſtantinopolitanus Imperator, cum* Ferrariam *ab Eugenio iiij. fuiſſet euocatus pro Eccleſiæ concordia tranſigenda; eduxit ſecum viros eccleſiaſticos, laicoſque omni virtutum genere inſignes. Inter cæteros ex clericis Nicænum Beſſarionem, & Iſidorum Ruthenorum patriarcham: ex laicis* Georgium *Scholarium ſenatorem, & alios quoſdam, quos non eſt neceſſe commemorare, cum in concilij Florentini actis affatim legantur. cæterum diſputationes de fide inter Eccleſiaſticos interceſſerunt; laicis (vt mos eſt) ſecluſis. Scholarius igitur & ſi dignitate multis eſſet inferior, doctrina tamen nulli erat ſecundus: vt ex hoc commentario patet, in quo decreta Concilij tuetur. ſed & in eodem Concilio duos libros edidit, ſuæ fidei confeſſionem in ijs exponendo: quos Imperatori, alijſque in ſynodo legendos tradidit; eoſq. audiui Pariſijs Latinos factos; atque editos. Præterea hic tres orationes compoſuit; vbi Græcos ſuos ad vnionem cum Latinis hortatur luculentiſſimas; nam eloquentię palmam huic tribuere tum Græci videbantur; iccirco eæ iuſſu Imperatoris volumini Concilij actorum inſertæ ſunt. Ergo concordia poſt multas concertationes inter Græcos & Latinos tranſacta, Imperator cum ſuis Conſtantinopolim eſt reuerſus, pius profecto & catholicus princeps. Verum eo paulo poſt vita defuncto, in regno ſucceſſit Conſtantinus eius frater cognomento Dragaſes, non eadem qua frater erga Romanam Eccleſiam pietate. opera igitur & ſuaſu Marci Epheſini Epiſcopi, omnia perturbata ſunt: quoniam nec Græci (vt eſt eorum leuitas) conuentis ſtare voluerunt; nam Marcus ſcriptis aduerſus Latinos editis a catholica fide ſuos abalienauit. huius temeritatem cum Scholarius ferre non poſſet, monitu Gregorij Protoſyngeli patriarchę omnibus eius capitibus reſpōdit, qui liber impreſſus non eſt, & paucis cognitus. Defuncto Gregorio ſuffectus eſt in eius locum Scholarius anno Domini 1452. vt patet ex chronico eccleſiaſtico Onufrij Panuuini, factuſque eſt e Ge[illegible]ſio Gennadius Græcorū more; qui cum ad patriarchalem apicem euecti ſunt, nomen aſſumunt quod ab eadem littera incipiat qua proprium, paulo diuerſius quam Romani pontifices conſueuere. At nec ijs contentus, ſcripſit in patriarchatu librum commentarijs quinque diſtinctum, ſecundum quinque articulos*

In Florentinō Concilio firmatos : in quibus copioſe eius decretā aſſerit ; Marcique impudentiam ſimul & temeritatem retundit; qui lapis angularis , & ſcandali petra vere dici poteſt , veluti præcipuus inter Græcos ſchiſmatis autor.. In tractandis quæſtionibus ſecutus eſt ordinem in Concilio habitum Gennadius, quæ quinque extiterunt, de ſancti Spiritus ſcilicet proceſſione , de conficiendo in azymo , vel fermento , de purgatorio, de fruitione ſanctorum, & de Papæ primatu . in qua re oblata eſt ei occaſio omnem eloquentiæ ſuæ copiam effundendi , non vt in alijs capitibus euenit , quæ acrimoniam tantum poſtulant diſputandi ; quamquam vbique ſua explendeſcat oratio. Is hunc librum in vrbe Conſtantinopolitana videtur conſcripſiſſe paulo poſt direptionem eius ſub Maomethe Turcarum Imperatore : quam rem adeo tragice in quinto deplorat , vt cuiuis lacrymas excutere poſſit . Audiui etiam de Angelo Iuſtiniano Græco homine Gebēnenſi Epiſcopo, ſe legiſſe monodiam Gennadij eiuſdem argumenti, in qua copioſe explicat , & lamentatur ſuæ ciuitatis, & gentis interitum , vel magis excidium . retulit etiam ſe habere opuſculum diui Thomæ Aquinatis de ente & eſſentia, ab eodem autore in Græcum ſermonem verſum, & commentarijs ab eo illuſtratum : quod aperte indicat eum vel Latina calluiſſe , vt antea opinabar ; cum multa ex noſtris autoribus in hoc libro adducat . in tractatu de Papę primatu citat quędam ex Gratiani decreto , ex quibus deprehenditur id quod modo dixi . Sed nec omittendum videtur . quod Diplobatazius Latinus iuriſconſultus quamuis Gręcus natione , ſcribit ſe vidiſſe Venetijs Gratiani decretum Gręce conſcriptum , eo allatum a quodam legato regis Cyprij : nam ſatis notum eſt iuniores Gręcos complures ex Latinis ſcriptoribus etiam eccleſiaſticos in ſuos vſus vertiſſe, qui hodie leguntur in Vaticano, & alibi. Robertus Conſtantinus Gallus in ſua bibliotheca teſtatur Gennadium hunc ſcripſiſſe libros de fide , de Dei cultu, & contra Iudęos, & reſponſiones pro Chriſtianis, & in bibliotheca regia manuſcriptos Pariſijs aſſeruari. Laonicus Chalcondyles Athenienſis libro vi. hiſtorię Turcicę, meminit huius tanquam primas apud Gręcos ſapientię partes obtinentis . Quanti fecerit hunc Beſſarion Cardinalis Nicęnus , oſtendit in epiſtola quadam ad Gręcos de Petri primatu ; in qua eadem fere leguntur , quę apud Gennadium conſcripta ſunt , interdumque ijſdem verbis . nec dici poteſt primum ſcripſiſſe Beſſarionem , cum eius epiſtola data ſit anno 1463. & Gennadius obierit 1460. ſecundum Panuinii chronicon : vt liquido pateat tunc apud omneis eius virtutem claram & celebrem extitiſſe . Et hęc de Gennadio præfatum fuiſſe ſufficiat .

AD LECTOREM

SCIENDVM eſt quod in hac verſione Gennadij, vſi fuimus auxilio quattuor codicum manu ſcriptorũ antequam Grçcus liber typis excuderetur. primus eſt aduectus e Creta: relatumq. eſt eũ fuiſſe Georgij cuiuſdam Corinthij, viri in Græcis litteris non mediocriter eruditi, quo cum ego ante multos annos Venetijs familiariter verſatus ſum. alter fuit Marcelli ſecundi Papæ: eum de ſua bibliotheca protulit Cardinalis Sirletus, quem ego honoris cauſa nomino, teſtatus illum aureis centum coemptum. Tertius ex Vaticano, ab hoc fonte deductus, ac deſcriptus. poſtremum, ſed magis vetuſtum commodauit Illuſtriſsimus Cardinalis Farneſius, at ſine nomine autoris, in inſula Naxo vna ex Cycladibus (vt videtur) conſcriptum. Animaduertendumque eſt in his omnibus, quod vbi fo. 384. linea 37. in græcis impreſsis legitur Ianuarius, in ſcriptis haberi Iouianus, alludendo ad Iubaiani nomen; ad quem ſcribit Cyprianus horum ſimilia, quæ in epiſtola Iubaiani continentur. Sed locus a Gennadio adductus reperitur in epiſtola ad Ianuariũ, vt non auſim reprehẽdere eos, qui Ianuariũ pro Iouiano repoſuerint. Idẽ euenit de Eunomio folio 399. linea 20. in cuius locum impreſſus poſuit Macedonius, eiuſdẽ hæreſis cũ Eunomio autor, vt Niceta grçcus ſcriptor atteſtatur, vbi de hæreſiarchis, & eorum hæreſibus ſermonem habet. quod addidimus, vt magis curioſis ſatisfaceremus.

Præterea non omittendum in tractatu de Sancti Spiritus proceſsione, Græcos vti quibuſdam vocibus, quarum ſignificata non vndequaque Latinis reſpondent, veluti αἰτία, οὐσία, ὕπαρξις, ὑπόστασις. αἰτία quod ad verbum ſignificat cauſa, cum Græci dicunt Spiritum ſanctum eſſe ἐκ τῆς αἰτίας τοῦ πατρὸς Latini doctores pro cauſa dicunt principium, vel origo: nam Græci verbi vis vtrumque ſua latitudine comprehendit. icc irco fere ſemper ex Gennadio ita vertimus αἰτίαν. ἀρχὴν

modo

modo eſſentia, modo ſubſiſtentia, & ὕπαρξιν ſubſiſtentia, & ſubſtantia, quamquam Beſſarion in ſua oratione dogmatica ad Græcos in concilio, quam is poſtea latinam reddidit, vertit exiſtentia & ſubſiſtentia promiſcue. pro qua voce Boetius in tractatu de duabus Christi naturis aduerſus Eurychem & Neſtorium, videtur vſus fuiſſe πρόσωπον, ὑπόστασις vertimus perſona, & hypoſtaſis, & ſubſiſtentia. Cæterum de vi horum verborum non eſt amplius quod laboremus, cum ea quandoque confundantur, vt Boetius in ſupradicto oſtēdit tractatu. In concilio etiam Florentino ſeſsione 17. & 18. eadem vberrime explicantur; & apud diuum Thomam leges nonnulla in libro de Græcorum erroribus ad hoc argumentum pertinentia, atque ad omnes Gennadij tractatus; eædem enim quæſtiones in concili. Lugdunenſi a Græcis diſputatæ ſunt, quamuis exitu diſpari: quoniam Imperator tantum Græcus cum Pontifice conſenſit, ſuis doctoribus peruicaciſsime reluctantibus. verum hæc alias loco commodiore dicentur.

In epiſtola diui Maximi ad Marinum folio 21. linea 9. vbi legitur, comprehenderunt. ſciendum quoſdam vertiſſe ſuſceperunt: poteſt dici etiam apprehenderunt, nam ἐπελάβοντο vtrumque ſignificat. de qua epiſtola leges multa ſeſſione 7. & 23. in Florentino concilio. & ibidem vbi legitur in impreſsis [illegible] per ν, ſcribēdum eſt ex manuſcriptis Vaticani [illegible] per ν, vbi totus hic locus fuſius explicatur, vt ſuo tempore in annotationibus docebimus.

Salue maxime Gennadi Senator
Byzanti, eloquio tonante cuius
Vires hæreſis impiæ domantur,
Græcorumque Epheſique pertinacis.
Salue, qui ſolium, vicemque Petri
Ius, & dogma ſacrum tuere Romæ.
En quod tu Latio dediſti honoris,
Idem dat Latium tibi viciſſim.
Nam qui græcus erat tuus libellus,
Nunc & per Fabium ſonat latine,
Vt Græcis venereris, & Latinis.

Petri Conteſtabilis Genuenſis.

Inclyta Gennadio lætetur Roma Latino,
Quæ celebri partu nuper adaucta fuit.
Quo plures factus noſter, quam Græcus habebat
Aſſeclas, Latio hoc gloria maior erit.
Et Fabium, ſtudio cuius noua munera dantur,
Illuſtrem æterno tempore reddet honos.

I. Hieronymi Catenæ Nurſini.

Quam merito a falſis, Gennadi, vera tuentem
Nulla habita gentis te ratione tuæ,
Gloria conſequitur? veris te laudibus ornat
Romano in ſolio qui ſacra ſceptra gerit.
En colit Heſperius, te iam veneratur Eous.
Dum morem patrium deſeris, aſtra tenes.

FRANCISCVS PINTA PRESBYTER AC THEOLOGIAE DOCTOR STVDIOSO LECTORI.

EN. habes humaniſſime lector, librum ſane quam eruditum & pium: quem a Gennadio Patriarcha Conſtantinopolitano Græco primitus ſermone conſcriptum, Fabius Beneuolentius Senenſis, vir tum ornatus alioqui, tum non vulgariter eruditus, Romana donatum lingua, in communem Latinorum vtilitatem emittit. Eum ego librum ab admodum R. Fratre Paulo Conſtabili Sacri Palatij Magiſtro, viro integerrimo, ad me, vt illum examinarem tranſmiſſum, non ſine ſumma quadam animi alacritate perlegi, idque non tã quod opus ipſum recẽs eſſet ac varium, quã quod multa in eo ſeſe mihi obtulere ſcitu digniſſima, quæ nuſquam hactenus legeram apud Latinos autores. Facta autem quã diligenter a me fieri potuit collatione cum Græcis, nihil (vti arbitror) temere elapſum eſt, quod tuas lector aures queat offendere: niſi quod cum res ipſę de quibus in hoc opere diſputatur, ſint perdifficiles, vix fieri potuit, ut non aliquid interdum aut duriter, aut obſcure, aut etiam parum eleganter in aures incurrat. Scis enim quam ſit difficile de rebus (quales hæ ſunt) diuinis, copioſe perſpicue & ornate conſcribere. Contentus igitur eſſe debebis, quod Gennadiũ de præſtantiſſimis noſtræ religionis dogmatibus, latino loquentẽ ſermone licet audire. Iam vero vt de toto ipſo opere dicam quod ſentio, nihil in eo non pie ſimul & erudite, nihil non acute diſſeritur; nuſquam non, aut catholica fides validiſſimis argumentis adſtruitur, aut hæreticorum & ſchiſmaticorum machinamenta ingenioſe, ac ſubtiliter eliduntur: vt vere poſſim aſſerere, ſi nihil vnquam, ſanctiſſimis Conciliorum, præſertim vero Florentini Decretis, aduerſus Græcos qui ab Eccleſia Romana deſciuere, definitum hactenus extitiſſet, vel hæc tantum commentaria (modo legerentur depoſito æmulationis ſtudio) poſſe ſufficere, vt miſeranda Græcorum natio, ab inueteratis erroribus reuocata, planum atque directum catholicæ veritatis iter aſpiciat. Verum hoc Dei Opt. Max. opus eſt, quem precari ſemper oportet, vt iſthæc pro ſuæ voluntatis arbitrio perficiat. Porro autẽ de Gennadio, admonuiſſe ſufficiat, eũ, ipsũ eſſe autorẽ, qui ſeſſione vltima Florẽtini Concilij Georgius Scholarius dicitur, qui & in eodẽ Concilio celebres, pro ineunda cũ Latinis cõcordia orationes, ad Græcos habuerit, qui deniq. doctiſſimus, non a priuato quopiã laudatore, ſed ab vniuerſo Cõcilio nominari meruerit. Verũ hac de re ſuſius ipſe etiã interpres eloquitur. Supereſt vt ſi quid ego laboris, ſi quid operæ aut induſtriæ (quod minime diſſitetur interpres) in huius operis recognitione poſuerim, ſi quid in cõmunem omniũ vtilitatem cõtulerim, totum id Deo bonorum omnium autori, chariſſimus in Chriſto lector adſcribat.

GEN-

INDEX
AVCTORVM ET RERVM AC SENTENTIARVM
QVAE SVNT APVD GENNADIVM
a Cæſare Mazzutello Concinnatus

AVCTORVM

A

AMBROSIVS 28
Anacletus Papa. 119.120
Anaſtaſius Synaites. 18.101.116
Andreas archiepiſcopus Cretæ. 102
Apoſtolorum conſtitutiones. 72.78
Athanaſius. 18.21.23.24.25.40. 74.96.
Auguſtinus. 28.30.31.32.33.34

B

Baſilius. 9.10.125.36.40.45.83

C

Cantica. 154
Concilia. 114. *primum.* 11.148. *ſecundũ.* 148. *tertium.* 13.147. *quartum.* 35.147. *quintum.* 14. *ſextum.* 14.18.34. *ſeptimum.* 14.35. *octauum.* 145
Chalcedonenſe. 128.147. *Cõſtantinopolitanum.* 120. Epheſinum. 147. Epheſinũ hæreticorũ 127. *Florentinum.* 3.4.5.42.43.65.89.110.146
Lugdunenſe. 145. *Nicenũ.* 16.114. *Sardicenſe.* 130
Conſtantinus Imperaor. 11
Cyprianus. 120.124
Cyrillus. 6.9.11.12.13.17.22.24 25.133.

D

Damaſus Papa. 27
Dauid propheta. 149
Decretum. 114.119.120
Dionyſius Areopagita. 40.71

E

Eccleſia catholica. 134
Eccleſia græca. 96. *uſq. ad pa.* 100
Eccleſiaſtes. 137
Epiphanius Cypri Archiepiſcopus. 20
Eſaias propheta. 30.95.143
Exodus. 47.59.60.78.137
Ezechiel propheta. 106

F

Felix Papa tertius. 131

G

Gregorius Dialogus Papa. 26.27. 62.69.79.80.93.95.119.120
Gregorius Nazanzenus. 71.92. 105.112.
Gregorius Nyßenus. 7.8.10.11.15. 22.72.92.

H

Ieremias propheta. 40.142

c *Hiero-*

Hieronymus. 29
Hilarius græcus auctor. 24
Hormiſda Papa. 24

I

Iacobus minor apoſtolus. 45
Innocentius Papa primus. 12
Ioannes Chryſoſtomus. 12.13.17.37. 45.46.48.50. 51.54.55.57.72. 74.75.83.92.136.149
Ioannes Climacus. 101
Ioannes euangeliſta. 4.5.6.12.17.19. 23.25.27.33.37.38.42.45.52.92 95.102.103.112.113.126,127. 132.136.140.149.153.
Ioannes Damaſcenus. 6.7.14.39.50. 66.70.77.82.96.100.101.113. 121.
Iob. 71.96
Ioel propheta. 12
Iudith. 59.124
Iuſtinianus Imperator. 125.130

L

Leo Imperator. 113
Leo Papa. 28.35.119.130
Lucas euangeliſta. 19.46.47.48.59. 78.84.88.93.107.108.112.113. 132.138.141.143.

M

Malachias propheta. 86
Marcellus Papa, 119
Marcus euangeliſta. 45.46.61.103. 112.113.135.
Marcus Epheſi Epiſcopus hæretic'. 93 *eius epiſtola ad omnes gentes & encomium in Heliam.* 94
Matthæus euãgeliſta. 4.11.24.28.38. 45.46.47.63.88.111.112.113. 118.127.136.136
Maximus, 21.69.126.129

N

Nicephorus Calliſtus Xanthopulus. 55.58.
Nicolaus Papa primus. 120
Nicolaus Papa quintus. 141
Numeri. 137

P

Paulus apoſtolus. 5.10.13.19.30. 25.45.82.93. 100. 104. 108. 132.138.148.149
Pelagius Papa. 120.121
Petrus apoſtolus. 4
Prouerbia Salomonis 2
Pſalmi. 2.29.34.68.77.84.90.96. 104.126.144.

R

Regum libri. 61.137

S

Sapientia 80.139.152
Sapiens quidam. 96
Symeon Metaphraſtes. 10.18.92.128 152

T

Taraſius Conſtantinopolitanus Patriarcha. 21
Theodoritus. 14.59
Theodorus Studites. 135.144.145. 146.147
Theophanes. 14.96

V

Vita ſanctorum Patrum. 37

Z

Zonaras. 130

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM.

ACACII Conſtantinopolitani patriarchę ad Petrum Antiochenum monitio. 132
Accipere in Deo quid ſit, & quomodo intelligatur. 5.8.9.10 37.
Adumbrata legis veteris a Chriſto in aliam formam commutata 53
Aeſtas pro futura vita in hiſtoria Epulonis accipitur. 68
Agapetus Papa Anthimū Trapezuntium hæreticum ſede deijcit. 130
Agatho Papa Monothelitarum hæreſim ſuſtulit. 145
Agni, & vituli ſacrificij effectus. 51
Alexādrię primus pōtifex Marcus. 118. 119
Alexandrinę ſedi, & alijs Romana pręfert. 115. 119. 130. 131
Alexandriæ patriarcha Athanaſius. 145. Cyrillus. 11. 133.
Alexandro Papæ Imperator ſe ſubijcit. 112
Ambroſii & eius ſcriptorū cōprobatio. 35
Ambroſio laus a Baſilio tributa. 28
Ambroſii locus de proceſsione Spiritus ſancti 28
Amphilochij, & eius operū approbatio. 35
Anacleti Papæ locus de primatu Papæ. 119. 120
Anaſtaſius a Synai monte nominatus. 18. 101 fuit diſcipulus S. Maximi. 126. 130
Anaſtaſius & eius ſcripta cōprobantur. 35
Anaſtaſii locus de proceſsione Spiritus ſancti 18. de animarum ſtatu poſt mortem. 101. de primatu Papæ. 130
Anatolius Cōſtantinopolitanus patriarcha ab hęretico electus a Papa permittitur, & cur. 130
Andreas protocletus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præfuit 118
Andreæ Cretæ Archiepiſcopi locus de fruitione ſanctorum. 102
Andreæ, Neſtorij, & aliorum hæreticorum ſcripta damnantur. 15
Angelorū ordo de cœlo lapſus, replēdus. 105
Anima eſt in corpore vt forma, & homo conſtat corpore & anima. 104
Anima cum ſit immortalis perfecte ſuſcipit beatitudinem. 104
Animæ nunc ante diem reſurrectionis aut in cœlo, aut in purgatorio, aut in inferno ſunt. 69. 93. 94
Animas nūc eſſe beatas in cœlo probatur. 4. 69. 79. 90. 91. 92. 93. 95. 96. 97. 100. 101 102. 104 105. Vide Sanctorum animas.
Animæ iuſtorum ſunt in cœlo poſt aduentum Chriſti. 96
Animę iuſtorum fruuntur uiſione Dei. 89. vſque ad pag. 109
Animæ iuſtorum die iudicij corporis etiā beatitudinem conſequentur 95
Animabus iuſtorum quæ ſunt in cœlo, viuorum ſuffragijs non eſt opus 79
Animarum purgatorium eſſe, & eis viuorum prodeſſe ſuffragia probatur. 4 65. 67. 70 71 72 73 74. 75. 76. 78. 79 80. 82. 83. 84 86. Vide Purgatorium.
Animæ in purgatorio exiſtentes quid & quātū a viuis capiant emolumēti. 74. 88
Animabus quæ ſunt in purgatorio quam vtilis oblatio ſacræ hoſtiæ. 81
Anima purgatorij igne qualis efficiēda. 83.
Animarum in inferno damnationem eſſe probatur. 4 68 69. 71. 77. 78. 79, 99. 101. 102. Vide Inferno.
Animabus poſt mortem non eſt pœnitentię locus. 68
Animabus quæ ſine fructu pœnitentiæ deceſſerint, nulla vtilitas accedit. 68
Animæ quæ, cur, & quando ſint inferno damnatæ. 4. 69
Animabus damnatarum conſulere eſt inſanire 77. 78. 79
Animarum damnatarū pœna quæ, & qualis ſit. 66
Animarum damnatarū poſt iudicium erit perfecta, & ſine fine punitio. 70
Antiochiæ Petri ſedes primum fuit, deinde Romam tranſlata. 119
Antiochiæ præſes Ignatius. 118. 131
Antiochenę ſedi & alijs Romana præponitur 115. 119. 130 131
Antonij ſancti laus, viſio, & fruitio. 97. 102
Apollinaris hæreſis quæ. 111
Apoſtolerū, & ſucceſſorū poteſtas eadē 115
Apoſtolorum conſtitutiones de commemoratione pro defunctis. 72. 78
Apoſtolis poteſtas a Chriſto tradita 112
Apoſtoli debebāt habere caput, & ideo ipſis præficitur Petrus 112 113
Apoſtolorum princip is Petri ſucceſſor Ro-

manus Pontifex.111
Apoſtolorum præſes Petrus, & Apoſtoli aliorum.111.113
Apoſtoli terrarum orbis magiſtri conſtituuntur.112
Apoſtoli in azymo, & fermentato ſacrificarunt.56
Apoſtolorũ capita quãtę venerationis ſit.135
Aquæ ſtilla in hiſtoria Epulonis pro pœnitentia ſumitur.68
Arcadio,& Eudoxię Imperatorib. litterę ſcribunť ab Innocẽtio p Chryſoſtomo.123
Arcadij Epi reuerentia in Ro. Pontificẽ.147
Ar j hæreſis a Silueſtro Papa ſublata. 16. 132.145
Ario,& Macedonio deteriores qui ſint.122
Arſac j & eius ſectæ Epiſcopi deponi iubentur.124
Aſina,& Balaã ſcelestẽ medijs vtiť De⁹.137
Athanaſius,& eius ſcripta cõprobantur. 35
Athanaſius ad Iulium papam confugit.128 a Liberio,& Iulio in Alexandriã reſtituitur.145
Athanaſii locus de proceſsione Spiritus sãcti 18.21 23 24 25 40. de purgatione,& ſuffragijs 74 de ſtatu iuſtorũ & damnatorum poſt mortem.96
Athanaſius, & eius fruitio.100
Audire in diuinis quid ſit.5.62
Auguſtæ preces quantum profuerint viro ſuo Theophilo.76
Auguſtini laus 35
Auguſtinũ non recipiẽs anathematizať.68
Auguſtini locus de proceſsione Spiritus sãcti.28 30.31 32
Azymũ & fermentatũ,quid ſignificent. 62
Azymo pane apud Latinos & in fermentato apud Græcos conficitur ſacramentũ. 3.43.44. & cur 62
Azymus & fermentatus intelligitur, dicendo panem ſimpliciter.59
Azymo vel in fermentato ſacrificari Chriſtus non curauit.52.56.neq. Apoſtoli.56 neq. Eccleſia.45 62
Azymum fuiſſe, non fermentatum, in quo Chriſtus ſacrificauit, probatur.45.60
Azyma apud Hebręos initio paſchatis incipiebant.48.60
Azymis cœptis fermentatũ habere nemini licebat.48.60

B

BAlaam ſceleſto, & aſina medijs eſt etiam Deus operatus.137
Baptiſmus, & qui ante, & poſt ipſum ſaluati ſint.67
Baptiſma eſt vnum.116
Baptiſmus quibus verbis conficiatur.57
Baptiſmo abluti nulla deinde contracta macula in cœlũ recipiuntur.67
Baptizare in aqua, Spiritu ſancto, & igne quid ſit 83
Baptizandi facultas a Chriſto tradita. 112
Barbam latinis ſacerdotibus tõdendi mos. 118.136
Barlaam monachi diſputatio de primatu Papæ.143
Baſilij, & eius ſcriptorum approbatio. 35
Baſilij locus de proceſsione Spiritus ſancti 9.10.25.36. de dictione Per.& Ex.12. de pane ſacramentali.45
Baſilij fruitio & beatitudo.97
Beatitudinis locus quibus ſit aſsignatus.66
Beatitudinem a die exitus & ante Iudicij diẽ conſequuntur ſancti.4.69.90
Beatitudo poſt vniuerſalẽ reſurrectionem erit in anima & in corpore.95.104.107
Beatitudo ſanctorum cur nunc perfecta, & imperfecta dici ſoleat.104
Beatitudinem conſequuti viuorum ſuffragijs non egent.68
Beatitudinem Iſraelitę in hoc ſeculo eſſe putarunt.107
Beatitudo conſiſtit in viſione Dei 91
Beatitudine nunc frui ſanctorũ animas in cœlo probať auctoritate, vel exẽplo Anaſtaſii.101. Andreæ Archiepiſcopi Cretæ. 102. Antonij.101 Athanaſij.96. Climaci. 101. Chryſoſtomi.92. Damaſceni. 96. 100.101. Eccleſiæ gręcę precum & inſtitutorum 96. Eſaię 95. Florentini Concilij 4.65. Gregorij Nazianzeni. 92.105 Gregorij Nyſſeni.92. Gregorij Papæ.69 79. 93 95. Iob.96. Ioannis euãgeliſtę. 92.95. 101. Lucæ euangeliſtæ 93
Beſſarion Nicænus Cardinalis de primatu Petri, in epiſt. prima.

C

CÆleſtini Papę litteræ in Epheſina Synodo.147
Cæleſtin⁹ Pp. Neſtorij hęreſim deleuit.145
Calliſti Papę locus de primatu Papę.120
Canendi modi vſitati in Eccleſia ſanctorum fruitionem teſtantur. 96.97
Cathedræ Petri primatus. 111.113. in ea ſedet Romanus Pontifex.143
Cathedra Petri Antiochia Romam tranſlata.119
Cathedra Petri, in qua Papa ſedet, eſt Ieſu, & Dei.139
Cathedra Moyſis & qui in ea ſedeant, audiendi.

diendi.118 138.143
Catholici qui ſint.95
Cerei & olei vſ' ad defũctorũ ſepulchra.74
Cera,oleum,ſacrificiũ, & eleemoſyna quid ſignificent 74
Chalcedonenſe concilium ſexcentorũ triginta patrum.128
Chalcedonenſi concilio litteræ a Leone Papa miſſæ.128
Chalcedonenſis cõcilij decreta vt ſeruentur 133
Chriſtus cur incarnatus. 91 cur mortuus. 51.52.108.109.cur reſurrexit.108.cur legem & paſcha Hebrǫorum ſeruauit. 48. 50.51.54.cur inſtituit Euchariſtiæ ſacramentum 49.in infernũ deſcẽdit, patres liberauit,paradiſũ donauit. 45.67.101
Chriſtus in paſchate ſacramentũ inſtituit ſui corporis.49.50 51
Chriſtus in myſterio ſacramenti non curauit azymum eſſet,an fermentatũ. 52.56
Chriſti corpus in azymo, & fermentato conficitur.43 52
Chriſti corpus vt conficiatur, quæ requirantur 43.56
Chriſti corpus non niſi in pane triticeo, & vino vitis conficiendum.45
Chriſti corpus in pane,& vino cõfici legit̃, nõ facta mẽtione azymi,& fermẽtati. 45
Chriſti corpus licet varie apud Latinos, & Græcos conficiatur, vnũ & idẽ eſt 44
Chriſtus in azymo ſacrificaſſe colligitur. 45 47.49 55.58
Chrĩ verborũ vis,& poteſtas.57.58.121.150
Chriſti verbis panis,& vinum,in corpus,& ſanguinem tranſmutantur.56.58
Chriſti corporis ſacrificij effectus.51
Chriſtus veterem legem tulit 50. impleuit & ſeruauit.47 48.53.54
Chriſtus ſuo aduentu quid ſit in veteri lege operatus.52
Chriſtus quanti fecit humanã ſalutem. 51
Chriſtus eccleſiæ ſuæ ſponſus & aduocatus ſemper adeſt.4
Chrs a ſe ſpiritũ ſãctũ ꝓcedere oſtẽdit.4 5
Chriſtus cur inſufflauit in diſcipulos. 17. 27.29 30.33.cur.eos iterrogauit 111.121
Chriſtus quam Petro poteſtatem facit. 111 & alijs apoſtolis 112
Chriſtus voluit eccleſiam non eſſe ſine capite,& ordine.112
Chriſtus apoſtolis Petrum patrem, & magiſtrum conſtituit.112
Chriſti Vicari' Ro.Põ.4 111.35.140.144.153
Chriſti ouium paſtor Petrus.144
Chriſtus honoratur, & contemnitur, ſi ſacerdos honoretur,aut contemnatur.138
Chriſti ſignũ maxime refulget ĩ Ro.Ec.135
Chriſtus vniuerſalis reſurrectionis primogenitus.108
Chriſti in carne præſentiam negantium hęreſis.117.132. item dicentium non eſſe vocandum Dei filium.132
Chriſtianis impœnitentibus grauior erit pœna, quam ijs qui Deum non nouerunt.78
Chriſtianorum omnium pater, & magiſter Romanus Pontifex.111
Claues regni cœlorum Petrus & ſucceſſores habent.121.144.145.153
Clericorũ Romanæ Eccleſiæ facultates.115
Clericorum communicantium cum Arcadio,& Eudoxia depoſitio.124
Cœna & Paſcha an ſint idem.48.50
Columbæ in Chriſtum deſcenſus quomodo intelligatur.19
Commemoratio viuorum pro defunctis in precibus, & ſacrificijs quã vtilis. 73.74
Commemorationis ſanctorum oblectatio apud nos.92
Conciliũ Chalcedonenſe.128.132.133 Cõſtantinopolitanum 120 131.132. Cõſtãtienſe.14. Epheſinum 147. Epheſinum hæreticorũ.127.Florentinum.3 4.5.8.9. 41.42.43.44.56.65 89.100. Lugdunẽſe. 145 Nicenum.17.114.133.Sardicẽſe.130. Cõciliũ primũ.11.114 ſecũdũ.148. tertiũ. 13.quartum.35.quintum.14 ſextum. 14. 18.35.120 ſeptimum.14.octauum.145.Vide ſuis locis.
Concilia congregandi poteſtas penes Papam 122
Conſtantinopolitanum concilium de conſubſtantialitate 132
Conſtantinopolitanum concilium de Romana, & Conſtantinopolitana ſede. 120
Conſtantinus Imperator totam Italiam, ſeu occidentales regiones Eccleſiæ, Silueſtro Papę & ſucceſſoribus elargit. 116 117
Cõſtãtinus Imperator ſtratoris fungẽs officio Silueſtri equi frenum tenet.116
Conſtantinus Imperator indumenta, & ornamenta imperialia Silueſtro tradit 116.117
Conſtantinus Imperator ad orientales ſe transfert.116
Conſtantinus Imperator de ſuo nomine ciuitatem ædificare proponit.116
Conſtantini Imperatoris obedientia, reuerentia,& humilitas in Silueſtrum. 122

Conſtantino Dragaſi Imperatori litteræ a Nicolao v. miſſæ.14 19. fuit parum Eccleſiæ fidus in epiſt. nuncup.
Conſtantinopolitana ſedes prima poſt Romanam.123.poſtponitur Romanę. 115. 119.130.131
Cõſtãtinop. patriarchæ nomẽ mos in vita.
Conſtantinopolitani Archiepiſcopi, ſeu Patriarchæ Andreas apoſtolus.118. Acacius 132. Anatolius Trapezuntius, ſed ob hæreſim ſede deijcitur.130. Arſacius hæreticus qui fuit depoſitus poſt mortem. 124 Chryſoſtomus.123. Epiphanius 121.125 Gennadius in ſua uita. Ioan. Beccus.146 Neſtorius hæreticus.145. Taraſius.21.
Conſtantinopolis detrimentum ob mortẽ Chryſoſtomi.123
Cõſtãtinopolis cur, & quãdo capta.141.142
Conſtantinopolis excidium a Nicolao v. prædicitur 141
Conſtantinopolis excidij, & populationis deploratio.142
Cõſtantinopolis calamitatũ cauſſa quę.143
Conſtantinopoli diſputatio habita de primatu Papæ 143
Cõſtitutionũ Apoſtolorũ teſtimonia de ſuffragijs pro defũctis.72. de purgatorio 78
Corporum reſurrectionem Ezechiel vaticinatur 106
Creaturarum vnum principium pater filius & ſpiritus ſanctus.34 39
Creaturarũ nõ eſt ꝓdire ex Deo natura. 26
Credere in patrem, in filium, & in ſpiritum ſanctum, cur dicatur.12.
Credendo intelligitur.52
Crucifixus pro nobis vel propter nos verba in triſagio ab hæretico addita quid operata ſint.132.
Cucuſſum Armeniæ oppidum Chryſoſtomus relegatus.123
Cypriani locus de Cathedra Petri. 120. de primatu Papæ. 120. de concilio Carthaginenſi 126. de operibus hæreticorũ.126
Cypriani beatitudo 92
Cyriaci beatitudo 97
Cyrillus, Theegorus, Alexandriæ Archiepiſcopus.11 133
Cyrilli & eius ſcriptorũ cõprobatio.15.35
Cyrilli locus de proceſsione Spiritus ſancti.6.9.11.17.22 24.25. de primatu, & poteſtate Papæ.133
Cyrillus contra Neſtorium.145
Cyrilli reuerentia in Ro. Pontificem. 147
Cyrilli ſcripta contra Theodorum, Neſtorium & alios non recipientes excommunicantur.15
Cyrilli fruitio, & beatitudo.97

D

Damaſus Papa quo tempore uiguit. 27
Damaſi Papæ locus de proceſsione Spiritus ſancti.27
Damnati neq. precibus neq. ſacrificijs adiuuari debent, aut poſſunt. 67.75.77.86
Dauid ob neceſsitatem cum non eſſet ſacerdos propoſitionis panes comedit.50
Decreti locus de excommunicatis.121
Decretum Conſtantini Imperatoris de donatione facta Eccleſiæ.114
Decretum de primatu Papæ.114 Anacleti 119 120 Calliſti.120. Conſtantinopolitanæ Synodi.120. Gregorij.120. Leonis.119 Marcelli.119. Pelagii.119
Defuncti omnes in vna ex tribus claſsibus abeunt.66
Defunctorũm animę in purgatorio exiſtentes viuorum iuuantur ſuffragijs.4.71
Demetrius ſanctus, & eius beatitudo.97
Deſiderio deſideraui Paſcha &c. quid ſignificat 51
Deus vn⁹ pater, & filius & Spiritus ſãct⁹.29
Deus eſſẽtialiter vnus, perſonaliter trin⁹.31
Deus eſt ſimpliciſsimus & nil habet compoſiti.37
Deus cum non ſit compoſitus quidquid habet eſt eſſentia 5.37
Deus in ſe nil habet aduẽtitium & prǽter naturam.36.
Deus fecit omnia propter hominẽ 75. propter Eccleſiam 149
Deus cur venit in mũdũ, & cur mortu⁹. 75
Deus eſt ſummum bonum 91.99. lux non occidens.101
Dei uiſio eſt fruitio & beatitudo. 92.103
Dei viſione nulla maior oblectatio.94. nullum maius bonum.100
Deo aſsiſtere eſt finis beatitudinis.100.101
Dei cathedra eſt apoſtolica ſedes.159
Dei nuncius eſt ſacerdos.137
Deus contemnitur & honorantur ſi ſacerdos cõtemnatur & honoretur 137
Deo. quam ſunt accepta quę pro defunctis fiunt.75
Deorũ multiplicitatẽ inducentiũ hęreſis. 152
Dei mater potius quam Chriſti cur Maria dicatur.40
Dies apud Hebræos vnde numerabatur.46
Die paraſceue, & quarta feria latini oleo & piſcibus veſcuntur.118
Dionyſii locus de proceſsione Spiritus ſancti.40. de viuorũ ſuffragijs ꝓ mortuis.71

Dionyſius patriarcha Alexandrinus hæreticus.122 117
Dionyſius hæreticus a Leone Papa damnatus 130.145
Diuitis Epulonis hiſtoria.68 73. alia ſimilis.73
Doctor & magiſter non iudicandus.138
Doctorũ Eccleſię auctoritas quãta & vnde.3
Doctorum eccleſię ſententias non recipientes anathematizantur.35
Doctorum orientalium & occidentaliũ concordia in proceſsione Spiritus ſancti.35
Dominici ſancti ordo & regula.135

E

Eccleſia ſine capite, & ordine eſſe non poteſt.111.112
Eccleſia Romana Eccleſiarum caput.54.117 124.147. prĩceps.115.119.147. Monarcha 119. probatur.127
Eccleſiam Romanam non habere pro capite ſchiſmaticum eſt 120
Eccleſię Romanæ caput Petrus, & ſucceſſor Romanus Pontifex. 4 122.147.154. præſes, & princeps.115.121. magiſter.122.147
Eccleſia eſt vna.126. & quomodo.134 Romana, & orientalis, & vnam fidem, & religionem profitetur.2 154.
Eccleſia nec errat, nec errare poteſt. 44 63. 71.101.125.146.147.149.154
Eccleſiæ religio inculpata.125 154
Eccleſia & Petro & ſucceſſoribus a Chriſto commiſſa.12.127 145
Eccleſia Romana a Chriſto fũdata 120. primatum accepit.119 120. principatus ſacerdotũ & religionis caput conſtituta.117. in ea Chriſtus Petrum tenere cathedram iuſsit.115
Eccleſia Romana ſuper quod fundata ſit. 126.131.147.150
Eccleſiæ ſemper adeſt ſponſus & aduocatus Chriſtus.4.63.147.150
Eccleſiæ portæ inferi non præualebunt. 4. 121.150.151
Eccleſia quomodo ſit ſolida petra.4 150.149
Eccleſię cauſa quot, & quãta fecerit Deus 149
Eccleſia ſine, nulla eſt ſpes ſalutis.4 63. nulla etiam eccleſiæ aduerſantibus 61.63
Eccleſiæ quantus habendus honor 115
Eccleſiæ cur conuenit eſſe diuiti. 117.118
Eccleſia ſanguine Chriſti redempta.121.151
Eccleſias cõfirmandi dirigẽdi & gubernandi poteſtas penes ſũmũ Põt. 129.133.145
Eccleſiæ omnes a Romana capiunt auctoritatem 134.145
Eccleſia alia pter latinã, & grecã, nõ eſt.143
Eccleſia quam profitemur in ſymbolo, nõ eſt alia quam Romana.134
Eccleſię Ro. iura auferre eſt hereticũ.120 121
Eccleſia Ro. põt eã nõ ſequẽtes damnare.54
Eccleſię Ro religio fides, & poteſtas.115.135
Eccleſiam Romanã in omnibus Gręcę præſtare demonſtratur.135
Eccleſię Romanę ſacerdotes quantopere venerentur a populis.135
Eccleſiæ Romanæ encomium.135
Eccleſiæ Ro. q̃ ſint a Cõſtantino donata.116
Eccleſiæ Romanæ Clerici quibus vti poſſint indumentis.116
Eccleſia Ro. in azymo, & Græca in fermentato ſacrificat.54. & cur.62
Eccleſia nullum arbitratur diſcrimen inter azymum, & fermentatum.62
Eccleſiæ dogmata, & ſcripturarum rectitudo ab ſchiſmaticis peruertuntur.16
Eccleſia cognoſcenda qualis nam ſit. 134
Eccleſia orientalis quanti faciat Gregoriũ Papam.27.62
Eccleſiæ catholicæ dogma de proceſsione Spiritus ſancti 3. de azymo, & fermẽtato 3 43 54 de ſanctorum fruitione 4 96.97 99. vſque ad 104. de purgatorio & ſuffragijs.4 71.75 87 de ſummo Pont. 4.111
Eccleſia non permittit pro damnatis, & beatis precari 67
Eccleſia cur ſuſcipit tentationes.150
Eccleſia oppugnatur, ſed non expugnatur 151
Eccleſia floret & eius oppugnatores abolentur.151
Eccleſiæ oppugnationes quæ & quot. 150
Eccleſię traditio de orationib. p p̃latis 148
Eleemoſynæ viuorũ quã vtiles defũctis.74
Ephesius hæreticus. Vide Marcus.
Epheſina ſynodus a Dioſcoro coacta a Leone Papa diſiecta.128
Epiphanius Conſtatinop. patriarcha. 125
Epiphanii Cypri Archiepiſcopi locus de proceſsione Spirtus ſancti. 20. de damnatis.68
Eſſe vel eſſentia eſt quicquid eſt in Deo, & de Deo dicitur 5.9
Eſt verbi uis & poteſtas.20
Euchariſtiæ ſacramentum quæ requirat. 43 44.57.58
Euchariſtiæ ſacramenti materia, & forma quæ 56.57
Euchariſtiæ in ſacramento verba a chriſto prolata quid ſignificent.51
Euchariſtiæ ſacramentum non niſi a ſacerdote conficitur 57
Euchariſtiæ ſacramenti effectus.58

Euchariſtiæ ſacramẽtũ Vide Chriſti corp᷑.
Eudoxia ſancta, & eius beatitudo. 101
Eudoxiæ & Arcadio Imperatoribus litteræ ab Innocentio Papa pro Chryſoſtomo ſcriptę. 113
Eudoxia Imperatrix Dalidæ cõparatur. 123
Eugenij Papæ & Paleologi Imperatoris cura Florentinũ Cõciliũ cõgregatũ. 41. 146
Eugenij Papæ ſtudium & expẽſæ in Florentinum concilium. 146
Eumenius ſanctus & eius fruitio. 101
Eutyces hæreticus. 28. 125. 133. 152. damnatus a Leone Papa. 128
Eutychiani Monachi hæretici. 128
Eutychus ſanctus & eius fruitio. 100
Eunomij hæreſis circa proceſsionem Spiritus ſancti. 40. dãnata a Damaſo Papa 145
Ex, & per dictiones quid ſignificẽt. 11. 12 40
Ex præpoſitio in patre, & per in filio quoad proceſsiõẽ ſpiritus ſãcti cur ponãt. 13. 40
Ex & per dictiones in proceſsione ſpiritus ſancti reformidantur a Theodoreto 14
Ezechiel propheta reſurrectionem mortuorum vaticinatur. 106

F

Fermentum & azymũ quid ſignificẽt. 62
Fermentum cur tolli iubetur. 54
Fermentum Hebræis per dies paſchatis habere non licebat. 49. 60
Fermento apud Græcos, & in azymo apud Latinos ſacramentum cõficitur 3. 43 44, & cur. 61
Ferrariæ, & Florẽtiæ cõciliũ celebratũ. 146
Fides, & religio Ro. Eccleſiæ quanta 135
Fides non conſtat ſyllogiſmis 4
Fidei confeſsio, quam ſummi pontifices in aſſũptione tenẽt. 27. miſſa a Damaſo Papa ad Antiochiæ Epiſcopum. 27 quæ eſt apud Auguſtinũ. 24. apud Gregorium. 27 apud Hieronymũ 29. apud Hilarium 24
Figuralia, & mixta legis veteris ſublata a Chriſto. 53
Filius Dei eſt filius nõ gratia ſed natura. 33
Filio omnia dat pater præterquam eſſe patrem. 3 6. 16
Filius a Patre habet, vt Deus ſit, & Spiritus ſanctus a ſe procedat 3. 6. 11. 29
Filius inſufflãs in diſcipulos oſtendit a ſe procedere ſpiritum ſanctum. 12. 17, 18. 29 30 33
Filius etiam eſt principium, & cauſſa ſpiritus ſancti vt pater. 6. 10. 11
Filius a patre eſt immediate 15
Filius conſideratur ante ſpiritum ſanctum ratione cauſſæ. 11
Filius ſpiritum ſanctum nõ participatione, ſed eſſentialiter mittit. 18
Filius quomodo exeat a patre. 28
Filius cõſors naturaliũ bonorum patris. 17
Filius non eſt a ſe ipſo, ſed ab eo, a quo natus eſt. 33
Filius cur dixerit ſpiritum ſanctum a patre procedere. 29
Filij eſt ſpiritus ſanctus eodem modo, quo patris. 6
Filius mittebat ſpiritum ſanctum ſuperne vt Deus, recipiebat inferne vt homo. 17
Filius, vt ſe habet ad patrẽ, ita ſpiritus ſanctus ad filium 25
Filij proprium eſt eſſe genitũ ex patre. 33
Filium fontem bonitatis pater fons bonitatis generat 33
Filius fons bonitatis. 33. fons vitæ. 34. 40. fons ſpiritus ſancti. 33. 40. lux lucis. 34. imago, operatio, verbum, & flagrantia patris 36. verbum Dei. 30. veritas. 7
Florentiæ, & Ferrariæ concilium ab Eugenio iiij. Papa celebratum. 41. 146. & Ioanne Paleologo Imperatore. 41
Florentini concilij laus. 146
Florentini concilij hoſtis Epheſius declaratus 9
Florẽtino cõcilio cur Gręci cõtradicũt. 146
Florentini concilij decreta ſunt ſecundum Doctorum Eccleſiæ ſententiam 3
Florentini concilij decretum de proceſsione ſpiritus ſãcti. 3. 5. de ſacrificio in azymo, & fermentato 3. 42. 43. 56. de purgatorio, & ſuffragijs 42 65. de fruitione ſãctorum. 4 42. 89. de primatu Papæ. 4. 42. 110. 146
Florentinum Concilium felicius confectũ quam Lugdunenſe in ann.
Fons vitæ quid ſit. 34

G

Generatio, & paternitas ſunt perſonę paternæ conſtitutiuæ. 39
Generatio filij quibus modis demõſtrẽt. 19
Gennadij laus. in epiſt. 1
Gennadius cur ſe ad ſcribendum appulerit 4. 154
Gennadius veritatem ſibi ſequendam proponit. 2. 41. 42
Gennadius cur ſe latinis adiũxerit. 8. 42. & concilio ſubiecerit 41
Gennadius pro fide, & cõcilij articulis vſq. ad ſanguinẽ ſe pugnaturũ profitet. 3. 42
Gennadius aſſerit ſe patrum traditiones tenere. 44.
Gennadius tribus & triginta teſtibus vtitur ad proban-

ad probādā proceſsionē ſpiritus ſācti. 26
Gennadius aduerſariorū obiectionib. circa proceſsionē ſpiritus ſancti reſpōdet.37
Gennadij argumenta ad oſtendendū proceſſionem ſpiritus ſancti.35
Georgi⁹ Trapezūtius de primatu Petri ep.1
Georgij ſancti fruitio, & beatitudo.97
Græca & Latina ſunt tantum eccleſia, reliquæ non 134
Græcorum & Latinorum vnio in concilio Lugdunenſi.145
Græcorum non eſt, ſed Romana Eccleſia, quam confitemur in ſymbolo.134
Græci non ſuos, ſed Latinos præſules reprehendunt.118 136
Græci in azymo pane,& Latini in fermentato ſacrificant.3.44.& cor.62
Græcorum virtutum, morū, & potētię laus 141.143.vituperatio.146
Græci excommunicati a Nicolao.1.140.145
Græcorum calamitas,& pernicies prædicitur a Nicolao.v.141.
Græcorū malorū,& excidij cauſſa quę.143
Gręcorum odium in Latinos,& ſummū Pōtificem.118.136.140.142.in epiſt.2.
Gręcorū colleg.a Greg xiij.īſtitutū in ep.1
Gregorij Papæ, ſeu Dialogi laus & veneratio apud Græcos & Latinos 26.62
Gregorij Papæ locus de proceſsione ſpiritus ſancti 26.17.de azymo,& fermētato 62. de ſtatu animarū poſt mortē. 69.79. 93.de ſuffragijs pro defunctis.80 de purgatorio.81.93.de fruitione ſanctorū.69. 79.93.95.de officio ouiū.119 de ſede apoſtolica,& Conſtantinop.eccleſia 120.contra oppugnatores ſanctarū imaginū.145
Gregorij magni beatitudo & fruitio 97
Gregorij Nazanzeni,ſeu Theologi locus de ſuffragijs pro defūctis.71.de fruitione ſanctorū.92.de ſuperiori mūdo replēdo.105 de ſtatu principatus.112. de primatu Papæ.130
Gregorius Nyſſenus magni Baſilij frater 11
Gregorij Nyſſeni locus de proceſsione ſpiritus ſancti.7.8.10.11 15.22.de ſuffragijs pro defunctis.72. dę fruitione ſanctorum.92
Gregorius x Lugduni Synodum cogit.145
Gregorij xiij.laus.in ep.1.

H

HAeredibus committere debet vt mortuo inueni qui ſibi viuēs non conſuluit.74
Hæreticorum mos in adulterandis,& comburendis libris.9.24.44.61.96
Hæreticum quid ſit.120.126
Hæretici quicquid agunt,inutile,& adulterinum eſt.126.
Hæreticorum ora per portas inferi deſignantur.121.150.151
Hæreticorum inſania Iuſtiniani edicto cōfutatur.125
Hæretici iudicio ſedis apoſtolicę,& ſummi Pontificis reprimuntur.123.125
Hæretici plures Andreas. 15. Anthimus Trapezuntius.130. Apollinaris.132. Arius 125.132.152. Dioſcorus. 112.127.130. 145. 152. Eunomius. 132. 145. 152. Eutyches. 28.125.133.145.152 Eutychiani monachi. 128. Iuuenalis. 128. 130. Marcus Epheſius. 9. 136. Monothelitæ. 145. Neſtorius. 13. 15. 28. 11. 40. 125. 145. 152. Petrus Antiochenus. 130. 132. 133. Sabellius. 37. Seuerus. 112. 152. Theodoritus. 13. 14. Theodorus 14. Valentinus.133.
Hieronymi locus de proceſsione ſpiritus ſancti.29
Hieroſolymitanæ eccl. præſes Iacobus.118
Hieroſolymitanæ & alijs ſedibus Romana anteponitur.129.130.131
Hilarij ſcripta comprobantur.35
Hilarij locus de proceſsiōe ſpirit⁹ ſācti.24
Hiſtoria de purgatorio apud diuum Gregorium.80
Homo ex anima,vt forma,& corpore vt materia conſtat.104.
Hominis cauſſa omnia a Deo facta ſunt.75
Hormiſdæ Papę locus de proceſsione ſpiritus ſancti.27
Hoſtiæ ſacræ oblatio quantopere conducat animabus defunctorum.81
Hyems pro præſenti vita accipitur in hiſtoria Epulonis,68
Hypocritæ proprium quid.137

I

IAcobus apoſtolus primus Hieroſolymorum hierarcha.45.118
Ignati⁹ Deifer Antiochenę Eccleſię.pōt.118
Ignatius tertius ad Nicolaum vt ad Petri ſucceſſorem confugit.128
Ignis purgatorius,& combuſtiuus,quid ſit, & ad quid.82
Imaginum ſanctarum adoratio 76.& cult⁹ apud Romanam Eccleſiam.135
Imaginum ſanctarū oppugnatores hęretici 129.damnati a Gregorio Papa 145
Imperatoris Conſtantini donatio.115.
Imperatoris indumentum,& ornatus.115
Imp.palatiū Lateranēſe cunctis pfertur. 115

Imperator Romano Pont. ſe ſubijcit. 122
Imperator excommunicatur a Papa. 123
Imperiũ a Cõſtãtino in oriẽtẽ trãſferi. 116
Imperitorum proprium quid. 25
Incarnatio Chriſti ad quid. 91
Inferni deſcriptio. 69
Inferno igni quæ animæ damnentur. 69
Inferno igne a die exitus ex hac vita peccatores comburuntur. 69
Inferno animas iniquorum damnari probat auctoritate, uel exẽplo Anaſtaſii. 101 Athanaſii. 96. Chryſoſtomi. 79 Conſtitutionũ Apoſtolorum. 78. Damaſceni 77. Epiphanij. 68. Gregorij Papæ. 69. Gregorij Nazianzeni 71. Lucę. 78. Maximi. 69 Pſalmorum. 68. 102
Inferni vinculis qui ſint a Chro liberati. 67
Inferno damnati nec poſſunt, nec debent adiuuari. 79
Innocentius Papa Imperatorem cum vxore excommunicat. 124
Innocentij Papæ litteræ pro Chryſoſtomo, & de poteſtate Papæ. 123
Ioannes Beccus Conſtantinopolitanus patriarcha. 147
Ioannis Chryſoſtomi laus, & nomẽ. 72. 123 viſio. 153.
Ioannes Chryſoſtomi, & eius ſcriptorum comprobatio. 35
Ioannes Chryſoſtomus Conſtantinopolitanus Patriarcha. 124
Ioannis Chryſoſtomi in locum ſuffectus Arſacius deponitur. 124
Ioannes Chryſoſtomus ex Conſtantinopoli in Cucuſſu religatur 123
Ioannes Chryſoſtomus ad ſummum pontificem per litteras confugit. 123. 128
Ioannis Chryſoſtomi locus de vi præpoſitionum Per, & Ex. 12. 13. de proceſsione ſpiritus ſancti. 17 37. de pane in ſacramẽto, euchariſtiæ. 45. de azymis. 46. de paſchatẽ. 48. 50. 51. de cœna formidabiliſsima. 51 de fermentato. 54. de Euchariſtię ſacramẽto 57. de purgatorio, & ſuffragijs 72. 74. 75 83. de fruitione ſanctorum. 92 ne maledicatur ſacerdotibus. 137
Ioannis Climaci locus de animarum ſtatu poſt mortem. 101
Ioannis Damaſceni locus de proceſsione ſpiritus ſancti. 6. 7. 14 39. de paſchate. 50. de ſtatu animarum poſt mortẽ. 66. de ſuffragijs pro defunctis. 70. de damnatis nõ adiuuandis. 77. de purgatorio. 82. de fruitione ſanctorum. 96. 100. 101. de primatu Petri. 113. 121
Ioannes euangeliſta tonitrui filius vocatus. 103. 113
Ioannis euangeliſtæ locus de proceſsione ſpiritus ſancti. 5. 6. 12. 17. 23. 25 27. 33. 37. de generatione filij. 19. 27. de materia euchariſtię. 45. de adultera. 52. 136. de fruitione ſanctorum. 92. 95. 103. de auctoritate apoſtolorum. 112. de ſcripturis ſacris 126. de Paſtore & Ouili. 137. de tunica Chriſti. 132. de cæco a natiuitate. 140
Ioannis Paleologi Imperatoris, & Eugenij Papę cura cõcliũ Florẽt. cõgregatũ. 42
Ioannis Paleologi Imperatoris ſtudium in Rom. Eccleſiam, in vita Genn.
Ioannicij ſancti vita, & miracula. 92
Iſraelitę beatitudinem in hac ſęculo eſſe putarunt. 107.
Iſraelitis mortuorum reſurrectionem non credentibus Ezechiel vaticinatur. 106. 107
Italiæ ſeu occidentalium regionum loca Siluestro, & ſucceſſoribus a Conſtantino donata. 118
Iuda proditore medio Deus etiam eſt operatus. 137
Iudęi cõtemnentes Moyſem contempſerũt Deum. 137
Iudęus vocem ſcripturarum ſine ſenſu percipit. 126
Iudicij die in anima & in corpore erit beatitudo. 95. 104. 107
Iulius Papa cõfirmat Athanaſiũ & remittit in Alexandriam. 145
Iuſtiniani Imp. litterę ad Epiphaniũ. 125
Iuſtiniani Imp. fides erga Eccleſiam. 125
Iuſtinianus Imperator edictum contra hæreticos promulgat. 125
Iuſtinianus Imperator Romanum Pontificem ſacerdotum caput agnoſcit 125
Iuſtiniani Im. loc⁹ de primatu Papę. 126. 130
Iuſtino Im. litterę ab Hormiſda Pp. miſſę. 27
Iuuenalis Hieroſolymorũ patriarcha hęreticus a Leone Papa damnatus. 128. 130

L

Lateranẽſe imperij palatiũ Silueſtro, & ſucceſſorib. a Cõſtãtino donatũ. 117. 118
Latini doct. dicẽtes ſpiritũ ſãctũ eſſe ex pře, & filio, itelligũt tãtũ de uno pricipio. 83
Latinorum vſus in tondendo barbam, & in cibis veſcendis. 118. 136
Latina, & Gręca tãtũ eſt Eccl. 134. & vna, eiuſdemq. fidei. 2 54. reliquę ſynagogę. 134
Latinum nomen quã inuiſum Gręcis. 136
Latronis hiſto. de quo in euangelio. 96. 101
Lazari, & diuitis epulonis hiſtoria. 68. 73. alia ſimilis 73

Legati

Legati Papę diſputatio de primatu Papę & dicta contra Gręcos.143
Lex vetus continebat iudicia, moralia myſtica, & adumbrata.52
Lex vetus a Chriſto reſpectiue fuit facta me lior, aucta, abrogata, & immutata.52.53
Lex vetus in paſchate fermentatum habere prohibebat.49.53.60
Lex vetus quãdo iubeat imolari paſcha. 55
Legis veteris ſe latorem in myſterio corporis ſui Chriſtus oſtendit.50
Legis veteris paſcha a Chro pactũ, & cur.50
Legis veteris adimplẽdę & ſeruãdæ auctor Chriſtus.54
Leonis Imp. teſtimoniũ de primatu Pp. 113
Leo Papa 500. ꝑpe ãnos poſt Petrũ fuit.128
Leonis Papę laus.35.145
Leonis Papę ſcripta comprobantur.35
Leonis Papæ locus de proceſsione ſpiritus ſancti.28. de primatu Papæ.119
Leo Papa Euticis & Dioſchori hęreſim damnauit.145. contra Epheſinã ſynodũ a Dioſcoro coacta.128
Leonis Papę litterę ad Calcedonẽſẽ Synodum & ad Marcianũ Imperatorem.128
Leonis epiſtolæ non ſubſcribentes vt hære tici a ſancta ſynodo declarantur.128
Librorũ adulteratores, hęretici.24.44.61.96
Libri de precibus qui leguntur in Eccleſia ſanctorũ animas eſſe in cœlo teſtãtur.96
Lorum in capite ſummi pontificis reſurrectionem ſignificat.116
Lucas euangeliſta actorum Apoſtolorum ſcriptor.107.108
Lucę euangeliſtę locus de generatione filij. 19. de cœna Domini.46.48. de lege.47. de dieb⁹ paſchatis.59. de purgatorio.78.84. de fruitione ſanctorum.93,107. de repro miſsione.108. de præmio apoſtolorũ.112. de primatu Papæ 113. de nũciatione vir ginis.132 de reuerẽtia in principes.138, de ficu ſterili.141. de ſacerdotibus.143.
Lucifer & Euſebius ad pacificandam Eccle ſiam Cæſareę cappadociæ mittuntur.130
Lugduni octaua Synodus a Gregorio x coa cta, & eius effectus.145
Lugdunenſis Synodus non ita feliciter, vt Florentina tranſacta. in annot. pag 2

M

Macarij hiſtoria de fructu orationis pro mortuis.73
Macedonius Hæreticus.122
Mametis ſancti fruitio & beatitudo.100
Mahomethis in Gręcos imperium quale, & quantum.134
Mahomethis in poteſtate tot⁹ oriens.134
Marcelli Papæ locus de primatu Papæ. 119
Marciano Im. literę a Leõe Papa miſſę.130
Marcus euang. Petri apoſt. diſcipulus. 119
Marc⁹ euang. prim⁹ Alexãdrię Epſ.118.119
Marci euangeliſtę locus dẽ materia eucha riſtiæ.45. de azymis.45. de cœna Domini.46. quando Apoſtoli fuerunt obiurgati a Iudæis.61. de Ioanne euangeliſta.103 de poteſtate & officio apoſtolorum. 112. 135. de primatu Papæ.113
Marcus Epheſi epiſcopus hęreticus.93. Romanæ Eccleſiæ infenſus.153
Marcus Epheſius ne accederet ad ſynodũ Florentinam, morbum ſimulauit.9
Marcus Epheſius ſynodum euitans reſpon ſiones in quadam ſeſsione edidit.9
Marci Epheſij fra⁹ in libris adulterinis ad ducẽdis cõtra ſãctorũ patrũ auctoritates.9
Marci Epheſij hæreſis circa proceſsionem ſpiritus ſancti.9. circa fruitionem ſanctorum, & damnationem peccatorum.93
Marcus Epheſius a ſacra ſynodo reſilijt. 103. ſynodi hoſtis declaratus.9
Marcus Epheſius ſibi ipſi repugnat.93
Maria virgo cur Dei mater potius appelletur quam Chriſti.40
Marię virginitatẽ negantiũ hæreſis.132
Martinus & Agato Monothelitarum hæreſim ſubſtulerunt.147
Martini Papæ laus.129.130
Martinus Papa etiam ab eccleſia gręca pro ſancto colitur.129
Matthæi euãgeliſtę locus, Ero vobiſcũ. &c. declaratur.127
Matthæi euangeliſtę locus de Eccleſia.4.65 de proceſsione ſpiritus ſancti.11. de phariſęis.24. de azymis.45. de paſchatę. 46. de lege. 47. de Antichriſto, & tempore iudicij.88. de primatu Papę.111.113. de poteſtate apoſtolorum 112. de poteſtate Chriſti.118 de ſucceſſoribus Petri.127 neiudicemus.136.137. de hypocrita.137
Martyrum, & ſanctorum præmium beatitudo.67.97.100.101
Martyres ſãcti i cœlo itercedũt ꝓ nob. 100
Maximus Monachus ſanctus ad Martinũ papam confugit.128.129
Maximus Martinum Papam ſanctiſsimũ appellat quia agnoſcit ipſum Dominum Eccleſiæ.129
Maximi litterę ad Martinum. 129
Maximi locus de proceſsione ſpiritus ſancti. 21. de ſtatu & pœna impœnitentium poſt mortem.69

Menas Patriarcha Conſtantinop. in loco Anthimi Trapezuntij heretici 130
Menſa formidabiliſsima apud Chryſoſtomum quid. 51. 52.
Menſæ veteris & noui ſacrificij effectus. 51
Metaphraſtes vide Symeon.
Metet quiſq. quod ſeminauerit, quomodo intelligitur 73
Methodius patriarcha 92
Michaeli Imperatori litteræ a Theodoro Studita miſſæ. 146
Miſſarum ſacrificia pro defunctis, quam vtilia 61. 65. 67. 72. 74. 80. 82
Mitti in Deo eſt a cauſſa. 37
Mitti dicitur filius quia generatur, & ſpiritus ſanctus quia procedit. 19. 25. 27. 30
Monothelitarum hęreſis a Martino & Agatone ſublata 145
Mors apud Epiphanium plenam iniquorũ damnationem ſignificat 68
Mortui in pœnitentia quot & quibus modis adiuuari poſsint. 78
Mortuorum in vtilitatem quæ ſint ab eccleſia conſtituta. 80
Mortuis quantũ ꝓſit ſalutare ſacrificiũ. 80
Mortuorum commemorationẽ fieri in miſſa eſt antiqua traditio. 72
Mortuorum reſurrectio eſt illa promiſsio de qua Paulꝰ ad Hebręos. 105. 106. 107. 108
Mortuorum reſurrectionem Ezechiel vaticinatur. 106
Myſterium religionis quomodo inquirendum, & eius effectus. 1
Myſtica, & figuralia legis veteris a Chriſto ſublata. 53
Moyſis ſorori q̃d ob maledicẽtiã euenit. 137
Moyſis in cathedra ſederunt Scribæ, & Phariſæi. 138, 143.

N

Natura magiſtra veritatis. 60
Naturæ duæ in Chriſto. 126
Neceſsitatis vis. 61
Neophytorum Collegium a Gregorio xiij inſtitutum. in epiſt. 1.
Neſtorius Conſtantinop. patriarcha hęreticus. 13. 14. 15. 28. 40 122. 145. 152. a tertia quarta, ſexta, & ſeptima ſyn. dãnatꝰ. 13. 14
Nicephorus Calliſtus Xanthopulus conſibi in ſcribendo conſtat. 58
Nicephori ſcriptorum vituperatio. 58
Nicephorus lapſus contra ecc. ſcribens. 59
Nicephori nominis interpretatio. 59
Nicephori error de tp̃e cęnę Dñi cõfutat. 55
Niceta ſanctus, & eius fruitio. 101
Nicolai Maiorani Melphitenſis epi dictũ de Gennadio in epiſt. 1
Nicolaus Papa primus Conſtantinoplim proficiſcitur. 145
Nicolaus Papa primus Græcos excommunicat. 140. 145
Nicolai Papæ j. locꝰ de primatu Papæ. 120
Nicolaus Papa v. prædicit excidium Conſtantinopolis. 141

O

Olei, & piſcium vſus in cibis apud Latinos. 118
Olei, & ceræ vsꝰ ad ſepulchra defũctorũ. 74
Oneſimus ſanctus, & eius beatitudo. 100. 101
Opera bona viuorum pro defunctis quam vtilia. 71. 74
Operibus ſuis quiſque digna præmia recipiet. 105
Operationes duæ in Chriſto. 126
Orbis terrarũ princeps ſummus Pont. 121
Orbẽ terrarũ ordinare eſt ſummi Põt. 121
Ordo vbi non eſt, ibi confuſio. 112
Ordinis Angelorum, qui de cœlo cecidit, locus, eſt replendus. 105

P

Palamas Latinis aduerſarius. 136
Palatium Lateranenſe Silueſtro a Conſtantino donatur. 115
Panes propoſitionis non niſi ſacerdotibus comedere licebat. 60
Panes propoſitionis Dauid non ſacerdos ob neceſsitatem comedit. 60
Panem dicendo & de azymo, & de fermentato intelligitur. 59
Pane viſibili verũ Chr̃i corpus cõtinẽ. 52
Papa Vicarius Chriſti. 4. 111. 114. 133. 135. 140. 144. 153. ſucceſſor Petri. 4. 111 128. 133. 140. 144. 147. prĩceps, & gubernator totius orbis. 111. 115. 120 pręſes prĩceps magiſter, & caput eccleſiæ. 4. 121. 115. 121. 122 147. caput ſacerdotum. 125 130. paſtor ouium Chriſti, clauiger regni cœlorũ, & petra fidei. 113. 121. 144. 145. 153
Papę primatꝰ, & poteſtas probatur auctoritate & exẽplo Agapeti Pp. 130. Agatonis Papę 145. Alexãdri Pp. 122. Anacleti Pp. 119 120. Anaſtaſij Synaitę. 126. 130. Beſſarionis Card. in epi. 1. Caliſti Papę. 120. 122. Carthaginen. cõc. 126. Chacedonen. conc. 128. 147 Cypriani. 120. 126. Cœleſtini Papę. 145. 147. Conſtantinop. conc. 120. cõc. primi, & ſecũdi. 148 Cyrilli Alexandrini. 133. 147. Damaſceni 113. 121. Damaſi Pp. 145. Eccleſię. 134. Epheſini conc. 147. Eugenij iiij. Pp. 146. Felicis Pp. 131. Florẽ. cõc. 4. 111. 146. Geor. Trapezũtij i epi

Gregorij

Gregorij Papę j.120 145. Greg. Nazãzeni 130. Innoc Papę 121. Ioan. euang. 119. Iuſtiniani Imp. 129. 130 Leonis Pp. 115. 128 145. Leonis Imp 113. Liberij Papę. 145. Lucę euang. 113. Marci euang. 113. Marcelli Papæ. 119. Martini Papę 145. Matthei euang. 111. 113. Maximi. 129. Metaphraſtis. 128. Nicolai papę j 120 140. 145. Nicolai v 141. Pelagij Papę. 120 Sardicenſis cõc. 130. Silu. Pp. 145. Theodori ſtuditę. 135. 144. 145. 146 147. Zonarę 130
Papa rõne primat' & ſacerdotij colẽd'. 139
Papam qui audit, Chriſtum audit. 143.
Papã, vt membra caput ſequi debemus. 133
Papam, qui non habent pro capite fideles non ſunt. 126
Papa ſedet ſuper cathedra Petri. 143. Chriſti & Dei 139
Papa in his quę concernunt fidem ab Imperatoribus, & alijs conſulendus. 127
Papę iudicio quęcunque ad fidem, & Chriſtianorũ ſtabilitatẽ ſpectãt, diſponẽda. 115
Papa ſi peccator ſit, nihil ad nos, nec a ſub ditis, carpi aut damnari poteſt 118 139.
Papæ non quia peccator eſt, ſed quia Latinus Græci obedire recuſant. 136
Papę quæ ſint a Conſtant. Imp. donata. 116
Papę fidem profitentur cum ad pontificatũ aſſumuntur. 27
Papæ legati diſputatio de primatu Papę, & dictum contra verſutias Græcorũ. 143
Paradiſi locus ſanctis deputatus, a Chriſto apertus. 96. 101
Parentum peccata ob'egenda. 138
Parentibus maledicentium pœna. 136. 137
Paſcha quid ſignificat, cur, quando, & quo celebrandum. 47. 49
Paſch a legale Chriſtus & diſcipuli celebrarunt, & cur & quando 47 48. 50. 54
Paſchatis primo die ſtantes peragebant Hebręi, deinde in cœna diſcũbebant. 48. 50
Paſcha, & cœna an ſint idem. 48. 50
Paſchatis tempore fermentum habere non licebat 49
Paſchatis tempore omnia igni aſſa & azyma eſſe debebant. 50
Paſchatis tempore ſui corporis Chriſtus myſterium tradidit, & cur. 50. 51.
Paſcha hoc deſiderio deſideraui &c. quid ſignificat. 5
Paſchali Papę litterę a Theodoro Studita miſſæ. 144. 145
Paſsionis Chriſti cauſſa quæ fuerit 51
Paſtorem aliquem ſ. qui neceſſe eſt. 140
Paſtor ouium Chriſti Romanus Pont. 144
Paſtorem reprehendere non eſt ouium. 13
Pater filius & ſpiritus ſanctus tres perſonę & vna eſſentia 6 7 27. 31
Pater ingenitus, filius vnigenitus, & ſpiritus ſanctus procedens 27. 31
Patris, & filij, & ſp. ritui ſancti quid proprium. 28. 31. 32. 38. quid commũne. 6. 38
Pater, filius, & ſpiritus ſanctus vnum principium creaturarum. 39
Pater, & filius vnum principium, & vna cauſſa ſpiritus ſancti. 6. 11. 34. 38. 39
Pater eſt cauſſa, & filius, & ſpiritus ſanctus a cauſſa. 15
Pater ante filium, & filius ante ſpiritũ ſanctum ratione cauſſæ conſideratur. 11
Pater & filius producendo ſpiritum ſanctũ in vnam perſonam non cõiunguntur. 38
Pater ſolus cauſſa filij 11
Pater totius deitatis fons & quomodo. 40
Pater quæcunque habet dat filio pręterquã eſſe patrem 3 5 6 11. 16.
Pater dat filio vt Deus ſit, & ſpiritus ſanctus ab eo procedat. 3 6. 11 16. 29
Patris ſpiritualis opera in filium quæ & quanta. 138
Patriarchæ in electione quid ſpectetur. 139
Patriarchæ a Chriſto ex inferis liberati. 67
Pauli apoſtoli locus de proceſsione ſpiritus ſancti. 10 13 30. 35. de generatione filij, 19. de pane ſacrametali. 45. de purgatorio. 82. de fruitione ſanctorum. 93. 100. 104. de reſurrectione mortuorũ. 104. 108 de Chriſto crucifixo 132. de ꝑpoſitiõi. 138
Pauli locus ad Hebræos, Non acceperunt re promiſsionem, &c declaratur. 104
Paulus Romæ martyrio coronatus. 115
Pauli fruitio & beatitudo. 97
Peccatis nemo caret. 71
Peccatorum animæ a die exitus & ante reſurrectionẽ æterno igni dãnatę. 4. 94. 96
Peccatores cur flendi. 92
Peccatis cum venialibus, vel mortalibus moriens qua pœna plectendus. 67. 83
Peccata, quibus anima purgatorij igne purganda. 83 84
Peccatorum natura qualis. 84
Peccatorũ venia cõfeſsiõe tãtũ nõ ĩpetrat. 87
Peccatorum vinculis nõ abſoluendi ſe para ti ab vnitate fidei. 121
Pelagij Papæ locus de primatu Papæ. 120
Per præpoſitionis vis, ac poteſtas. 22 23
Per prępoſitio ſignificat cauſſam. 12 13. 14 16. medium. 13. 15. ordinem. 40 idem quod ex. 12. 21
Per ꝑpoſitio ſępe trãſit ĩ ſignificatiõẽ ex 13

Per præpoſitio cur non patri ſed filio apponitur.13
Perſonarum eſt in trinitate diſtinctio non eſſentiæ, naturæ, aut deitatis.7.28
Perſonę in Trinitate diſtinguuntur ſecūdū cauſſam & cauſſatum.11.15
Perſonarum quod eſt proprium nō debet transferri ad eſſentiam.28
Perſonæ in Trinitate non habēt prius nec poſterius.15
Perſonæ in Trinitate quō altera ante alterā conſideretur. 11
Perſonis diuinis q̄d ꝓpriū, quid cōmune.22
Petrus cur a Chr̄o interrogatus.111.121.150
Petrus Chriſtū eſſe filiū Dei cōfitet̄.111.150
Petrus pro Apoſtolis Chriſto reſpōdet.111
Petrus Apoſtolorū & terrarū orbis p̄ſes.111 terrę paſtor & magiſter.112 113.clauiger vitęęternę paſtor & apoſtolicū caput.145
Petro Apoſtoli primatum detulerunt. 111
Petro ante & poſtquam pateretur Chriſtus poteſtatem tradidit.111.113 122
Petri ſedes ex Antiochia Romam tranſlata. (115.119
Petri diſcipulus Marcus.119
Petrus & ſucceſſores īperialib.indumētis & ornamētis a Cōſtātino Imp.donātur.115
Petrus Romæ crucifixus.115
Petri & ſucceſſorū pōtas eadē.125.145.153
Petri, & ſucceſſorum fides.135
Petri apoſtoli ab unitate ſeparati regno cœlorum eximuntur.121
Petrus Antiochenus hęreticus.131.Valentinus, & Eutychis diſcipulus.133
Phariſęorum ſecta credebat reſurrectionē mortuorum.108
Photij tempore Græci a Nicolao primo excommunicati.140.145
Pietatis officia animabus in purgatorio exiſtentibus proſunt.65.67.82
Piſciū,& olei vſus quarta feria,& paraſceue apud Latinos.118
Pœna apud inferos diſpar.67
Pœnitentia non eſt poſt mortem.68
Pœnitentia, & confeſſio an ad ſalutem ſufficiant.85.86.
Pœnitentia in ſubſidium purgationis ignis comparatur.85.87
Pœnitentium animæ, ſi non ſatisfecerunt purgatorijs pœnis purgantur.65.67
Pœnitentiæ & confeſſionis effectus.80
Pœnitentia per aquæ ſtillam in hiſtoria Epulonis deſignatur.68
Præpoſitis noſtris obediendum.138
Prīcipes nō redarguēdi.137. honorādi.138
Prīcipū peccata nō ſūt a ſubditi īq̄rēdas 136
ꝓ lucere nō ē paternę ꝑſonę cōſtitutiuū.18
Proiecti epi reuerentia in Rom.Pon.147
Purgatorium id dicitur Latinę,quod Græce catharterion.65
Purgatorij ꝑpœnis quę aīę purgandę 65.93
Purgatoriū eſſe,& aīabus ī eo exiſtētib.fidelium viuorū ſuffragia prodeſſe,probatur auctoritate,& exēplo Athanaſij 74.Baſilij 83.Chryſoſt. 72.74.75.79.83. Conſtitutionum Apoſtolorū 72.78.Damaſceni.70 82.Dionyſii.71.Exodi.78.Florētini cōcilij 65.Gregorij Papę.80.Gregorij Nazanzeni.71.Gregorij Nyſſeni.72. Lucæ euangeliſtæ.84 Macarij. 73. Malachię prophetę 86 Pauli apoſtoli.82.Pſalmorū.84 ſancti cuiuſdā in vitis patrū.73. ſapientiæ.80.Theophili & Auguſtæ coniugū. 76.Traiani Imperatoris.76

R

Regna ſine ordine, & capite diſſoluuntur.112
Religio catholicæ eccleſiæ inculpata.125
Religionis myſterium inquirendi modus, & eius effectus.1
Religionis dogmati Gēnadius ſe ſubijcit. 2
Rerum quædam non ſunt ſed dicuntur, quędā ſunt,ſed nō dicuntur, quędā ſunt, & dicuntur, quędā nec ſunt,nec dicūt̄.40
Reſurrectio vniuerſalis corporum ab omnibus Chriſtianis creditur.105
Reſurrectio vniuerſalis erit ī fine ſeculi.105
Reſurrectione vniuerſalis ſubſecuta nō erit amplius generatio,neq. corruptio.105
Reſurrectio vniuerſalis eſt promiſſio Iſraelitis a Deo facta de qua Paulus loquitur 105 106.107.108.
Reſurrect ōē vniuerſalē vaticinat̄ Ezec.106
Reſurrectione vniuerſali ſubſecuta erit ꝑfecta animę & corporis beatitudo.107
Reſurrectionem mortuorum Iſraeliti non credebant.106.107.Phariſęi credebāt.108
Reſurrectio ſignificatur per lorum, quo vtitur ſummus Pontifex.116
Romana eccleſia caput eccleſiæ.54
Romā Petri ſedes ex Antiochia trāſlata.119
Roma,& oēs Italiæ Vrbes,& prouincię Silueſtro,& ſucceſſorib.a Cōſt. donata 118
Ro.Ec.religio,fides,& poteſtas.135.vide Ec.
Romanus Pontifex. Vide Papa.
Romani ſancti beatitudo.97

S

Sabba ſanctus,& eius fruitio.101
Sacerdos Dei nūcius.137.corporis Chriſti miniſter.44.52
Sacerdotis intentio in conficiendo ſacramē to re-

to requiritur.44
Sacerdotes in azymo, aut ſermetato pane ſecūdū ſuę Eccleſiæ cōſuetudinē cōficere debent Chriſti corpus.43
Sacerdotibus non maledicendum, ſed habē-dus honor.136.137 138
Sacerdotis iniuria, & honor redundat in Deum.137.138
Sacerdotes orientales ad Papam vt ad Petri ſucceſſorem confugiunt.128
Sacerdotum Ro. Eccleſię reuerentia.135.
Sacerdotū pceſquātopere pſint defūctis.82
Sacerdotes non ſunt qui non habēt Romā. Pontificem pro capite.126
Sacramenti ſpecies aliud, aliud quod per eam intelligitur.52
Sacramēto baptiſmi forma.57.itē Euch. 57
Sacramento euchariſtiæ requiſita.57
Sacrificia vetera figura, noua vero veritas.52
Sacrificium vetus vituli & agni, & nouum corporis Chriſti cur inſtitutum 51
Sacrificium in azymo, & fermentato pane conficitur.443
Sacrificium in pane tritico, & vino vitis conficiendum.45
Sacrificium incruentum quid, & quam vtile defunctis.71.72.74.92
Sacrificia, & oblationes pro ijs qui ſunt in cœlo non offerenda.79
Sacrificij veteris ſignificatio.53
Salus extra eccleſiā eſſe non poteſt.4 41
Sanctorum animæ nunc ſunt in cœlo, peccatorum in inferno.4.67.100.101
Sācti uiſione Dei perfruuntur. 92 94 109
Sāctorū in cōmemor. cur oblectemur 92
Sanctorū aīas nūc eſſe cū Chriſto, & frui beatitudinę negantes blaſphemant, & ſunt hæreticis deteriores.91.103
Sancti in cœlo pro nobis intercedunt. 100
Sanctos nunc perfecte, vel imperfecte frui beatitudine quomodo intelligitur.104
Sācti in cœlo nō egēt viuorū ſuffragiis.75
Sanctorū animas nūc ante vniuerſalē reſurrectionē eſſe beatas ī cœlo probat auctoritate & exēplo Anaſtaſii.101. Andreę Archiepiſcopi Creię.102. Antonij.101. Athanaſij.96. Chryſoſt 92. Climaci.101. Damaſceni.96.100. Eccleſię precū, & īſtitutorū 96. vſq. ad pa.101. Eſaię 95. Gregorij Papę. 69.79.92 95 Greg. Nazianzeni.92. Greg. Nyſſeni.92. Ioannis euang 92.95 100. Lucæ euang 93. Metaphraſtis.92. Pambonis 101 Pauli apoſtoli.93.100.104. Pſalmorū. 90 102 Theophanis.96
Sāguinis vitulorum & Chriſti effectus. 52
Sardiciēſis conc. loc. de primatu Papę.130
Schiſma Grecorum ſub Nicolao v.141.145
Schiſma calamitatum Grecorū cauſſa. 143
Schiſmatici qui ſint.89.95.120 126
Scripturam ſanctam ſcrutari debemus. 126
Scripturæ vocem ſine ſenſu percipere eſt proprium Iudæi.126
Sedis apoſtolicæ primatus & poteſtas.111 115.124.125.146
Sepulchris defunctorum cur cera & oleum accendantur.74
Seuerus hæreticus.122
Silueſtro Papæ & ſucceſſoribus quæ ſint à Conſtantino Imperatore donata.115
Silueſter cur acceperit donationē Cōſt. 117
Silueſter Arij hęreſim aboleuit.145
Spiritū ſanctū procedere a pře, & filio probat̃ auctoritate Ambroſii.28. Anaſtaſii.18 Athanaſii.18.21.23.24.25.40. Auguſtini. 28.30 31.32.33 34. Baſilij.9.10 25.36.40 Chryſoſtomi. 12.17.37. Cyrilli 5.6.17. 22.24.25. Concilij primi 11. quinti.14. ſexti. 14. Florentini 3. 5. Damaſceni. 6.7.14.15. Damaſi. 27. Epiphanij. 20 Eſaię.30. Gregorii Papę.26. Gregorij Nyſſeni.7 8 10.11.15.22. Hieronymi.29. Hilarij.24. Hormiſdę Papę.27 Ioan. euāg.25 33 37. Leonis Papę.28. Maximi.21. Metaphraſtis.18. Pauli apoſtoli.10. 30. Pſalmorum.29. Taraſii.21. Theophanis. 14
Spiritus ſanctus procedit a patre, & filio æqualiter.24 25.27. eſſentialiter & naturaliter.6 7.8.12.16.17.32.36.41. ineffabiliter.31. ſine tempore.30
Spūs ſāctꝰ a ſe nō ē, ſed a quo pcedit.5.33
Spiritꝰ ſāctus mediāte filio eſt a pře. 15.154
Spiritus ſanctus cum procedat ab vtroq. cur de patre procedere dicatur.29.33.39
Spiritus ſanctus a patre pcedit, cur dixerit Chriſtus.37
Spiritum ſanctum cur ex patre per filium procedere dixerunt Græci 40
Spiritus ſancti vnum principium & vna cauſſa pater & filius 34.38
Spiritus ſanctus ita ſe habet ad filium, vt filius ad patrem.6.25
Spiritus patris, vel filij cum dicitur, quid ītelligitur.7 26 35. itē Spiritus veritatis. 5.6.11.30.33.35. itē ſpūs oris ſui.18. 30
Spiritus ſanctus eſt vnus patris & filij, & vnus vtriuſque.33
Spiritꝰ ſāctꝰ audit accipit quid ſignificat̃.5
Spiritus ſancti proceſsio quibus verbis demonſtretur.19.35. quibus argumētis. 36
Spiritus ſanctus cur neque ingenitus neque

genitus dicatur.33
Spiritus ſancti proprium quid.33
Spiritus ſanctus dicitur donum Dei 30. lumen.34. imago & operatio, eloquiū & flagrantia filij.36. aqua viua.40
Spiritus ſanctus eſt vnus patris & filij, & vnus vtriuſque.33
Stephanꝰ ſāctꝰ cur ab hęreticis accuſatꝰ.129
Syllogiſmis fides non conſtat.4
Symeonis Metaphraſtis locus de proceſſ. ſpiritus S. 18. de S Ioannicio. 92. de S. Steph. iuniore.128. de S Chryſoſt.152
Symeon ſtilita & eius animæ beatitudo.57
Synodus non poteſt ſynodus vocari ſine auctoritate Papæ.128
Synodus œcumenica non eſt cui non præfuit Romanus Pontifex.129
Synodos congregādi poteſtas penes Pp.122
Synodi in ſubſidium eccleſiæ cōſtitutę 122
Synodos non ſequentes ſchiſmatici appellantur.89
Synodorū locus de primatu Papæ. 4.5.111. 120.126.128.130.147
Synodus Epheſina latronis more coacta a Leone diſiecta.127.128
Synodus prima 11.114 ſecūda 148. tertia.13 quarta.35. quinta.14. ſexta.14 18.35.120. ſeptima.14. octaua.145. Chalced.128.132 133. Conſtantin 120. 132 Cōſtantien.14 Florent. 3.4.5.8 9.41.42. 43.44. 56.65. 89.110 Nicęna.17.114.133 Sardicen.130

T

Taraſij locꝰ de proceſſiōe ſpiritꝰ ſācti.21
Theodori Studitę locus de S imaginibꝰ & de fide Ro Ecc 155. de prim. Pp.144.145
Theod litterę ad Paſchalē Pp.44.145 ad Michaelem Imp.146. ad Naucratium 147
Theodori Mopſueſtię hæreſis dānatur.14
Theodoritus perturbatur Cyrillum Neſtorio præualuiſſe.14
Theodoritꝰ cōtra Cyrillū ſcripſit, & cur 13
Theodoriti ſcripta cōtra Cyrillū dānant.14
Theodoriti locꝰ de azymo & fermētato 59
Theodoritus ad Leonē Papam cōfugit 128
Theodoſius Cæſareæ Epiſcopus.126
Theophani locꝰ de pceſſiōe ſpiritꝰ ſācti.14
Theophili ſcriptorum cōprobatio.35
Theoph. curat Chryſoſt. in exiliū mitti.124
Theophilus deponitur.124
Theophilus Auguſtę & ſanctorum precibus ſalutē conſequitur.76
Theophilus in hæreſim oppugnatorū imaginum dilapſus reſipiſcit.76
Theophili hiſtoria purgatorij dogma conuincitur.77
Traditiones patrum tenere ſe Gennadius profitetur.44
Traditiones apoſtolorum de commemoratione pro defunctis.72
Traditio eccl. eſt precari pro prælatis.148
Traianus Imperator orationibus Gregorij Papæ ſalutem conſequutus.76
Trapezuntius de primatu Petri. in epi. 1.
Trinitas nō eſſentia, ſed perſonis diſtinguitur.7.28.32. & quomodo 6.11.15
Trinitatis myſterium, & eius explicatio.24 27.28 29.31.32.34
Trinitatis perſonarū quomodo altera ante alteram conſideratur.11.15
Trinitatis perſonarum ęqualitas in maieſtate, æternitate, & poteſtate.31
Trinitatis perſonarum proprium. 28.31. 32. attributa.31
Truli Synodus ab Epiphanio coacta.125

V

Verba quibus proceſſio ſpiritus ſancti demonſtratur 19.35.41
Verbi Dei poteſtas, 57.58 121
Veritatis vis, & effectus.1.41.90.154
Veritati cedendum.8.41.154
Veritati ſe opponēs ſibi perniciē ſtruit.121
Veritatē hęretici cur nō poſſit cernere.129
Vicarius Chriſti Petrus, & eius ſucceſſor 4.111.114.144
Virginum quinq. parabola declaratur. 68
Vitarum ſanctorum patrum liber 73
Viuorum fidelium ſuffragia defunctis in purgatorio exiſtentibus proſunt.4.71
Vocem ſcripturarū ſine ſenſu percipere eſt proprium Iudæi.126
Voluntates duæ in Chriſto.126.129

Z

Zenoni Imperatori litteræ a Felice Papa miſſæ.131

Errata ita lege, primus numerus paginam, ſecundus lineam oſtendit.

Pag.8. lin.1. lege, poterit. 9. ſchol. marginis debet eſſe è regione lineæ 4. 21.10. ex ſynodalibus actis. 34.22. poſt verbum, principium, deſunt hæc: Ad creaturam vero pater, filius, & ſpiritus ſanctus vnum principium. 36.37. flagrantia. lin.38. poſt verbum, dicitur, deſunt hæc: tanquam de patre procedens. 80.33 liberetur. lin.34. damnatione. 95. 16. Credentes enim vnam ſanctam 129 10. ad templum Georgij. 142.9. confracta. 143.7. decerno.

GENNADII SCHOLARII PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI EXPOSITIO

Pro ſancta, & oecumenica ſynodo Florentina, & defenſio quinque capitum, quæ in decreto eius continentur, ad Græcos.

Fabio Bencuolentio Senenſi interprete.

PROOEMIVM.

SI MAGNVM religionis myſterium pura mente, & ſincera diſpoſitione adhibita fuerit perquiſitum, mentis oculos, & corporis explanat, atq; aperit, ſolaribuſque radiis clariores reddit: ac ueluti ij deſuper in terram procumbentes, non planas tantum uias, ſed etiam abditos, & obſcutos angulos illuſtrant: ſic & mentis oculi ueritate ſubnixi, nec rerum diſtortarum præſumptione obtenebrati, non ſolum quæ ſunt recta, & facilia ſcripturæ percipiunt diuino præeunte auxilio, ſed etiam quæ in intimis ſenſibus orationis abſconduntur, exacte intelligunt, & ad rectum ſenſum

 perdu-

Prouer. 8. non ita penit' ad uerbum in uulgata.

perducunt, atque ut percipiantur efficiunt; quemadmodum Sapientia dicit: Omnia recta ſunt intelligentibus, & æqua inuenientibus ſcientiam; nec eſt in eis quid prauum, neque peruerſum. Nos igitur ſententiam noſtram omnibus declarare cupientes, ueritati confidimus, & religionis dogmati hos ipſos committimus. hortamur autem uos, ne ſubdole, & inuidioſe orationem noſtram perſcrutemini, ſed pura mente & conſcientia: non enim de minimis agitur, o amici; uerum de magnis rebus, ac diuinis, quamquam internuncius imbecillis eſt, & infimus, ut eccleſiaſticam proponat concordiam, quæ contigit diebus noſtris; quam multi mortales ante nos uidere exoptarunt, nec uiderunt. Quid

Pſalm. 70. igitur? quoniam litteraturā non cognoui, ingrediar in potentias Domini, & ego cum Dauid exclamabo: & lingua mea meditabitur iuſtitiam eius. Sed quamuis a quibuſdam oppugnemur, di-

Pſalm. 34. centibus, nos non diuino ductos zelo Florentinam ſynodum amplexari, immo potius temporaria ductos gloria in eam transfigurari: quodque muneribus, & pollicitationibus ſuaſi, eam induimus, aliaque multa dicenda, tacenda conuiciantur (O tuam patientiam omnium rex, uulgi temeritas inſolens, uerba effundit aduerſum Deum blaſphemiæ plena, in noſtram fidem, & in Deum cōtumelioſa, ac ſi ethnici eſſemus): non tamen ut ſileamus nobis perſuadebunt; ſed ad oculum qui omnia uidet conuertemur, & ad illud incorruptum tribunal mentis aciem dirigemus; ubi nobis non oberit temere hic effuſa accuſatio; ibi enim accuſatoribus non eſt opus; quemadmodum neque eorum qui inconſulte gratificantur coniuratio proderit, non enim ibi eſt opus aduocatis. In illud igitur, cui nihil eſt occultum tribunal inſpicientes, omnes contumelias flocciſacimus: immo uero ſententiam noſtram nudo capite, & audacter prædicabimus. Id tantum de nobis omnes ſcire uelim, quod omne ſi quid a nobis dictum, aut factum eſt, & quæ in præſentia inſtituo, Dominus ſcit, ſi id pro eccleſiaſtica concordia conſtituenda geſtum eſt, non ut aliquid ex noſtris conſuetudinibus, uel dogmatibus abrogaremus; ſed quicunque ad hanc eccleſiaſticam pacem deſcendit, & decretum Florentini concilij recipit, quaſi conſuetudines, & dogmata noſtra damnarit, eccleſiamque Romanam orientali & noſtræ præpoſuerit, nec utrique eundem honorem exhibere uoluerit (cum una tantum ſit eccleſia, unamque fidem, & religionem prædicet) decidat is a Chriſti regno, Iudæque proditori & crucifixoribus eius annumeretur, quandoquidem noſtra eccleſia eandem prædicat fidem, quam Romana eccleſia confitetur, & tenet: nec umquam a ſolo

patre

patre procedere ſpiritum ſenſit, neque in pulpitis prædicauit, neq; in azymo ſacrificium eſt aſpernata. abſit: neque animarum purgationem utcumque abnuit; ſed neque ſanctorum fruitionem reprobat, neque Romanum Pontificem reiicit, quaſi non ſit totius ecclesiæ caput, ut poſtea declarabitur capitibus ſingulis ſuam aſsignando reſponſionem. Sed a quibuſdam litigii, & contentionis ſtudioſis ea dicta ſunt, & ſcripturę mandata: quos uulgi temeritas ſequens, conuicia, & contumelias aduerſus Romanam effundunt eccleſiam, & aduerſus nos, qui eam ſequimur. At nos prędictum iuſiurandum, quaſi orationis noſtrę fundamentum pręſtruentes, orationem reſumamus, aſſerendo nos diuino zelo, & quia uera eſt ſynodũ hanc integre tenere: non autẽ humanę glorię gratia eã amplectimur, neque muneribus corrupti, ut ipſi dicunt, eam ſuſcipiendo firmiter apprehendimus; ſed ueluti Chriſti ſententiam, & doctorum eccleſię. Ii uero ignorantię & prauitatis morbo ęgrotantes dicere audent, quod quæ a ſynodo geſta ſunt, non ſecundũ mentem, & ſententiam doctorũ eccleſię geſta ſunt: immo contra ſe ſe habet, magiſque quam ſi tonitruum ederent, uidentur ſacri doctores hęc ſcriptis tradere; ab iiſque nos hanc ſententiam, & fidem didiciſſe confitemur, ac pro ea prędicando pugnamus; eamque uſque ad extremum ſpiritum inuiolatam ſeruare exoptamus; & una cum ea occumbere ſperamus; & coram ſaluatore Chriſto Deo cum ea in iudicio ſiſti, & cum ea in ſempiternum quocumque dabit Deus (qui omnia conſpicit, nihilque ei abſconditum eſt) mitti: nec ad homines, ſed ad Deum reſpiciendo hanc concordiam, & eccleſię unionem amplexari oportere exiſtimauimus. Quod ſi aliquibus non uidetur, nihil ad nos; quia nos quod debemus efficimus. uos uero quid dicitis, qui ſacram ſynodum non recipitis? Non eſt eius decretum ſecundum doctorum ſententiam. At nos contrarium demonſtrabimus, non ex noſtro ſenſu, ne abſurda dicere uideamur (quis enim peſuadere uobis aliquid poſsit, ſi ſua tantummodo argumẽta in mediũ attulerit?) ſed ex diuinorum patrum, & eccleſię doctorum, non occidentalium tantum, uerum etiam orientalium, quorum dicta etiam infernus reuereretur, tamquam a ſacro, & diuino ſpiritu illuſtratorũ. Ac primum quidem quinque ex noſtris criminantur; immo nõ ex noſtris, ſed ex eccleſia: nam eccleſia in ſuo decreto ueluti Stentor omnibus uiribus clamat. Primum quod ſanctus ſpiritus ex patre, & filio procedit, idque ipſe filius a patre accipit: Cuncta, inquit, enim quę habet pater, in generando tribuit filio, prętęrquam eſſe patrem. Secundum quod ſacrificium per azymum, uel fer-

mentatum, unum & idem eſt, quodque ſanctiſsimum Chriſti corpus in utriſque conficitur partibus. Tertium quod animæ illorum qui in pœnitentia moriuntur, purgatorijs pœnis poſt mortem purgantur, & fidelium uiuorum ſuffragiis iuuantur; idque propterea quod antea de peccatis ſuis ſatisfacere non potuerunt. Quartum, quod ſancti ſunt in gloria Dei quatenus animæ, Deumq; ad faciẽ uident, & eius lætantur uiſione; & rurſus in gehennã peccatores ire clamat. & quemadmodũ illos beatitudo lætificat, ſic & hos a die exitus eorum, ignis cõburit. Quintum quod Papa, ſiue ſummus Põtifex Romanæ ſedis apoſtolicæ caput eſt totius eccleſię, beati Petri principis Apoſtolorum ſucceſſor, & uerus uicarius domini noſtri Ieſu Chriſti. Eccleſiæ uero aduerſarij, eccleſiam reprehendunt, quod ea quæ uera non ſunt, ſenſerit, & decreto prolato apoſtolicis & rubris litteris ea ſibi arrogauerit: nobis autẽ eccleſię ab iis oppugnatæ, neque patrocinari conuenit, neque poſſibile eſt, cum fortem aduocatum ſecum habeat Chriſtum Ieſum, & ſuam ueracem promiſſionem firmiter obtineat, ideſt, quod portæ inferi non præua-
Matth. 11. lebunt aduerſus eam, quodque cum ea erit uſque ad mundi huius
Matth. 28. conſummationem; & quod ſolida petra eſt, in quam qui offendunt
1. Petri 2. peribunt, ſine qua ſalutis nulla ſpes eſt. Cum igitur ſponſum ipſum ſecum habeat, illi non eſt opus aduocatis: nobis magis opus eſt, qui ab ijs, quaſi male geſſerimus, unionẽ cum Latinis recipiendo incuſamur. Et quia nos tamquam ignorantes reprehendunt, & ueluti perditos damnant, & (proh dolor) nos lugent, & vt hæreticos auerſantur. ab his igitur coacti hęc cõſcribimus, ut nos inculpatos, & hac reprehenſione, & calumnia indignos, & Dei gratia orthodoxos oſtendamus: immo eos maioris pœnę & damnationis reos, quam cuius nos illi temere, & ſuperbe condemnant. Ac primum quidem Dei gratiam perquiramus, perinde ac nihil proferre ualeamus, niſi is ante nobis os aperuerit. ipſe eſt enim
Ioann. 15. qui dicit: Et ſine me nihil poteſtis facere; poſtea (quantum noſtrę mentis exiguitas patitur) in medium proferentes criminibus obiectis reſpondebimus. non ſyllogiſmos adhibendo; (quippe & illi uere dicunt fidem noſtram ſyllogiſmis non conſtare: neque nos id efficere ualemus) ſed ſanctorum eccleſiæ doctorũ teſtimoniis utemur. Cæteris ergo omiſsis a primo theologo exordiar domino noſtro Ieſu Chriſto in primo capite, in quo nos accuſant, quod ſpiritus ſanctus non procedit etiam a filio, ſed a patre tantum. Sic utique hi dicunt, & (ut aiunt) rectiſsime tradunt, ac uera credunt. at quia nos etiam a filio procedere dicimus, aduerſari
Ioann. 15. nos ſanctis dicunt & Chriſto dicenti; qui a patre procedit, hoc ipſi

aſſerendo ſe iuſtificari putant: nos uero cum caritate, & pace Deo opitulante oſtendemus, etiam a filio ſpiritũ ſanctum procedere, quemadmodũ ſane, & a patre, non in ira contumelioſi, ſed diſcipuli eius, qui dicit: Pacem ſequimini, nec iraſcamini cũ loquimini. Hebr. 12.

SPIRITVM SANCTVM PROCEDERE *ex filio, non ex patre tantum, ut aiunt, qui Synodũ non ſequuntur.*

CAPVT I.

INCIPIENDVM igitur ab eo eſt, qui primo theologicam hanc ueritatem reuelauit. hic enim apud Ioannem Euangeliſtam cap. xvi. ad Ioan 16. diſcipulos ſuos ſic ait: Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modo: cum autem uenerit ille ſpiritus ueritatis docebit uos omnẽ ueritatem: nõ enim loquetur a ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur, & quæ uentura ſunt annunciabit vobis, ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis. Num habetis quid ad hoc reſpondeatis, uos qui contrarium ſentitis? etiam inquiunt: cognitionem accipit, uerba, acceptionem, audit a filio, ut filius a patre ſapientiam, & reliqua. Et nos ita dicimus: ſed quia multa intelligere in Deo fas non eſt, ne cõpoſitum eũ intelligamus, unũ accipere dicimus, eſſentiam, quæ ſapiens eſt, & bona, & alia. propterea ſi ſapientiam accipit, nil aliud niſi ipſum eſſe accipit. audiet ergo ſpiritus ſanctus, ideſt ab eo audiet a quo procedit; illud audire cognoſcere eſt, cognoſcere autem eſſe. quoniam igitur a ſe non eſt, ſed a quo procedit, a quo prouenit ei eſſentia, ab illo cognitio: ab illo ergo & auditio, quod nil aliud eſt, quam eſſentia. Semper igitur audit ſpiritus ſanctus, quia ſemper cognoſcit, & cognoſcet: iccirco audiuit, audit, & audiet: nã, ut diximus, id eſt ei audire quod cognoſcere, & cognoſcere ei idem eſt quod eſſe. ab eo igitur audiuit, audiet, & audit, a quo eſt: ab eo autem eſt a quo procedit. Sed ne dicere poſſint, quod in eo pronomine, meo, cũ dicitur, quod de meo accipiet, intelligitur patre, infra in eodẽ capite cõiungit, dicens: omnia quæcunque habet pater mea ſunt. propterea dixi uobis, quod de meo accipiet & annũciabit uobis. cũ uero dixerit; omnia quæcũque habet pater mea ſunt, occluſit omne os, uolens excludere

etiã filiũ eſſe principiũ eſſentiæ ſanctiſsimi ſpiritus. Quod autẽ ue rũ ſit cunċta quę habet pater, ea & filiũ habere, ipſe id teſtatur cum dicit: Pater omnia tua mea ſunt, & mea tua. Et Ioannes Damaſci reſulgens ſydus ait: Omnia quæcunque habet pater in generando tradidit filio, præterquam eſſe patrẽ. ergo ſi pater quatenus pater producit ſpiritũ, & filius hoc modo cõmunicaret patri, eſſet ſpiritus ipſe, filius: & filius una cũ patre duo patres ſpiritus: & hoc pacto filius cum patre nõ communicaret eſſentiæ ſpiritus. nunc uero non producit hoc pacto pater ſpiritum, ſed quatenus productor: neque filio opponitur quin ipſe quoque ſit cauſa ſpiritus: nam ſi quæcumque habet pater, habet & filius, & nihil remanet patri, quod filius non habeat; habet autem pater productionem ſpiritus; id ergo habet & filius. ex hoc denique aperte oſtenditur, quod non ſolum a patre eſt ſpiritus, ſed & a filio. Huius rei teſtis eſt omnium doctorum ſcriptura, & maximus Cyrillus totum hunc locũ egregie interpretans, & uerba prædicta: attente animaduerte quæ dicit. Ecce enim ecce ſpiritum ueritatis, id eſt ſuiipſius paracletum dicens, a patre procedere eum dicit; nam quemadmodum proprius eſt ſpiritus filij, cum naturaliter in eo ſit, & ab eo procedat; ſic etiam patris eſt proprius. quibus autem ſpiritus eſt communis, inter hos & ea quæ ad eſſentiam pertinẽt, non erunt diuiſa. neque nos quorundam uerba perturbent, qui ob inſcitiam impie de religione ſentire ſolent, & loqui, quæ neque fas eſt cogitare, quaſi filius ordinem aliquem adimpleat miniſtrandi, & patris ſpiritum creaturæ miniſtret; quippe cum neque id quidam inſulſe dicere reformidarint; magis credere conſequens eſt, quod quia proprius eſt eius quemadmodum utique Dei, & patris; ideo ad ſanctos ſuos diſcipulos ſanctificandos eũ mittit. Audis tu qui contradicis admirandum & magnum patrem hunc, Cyrillum illum dico? quemadmodum, inquit, filij proprius eſt non per modum miniſtrandi: ſed naturaliter in eo eſt, & per eum procedit; ſic & in patre euenit. Si igitur quomodo eſt filij, eſt & patris ſpiritus, ſupereſt nos intelligere eum etiam ex filio procedere: nam ſanctus hic dicit, quod uti eſt filij ſpiritus, & per eum procedit, eodem modo & ex patre: neque te intelligere oportet filiũ, uſum aliquem mininiſtrandi adimplere, & mittere a patre ſpiritum creaturę, ſed naturaliter. Si enim per modum miniſtrandi, non naturaliter mittit ſpiritum filius, ergo & pater per modum miniſtrandi habet ſpiritum, non naturaliter: quia quomodo intelligitur de filio, ita intelligitur de patre, ſecundum ſancti huius ſententiam; patriſque, & filij communis eſt ſpiritus, quia non ſunt ſeparati eſſentia pater & filius.

Ioan. 17.

Damaſceni.

Cyrilli.

Si ergo

Si ergo cõmune eſt, quo modo de patre dicitur, eodem & de filio. quare ſi de patre dicitur quod ab eo procedit (non enim aliud poſſumus intelligere) dicitur autem & filij ſpiritus; ergo & ab eo procedit. Si uero dixerit quis, quod ſecundũ cõſubſtantiale de filio dicitur, nec poteſt dici ſecundũ cauſam, diceretur (inquã) pater & filius ipſius ſpiritus; quia unius eſſentiæ ſunt tres perſonæ: at id non dicitur. Damaſcenus tibi nares conterit capite octauo ſuæ theologiæ: Filium, dicit, neque ſpiritus dicimus, neque ex ſpiritu. Et Gregorius Nyſſenus tertia homilia ſuper Pater noſter, occludit tibi oculos: filius, inquit, ſpiritus neque eſt, neque dicitur. neque hæc relatiua conſequentia cõuertitur, ſed ſpiritus filij dicitur; quia ab eo accipit, ab eoque procedit, & ex eo eſt quemadmodum ex patre. Iccirco ſanctus hic Cyrillus inquit, proprius eius eſt ut Dei & patris. quo pacto proprius eſt patris? quia ex eo habet eſſe; & procedit; hoc idem te intelligere oportet, quod & ex filio procedit; quia proprius eius eſt, quemadmodum & patris. Et paulo poſt hic idem ſanctus in eadem expoſitione ait: Proprium filii dicimus paracletum, ideſt ſpiritum ſanctum, non extrinſecus ingredientem, neque aduentitium in eo, ut in iis euenit, qui ſanctitatem ſuſcipiunt, & ex non entibus generantur; ſed conſubſtantialis ei ſane ut & patris: non enim loquitur a ſemetipſo, ſed quæcunque audiuerit. quando igitur uenerit ille, ideſt paracletus ſpiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. animaduerte quam uigilans prouidaque ſit uox, uide nominis ſobrietatem. nam cum prædixiſſet ſuper eos uenturum paracletum, ſpiritum ueritatis eum appellauit, ideſt ſuimet. ipſe enim eſt ueritas; uerũ ut diſcipuli ſcirent non eſſe alienum, & extraneum illius aduentum, ſed ſe ipſum aliter exhibiturũ pollicetur, ſpiritũ ueritatis, ideſt ſuimet paracletũ uocat: non enim ab unigeniti eſſentia alienus ſanctus ſpiritus intelligitur: procedit autem naturaliter ab ea, cum nihil aliud præter eum ſit quo ad identitatem naturæ; & ſi poteſt intelligi proprio ſubſiſtendi modo. Et poſt alia: Quando igitur uenerit ille, non loquetur, inquit, a ſemetipſo; ſed neque nouam uos docebit doctrinam. non enim leges fert. ſed quia ſpiritus, & quaſi mea mens eſt, loquetur cuncta quæ ſunt in me. Et poſt pauca: Quia omnino ex mea eſſentia ſpiritus eſt, & quaſi mea mens: is uentura dicere non poteſt, niſi omnino in me ſit, & per me procedat. Super illud, Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis. clarificat ergo filiũ paracletus, ideſt proprius ipſius ſpiritus, quia omnia poteſt, & omnia ſcit. quomodo uero clarificat? quæ enim ſcit; & poteſt eius ſpiritus:

Damaſcenus c. 18.

Nyſſeni.

Eiuſdem.

quomodo

quomodo ipſe utique non ſciuerit, uel potuerit? & ſi ut ipſe dicit ab eo ſpiritus accipit, atqui omnia poteſt, & perficit, quomodo ipſe uim, & robur in omnibus non habebit? Et paulo poſt: Quoniã conſubſtantialis eſt filio, & ex eo ut Deum decet procedit, omnem ſuam in omnibus perfectiſsimam operationem habens, & uim; ideo dicit, de meo accipiet. Et poſt alia: Irreprehenſibile igitur omnino erit, & extra omnem contumeliam poſitum, ſi ab unigenito quid accipere dicatur eius ſpiritus; nam ab eo naturaliter procedens ut eius proprius, cum omnibus quæ habet, perfecte accipere ſua dicitur. Et poſt pauca: Hoc etiã mihi naturaliter adeſt, propter hanc dixi cauſam, quia de meo accipit, & annunciabit uobis. nemo in his perturbetur cum acceptionis nomen audiuerit; id potius conſideret (ita enim recte egerit) quod omnia quæ ad Deum pertinent, proferuntur quidem more noſtro, at non ita intelliguntur, ſed ſupra captum noſtrum: itaque accipere ſpiritum dicimus a patre, & filio, quæ eorum ſunt, non tanquam aliquando inſitam in ijs ſapientiam, & potentiam non habuerit, tunc uero tandem habeat cum intelligitur accepiſſe. Semper namque ſapit, & poteſt ſpiritus, immo eſt ipſa ſapientia & potentia, non ex participatione aliqua, ſed natura. Et poſt alia: Cum fructus igitur, & nota ſit perſonæ generantis filius, omnia quæ habet ſecundum naturam ſecum adducit, ideo dicit; omnia quæcunque habet pater mea ſunt: iccirco dixi uobis, quod de meo accipiet, & annunciabit uobis, ſpiritum uidelicet qui per eum, & in eo eſt, per quem in ſanctis ipſe inhabitat; non enim eſt aliud præter eum ſpiritus eius; quamuis eſſe per ſe intelligatur, & proprie ſpiritus. ſpiritus enim ſpiritus, & non filius eſt. Audiſti huius magni patris ſententias, uel ut melius dicam, inſtantias, & tela præacuta aduerſus eos, qui non ex filio etiam procedere ſpiritum aſſerunt? quia partim per eum prodeuntem dicit, partim ab eo prodit, quemadmodum & a patre: & rurſus natura inſitus ei, & per eum, & ex eo progreditur, profluit, & procedit, ueluti ſane in ipſo, & Deo, & patre intelligitur. quid aliud quã ueritas apertiſſima dignoſcitur, quia ex filio ſpiritus eſt, & ex eo, & per eum, ut ſanctus hic multis in locis ſcribit? Vnde ergo oſtendere poteritis uos, quod ex ſolo patre ſpiritus eſt? cum ſancti omnes concordiſſime (ut paulo poſt oſtendemus) dicant, & omnes ex filio procedere decernant? Itaque credatis nobis, qui recte conſulimus, immo nõ nobis, ſed ueritati: nec ita ſuperbe nos incuſate, ueluti inſcii ſimus, uel ignari, & propterea ſynodo parentes. nam ſanctos omnes uidimus, rationibuſque eorũ ſuaſi, eaſque ſequentes nos Latinis adiunximus. immo

non

non latinis, ſed ſolidæ, & veræ Petri fidei & ſanæ theologorum, & diuinorum eorum virorũ doctrinæ, qui in ea ſynodo excelluerunt: quibus Epheſi epiſcopus ſui incertus, nec eorum obiectionibus reſpondere valens, ignaue effugit, fratre Ioanne, qui cum eo diſputabat acclamante: Adducite huc Epheſium vt eius reſponſiones audiamus; quas in quadam ſeſsione edidit, ſynodum deuitans. ſynodus vero eum euocabat, vt ingrederetur; at is morbum ſimulauit. Et rurſus ſeſsione coacta frater Ioannes aiebat: Accedat huc Epheſius, accedat. nõ enim fas eſt eum loqui, at noſtras reſponſiones nõ audire: rurſus ſynodus eum canonice vocauit, ſed non paruit. quare eo vocato, nec parente ſynodus decretum tulit: is vero in contradicendo perſiſtebat, non palam, ſed in angulis. itaque hoſtis ſacrę ſynodi declaratus eſt. ſin autẽ in tempore ad diſputationes accedebat, ſanctorum auctoritates non approbabat, corruptos, & adulterinos, vetuſtos ſacros, & diuinos doctorũ codices dicẽs. At is quidem extinctus eſt, oſque illud aduerſus ſacrã ſynodum infrendens, quo pacto extinctũ ſit, & dedecore oppletum ſuæ amarę reſolutionis tempore, cognitũ ijs eſt, qui vera dicere didicerũt. Nos vero prædictas magni Cyrilli auctoritates habentes ſuper illud; de meo accipiet, & ſacram hanc ſynodum eadem docentem in ſuo quod edidit decreto, audientes, & ab eo confirmati, ſpiritum ſanctum a filio etiam procedere, ſynodo nos adiunximus. nam cum Chriſtus dixerit, quod de meo accipiet, nil aliud oſtendit nobis, niſi quod etiam ab eo procedit: non enim poſſumus aliter intelligere, quia a quo ſpiritus accipit, ab eo etiam eſſe habet; a quo habet eſſe, ab eo, & procedit; accipit autem a filio, & habet eſſe ab eo vt dicimus, & ſacer Baſilius declarat: ergo & ab eo procedit. hoc igitur pacto, & alias ſanctorum auctoritates clare voluiſſemus dicere, deinde explanare. Sed cũ nos duo efficere propoſuerimus; partim quia cũ breuibus rẽ exponere polliciti ſimus in immenſum noſtra excreſcere potuiſſet oratio: partim quia aduerſarij meis dictis fidem non adhibuiſſent, ſi ea latius explicando contexerem: iccirco opportunum mihi viſum eſt, ſeorſum tantum, ſanctorum auctoritates proponere: ad eos coarguendos, qui ſacræ ſynodo volunt contradicere, ad ſtabiliendum vero, & confirmandum eos, qui eam pie ſequuntur, paucis quibuſdam de meo in ſingulis dictis, allatis.

F. Ioannes hic eſt Turrecremata, qui poſtea Cardinalis

SECTIO II.

OMNE verbum, ſacrum dicit Euangelium, in duobus, vel tribus teſtibus ſtabit. num fidem adhibebitis vos ſi pluribus teſtibus vtemur? non arbitror, cum vos falſa ſuaſione, & præſũptione prauitati admiſta permoueamini. icirco triũ vice quos Chriſtus enumerat ter vndecim addam, ne de cętero locus cõtradicendi relinquatur, vel quid minimũ aduerſus nos eloquendi. Nam magnus Gregorius Nyſſenus in quarta homilia in expoſitione ſuper pater noſter, quæ incipit, Qui vmbrã futurorum, hæc inquit.

Gregorij Nyſſeni 1.

" Vnigenitus filius ex patre a ſacra ſcriptura nominatur, & hucuſque verbum ſuam conſtituit proprietatem. Sanctus autem ſpiritus, & ex patre dicitur, & ex filio præterea eſſe oſtẽditur. Si quis ſpiritum Chriſti (dicit) non habet, hic non eſt eius. Audis quod ex filio etiam eſſe teſtatur? & ſi quidam, vt ſolent impij, & aduerſus propriam ſalutem ingenioſi, verbum ex quibuſdam libris ſtylo ferreo adhibito deleuerunt: quidam tamen reperiuntur codices, qui aduerſus adulterantium libros audaciam clamant. Vbi eſt igitur, qui dicit ex ſolo patre, Epheſius ille mente commotus vna cum ſuis anteceſſoribus? accedant, & nobis oſtendant vnde hoc acceperunt, a Chriſto ne: an a ſanctis? nam aperte Chriſtus hic contradicit, & ſancti. Chriſtus ergo dicit, de meo accipiet. Sancti, ex filio ſpiritum eſſe a ſacra ſcriptura oſtenditur. ſi ergo ſanctus hic ex filio dicens ſpiritum vera loquitur; mẽtitur Epheſius & eius anteceſſores, dicentes ex ſolo, nam ex ſolo eſſe, deſtruitur dicendo & ex filio. Quod vero ex filio ſpiritus accipit, & habet eſſe, magnus Baſilius in tertio aduerſus Eunomium teſtabitur, cuius principium: Vix tandem exſaturatus aduerſus vnigenitũ blaſphemijs. In eo tractatu dicit:

Pauli ad Rom. 8.

Baſilij 2.

" Quæ neceſsitas vrget, ſi auctoritate & ordine tertius eſt ſpiritus, cum natura etiam tertium eſſe? quod auctoritate quidem ſecundus a filio ſit, & ab eo habeat eſſe, & ab eo accipiat, & annunciet nobis, & in ſumma ab ea depẽdeat cauſa, religionis ratio tradit. Audiſti cæleſtem patrem hunc? cum ab eo (inquit) habeat eſſe, & ab eo accipiat. Vidiſti vt omnia noſtro ſenſui cõſentanea ſunt vna cũ ſãcti Cyrilli auctoritatibus? & quod idem eſt accipere a filio, & habere eſſe ab eodem? vbi eſt qui dicit ex ſolo? ſi enim ex filio accipit, & ab eo habet eſſe ſpiritus, vt ſanctus hic dicit, ergo non ex ſolo patre ſed manifeſtum eſt, quod & ex filio, ergo iniuria nos reprehenditis, o amici, & fratres. Sed

huius

huius magni patris frater Gregorius inquam Nyſſenus in primo libro aduerſus Eunomium, qui incipit, Non licuit vt videtur in omnes beneficium conferre, hęc inquit: Quo pacto ante conſideratur perſona ſecundum cauſæ rationem, eodem modo, & ſpiritus ordine tantum ſecundum cauſam & cauſatum diſtinctionem habens. nam quemadmodum filius coniungitur patri, & quamuis ab eo eſſe habeat, non tamen ſecundum eſſentiā poſterior eſt: ita & vnigenito ſpiritus ſanctus iūgitur, intelligētia tantū, ſecundū principij rationē, conſiderato ante perſonā ſpiritus. Vides vt etiā ſanctus hic cum antedictis concordet, & vt diſtinctionem diuinarum perſonarum conſtituere volens, cauſa tantum diſtinguit eas? quo pacto, inquit, cōſideratur pater ante filium ratione cauſæ, eodē etiam conſideratur filius ante ſpiritum cauſæ ratione. hoc idē eſt ac ſi diceret, filius ex ſolo patre, vt ſolo antea conſiderato quam filius. quem enim alium poteſt ante ſe conſideratū habere? ſpiritus autem ſanctus ex patre, & filio; quaſi pater videlicet, & filius ante eum conſiderentur. Itaque vere concluditur ex patre, & filio procedere ſpiritum ſanctum, etiam ſi vobis diſpliceat: nā perſonam patris ante filij perſonam conſiderari, idque cauſæ ratione: perſonam vero filij ante perſonam ſpiritus ſancti ratione quoque cauſæ, nihil aliud oſtendit, quam quod ſolus pater cauſa filij eſt: filius autem id a patre accipiens ſicut alia naturalia bona eius, & ipſe cauſa eſt ſpiritus ſancti. itaque pater, & filius ambo vna cauſa ſunt proceſsionis ſpiritus ſancti. iccirco ſanctus hic dicit, quemadmodum iungitur patri filius ſecundum cauſæ rationem, ſolo intellectu perſona eius antea conſiderata; ſic verum dicimus cum dicimus ſpiritum eſſe ex filio. In actis verò primæ ſynodi ſcriptum eſt, ſpiritum ſanctum ex patre procedere: proprium autē eum eſſe filii, & ab eo ſcaturire. Audis ab eo inquit ſcaturire, tamquam a fonte, videlicet ex eius perſona, propriumque eius eſſe? quid ſignificet conſideremus, fratres, neque doctoribus repugnare velimus. Quod ſi dixerit quis proprium eum eſſe filii propter conſubſtantialitatem; reputet quod etiam filius diceretur ipſius ſpiritus, ſecundum conſubſtantialitatem. ſed id vel cogitatu tantum eſt abſurdum. doctores dicunt, filius neque ipſius ſpiritus eſt, neque dicitur: ſpiritus filij, maxime. At Cyrillus Alexandrinorum Pontifex in epiſtola ad Neſtorium, quæ incipit, Cū Saluator noſter. manifeſte dicat, Qui amat patrem, vel matrē plus quam me, inquit: Et ſi ſpiritus in hypoſtaſi eſt propria, intelligitur quoque per ſe, quatenus ſpiritus eſt, non filius; non tamen ab eo alienum eſt. nam ſpiritus veritatis nominatur, & Chri

Nyſſeni 3.

Ex actis primæ Synodi 4.

Cyrilli 5. Math. 10.

ſtus eſt veritas,& ab eo profluit;quemadmodum vtique a Deo,& patre. Audis profluit,inquit,quemadmodum & a patre. Sed profluit (inquit) dixit ſanctus,non procedit. Nos vero ſtatim eis reſpondemus, quod idem magiſter explanat, quid profluere denotet ſecundum eius ſenſum in expoſitione diuini ſymboli, vbi dicit: Perfecto de Chriſto tractatu,beatiſsimi patres, de ſpiritu ſancto mentionem faciunt. nam credere in eum dixerunt quemadmodum ſane in patrem,& filium, quia conſubſtantialis eis eſt,
Ioan. 20. & profluit ſane, ideſt, procedit, veluti a fonte ex Deo, & patre: exhibetur vero creaturæ per filium. inſufflauit ergo in ipſos apoſtolos dicens, Accipite ſpiritum ſanctum.Ex Deo,& Deus ſpiritus eſt, nec a quacunque ſuprema ſubſtantia alienus; ſed ex ea,& in ea, & proprius eius. hęc igitur eſt ſanctorum patrum recta, & minime errans fides, ſiue fidei confeſsio. Vides quid profluere ſignificet ſecundum ſanctum Cyrillum? & quid eſt profluere,& procedere? quo pacto vos omnino audetis dicere,aliud eſſe profluit, aliud procedit? & calumniamini ſanctum hunc,& nos?Reconciliamini rogo fratres, reconciliamini. Idem diuus Cyrillus
Cyrilli 6. Ioel 2. in expoſitione in prophetā Ioel: Effundā de ſpiritu meo in omnem carnem, hæc, inquit. Profecto Deus, & ex Deo ſecundum naturā filius: genitus enim eſt ex Deo,& patre. proprius ipſius, & in ipſo, & ab ipſo ſpiritus eſt,quemadmodū ſane in ipſo Deo, & patre intelligitur. Animaduerte hic dilecte, proprius inquit
Eiuſdē 7. eius, & ex eo ſpiritus eſt, quemadmodū & ex patre, Idem in tractatibus per interrogationem,& reſponſionem aduerſus Palladiū proxime a principio inquit: Mutabilis ſpiritus non eſt,vel ſi morbo mutabilitatis ęgrotaret,ipſi diuinæ naturæ hic defectus adſcriberetur, ſiquidem Dei, & patris, nec non & filij eſt, qui eſſentialiter ex vtroque,ſcilicet ex patre per filium profluit ſpiritus. Audiſti & hic eſſentialiter ex vtroque,ideſt ex patre per filium; quid aliud poteſt intelligi, præterquam quod ex patre, & filio procedit? at iactabundus dices, non poni ex patre, & filio, ſed ſimpliciter ex patre per filium confitemur: ex patre vero, & filio nequaquam: quia dictio, per,cauſam non ſignificat. hoc & in faciē quidam nobis dixerunt. o præſumptionem, quæ vos videre congruentia non ſinit. Nonne per verbum, per,cauſam poſſumus in-
Ioan. 1. telligere, vbi dicit ſanctus Ioannes Euangeliſta, omnia per ipſum facta ſunt? quis negauerit vnquā hic dictionē, per, eſſe cauſam,& per eam filiū,creaturę cauſam intelligi. Quod vero idem denotet
Geneſ. 3. Baſilij dictio, per, &, ex, Baſilius & Chryſoſtomus in expoſitione Geneſis ſentiūt,vbi dicit: Adam,poſſedi hominē per Deum idē eſt,

ac

ac ſi diceret, ex Deo: vnde alter in tractatu per capita ad Amphilochium ita explanat, & dicit: Iam vero ſecundum promiſcuam ſignificationẽ,dictio per; tranſit ſępenumero in dictionẽ,ex,quia altera alterius ſignificationem ſibi vendicat: vt poſſedi hominem per Deũ, æque ac ſi diceret,ex Deo . alter vero in 53. in Matthęũ homilia dicit: Nam ſcriptura ſolet, per quẽ, dicere,ex quo: velut cũ dicit. poſſedi hominẽ per Deũ,nõ ſecundã cauſam,ſed primã magis apponẽdo. & iterũ. nonne ex Deo declaratio eorũ eſt? & beatus Cyrillus in Epiſtola ad Neſtoriũ,quæ incipit, Nugantur,vt audio quidã,inquit: Neceſſe eſt confiteri,quod ſecundũ carnẽ ex muliere natus eſt: Et poſt pauca; genitus eſt ſecundum nos ex muliere . ſæpiuſque in eadẽ epiſtola reperitur eũ promiſcue vti præpoſitionibus his, vt indifferentibus, & idem ſignificantibus, ſcilicet, per, &,ex . Paulus Apoſtolus ad Galatas ait: Miſit Deus filiũ ſuum factum ex muliere . Et rurſus idem alibi . Vnus Deus,& pater,inquit, ex quo omnia, & vnus Dominus Ieſus, per quem omnia,& vnus ſpiritus ſanctus, in quo omnia. Nõne ergo in his poſſumus intelligere,vnum factorem, & opificem, & principiũ omnium, tres perſonas,ut quę ſint vnus Deus? vnumque principium dicemus, patrem, & filium , & ſpiritum ſanctum, per has prępoſitiones ex, per, & in? per ex, patrẽ, vt principalẽ: per dictionem per,filium vt opificem: per in,ſpiritũ, vt perfectiuã? maxime .neque dictionẽ, per, de patre dicimus, neque,ex,de filio, ne principalem cauſam patris tollamus, ſi filio dederimus; ſed eam patri reſeruamus. Et quando ex patre dixerimus, tunc rurſus ſequitur per, quæ mediũ ſignificat. quippe cum, per, iũgatur dictioni, ex. Itaque cum dicimus ex patre, intelligimus tunc per medium filij ſanctum procedere ſpiritum . Quod autem dictio per, cauſam ſignificet,eandem quę ex: & quod inter ſe poteſtatis eiuſdem ſint, hinc manifeſtum eſt.

Chryſoſtomi. Cyrilli.

Ad Gal. 4. Ad Epheſ. 4.

SECTIO III.

THEODORITVS Cyri Epiſcopus ad ſanctam tertiam ſynodum,quum ea finita veniſſet cum Ioanne Antiochiæ Patriarcha, qui ſex & viginti epiſcopos ſecum adduxerat, videns iam ſynodum peractã eſſe, Neſtoriumque damnatum,Cyrillumque præualuiſſe, perturbatus eſt, & in duodecim capitibus quæ aduerſus Neſtorium antea ediderat,Cyrillum reprehendit.Is igitur cum Neſtorij diſcipu-

Theodoritus 8.

diſcipulus eſſet, aduerſus magnum Cyrillum impetum fecit, vt ſuo magiſtro opitularetur. Et in nono capite, vbi Cyrillus dicit, „ cum filius proprium ex ſe ipſo & in ſeipſo eſſentialiter inſitum habeat ſpiritum ſanctum, vaticinabatur. Theodoritus reſpondet; Si vt eiuſdem naturæ Cyrillus dixit, & ex patre procedere, iam cōfitebimur, & tanquam pia eius verba recipiemus. Si vero tamquam ex filio, vel per filium eſſentiam habere, vt blaſphemiam, & rem impiam eam reijciemus. Audis quo pacto Theodoritus dictiones, ex, & per, reformidauit in ſpiritus ſancti proceſsione? ideo cum horrore dicit, ſi vero ex filio, vel per filium. Et iure ibi timuit, vbi timendi ratio non erat, vti vos facitis. nam cū is omnino negaret ſpiritum a filio procedere, quemadmodum & vos; neque ex filio, neque per filium recipit. vos vero per filium etiam inuiti confitemini: ex filio neque audire ſuſtinetis. idem enim ſecundum Theodoritum ſignificat. Quod vero per filium confitemini. Damaſcenus in octauo, & trigeſimo theologiæ ſuæ capite, ex patre per filium aperte clamat. Et vos magna voce canitis, ſpiritus bonitatem communicans ex patre per te procedens; & in canone domini Theophanis in pentecoſtem ode ſexta. tu flumen deitatis ex patre per filium procedens. id tamen quāquam pſallitis abnegatis. At nos cum audimus ſanctos ea verba ſæpe dicentes, interdum quidem ex patre & filio ſine articulo, interdum vero ex patre, & filio cum articulo, & ex patre per filium, & ex patre, & ex filio, & eſſentialiter ex ambobus, & ex vtroque procedit, intelligimus dictionem, per, eſſe cauſam, quam Theodoritus cum metu, & horrore vitat. Reſipiſcite, & vos oro, vt videatis.

Theodoriti verba aduerſus Cyrillum.

Theophanis.

At quia Theodoritus damnatus fuit cum ſanctiſsimi ſpiritus proceſſionē etiam ex filio procedere non reciperet, immo libri eius excommunicati ſunt, quos aduerſus ſacrum Cyrillum ſcripſit, audi tertium decimum caput ex actis ſanctæ œcumenicæ quintæ ſynodi. Si quis impia Theodoriti ſcripta capeſſierit aduerſus rectā Cyrilli fidem, & eius duodecim capita, idem cum Theodoro, & Neſtorio ſententia, ea & eorum impietatē defendendo, nec anathematizauerit ante dicta ſcripta, & eos qui ſimilia his ſenſerunt, vel ſentiunt, & omnes qui aduerſus rectam ſancti Cyrilli fidē conſcripſerunt, & duodecim eius capita, & in ea impietate obierunt, anathema ſit. Similiter ſancta ſexta ſynodus capite nono, inquit. Si quis Theodoriti ſcripta aduerſus rectā ſancti Cyrilli fidem nō anathematizauerit, & epiſtolam quę Ibę dicitur, & Theodorum Mopſueſtiæ, & ſcripta eius & ſi quis ſancti Cyrilli ſcripta non receperit: eaque pręcipue quę aduerſus Theodorum, Theodoritum,

Ex 5. Synodo.

Ex 6. Synodo 4. & 7.

Andream,

Andreã, & Neſtorium & eos qui ſimilia eiſdem vel alicui eorum ſenſerunt, vel ſentiunt, conſcripta ſunt, anathema ſit. ſimilia quarta œcumenica, & ſeptima ſynodus continent. Quod autem dictio, per, cum de filio dicitur, mediũ demonſtret proceſſionis ſanctiſſimi ſpiritus ex patre, audi admirabilem Gregorium Nyſſenum in ſermone ad Ablabium cuius initium, Vos qui in fide vegeti eſtis, ęquum eſt omni conatu decertare. Identitatem naturæ fatentes diſtinctionem, quæ eſt ſecundum cauſam & cauſatum non negamus: in quo tantum, alterum ab altero diſtingui percipimus: quia hunc cauſam eſſe credimus. alter vero cum ex cauſa, & eo quod eſt ex cauſa ſit, aliam rurſus differentiam intelligimus. hic enim immediate ex primo: alter vero per eum, qui immediate ex primo eſt. itaque vnigeniti ratio indubie in filio manet, & quod ſpiritus ſit ex patre, non dubium eſt id per medium filij eſſe, quod eidem ipſi & vnigeniti rationem reſeruat: & ſpiritum ab ea quæ naturalis eſt ad patrem relatione non prohibet. Hoc loco ſanctus hic de coniuncta diſcretaque theologia ſermonem habens, ad ipſam diſtinctionem diuinarum venit perſonarum; diſtinguitque eas cauſa, ac inquit: Eſſentiæ, & naturæ identitatem confitentes, ideſt eius vnionẽ (quippe cum vnum ſint tres perſonæ natura, & deitate, nec aliquid ſit prius, vel poſterius) differentiam non negamus, qua inter ſe differunt: nam ſecundum cauſam differunt & cauſatum: & alter diſtinguitur ab altero; credimuſque, inquit hũc eſſe cauſam, illum autem cauſatum: ideſt patrem cauſam, filium vero, & ſpiritũ a cauſa. Nec hic conſiſtit, ſed ſtatim ſubiųngit. & cum cauſatum, inquit, ſit ex cauſa, ideſt, cum filius, & ſpiritus ex cauſa ſint patre, aliam videlicet rurſus intelligimus differentiam. alterum enim ſiue filium proxime, & immediate ex primo, ideſt ex patre: ſpiritum vero proxime per filium, mediate autem ex primo, patre videlicet. Num hic dictionem, per, medium denotare intellexiſti? & diuinarũ diſtinctionem perſonarum, quam ſanctus hic facit? & quod nos recte diſſoluimus? & quod vnigeniti ratio optime ſeruatur in filio: nec medium hoc filij naturalem ſpiritus ad patrem tollit relationem? Reconciliamini ergo rogo domini, & fratres mei. Sed ſacer Damaſco Ioannes accedat, vt eadẽ mecum teſtificetur de præpoſitione, per; quodque ex patre per filium ſpiritus ſanctus procedit. hic enim capite theologicarum rerum tertiodecimo, cuius principium, Diuinitas cum ſit incõprehenſibilis, omnino exprimi nomine non poteſt, ſic ait: Ipſe quidem mens eſt, pater videlicet, filij abyſſus, filii genitor, & per filium manifeſtatiui ſpiritus productor. ac paulopoſt: Spiritus vero ſan-

Gregorij Nyſſeni 8.

Damaſceni 9.

ro ſanctus manifeſtatiua occultæ diuinitatis potentia patris, ex patre per filium procedit, vt ipſe ſcit. quod vero dictio, per, cauſam ſignificet, iam dictum eſt, nec repetere oportet. ſanctus preterea Cyrillus in ſecũdo ad Hermeam inquit: ſanctum ſpiritũ addes, qui ex patre per filium naturaliter profluit. Idem in ſecundo theſaurorũ, in ſermone cuius titulus, quod ex eſſentia patris & filii ſpiritus ſanctus eſt, ſic narrat: Quod igitur ſpiritus ſanctus qui in nobis eſt, nos eſſe Dei conformes oſtendit, procedit autem ex patre, & filio, apertum eſt diuinæ eſſe eſſentiæ, eſſentialiter in ea, & ex ea procedentem. Proſiliunt ex ſchiſmaticis quidam calumniatores, ac effuſe ridendo dicunt ad nos: Quid rurſus o catholici ad hoc nobis reſpondebitis? vel quam reddetis rationem ſcripturam cauillando? cum euangeliſta aperte, & clare dicat, quod ſpiritum conſpexit myſteriorum peritus (Ioannes) quaſi columbam in Chriſtum deſcendentem. Ergo quod non habuit accipiebat: quo pacto ſpiritus ſanctus a filio procedere exiſtimabitur, cum ipſe in Iordane conſiſteret; & ſpiritus in eum cælitus deſcẽderet, voxque paterna ſuperne teſtaretur, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui? ad hos, qui diuinæ eccleſię dogmata ſubuertunt, & ſcripturarum rectitudinem peruertunt, reſpondendum exiſtimo; ebrietatem diſcutite prauæ ſuaſionis, & malitiæ, facientes hominem circumſcriptum eum, qui eſt indefinitus, & incircumſcriptus, vt ſplendidum veritatis lumen circumſpicere valeatis; & nobiſcum ad dominum clamare, Vere filius Dei es, & omnia quæcunque habet pater tuus, vt Deus, & tu habes; tuaque diuina potentia cuncta complecteris: ac tuæ matris interceſsione, placidum ſpiritum nobis reddis, qui bonitatem communicat, & ex patre per te procedit: Et rurſus, cum ſis incircumſcriptus mi Ieſu, & domine, quamquã in Iordane cõſiſtis, paternum tamen thronum non reliquiſti: numquã mihi hæc hæreſis in mentem veniat, vt dicam, eum quæ non habebat accipere; nam quæcunque pater habet, habet & filius; & nihil ineſt patri, quin inſit filio, excepta paternitate. Si enim quod non habet, ipſe accipiebat, vera Arius protuliſſet dicendo, erat aliquando quando non erat. at id cogitatu tantum eſt impium. qui vult igitur recte ſentire, talia nõ credat, ſed vt ſacer Athanaſius magnus in diuinis, qui in ſermone de incarnata diſpenſatione, qui incipit. qui diuinas ſcripturas volunt intelligere, ſic ſcribit: Ne credat quis, quod is quod non habebat accipiebat: is enim ſuperne demittebat vt Deus; & inferne ipſe eum ſuſcipiebat vt homo. ex eo igitur in eum deſcendebat: ex eius deitate in humanitatẽ ipſius. Au-

Cyrilli 10. Euſdẽ 11.

Matth. 6.

Arij verba eiẽta in Synodo Nicæna.

Athanaſij 12.

dis ? ipſe ſuperne mittebat vt Deus, & ipſe ipſum inferne ſuſcipiebat vt homo; & veluti Deus mittebat, veluti homo recipiebat. ná totus erat in terra, nulloq; modo a cælo aberat, quippe cum in eo omnis deitatis plenitudo corporaliter reſideret. Cú ergo carne eſſet circumſcriptus, in Iordane conſpiciebatur, ſed deitate cú eſſet incircumſcriptus, paternum ſinum non relinquebat, vnde ex eo in eum deſcendebat, ideo nihil prodeſt quod a vobis allatum eſt, imo pro nobis videtur facere. Vobisque magnum importat detrimentum.

SECTIO IIII.

VNDE igitur omnino nobis oſtendere poſſitis, non eſſe ex filio ſpiritum, ego nequaquam video. Magnus Ioannes Chryſoſtomus in homilia, quam in incarnationem domini facit, ſic inquit: Venit Chriſtus ad nos, dedit nobis deſcendentem, ex eo, ſpiritum, & corpus noſtrum ſuſcepit. Verbum, ex eo, quid ſignificat aliud, quam quod qui ex eo procedit, ſpiritum nobis tradidit? quemadmodum, & dilectus diſcipulus dicit, quod ex ſpiritu eius dedit nobis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Cyrillus magnus in interpretatione euangelij ſecundum Ioannem ſuper ea verba: Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, ſic dicit: Cum filius naturalium bonorum Dei, & patris eſſentialiter ſit conſors, eodem modo habet & ſpiritú quo pater intelligitur, nó aduentitium, neque extra. Stultum enim eſt, imo dementiæ plenum ita ſentire: ſed quemadmodum noſtrú vnuſquiſque proprie in ſemetipſo continet ſpiritú & ex viſceribus intimis extra profundit. Iccirco enim eú corporaliter inſuflauit Chriſtus, oſtendens, quod vti ex hominis ore ſpiritus corporaliter procedit, ita ex diuina eſſentia, vt Deo conuenit, profluit quod ex ea procedit. Hoc loco ſi quis vult cum æquitate videre, & diſcere, intelligere licet, ſtatimque a ſchiſmatis prauitate defugere, & ſynodo ſubiici. Cum ſit enim, inquit, naturaliú bonorú Dei & patris conſors filius, non aduentitié, neque extra, neque improprie habet etiá ſpiritú, ſed eſſentialiter eodem modo quo intelligitur & pater. Si igitur naturale bonum patris eſt, ſpiritum ſanctum emittere, communicat vero filius naturalibus patris bonis non improprie, ſed naturaliter & eſſentialiter ſecundum magnum Cyrillum (nec poteſtis negare) ergo id habet

Chryſoſtomi 13.

Cyrilli 14.

etiam filius, videlicet ſpiritum ſanctum emittere, non participatione, ſed eſſentialiter eo modo, quo pater ipſum eſſentialiter emittit. Attendite huic, inquam, attendite. Symeon Metaphraſtes in ſancti Dionyſij Areopagitæ vitæ ſermone, tertia Octobris, hæc ſcribit: Quæ corporalis quidem præſentiæ ſunt, finem accipiunt: quæ vero ſpiritus, incipiunt; & in cælum Chriſtus meus effertur, ac in patriam reuertitur ſedem, & procedentem ab eo ſpiritum diſcipulis ſuis mittit ad infidelium gentium cõuerſionẽ.

Symeonis Metaphra. 15.

SECTIO V.

AVDIS, & procedentem eius ſpiritum dicit, ideſt qui ex eo procedit. At non ponitur præciſe dicunt hoſtes veritatis, procedentem ex filio, ſed ſi alicubi reperitur, ex patre procedere, intelligitur: ex filio vero nequaquam; datum autẽ, & miſſum per filiũ, quippe cũ mitti nõ denotet procedere, ac de cætero quãdo audierimus ſpiritũ ſanctũ ex patre mitti, non intelligamus ex patre procedere. Paracletus, inquit Chriſtus, quem mittet pater in nomine meo: non ne concedemus eum ex patre procedere? maxime. Sed quia dicitis in diuina ſcriptura non reperiri, & ex filio eũ procedere, volumus id nunc expreſſe oſtendere. Magnus Anaſtaſius Antiochiæ patriarcha, qui, & a ſancto monte Sinai appellatur; is eſt de quo ſancta ſexta ſynodus ſcribit: Recipimus ſanctum Anaſtaſium, & Theodorus Melitines reſpondit, ſanctũ vocat totus oriens hunc ſanctæ memoriæ Anaſtaſium, qui fuit Epiſcopus Antiochiæ: & qui eum nõ recipit, Deus anathematizabit, & omnes vna voce dixerunt, amen. Hic igitur ſanctus in oratione, quæ inſcribitur, De rectis dogmatibus veritatis ad nos pertinentibus, quæ incipit, De ſana noſtra fide, ſic ait: A corpore quaſi exemplari proprietate accepta, diuinorũ cõnexionẽ oſtendimus, per membrorum proportionem, ac ſimilitudinem: ſic & ſpiritus oris eius, ideſt, Dei ſpiritus ſanctus dicitur, cũ os ſit vnigenitus: & ſpiritus rurſus ex eo procedens: nec ſolum a patre, ſed etiam a filio miſſus. Et paulo poſt: Atqui dominus a ſemet eſſe oſtendens, diſcipulis inſufflans dicebat, accipite ſpiritum ſanctũ. Audiſti quod non ſolum a patre dicit, ſed etiam a filio? Vbi ſunt, qui dicunt ex ſolo patre, nec pręciſe apponi procedentem ex filio? Non verentur tot & tantos patres reprobare, cum ſancta, & magna luminaria ſint, & aperte dicant, etiam ex filio in multis

Anaſtaſ. 15

dictio-

dictionibus, & ſyllabis? Quo pacto non erubeſcunt, immo clare contradicunt tanto examini ſacrorum doctorum? ſed quid aiunt noui interpretes? ſpiritum dicit ex patre procedētem, & miſſum, nō ſolum a patre, verum etiam a filio; diſtinguuntque dicentes, aliud eſſe procedere, aliud mitti; ac procedere † patri aſsignant, mitti † filio. Libēter eos interrogarem cū audimus a patre mitti ſpiritū ſanctum, quid id ſignificet? an aliquid aliud nobis oſtendit, quā procedere? minime vero. Miſit diuiniſsimus Paulus, inquit Deus, & pater ſpiritum filij ſui in corda noſtra, clamantem abba pater. nonne hic intelligimus ipſius ſpiritus eſſentiam? nequaquam dicunt, nō percipientes vnam eſſe ſpiritus proceſsionē, quæ diuerſis dictionibus traditur, eundem ſeruantibus ſenſum, quemadmodum, & in generatione filii euenit, quando audimus: Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, ad Galatas hoc inquit beatus Paulus, & ipſe ſaluator ait: Ego a patre exiui, & veni. Et alibi: Pater enim miſit filiū ſaluatorem mundi. Et rurſus: Euangelizare pauperibus miſit me. Et iterum: Hunc enim pater ſignauit Deus. Et Ioannes, Et verbū caro factum eſt, & habitauit in nobis. Quæ omnia generationem filii ex patre demonſtrant: idque vere, & fideliter intelligimus, veluti quando dicit: Neque enim pater iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio. Et ſicut pater habet vitam in ſe ipſo; ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo: non enim prius generauit, & poſtea tradidit ei vitam, & iudicium; ſed vitam genuit ipſum, & iudicē genuit ipſum. Sic & de ſpiritu ſancto, quando ſpiritum patris audimus, ſpiritum ex patre intelligimus, & ſpiritū filii, ſpiritū ex filio percipimus. At quando audimus, ſpiritus profluit, ſcaturit, emanat, immittitur, prodit, traditum, miſſum, emiſſum, ſumminiſtratū, effuſum, procedentē, profuſum; per hæc omnia nomina, & quæcunque alia ſimilis ſunt deriuationis, ſpiritus proceſsionem intelligimus: ita hanc hic doctor intelligens, indifferenter in patre vſurpat, & filio, & ſpiritum dicit procedentem & miſſum, non ſolum a patre, ſed etiam a filio. Animaduertite, rogo per dominū, animaduertite. Accedat igitur veritatis præco, & confeſſor magnus, & celebris Athanaſius, vt mecum eadem teſtificetur. hic enim in confeſsione ſuæ fidei, cuius principium: Quicunque vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt, vt teneat catholicam fidem, ſic inquit: Spiritus ſanctus a patre, & filio, nō factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedēs. Doctor hic etiam dicit a patre, & filio ſpiritum ſanctum eſſe, non factum, non creatum, non genitum, ſed procedentem. Cum in hunc locum peruenerim, ſubiit mihi ve-

Marginalia: † Ideſt a patre ſpiritū pcedere. † Ideſt a filio ſpiritū mitti. — ad Gal. 4. — Gal. 4. — Ioan. 16. — 1. Ioan. 4. — Luc. 4. — Ioan. 6. d. — Ioan. 1. — Athan. 17.

hemẽter flere, & in vocem prorumpere cum lacrymis, & eiulatu, & eos deplorare, qui ſpõte ſua aduerſus lucẽ, oculos occludũt, & veritati repugnant, nec ſolum veritati contradicũt, verum etiam ſanctos Eccleſiæ doctores aſpernantur; neque aſpernantur ſolũ, ſed etiam iniuria afficiunt: quam nam defenſionem, vel commiſerationem inuenient qui hæc faciunt? O tuam patientiam Chriſte rex: quomodo blaſphemantium ora non comburuntur. Athanaſium dicere non verentur ebrium fuiſſe, & vino oppletum, quando hæc ſcripſit. vere plenus erat ſpiritualis poculi, ſapientię, & gratię ex ſpiritus ſancti fonte ſcaturientis, non vt hi miſerabiles dicunt. propitius ſit illis dominus ac nobis: tollatur ab eis hæc impudentia; nobiſque cõtingat ſub Athanaſii pedibus conſiſtere. Eſto. Accedat magnus Epiphanius Cypri Archiepiſcopus, vt vna mecum huic ſententia patrocinetur, hic enim in ſermone qui vocatur Ancoratus, ſic explicat:

Epiphanij 18. „ Vterque in homine iuſto habitat Chriſtus, & ſpiritus eius. Si Chriſtus ex patre creditur Deus ex Deo, & ſpiritus ex Chriſto, vel ab vtroq; vt Chriſtus dicit, qui a patre procedit, & hic de meo accipiet. At dicet quis: ergo duos dicimus eſſe filios, & quomodo vnigenitus? ſane quidem, tu quis es, qui Deo contradicis? nam vocat ex eo filium, ſpiritum vero ſanctum ex vtroque: quę fide tantum a ſanctis credita, lucida, & a luce data, lucidam vim habeat. Et rurſus in eodem:

Eiuſdẽ. „ Spiritus ſanctus ſpiritus veritatis eſt, lumen tertium a patre, & filio eſt. num intellexiſti illud ab vtroque? ſpiritus veritatis eſt a patre, & filio, quid demonſtrat? animaduerte diligenter, & intellige: nam nihil fortuitum, & eorum quæ ſunt in continuo fluxu circa hæc verſatur, ſed anima. Eiuſdem Epiphanij in eodem tractatu & libro:

Eiuſdẽ 19. „ Quomodo nemo nouit patrẽ niſi filius, neque filium niſi pater, ſic audeo dicere, quod neque ſpiritum niſi pater & filius, ex quo procedit, & a quo accipit: neque filium, & patrem niſi ſpiritus ſanctus, qui vere glorificat, qui docet omnia, qui ex patre, & filio eſt, & a quo procedit, & a quo accipit. cum autem dicit; quod eſt a patre, & à filio, nondum intelligitis verbũ eſt, quod eſt ſubſtantiuũ; & eſſe ſignificat, illius de quo dicitur quod eſt. Idem Epiphanius in eodem loco ſic ait:

Eiuſdẽ 20. „ Ergo pater ſemper fuit, & filius ſemper fuit, & ſpiritus ex patre, & filio † ſpirat. quin etiam ſpiritus ſanctus non confratres, ſed ex eadem ſubſtantia patris, & filij: nam ipſe vnigenitus dicit, ſpiritus patris, & qui ex patre procedit, & de meo accipiet, ne diuerſum a patre putaretur, neque a filio. Audis, ne externum & diuerſum, inquit, a patre putaretur, neque a filio: iccirco ex patre & filio procedere

† Id eſt, iuxta modum ſpiritui cõuenientem procedit.

dicitur

dicitur. Et ſanctiſsimus Maximus vbi interpretatur quid deſignat apud prophetam Zachariam, aureum candelabrum, & lampas eius, & lucernæ, ita ſcribit: Spiritus ſanctus quemadmodum natura ſecundum eſſentiam eſt; ſic ex patre per filium eſſentialiter genitum ineffabiliter procedit. Audis, & hic ex patre per filium dicit eſſentialiter, & ineffabiliter procedit: hoc idem eſt, ac ſi diceret eſſentialiter ex patre & filio procedere: quippe cum dictio, per, idem ſignificet quod, ex, vt oſtendimus. Idem in Epiſtola ad Marinum Cypri presbyterum, cuius principium; Diuina lege ſecundum Deum locupletatus pater venerande, humanam legē neglexiſti, hęc inquit: Synodalium actorū ſanctiſsimi pápę noſtri, non in tot, quot ſcripſiſtis capitibus, regiæ vrbis homines comprehenderunt; ſed duobus tantum, quorum alterum eſt de theologia: quia dicit etiam ex filio ſpiritum ſanctum procedere: alterum de diuina incarnatione; vbi ſcripſit dominum ſine originali peccato eſſe, vt hominem. Et in hoc Romanorum patrum expoſitiones conſentire demonſtrarunt: quin etiam & Cyrillum Alexandriæ epiſcopum, ex eius ſacro tractatu compoſito in ſanctum Ioannem Euangeliſtam. ex quibus ſe non principium filium facere ſpiritus oſtenderunt: nam vnum tantum filii, & ſpiritus principium nouerunt; huius ſecundum generationem, illius ſecundū proceſsionem: ſed vt proceſsionem per eum declararent: & hac ratione coniunctionem, & identitatem eſſentię comprobarent. Audis ex filio etiam procedere ſpiritum ſanctum, & inter ſe conſentire patrum auctoritates? & vt beatus Cyrillus idem dicit, & cōfirmat in ſacro in Euāgeliſtām Ioannē tractatu. Quod vero dicit, eos nō facere filiū principiū, minime quod nō ſit ex eo, ſed eſſe magis oſtēdit. non facere principiū videlicet principale dicit, ſecundum illam impiam hęreſim, quæ aſſerit filium ex ſolo patre, ſpiritum ex ſolo filio: itaque filius principalis cauſa ſpiritus intelligeretur: iccirco ij diuini patres ex patre, vel filio dicere vitauerunt, ideſt neque ex patre ſolo, neque ex filio ſolo, ſed ex patre per filium. Ideo per eū & ex eo repertū eſt & prodire, & profluere, & procedere; & in hoc præcipue, vt alibi oſtēſum eſt. Diuinus Taraſius Conſtantinopolis Patriarca in epiſtola ad orientis Pontifices, quæ incipit, Multis, & ingentibus prouidentiis, ſic ait: Et in ſpiritum ſanctum, qui ex patre per filium procedit, & eū Deum eſſe cognoſcimus. Audis, ex patre inquit per filium procedere. Quod vero dictio, per, cauſam ſignificet, antea dictū eſt, & rurſus facer Athanaſius in epiſtola ad Serapionem, quæ incipit, Litteræ tuæ diſpoſitionis, ſic ſcribit: Cū vnus ſit filius, qui viuens

Aliter legit hūc locum d. Thomas. in cōc. Flo. 170.

Taraſij 23.

Athan. 23.

verbum

verbum eſt; vnam eſſe oportet perfectam & plenam ſanctificantē vitā, quæ ſit operatio eius, ac munus, quæ ex patre dicitur procedere: quoniā ex verbo, quod ex patre ſine dubio prædicatur, elucet, mittitur, & traditur, ſane filius a patre mittitur: & traditur, filius vero ſpiritum mittit. Audis operationem eſſe, & munus filii ſpiritum ſanctum, patremque mittere filium, & filium ſpiritū?

Cyrilli 25. Alius accedat teſtis non minor hoc, Cyrillus magnus, ex Aegyptiaca diœceſi cum ſynodo vna ſecum cōgregata ſic ait: Profluit ex patre ſpiritus ex natura ſecundum ſuā proceſsionē: ergo & ex ipſo homine, & Deo Chriſto ex natura ſecūdum ſuā proceſsionē profluit. non enim ſecundum menſuram ſpiritum filio tradit: ſed ipſe a ſeipſo emittit eum, quemadmodum ſane, & pater. Eadem ad Hermiam ſcribit doctor hic.

SECTIO VI.

Gregorij Nyſſe. 26. QVOD autem filius principium eſſentiæ ſpiritus ſit, quod per præpoſitionem, per, oſtenditur, longo antea ſermone aperte expoſuimus: & nunc expreſsius per magnum patrem noſtrū Nyſſenum Gregorium oſtendemus. hic enim in primo aduerſus Eunomium clare de diuina vnione, & diſtinctione diuinarū perſonarū ſermonem habens: Cū ſpiritus, inquit, patri ſecundū quod vterque increatus eſt cōiunctus ſit; rurſus ab eo quia pater, vt ille non eſt diſtinguitur: ab ea vero, quæ ad filiū eſt cōnexione, ſecundū quod vterque increatus eſt, & quod vterque ex primo principio ſuam ſubſiſtentiam habet, rurſus proprietate ſua diſtinguitur: quæ eſt quod nec vt vnigenitus ex patre productus eſt, & quod per ipſum filiū manifeſtatur. rurſus cū creatura per vnigenitū ſit producta, ne exiſtimetur aliquid cōmune eſſe ſpiritui, & creaturæ quia per filium eſt manifeſtatus: ſpiritus a creatura diſtinguitur immutabilitate, & immobilitate, & quia non indiget alterius bonitate. hoc loco magnus hic pater, & doctor de diſtinctione, & diuina vnione ſermonē habens, ſpiritū ſanctum ob oculos ponit, patrique, & filio eum comparando, inuenit quæ nam inter ſe communia, & vnientia, & quæ propria, & diſtinguentia ſint. Cum igitur, inquit, patri, iuxta id quod increatum eſt ſit coniunctus, ab eo rurſus diſtinguitur, ne pater ſicut ille eſt, exiſtimetur: cum filio vero, commune habet, quod increatus eſt, (vna eſt enim trium eſſentia) & præterea vterque communiter Deum principium habent.

rurſus

rurſus tamen ab eo his duobus diſtinguitur, quia nō vt filius per generationem, ſed per proceſsionem videlicet ex patre ſit, id eſt per † diuerſum modū ſubſtantiæ, & quia per ipſum filium manifeſtatus ſit. Sed quia creatura habet eſſe per filium (nam omnia per eum facta ſunt, vt ait Euangeliſta Ioannes, & ſpiritus per filium manifeſtatus eſt, ſecundum omnium doctorum chorū) ne aliquid commune eſſe exiſtimaretur ſpiritui, & creaturæ, eo quod hæc per filiū creata ſit, alter vero manifeſtetur: cum quid eſſet ipſi & illi commune iam aſsignaſſet, metuens, ne quis hac communitate identitatem eſſentiæ arbitraretur, immutabilitate, & mutabilitate, immobilitate, & ſuo contrario ea inter ſe diſtinguit: quod hęc per filium ſubſiſtat, alter vero per filium manifeſtetur, commune, & idem exiſtimans: diſtinctionis vero modū inuenit, eo quod hęc mutabilis, & mobilis eſt: alter vero immutabilis, & immobilis. atqui ſi hoc quod eſt, per filium manifeſtari ſpiritum, non oſtenderet filium principium eſſe, quemadmodum oſtēditur per hoc quod eſt, per filium creaturam ſubſiſtere (id enim declarat eum eſſe principiū) facilis vtique ſpiritus, & creaturæ diſtinctio fuiſſet: nam poſſemus dicere, quod & ſi ambo ſint per filiū, tamen creatura, tamquam cauſatum eſt ex eo: alter vero tamquā non cauſatū: ſed nunc id non dixit: nam quod verū eſſe neſciſſet non erat eius officii dicere: ſed aliam diſtinctionem inuenit, quā veram, & ſolam arbitratus eſt eſſe. Igitur præpoſitio, per, cum dicitur, quod ſpiritus per filium manifeſtatur, hoc idem valet, quod cum dicitur, creaturam per filium ſubſiſtere, ac quia creaturæ cauſa dicitur, & creditur eſſe filius, & hoc ſignificat prępoſitio, per: ergo dictio, per, de ſpiritu, etiam cauſam eſſe filium denotat. At quis poterit vnquam ſeruata ſerie hæc ſubtiliter per partes exponere, cum ea in infinitum extendantur? ſed magnus & celebris Athanaſius rurſus accedat, ad teſtificandum, filiū ſpiritus ſancti proceſsionis cauſam eſſe. hic enim in tractatu primo aduerſus Arianos, qui incipit, Quæcūque hæreſis contra veritatem, excogitaſſe inſaniam aduerſum ſe aperte conſpicitur, hæc ait: Hęc cum Iudæis Chriſtus vt homo loquebatur, ſed diſcipulis ſuis diuinitatem, & maieſtatem ſuam oſtendens, non minorem ſe ſpiritu, ſed maiorem, & æqualem eſſe oſtendendo, tradebat quidē ſpiritum, & dicebat: ego eum mittam, & ille me clarificabit, & quęcunque audiuerit loquetur. Audiſti rurſus magnum patrem hunc, non minorem ſe ſpiritum dicit, ſed maiorem, & æqualem. æqualem ſecundum conſubſtantialitatem: maiorem non magnitudine aliqua, neque tempore, abſit: nihil enim prius & poſterius

Athanaſij 17.

ſterius

ſterius in diuina eſt trinitate: ſed quia ex eo habet eſſe, quemadmodum ſane ex Deo & patre. Vbi ſunt qui dicunt, quod ex ſolo patre ſpiritus eſt, nec procedit ex filio? non erubeſcunt ſanctis contradicere. o tuam patientiam Chriſte rex, partim pro ſanctis habent hos, feſtum celebrant, adorant, & imagines eorũ fingunt, & exornant eas auro: partim abnegant, ea quod dicant, ex filio eſſe ſpiritum, & impudenter in eos contumelioſi ſunt: nunc horũ libros adulterando, nunc penitus comburendo, ne appareant: hos autem temulentos dicunt, illos vero, non eſſe ſanctos, quia ex filio ſpiritum confitentur. poſtea non verentur homines hi, nos criminari, qui ſanctis, & eccleſiæ doctoribus ſubiicimur: & ſcripta eorum ſeruamus. Quinetiam nobis, aduerſantur, quia ſanctæ & œcumenicę ſubiicimur ſynodo: eiuſque decretum veluti aureum monile penitus pectori affigimus. profecto Phariſæorum ſimiles ſunt, quos increpat Chriſtus Dominus noſter dicens, Væ vobis ſcribæ, & Phariſæi hypocritæ, quia clauditis regnũ cœlorum ante homines: vos enim non intratis, nec volentes intrare ſinitis: propter hoc amplius accipietis iudiciũ: ſic & hi faciunt. hi namque ob præſumptionem oculos obuerſos obtinentes eccleſię non ſubiiciuntur. Et in nos quod ſubiicimur, contumelias effundunt. Reſipiſcite per Deum fratres, & videte quot ſanctos vobis oſtendimus id confirmantes. Item idem Athanaſius in Epiſtola ad Serapionem, ſic ſcribit: Sane cum pater ſpiritum mittat, filius inſufflans tradit eum diſcipulis. nam cuncta, quæ pater habet, filij ſunt. Conſentanea ſcribit his maximus Cyrillus in enarratione noni Anathematiſmi, vbi ait: Homo factus Dei verbum, ſic etiam manſit Deus, omnia habens quæ pater, excepto tantum eo, quod nõ eſt pater; propriũque habens ex ſe ipſo filius, & eſſentialiter inſitum in ſe ſpiritum ſanctum vaticinabatur. Audis illud ex eo? Aliud ne igitur denotat, niſi ex eo procedentem? Et cuncta habentem quæcũque pater habet. Percipite homines Dei, percipite. Sanctus Hilarius in ſermone qui poſt pentecoſten legitur, in feſto ſanctæ Trinitatis, ſic ait: Credimus in ſanctam Trinitatem ideſt patrem, filium, & ſpiritum ſanctum. vnum Deum omnipotentem, vnius eſſentiæ, vnius ſubſtantiæ, vnius poteſtatis, omnium creaturarum opificem, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, patrem a ſe, non ab alio, filium ex patre genitũ, Deum verum de Deo vero: lumen verum de lumine vero, non tamen duo lumina, ſed vnum lumen, ſpiritum ſanctum ęqualiter a patre & filio procedentem. Iam vt ego arbitror hæc auctoritas ſoluit omnẽ dubitationem, cum ſanctus hic dicat; ſpiritũ ſanctũ

æqualiter

Matth. 23.

Athan. 28.

Cyrilli 6.

Hilarii inter impreſſos nõ habetur hic ſermo. oræcus eſt hic auctor. vnus ex ccc. patribus in Nicæno.

æqualiter a patre & filio procedere, nullam reliquit cauſam iis, qui quærunt occaſiones. Audite igitur vos, & intelligite, qui ſalutem veſtram cæteris omnibus anteponitis, quid denotare vult, ſpiritum ſanctum æqualiter a patre & filio procedentem? animū aduerte Chriſtiane, neque ita maligne ſponte tua verba cōtumelioſa proiicias aduerſus imperitos. nam imperiti nō ſolum diſcere aſpernantur; verū etiam diſcendi cupidos maledictis inſectantur. horum turpiſsima, & nefaria verba dicere prætermitto; decorum vndique meorum verborum ſeruando, propter gentis dignitatem. Præterea magnus Athanaſius in epiſtola ad Serapio- Athan. 30.
nem, inquit: Talem ordinem, & naturam habet ſpiritus erga filium, qualem habet filius erga patrem: ſed alium ordinem, & naturam filij erga patrem non videmus, niſi eſſe ex eo, & habere eum pro principio: talem ergo ſanctus hic vult, ſpiritum erga filium ordinem habere. qua propter hac ratione ſpiritum dici oportet, & intelligi eſſe ex filio. Huic conſentanea diuinus Baſi- Baſilii 31.
lius ſeptimodecimo capite ad Amphilochium ſic dicit: Vt ergo ſe habet filius ad patrem, ſic ſpiritus ad filium, ſecundum orationis ſeriem in baptiſmate traditam. Si vero ſpiritus filio coordinatur, filius autē patri, & ſpiritus patri videlicet. Cyrillus magnum Cyrilli 32.
Alexandriæ lumen, in quinto aduerſus Hermeam ſic ait: In hoc cognoſcimus, quod in vobis eſt ex ſpiritu, quem dedit vobis. inhabitantem enim, & immorantem ſibi vnuſquiſque comparauerit eum, qui naturaliter & vere eſt Deus, non alienum aliquid, & diuulſum eſſentialiter ab eo ſpiritum accipiēdo: ſed ex eo, & in eo, & propriū eius. In ſeptimo rurſus ad eundem Hermeam ſic ait: Eiuſdē 33.
Nam a peccato liberans eum, qui ipſi incumbebat, ſuo poſtea perungit ſpiritu; quem ipſe vt verbum ex Deo patre infundit, & ex propria nobis ſcaturit natura: tamquam communē vero rem diſpenſatione, quæ cum carne eſt propter vnionem conſtituens. & vt homo corporaliter inſpirat: inſufflauit enim apoſtolis, dicens; accipite ſpiritum ſanctum. nec ad menſuram dat Deus ſpi- Ioan. 3.
ritum ſecūdum Ioannis verba, ſed ipſe ex ſe quemadmodum ſane & pater infundit. Quodnam candidius, vel ſincerius argumentum hoc reperietur vnquam apud eos, qui cōtendere nolunt, nec ſchiſma complecti? quia maximus hic pater ſic ait in ſexto: Ex eo, in eo, & proprium eius. in ſeptimo vero, non ad menſuram dat ſpiritum ſecundum Ioānis verba, ſed ipſe ex ſe infundit eum, ſane quemadmodum & pater. Si igitur quemadmodum pater producit ſpiritū filius, quid amplius ambigitis vos? nam ſi quia ſanctus dicit infundit, non producit, vel prodit, vel emittit, ſed

infundit. idipſum vult fratres ac ſi diceret, prodit: quippe cũ hoc ipſum verbum ponat in patre: dicit enim, infundit eum quemadmodum pater, itaque & pater infundit ſpiritum. Si igitur infundit eum pater, hoc autem nihil aliud intelligere nos oportet, quã quod pater eum producit, infundit autem eum & filius quemadmodum pater. emittit ergo filius quemadmodum vtique & pater. nam cum ſimpliciter audimus ſpiritus patris, nihil aliud intelligimus, niſi ex patre eum procedere. Sequitur ergo, etiam cum de filio hoc audierimus, ſpiritum filij, & ex filio procedentem neceſſario nos intelligere. eoque modo vera dicimus, & ſanctis conſentimus, dicendo ex patre, & filio ſanctum procedere ſpiritum. At id quidem dilucide oſtenſum eſt, radioſque ad inſtar ſolis emittit hæc expoſitio, aduerſus quam cũ reſpicere non poſsint, qui noctuæ oculos habent, ſurſum deorſum offendunt.

SECTIO VII.

SED mihi æquum eſſe videtur cum præſtiterimus quod polliciti ſumus, tribus & triginta teſtimoniis orientalium ſanctorum prolatis, ad comprobandum ex filio etiam eſſe ſanctum ſpiritum, vt ſanctorũ occidentalium mentionem faciamus, & bina vel terna teſtimonia ex ſingulis afferamus, ad comprobandũ occidentales, & orientales doctores concordare, nec eſſe in iis vllam ambiguitatem, primusque inter ſanctos celeberrimus, eccleſiæ pater, & doctor Gregorius, inquã Dialogus & ad teſtificandũ vna cum doctoribus orientalibus accedat; nam eum etiam orientalis eccleſia pro ſancto habet, eiuſque commemorationem ſingulis annis cum plauſu peragit; nec poteſtis diffiteri. Is namque in quodam ſuo tractatu poſt alia multa, ſcribit; Vnde ipſa quoque veritas, vt fidem diſcipulis augeret, dixit. Si ego non abiero, paracletus non veniet ad vos: cum enim conſtet quia paracletus ſpiritus a patre ſemper procedat & filio, cur ſe filius receſſurum dicit, vt ille veniat, qui a filio nunquam recedit? ſed quia diſcipuli Dominũ in carne cernentes ſpiritualiter quoque videre ſitiebant, recte eis dicitur, ſi ego non abiero, paracletus nõ veniet, ac ſi aperte diceretur: Si corpus non ſubtraho, quis ſit amor ſpiritus non oſtendo; & niſi me deſieritis carnaliter cernere, numquam me ſcietis ſpiritualiter amare. Idem magiſter libro primo moralium capite 8. ſic explicat. In orbem dies conuiuij tranſeunt cum

Greg. in fine 2. dial. Ioan. 16.

Gregor. 1. mor. c. 8.

prædi-

prædicationis myſteria peraguntur; peractiſque conuiuiis holocauſtum Iob pro filijs obtulit, quia pro apoſtolis de prædicatione redeũtibus, patrem Chriſtus redemptor exorauit. bene autem mittendo ſanctificare dicitur, quia dum ſpiritum ſanctum, qui a ſe procedit, diſcipulorum cordibus tribuit, quicquid in eis culpæ eſſe potuit emendauit. Idem trigeſimo moralium capite, ſic ait: Venit hora cum iam nõ in prouerbiis loquar vobis, ſed palam de patre annũciabo vobis. Palam, quippe de patre annunciare ſe aſſerit, quia per patefactam tunc maieſtatis ſuæ ſpeciem, & quomodo genitori nõ impar oriatur, & quomodo ab vtroque, ſpiritus vtrique coęternus procedat oſtendit. Aperte namque tunc videbimus, quomodo hoc quod oritur, ei de quo oritur ſubſequens non eſt: quomodo is, qui per proceſsionem producitur a proferentibus non pręitur, aperte tunc videbimus, quomodo, & vnum diuiſibiliter tria ſint, & indiuiſibiliter tria vnum. Idem in confeſsione ſuæ fidei, vt omnes ſummi pontifices faciunt, cum fidem in ſuis aſſumptionibus confitentur. Credo in Deum patrem omnipotentem, patrem, filium, & ſpiritum ſanctum, tres perſonas, vnam eſſentiam, patrem ingenitum, filium vnigenitum, ſpiritum vero ſanctum neque genitum, neque ingenitum, ſed coæternum de patre & filio procedentem. Idem in euangelio ſecundũ Ioannem in homilia ſuper ea verba, Cum eſſet ſero die illa vna ſabbatorum, quæ incipit, Quemadmodum miſit me pater, & ego mitto vos, paulopoſt dicit: Cum venerit paracletus, quem ego mittam vobis a patre. Si enim mitti ſolummodo incarnari deberet intelligi, ſanctus proculdubio ſpiritus nullo modo diceretur mitti, qui nequaquã incarnatus eſt, ſed eius miſsio ipſa proceſsio eſt, quia de patre procedit, & filio. ſicut itaque ſpiritus mitti dicitur, quia procedit: ita & filius nõ incongrue mitti dicitur, quia generatur. Damaſus ſanctiſsimus Romæ præſes, qui tempore ſecundæ Conſtantinopolitanæ ſynodi vixit, in confeſsione catholicæ fidei, quam papa hic emiſit ad Paulinum Antiochiæ epiſcopum: Credimus in vnum verum Deum patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum factorem viſibilium, & inuiſibilium, per quẽ omnia creata ſunt in cælo, & in terra, hunc vnum Deum, & hunc vnam eſſe diuini nominis trinitatem, patrem, qui filius non eſt, ſed habet filium, qui non eſt vtique pater; filium qui nõ eſt pater, ſed filius Dei naturá eſt; ſpiritum vero paracletum neque patrem eſſe, neque filium; ſed ex patre procedentem & filio. eſt igitur ingenitus pater, genitus filius, non genitus paracletus: ſed ex patre procedens & filio. Hormiſdas ſanctiſsimus papa in epiſtola ad

Eiuſdẽ 30. l. mor. c. 8.

Gregor. in cõfeſsione

Greg. homil. 26.

Ioan. 15.

Damaſi cõfeſsio.

Hormiſdæ papæ.

, Iuſtinum Imperatorem aduerſus Neſtorij, & Eutychis blaſphe-
, mias ita ſcribit: Adoramus patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum
, trinitatis eſſentiam diſtincte indiuiſam, incomprehenſibilem
, inenarrabilem: vbi quamuis perſonarũ ratio numerũ admittat,
, vnio tamen nõ amittit eſſentiã, ita tamen vt propria vnicuiq; per-
, ſonæ diuinæ ſeruemus. neque per perſonas vnitatẽ diuinitatis ne-
, gemus, neque ad eſſentiam id quod eſt perſonarũ propriũ trãsfe-
, ramus. Magnũ ſanctũ, & incomprehenſibile trinitatis myſterium.
, Deus pater, Deus filius, Deus ſpiritus ſanctus, Trinitas indiuiſi-
, bilis: tamen certum eſt proprium patris eſſe filium generare, pro-
, prium filii Dei, æqualem patri generari, proprium ſpiritus ſancti
, ex patre procedere & filio, ſub vna eſſentia deitatis. Leo ſanctiſ-
Leonis Papæ. ſimus, & ipſe antiquæ Romæ pontifex ſummus in primo ſermone
, in pentecoſten, qui incipit, Hodiernam ſolemnitatem dilectiſsi-
, mi, ſic inquit: In trinitate enim diuina nihil diſsimile, nihil impar
, eſt, & omnia quæ de illa ſubſtantia cogitari valent, nec virtute,
, nec gloria, nec æternitate diſcreta ſunt. Cumque in perſonarum
, proprietatibus alius ſit pater, alius ſit filius, alius ſit ſpiritus ſan-
, ctus, non tamen alia deitas, neque diuerſa natura eſt: ſiquidem
, cum & de patre ſit filius vnigenitus, & ſpiritus ſanctus, patris fi-
, liique ſit ſpiritus, non ſicut quæcunque creatura, quæ & patris &
, filii eſt, ſed ſicut cum vtroque viuens, & potens, & ſempiternus,
, & ex eo quod eſt pater filiuſque ſubſiſtit. Diuus Ambroſius, ad
, quem ſacer Baſilius ſcribens dicebat: eia o homo Dei, quia ab ho
, minibus non accepiſti, nec didiciſti euangelium Chriſti, ſed ipſe
, Dominus a iudicibus ad Apoſtolorum ſolium tranſtulit. hic in-
Ambr. l. 1. c. 10. de ſpiritu S. euariat nonnihil a latino quam ad Gratianum Imperatorẽ primo libro capite decimo de
ſpiritu ſancto, ſcribit: Sed neque cum a patre exit filius, de loco
recedit; aut quaſi corpus ſeparatur a corpore, neque enim in pa-
tre quaſi in corpore tamquam corpus includitur. ſpiritus quoque
, ſanctus cum ex patre procedit, & filio non ſeparatur a patre, non
, ſeparatur a filio. quomodo enim ſeparari poteſt a patre qui ſpiri-
, tus oris eius eſt? vtique & æternitatis indicium eſt, & diuinitatis
Auguſt. ad Oroſiũ. q̃rendus eſt hic locus. exprimit vnitatẽ. Diuus Auguſtinus mens illa altiſſima in mul-
tis tractatibus id egregie demonſtrat, etiam ad Oroſium ſcribens,
de ſpiritu ſancto ſermonem habens, qui incipit, Dominus no-
ſter Ieſus Chriſtus, ſic ſe abiturum oſtendit. in eo multa, & præ-
, clara ſcribit; poſt alia multa de hoc tractat: Hic igitur forte quæ-
, ret aliquis, vtrum a filio procedat ſpiritus ſanctus; filius enim ſo-
, lius patris eſt filius, & pater ſolius filii eſt pater, ſpiritus ſanctus
, non alterius horũ tantũ eſt ſpiritus, ſed vtriuſque. Habes dominũ

ipſum

ipſum qui dicit, Nõ enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. habes etiã apoſtolũ; Miſit Deus ſpiritum filii ſui in corda veſtra, clamantem Abba pater. Et poſt pauca dicit: Quia igitur vt vnus pater, & vnus dominus, ideſt filius, ſic & vnus ſpiritus ſanctus, qui ſine dubio vtriuſque eſt. & ſtatim: Multa etiam alia teſtimonia ſunt, per quæ patris, & filii ſpiritus eſſe oſtenditur, qui in trinitate ſpiritus ſanctus dicitur. & infra dicit: Cur igitur non credimus ex filio procedere ſpiritũ ſanctum? quoniam & filii eſt ipſe ſpiritus; nam ſi ex eo non procederet, minime poſt reſurrectionem apparens diſcipulis ſuis, inſufflaret dicens; Accipite ſpiritum ſanctum. Quid enim aliud per eam inſufflationem declarabatur, niſi quod & ex eo ſpiritus ſanctus procedebat? & infra ſtatim: Si igitur & ex patre & ex filio ſanctus procedit ſpiritus, qua de cauſa filius dixit a patre procedit? omnino quomodo referre ſolet ad patrẽ ſua, a quo ipſe eſt. Vnde, & illud eſt quod dicit, Doctrina mea non eſt mea, ſed eius qui miſit me patris. Si igitur & hic eius doctrina intelligitur, quamuis eam non ſuam, ſed patris eſſe diceret; quomodo non magis oportet id intelligere, & ex eo ſpiritum ſanctum procedere? vbi ſic dixit ex patre eum procedere, vt non diceret, & ex me non procedere: a quo enim habet filius vt Deus ſit (nam Deus ex Deo) ab eo omnino habet, vt & ab eo procedat ſpiritus ſanctus. Et poſt pauca: Spiritus ſanctus non ex patre procedit in filium, & ex filio procedit ad ſanctificandum creaturam, ſed ſimul ex vtroque procedit. & ſi pater hoc filio dedit, vt quemadmodum ex ſe, ſic & ex eo procederet: non enim dicere poſſumus, non eſſe vitam ſpiritum ſanctum, pater enim vita eſt, & filius. propterea ſicuti pater vitam habet in ſe, ſic dedit vitam procedere ex eo, quemadmodum procedit ex ſe. Diuus vero Hieronymus in ſermone de trinitate ſic ait: Spiritus ſanctus a patre, & filio procedens per omnia patri, & filio æqualis colitur, & æternus eſt. Eiuſdem ad ſanctum Damaſum Romę Epiſcopum, de catholica fide. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, & in vnum Dominũ Ieſum Chriſtum filium Dei, & in ſpiritum ſanctum Deum, non tres Deos, ſed patrem filium, & ſpiritum ſanctum, vnum Deum colimus, & confitemur: non ſic vnum Deum quaſi ſolitarium, nec eundem qui ipſe ſibi pater ſit, ipſe & filius, ſed patrem eſſe qui genuit, filium vero qui genitus eſt. ſpiritum ſanctum, neque genitum, neque ingenitum, non creatum, non factum, ſed a patre filioque procedentem patri & filio coæternum, & cooperatorem. Scriptum eſt enim, Verbo domini cæli firmati ſunt, ideſt a filio

Hieron. ǫrendus hic locus.

Pſal. 38.

Dei,

Auguſt. ad Petrũ de fide cap. 11. Dei, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Item diuus Auguſtinus in libro ad Petrum de fide capite vndecimo, ait: Firmiſsime tene, & nullatenus dubites, eundem ſpiritum ſanctum, qui patris & filij vnus eſt ſpiritus, de patre & filio procedere; dicit enim filius, cum venerit ſpiritus veritatis, qui a patre procedit; vbi ſpiritum ſuum eſſe docuit, quia ipſe, eſt veritas. De filio quoque procedere ſpiritum ſanctum prophetica, atque apoſtolica doctrina nobis commendat. Eſaias enim dicit de filio, Percutiet terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium: de quo, & apoſtolus, Quẽ interfecit Dominus Ieſus ſpiritu oris ſui. Idem capite vigeſimo libri quarti de trinitate, qui incipit. Si autem ſecundum hoc miſſus a patre, poſt multa alia dicit: Et ſicut ſpiritui ſancto, donũ Dei eſſe, eſt a patre procedere: ita mitti eſt cognoſci, quod ab illo procedat; nec poſſumus dicere, quod ſpiritus ſanctus, non & a filio procedat: neque fruſtra idem ſpiritus & patris & filii ſpiritus dicitur, nec video quid aliud ſignificare voluerit, cum ſufflans in faciem diſcipulorum ait, Accipite ſpiritum ſanctum. neque enim flatus ille corporeus, cũ ſenſu corporaliter tangendi procedens ex corpore, ſubſtantia ſpiritus ſancti fuit; ſed demonſtratio per congruam ſignificationem, nõ tantum a patre, ſed & a filio procedere ſpiritũ ſanctum. Quis enim dementiſsimus dixerit alium fuiſſe ſpiritum, quem ſufflans dedit, & alium quem poſt aſcenſionem ſuam miſit? Idem cap. 17. libri 15. de trinitate, qui incipit, Satis de patre & filio, iuxta principium ſic ait: Quod ſpiritus ſanctus ſecundũ ſcripturas ſanctas nec patris ſolius eſt, nec filii ſolius, ſed amborũ. & poſt quædam: Sic enim & pater Deus, & filius Deus, & ſpiritus ſanctus Deus, & ſimul oẽs vnus Deus. Et tamen non fruſtra in hac trinitate non dicitur verbum Dei niſi filius, nec donum Dei niſi ſpiritus ſanctus, nec de quo genitum eſt verbum, & de quo procedit principaliter ſpiritus ſanctus, niſi Deus pater. ideo autem addidi, principaliter, quia & de filio ſpiritus ſanctus procedere reperitur. Sed hoc quoque illi pater dedit nõ iam exiſtenti, & nondum habenti, ſed quicquid vnigenito verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo eũ genuit, vt etiam de illo donum commune procederet, & ſpiritus ſanctus, ſpiritus eſſet amborũ. Idem 26. capite eiuſdem libri, quod incipit, Deinde in illa ſumma trinitate, ſic ait: Quapropter qui poteſt intelligere ſine tempore generationem filii de patre, intelligat ſine tempore proceſsionẽ ſpiritus ſancti de vtroque. Et qui poteſt intelligere in eo, quod ait filius, Sicut pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit filio vitam habere in ſemetipſo; non ſine vita exiſtenti,

Margin notes: Eſai. 4. — Ad Theſſ. 22. — Auguſtini. — Eiuſdem. — Eiuſdem.

exiſtenti iam filio, vitam patrem dediſſe; ſed ita eum ſine tempore genuiſſe, vt vita, quam pater filio gignendo dedit, coæterna ſit vitæ patris qui dedit, intelligat: Et ſicut pater habet in ſemetipſo, vt de illo procedat ſpiritus ſanctus; ſic dediſſe filio, vt de illo procedat idem ſpiritus ſanctus, & vtrunque ſine tempore: atque ita dictum ſpiritum ſanctū de patre procedere, vt intelligatur, quod etiam procedit de filio, de patre eſſe & filio. Si enim quicquid habet, de patre habet filius, de patre habet vtique, vt de ipſo procedat ſpiritus ſanctus. Idem in libro de catholica fide, quem & ſpeculum vocat: Da mihi in via hac qua te duce gradior intellectum, & inſpira mihi, & ſemper doce me gratiam tuam, qualiter in te irreprehenſibiliter ſit credendum, vt te unū Deum eſſentialiter ſapiam, & irreprehenſibiliter trinum perſonaliter capiam, patrem ingenitum, de patre filium vnigenitum, ex vtroque procedentem, & in vtroque permanentem ſpiritum ſanctum. Idem in eodem libro: Hanc fidem per te, & in te confiteor o beata, & benedicta, & glorioſa trinitas, o vera, & ſumma ſempiterna vnitas, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus: Deus Dominus paracletus, charitas, gratia, conſolatio, verum lumen, lumen ex lumine, vera illuminatio, viuens vita, vita a viuente, viuificator viuentium, fons flumen irrigatio, vnus a ſe, vnus ab vno, vnus ab ambobus, ab vno omnia, per vnum omnia, ideſt a ſe pater, ab altero, ideſt a patre filius: ab vtroque ſpiritus ſanctus, ideſt a patre & filio: verax genitor, ueritas genitus, amor amborum ſpiritus ſanctus, una uirtus, æqualis maieſtas, & par gloria, una eademque eſſentia. Idem in eodem libro ſpeculi: Et quia ſemper pater fuit, filium ſemper habuiſſe dubium nō eſt. te quoque credo ſpiritum ſanctum uerum Deum, non factum, non creatum nec genitum, ſed ex patre & filio, ineffabiliter procedentem, & in patre ſimulque filio ſubſtantialiter permanentem. Sic igitur ab utroque procedis, ut inſeparabiliter in utroque maneas: atque ita per omnia Deo, & patri & filio æqualem coæternum, conſubſtantialem, ut neque poteſtate, neque uoluntate, neque æternitate, neque ſubſtantia differre poſſis ab iis, uel præcidi, a quibus procedis. igitur æternum patrem ſine natiuitate, æternum filium cum natiuitate, æternum ſpiritum ſanctum cum proceſsione ſine natiuitate: totum patrem in filio & ſpiritu ſancto, totum filium in patre & ſpiritu ſancto, totum ſpiritum ſanctum in patre & filio permanentem, patrem, & filiū, & ſpiritum ſanctum unum Deum omnipotentem, una poteſtate, unoque regno, una maieſtate, una æternitate, tunc, & nunc, & ſemper ubique regnantem, corde credo, ore confiteor, & mente diligo.

Auguſt. in dioptra. latinus reperitur hic liber titulo ſpeculi c. 18.

Ibid. c. 19.

Auguſt. in ſpec. c. 17. 18.

Ibid. c. 15. diligo. Idem in libro de catholica fide. Quis ante nos, in quos ſæculorum fines deuenerunt, talia ſic manifeſta audire potuit, uel cognoſcere de trinitate & unitate, de perſonis & ſubſtantia? de te quidem Deus pater quod ſis a nullo, ideo ingenitus diceris; de filio autem tuo quia genitus a te ſit, nõ a ſe; de ſpiritu quoque ſancto, quia procedens, & non ſit a ſe, ſed a te & filio, quorum eſt ſpiritus. Idem in eodem: Cęterũ quis in hac uita poſitus uel cryſtallino pectore ſufficiat penetrare tui ipſius trinitatis interna myſteria? quomodo pater, & filius & ſpiritus ſanctus, tres quidem perſonæ eſtis & una natura? quomodo tu pater ingenitus diceris, filius genitus, ſpiritus ſanctus neque ingenitus nec genitus, ſed procedens dicatur? quomodo filius de te patre natus eſt, ſpiritus ſanctus de te procedit & filio? quomodo filius naſcendo nõ procedit, ſpiritus ſanctus procedendo non naſcitur? quomodo filius non de ſe, ſed de te eſt, nec tamen tui eſt poſterior de quo eſt? quomodo ſpiritus ſanctus de te procedit & filio, nec tamen a uobis præſcinditur, a quibus procedit? Et poſt pauca: Quomodo filius qui oriendo eſt tibi o pater de quo oritur ſubſequens nõ eſt? & quomodo ſpiritus amborum, qui per proceſsionem prodiuit a uobis proferentibus non præitur? quomodo & unum diuiſibiliter tria, & tria indiuiſibiliter eſtis unum? Eiuſdem in libro ſoliloquiorum: Cognoui te Deum, unum ſpiritum ſanctum patris, & filii ab utroque pariter procedentem, conſubſtantialem, & coæternum patri & filio, paracletum, & aduocatum noſtrum, qui ſuper eundem Deum, & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in columbæ ſpecie deſcendiſti, & ſuper apoſtolos in linguis igneis apparuiſti: qui & omnes ſanctos, & electos Dei a principio tuæ gratiæ munere docuiſti; & ora prophetarum, ut enarrarent mirabilia regni Dei aperuiſti: qui ab omnibus ſanctis Dei cum patre, & filio ſimul adoraris, & glorificaris; inter quos & ego filius ancillæ tuæ toto corde meo glorifico nomen tuum, quia illuminaſti me. Tu es uera lux, lumen ueridicum ignis Dei, & magiſter ſpirituum, qui unctione tua doces nos omnem ueritatem, ſpiritus ueritatis, ſine quo impoſſibile eſt placere Deo, quoniam tu ipſe Deus es ex Deo, & lux de luce procedens a patre luminum ineffabiliter a ſuo filio domino noſtro Ieſu Chriſto. Idem in eodem: Vnus eſt Deus pater, qui ſolus eſſentialiter de ſe unum filium genuit; & unus filius ex uno patre ſolus eſſentialiter genitus, & unus ſpiritus ſanctus, qui ſolus eſſentialiter ex patre filioque procedit. Idem in eodem capite. Neque enim in illa trinitate proprium erit ſolius patris, quia ipſę genitus non eſt, ſed quia ſolum filium genuit,

Eiuſd. ibid. c. 17.

Solilo. c. 32.

Eodẽ lib. quęrendus eſt.

Eodẽ lib.

genuit, neque propriũ filii ſolius, quia ipſe non genuit, ſed ex patris ſubſtãtia genitus eſt; neque propriũ ſpiritus ſancti, quia neque ipſe genitus eſt, neque genuit, ſed ſolũ ex patre filioq; procedere. Idem ad Oroſium: Spiritum neque ingenitum eſſe, neque genitũ, quę in confeſſo fides eſt manifeſtat; nam ſi dixerimus, ingenitum, duos patres aſſerere videbimur; ſi genitũ, duos filios credere nos accuſabunt; ſed vt ea quæ in confeſſo fides eſt tenet, neque ingenitus, neque genitus eſt, ſed ex utroque procedit, ſcilicet ex patre & filio. Et vt id teſtibus oſtendam, dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum diſcipulos ſuos docentem audi: Quando venerit, inquit, paracletus, quem ego mittã vobis a patre, ſpiritũ veritatis, qui a patre procedit; ille teſtificabitur de me. Et rurſus idẽ dominus noſter Ieſus Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam, vt oſtenderet ex eo procedere ſpiritũ ſanctũ, ſicut ex patre, inſufflauit in diſcipulos ſuos, & dixit; Accipite ſpiritum ſanctũ. vnus ergo ſpiritus eſt patris & filii, vnus ſpiritus vtriuſque. Idem in libro aduerſus Maximinum libro tertio: Quæris a me ſi de ſubſtãtia patris eſt filius, de ſubſtantia patris eſt etiam ſpiritus ſanctus, cur vnus filius ſit, & alius non ſit filius? Ecce reſpondeo, ſiue capias, ſiue non capias, de patre eſt filius, de patre eſt ſpiritus ſanctus: ſed ille genitus, iſte procedens. ideo ille filius eſt patris de quo genitus, iſte autem ſpiritus vtriuſque, quoniã de vtroque procedit: ſed ideo cum de illo filius loqueretur ait, de patre procedit, quoniam pater proceſsionis eius eſt auctor, qui talem filium genuit, & gignendo ei dedit vt etiam de ipſo procederet ſpiritus ſanctus. nam niſi procederet, & de ipſo, non diceret diſcipulis, Accipite ſpiritum ſanctum, eumque inſufflando daret, vt a ſe quoque procedere ſignificãs, aperte oſtẽderet flando quod ſpirãdo dabat occulte. Quia ergo ſi naſceretur non tantum de patre, nec tantũ de filio, ſed de ambobus vtique naſceretur, ſine dubio filius diceretur amborum, ac per hoc quia filius amborum nullo modo eſt, non oportuit naſci eũ de ambobus. Idem in eodẽ: Satis ſit ergo nobis, quia non eſt a ſeipſo filius, ſed ab illo de quo natus eſt, non a ſeipſo ſpiritus ſanctus, ſed ab illo, de quo procedit. & quia de vtroque procedit, ſicut iam oſtendimus. vnde, & ſpiritus patris & filii dictus eſt, & reliqua. Idem in eodem libro, Quod ſit ſpiritus ſancti fons filius, Ergo quantum bonitatis ipſe habet, tantum filio dedit. Et quia natura eſt, non gratia filius, naſcenti non indigenti dedit, & plenus plenum, ſons bonitatis fontẽ genuit bonitatis, ac per hoc nec hauſit in ſe hic, quod accipit, nec minuit in ſe ille quod dedit, quia non habet immutabilitas vnde deficiat, non habet plenitudo

Ad Oroſiũ.

Ad Maximinũ lib. 3. c. 14.

Ioan. 15.

Ioan. 20.

Eiuſd. ibid. c. 23.

E quo

quo creſcat. Quid eſt autẽ ipſa bonitas, niſi vita viuificãs? proinde quia fons fontem genuit. ſicut pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat, hoc ipſe filius dixit, non ego. vnde merito Deo patri dicitur, Quoniam apud te eſt fons vitæ, quis eſt autem iſte fons vitæ apud Deum patrẽ, niſi de quo dicitur, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deũ? de quo etiã paulo poſt dictum eſt, Et vita erat lux hominum; hęc vita fons vitæ eſt, & lux iſta, lux lucis eſt. Vnde cum dictum eſſet, apud te eſt fons vitæ, continuo ſubiunctum eſt, In lumine tuo videbimus lumen, hoc eſt in filio tuo ſpiritum ſanctum, quem tu quoque eſſe illuminatorem in collationis noſtræ prima parte profeſſus es. Fons ergo de fonte filius de patre, & ſimul ambo fons vnus, lux de luce filius de patre, & ſimul ambo lux vna: ſicut Deus de Deo, & ſimul ambo vtique Deus vnus, & hoc totum non ſine ſpiritu ambo-rum ex hoc fonte vitæ. Idem in quinto de trinitate capite decimoquarto inquit: Si ergo, & quod datur principium habet eũ à quo datur, quia non aliunde accipit illud, quod ab ipſo procedit, fatendũ eſt patrẽ, & filium principium eſſe ſpiritus ſancti, nõ duo principia, ſed ſicut pater, & filius vnus Deus, & ad creaturã relatiue vnus creator, & vnus dominus; ſic relatiue ad ſpiritum ſanctum, vnũ principiũ ſicut unus creator, & vnus dominus. Eadem & horum ſimilia, & in ſequenti, & in aliis pleriſque tractatibus, & libris theologicis ſcribit beatus hic pater. Sed quis poterit vnquam in vnum colligere, quę de hoc argumento conſcripſit? verum hæc ſatis ſunt ad cuiuſque animum emolliendum, & ut ſentiat ſuadendum, quod ſpiritus ſanctus, & a filio procedat, quemadmodum, & a patre.

Eiuſdẽ 5. de trin. 14.

SECTIO VIII.

AT quis aduerſariorum fortaſſe dicet, nos huic adhærere nõ opus eſſe, neque ipſius ſcripturas ſequi, cum occidentalis ſit doctor, & latinus, & ſi aures noſtras multitudine librorum eius onerasti. Ad quos reſpondendum, ſi opera eius ab œcumenica ſynodo comprobata non fuiſſent, bene ſe haberet quod dicis; ſed quoniam œcumenica ſynodus ea ſeruari iubet, idque cum imprecationibus & anathemate, non recte dicis. quod ita ſe res habeat, audi, Ex actis ſanctæ, & œcumenicæ ſextæ ſynodi, Conſentit ſane in

Ex 6. & 7. ſynodo.

ne in omnibus, ſanctiſque patribus, & doctoribus ſanctæ Dei Ec-
cleſiæ, Athanaſio, Hilario, Baſilio, Auguſtino, Theophilo, Cy-
rillo, Ioanni Conſtantinopolitano, Leoni, Proclo, cunctaque eo-
rum ſcripta de recta fide & ad hæreticorum damnationem reci-
pimus. Similiter & ex ſeptima. Reiicientibus ſanctorum patrum
ſententias, pro dogmatibus Dei Eccleſiæ conſtituendis promul-
gatas, Athanaſii, Cyrilli, Ambroſii, Amphilochii, diuini Leonis
ſanctiſsimi antiquæ Romę archiepiſcopi, Auguſtini, & reliquorū,
pręterea, & œcumenicorum acta conciliorum, quarti dico & ſexti
non amplectentibus, anathema. Audis vt anathemati ſubiicitur,
qui Auguſtini ſententias non recipit? non ergo in poſterum am-
bigas pro ſancto & doctore habere Auguſtinum, cuius gloria ma-
gna eſt in eccleſia Dei. Noſti ergo quomodo, & occidentales do-
ctores in omnibus orientalibus conſentiunt quaſi eodem ſpiritu
afflatis, & quod etiam ex filio ſpiritus ſanctus procedit, datur, mit
titur, immittitur, profluit, infunditur, prodit, ſcaturit, emanat,
& ſpirat: quæ omnia ſempiternam eius proceſsionē demonſtrāt,
ex patre ſimiliter & filio, quodq; apertius occidētales orietalibus
clamāt clare ex utroque procedere, patre videlicet & filio; neque
differunt inter ſe, ſed præclare, & diuine conſentiunt: nec potes
eos reiicere, ſynodis palā clamantibus aduerſus eos, qui ſentētias
illorū nō recipiunt, Anathema eſto. Vnde igitur ex ſolo patre ſpi
ritū ſanctū poteſtis oſtendere? doctoribus omnibus clamātibus,
& ex filio: & reliqua, ne ſingula enumerē. Credite igitur his do-
ctoribus, & acquieſcite nobis qui recte uobis conſulimus.

SECTIO IX.

HIS igitur a nobis expoſitis, a diuiniſque & ſa-
cris eccleſiæ doctoribus collectis, operæpre-
tium eſſe exiſtimauimus, & de noſtro alia quæ-
dam adiungere, quæ a multis audiendo, & in-
tra nos examinādo inueſtigauimus; quibus ſua-
ſi huic ſanctæ ſynodo nos ſubiecimus. Audite
ſane, & uos. Spiritū pręterea filii dici ſpiritū ſan
ctū, ipſe filius dicit, ſpiritū veritatis vocando eū: eſt autē ipſe ve-
ritas, & magnus Paulus pluries id fecit. Miſit enim, inquit, Deus Ad Gal. 4.
ſpiritū filii ſui in corda ueſtra. Et ſi quis ſpiritū Chriſti nō habet, Ad Rom. 8
hic nō eſt eius. hoc verbū, & ſolū fratres ad omnia oſtēdenda ſa-
tis eſt. nam ſpiritum filii dici nihil aliud denotat, quam quod ex
eo eſt. Quod enim quidam dicunt veritatem deuitantes, quod fi-
lii ſpiritū dici eſſe ſpiritū, conſubſtantialitatē oſtendit, aranei tela

eſt; quippe cũ ſi propter cõſubſtantialitatẽ diceretur ſpiritus eius, propter eandem ipſam, filius etiam diceretur ipſius ſpiritus, pater quoque & filii & ſpiritus ſancti. at id nuſquã reperies. reſtat igitur vt emittentis, & producentis patris ſit, quod producitur; nã aliud cogitare fas non eſt. Pręterea ſpiritus ſanctus vel ex ſolo procedit, vel non ex ſolo patre; nihil enim medium eſt in contradictoriis, at nõ ex ſolo patre procedit. ſi nõ ex ſolo, ergo & ex filio. Quod vero nõ ex ſolo patre procedat, hinc manifeſtũ eſt. primũ nullibi apud ſacram ſcripturã, neque apud doctores inuenitur id dictum. quod uero a nemine ſanctorum dictũ eſt, nemini dicere fas eſt. Deinde cum producere operatio patris eſſentialis ſit, non prima, & immediata ſit, ſed per primã, quæ generare, & generatio antea dicta eſt. Quamobrẽ etiam filium huius operationis eſſe conſortẽ neceſſe eſt. & per eũ ſpiritum ſanctũ procedere. Pręterea apud omnes doctores in confeſſo eſt, ſpiritũ ſanctũ prodire ex filio. Si ergo prodit ex eo, omnino naturaliter prodit; nihil enim in Deo præter naturã, & aduentitiũ eſt. nã creaturarũ eſt non prodire ex Deo natura. Si ergo ſecũdum naturã ex filio prodit ſpiritus; proceſsionẽ uero ſecundũ naturã in diuinis dupliciter oportet eſſe, vel per generationem, vel per productionẽ; per generationẽ autẽ nõ prodit ex eo: profecto .n. eſſet filius filii ſpiritus: prodit ergo p̃ proceſsionẽ: itaq; ſpiritus ex filio proceſsio erit tãq̃ eius qui procedit ex eo. Pręterea ſpiritũ ſanctũ ex ſubſtãtia patris eſſe & filii, omnes doctores orientales pariter & occidentales clamant: ſed quod in trinitate ex eſſentia alicuius eſt, etiã ex hypoſtaſi eius eſt. cũ ergo ſpiritus ſanctus dicatur eſſe ex ſubſtantia filii, eſt etiam ex ipſius hypoſtaſi. Quod ſi quis audeat dicere ea propter conſubſtantiale eſſe prolata, ac vt ſpiritus eiuſdẽ eſſentiæ oſtendatur eſſe cũ patre & filio, id quidẽ verũ eſt; & quanto magis verũ eſt, tãto magis adiuuat nos, nam ſic magis eſt conſubſtantialis patri & filio ſpiritus, quaſi ex eorum eſſentia, & ex iis prodiens, ſiue procedens; quia ſi conſubſtantialitatẽ tantũ ſimpliciter denotat, vt ipſi volũt, neceſſe eſſet, etiã patrẽ ex eſſentia filii, & ſpiritus, & filiũ ex eſſentia ſpiritus dici. Sed id hucuſque nemo dicere auſus eſt, neq; audebit, ſi Chriſtianus eſſe voluerit. Præterea a magno Baſilio & pleriſq; ſanctis, filius imago patris dicitur, ſpiritus imago filii, & filius operatio patris, ſpiritus operatio filii, & filius patris verbum, ſpiritus filii eloquiũ, & filius fragrãtia patris, ſpiritus fragrantia filii, ſed omnia filius patris dicitur. ergo & ſpiritus ſanctus ea dicitur filii eſſe, vt qui ex filio ſit. Præterea ſi ſpiritus nõ eſt ex filio, ab eo nunquã perſonaliter diſtinguitur: at id abſurdũ dictu eſt; nam

Baſilii aduerſus Eunomiũ citat hũc locum Thomas c. 32.

ita

ita trinitas in dualitatem terminabitur. eſt ergo ex filio ſpiritus, ſi perſonaliter ab eo diſtingui oportuerit. Item dicit Chriſtus diſcipulis, Cum venerit paracletus, quẽ ego mittã vobis; Et ſi abiero mittã eũ ad uos, quia mitti in Deo à cauſa eſſe demonſtrat. Teſtis diuus Chryſoſtomus ad Arianos, qui dubitabant, quomodo eiuſdẽ eſſentię ſit qui mittit & qui mittitur 39. homilia, cũ dicit: Rurſus ad humana orationẽ traducis, nec intelligis omnia hæc ob nihil aliud dicta eſſe, niſi vt cauſam ſciamus, neque in Sabellij morbũ incidamus, ſed ſpiritus ex filio mittitur; ex eo ergo eſt. Item quod alicuius eſt natura, & ex eo eſt ſecũdũ id qđ eius eſt, dicitur eius eſſe: ſed ſpiritus ſanctus eſt filii, & omnino natura, non eſt enim præter naturam, neque vt ſeruus: eſt ergo ſpiritus ſanctus, quatenus ſpiritus ſanctus, ideſt quatenus diuina perſona in trinitate ex filio. Ad hæc ſpiritus ſanctus relatiuum eſt: clarumque eſt ſpiritum patris, & ſpiritum filii dici; & refertur tanquam ad ſpirantem, vel producentem: ſpirantes vero ſunt pater & filius. eſt ergo ſpiritus ex patre & filio tanquam ſpirantibus, & producentibus eum. Præterea ſpiritus ſanctus à filio accipit; is enim dicit De meo accipiet: Quod autẽ accipit eſſentia eius eſt, neque aliud eſt eſſentia eius, aliud quod accipit; eſſet enim ſane compoſitum; ſed eſt in ſummo ſimplicitatis exceſſu, tanquam Deus. eſſentiam ergo ſuam, & eſſe accipit, etiã ex filio. Sunt & alia multa teſtimonia ex diuina ſcriptura, veluti id, Quem ego mittam vobis à patre. vt illud, De meo accipiet, & annunciabit vobis. vt illud, Quæcũque audiuerit loquetur. & illud, Spiritum meum, & patris mittam, in quo confirmabimini, & alia ſimilia, quæ partim late declarauimus, partim propter prolixitatem prætermittimus. Sed ad huius concluſionis veritatem oſtendendam, quod ſpiritus ſanctus ex patre & filio procedat, cum multa ſint, quæ adduci poſſent, ſatis hæc in præſentia ſint.

Ioan. 15.
Ioan. 16.
Chryſoſt.

SECTIO X.

SED quoniam cõtradictiones quaſdam in medium afferunt aduerſus eos, qui veritatem hãc præ ſe ferunt, etiam ad eas pro viribus reſpondebimus, eorum ſophiſmata diſſoluendo, ſecundum doctrinam à doctoribus traditam. Primum dicunt, quo pacto Dominus dicens ſpiritum veritatis, qui ex patre procedit, non addidit etiam ſeipſum? ſed neque negauit de ſe, reſpondebimus nos

Obiectionibus aduerſariorũ reſpondet.

nos, ſicut in aliis facit, nam id forte coactius fuerit, quamuis nec id ſatis eſt ad id comprobandum, quod ij intendunt; quippe qui
Matth. 26. de die & hora illa, nemo ſcit inquit, neque angeli neque filius, ni-
Ioan. 7. ſi ſolus pater, & rurſus. Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me patris. nos tamen recta ratione contrarium credimus, diemque illum, & horam ſic aperte ipſum ſcire ſicuti patrẽ; eumque cognoſcere; & doctrinam eius ſuper omnia eius eſſe decernimus. Si ergo quæ manifeſto negauit, nos cum laude iis contraria credimus; quo pacto non etiam hic, quæ non negauit pie credimus? Præterea patrem, & filium arbitrantur vel in vnã coniũgi perſonam, ſi quis ex ambabus dixerit ſpiritum ſanctum procedere; vel ſi non id, duo tamen principia, vel duas cauſas inde conſequi; quod quidem non minus inconueniens eſt priore; nos vero ad id quod afferũt de cõiunctione, ita reſpondebimus: quod ſi perſonale, ſiue hypoſtaticum perſonæ patris, actum producendi poneremus, tunc vtique id inconueniens ſequeretur, vereque eſſet filius vna cum patre perſona conſtitutiuæ proprietatis cum eo communicans. Sed quia perſonæ patris conſtitutiua proprietas, paternitas & generatio dicta eſt eſſe: producere vero proprietas, ſiue notio quæ ſequitur perſonam conſtitutam ipſius, quæ neceſsitas eſt, eum qui cum illo communem habet eam proprietatem, quæ perſonæ eius conſtitutiua non eſt, vnam eſſe cum eo perſonam? nam ſicuti communicans cum patre filius, ſcilicet ſpiritum eius eſſe quemadmodum & patris, & mitti ab eo quemadmodum & a patre: tamen non cum eo perſona communicat, quia ſpiritum dici patris, vel ab eo mitti, non eſt paternæ perſonę conſtitutiuum, ſic neque qui productionem cum patre communem habet, in vnam perſonam coniungitur; quia producere non eſt paternæ perſonæ conſtitutiuum: quãobrem quouſque oſtenſum non fuerit, producere eſſe perſonæ paternæ conſtitutiuum, neque coniunctionem perſonarũ poterit demonſtrare. Quod ſi mirum eſt duas perſonas vnum eſſe principium, at non coniungi, magis mirum erit, quod tres perſonæ ſint vnũ principium, nec coniungantur. Poſt hæc duo principia nobis attribuunt, dicendo duo principia nõ poſſe eos vitare, qui patrẽ, & filium principium ſpiritus ſancti faciũt: ſed primum Latini qui ab iis accuſantur, duo principia dicere non audent; vel primum, vel ſecundum principium, vel vnum ex duobus conſtans principiũ. immo anathemati ita ſentiẽtes ſubiiciunt. Ac ſi quis eos interrogauerit, an filium etiam faciant principium ſpiritus, vtique dicent: quod ſi patrem: maxime. quod ſi quis hinc induxerit, ergo duo

dicitis

dicitis ſpiritus principia, nequaquā illi dicent; ſed ex te id concludis. nam nos hanc dictionem, duo, non apponimus. Deinde cū nos vna cum Gregorio theologo dicimus principium de principio, duo principia intelligimus? & deum de deo duos deos intelligimus? nequaquam. Diuus autem Auguſtinus pater & filius dicit, non duo ſunt principia ſpiritus ſancti, ſed ambo vnum principium eius: neque quatenus duo producunt ſpiritum ſanctum, nec quatenus duo ſpiritus ſancti principia ſunt: ſicuti creaturę nō tria principia, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, ſed vnū eius principium, trinitas deus eſt. Præterea quia vna & eadem numero virtute ipſi creant, ex vna & eadem communiter deitate prodeunti; iccirco iure unus Deus, & auctor dicitur vnus non tres; hocq; ſatis ad declarandū iis, qui dubitant de proceſsione ſpiritus ex patre, & filio. nam quia vna & eadem virtute ſimul pater & filius ſpiritum producunt; & quia à patre accipit filius hanc virtutem proceſſionis cauſatiuam; ideo proprie, & uere una cauſa, & vnū principium eſt proceſsionis ſpiritus ſancti. Itaque nulla ex parte conſentanea eſt ratio eorum, qui nos de duobus principiis reprehendūt. Sed opponunt, vel perfecta eſt ex patre proceſſio, & inanis ea quę eſt ex filio: vel ſi neceſſaria ea quæ eſt ex filio, imperfecta ea quæ eſt ex patre. Sed contra interrogentur à nobis qui hæc afferunt; an perfecta ſit mundi ex patre creatio: vel non ſi perfecta, cur filius & ſpiritus cauſa eius ſunt? at ſi imperfecta, & ideo filius & ſpiritus aſſumuntur, animaduertant quid afferunt: ſed perfecta vt arbitror eſt ex patre, entium productio una & eadem numero filii, & ſpiritus ad ea producenda operatio; neque alia eſt illius, alia horum; nam tum hæ pueriles quæſtiones locū habuiſſent. Sic ergo, & hic euenit, perfecta eſt, & magis quam perfecta eſt ex patre ſpiritus ſancti proceſſio una, & eadem numero eſt ea, quæ eſt ex eodem filio proceſſio, non alia, & alia, & aliter, nec interdum ea quæ eſt ex filio, interdum ea quæ eſt ex patre: ſed ſimul, & eadem æque, cum una & eadem numero poteſtate vterque producat. Poſtea diuini Ioannis Damaſceni dico verba ſurſum deorſum, vt inſolubilia obiiciunt; cum ille beatus dicit, Ex filio ſpiritum non dicimus, nec nos negamus ſanctum id dicere: neque hoc omnino in dubium reuocamus: hoc enim dixit ille diuinus doctor, non quia non ſit, ſed quia non dicitur, propter hæreticos. huic ſimile dicit ſeptuageſimo ſeptimo capite: Chriſti genitricem virginem ſanctam non dicimus. in alio tractatu dicit: Ideo Dei genitricem virginem ſanctā prædicamus, perinde ac Deum proprie, & vere incarnatum ex ea genuerit. nam

Chriſtum

Chriſtum peperiſſe non ignoramus, quia Chriſtum genuit. Sed quia impius Neſtorius ad euertendum id uerbum, quo eam Deũ peperiſſe exprimimus, ea dictione abuſus eſt, non Chriſti genitricem, ſed ex præſtantiori eã appellamus. Vides vt Chriſti genitricem virginẽ ſanctã agnoſcit, non dicit tamen, non quia Chriſtũ non genuerit, ſed quia non dicitur. nam rerum quædam non ſunt, ſed dicuntur; quædam ſunt, at non dicuntur; quædam vero nec ſunt, nec dicuntur; quædam vtraque ſunt, & dicuntur: quippe cũ ſicuti hic apertiſſime declarauit propter Neſtorium, & eius ſectatores Chriſti genitricem non dicimus, non quia non ſit. Sic & propter Eunomium, qui ex ſolo filio ſpiritũ eſſe dicebat, Ex filio, inquit ſpiritũ non dicimus, neque ex ſpiritu. Præterea dictio, ex, apud Græcos principalem cauſam ſignificat, qualem eſſe filium vel mundi, vel ſpiritus ſancti cauſam, non eſt dicere. Iccirco patres deuitant in eo dictionem, ex, proferre, ne principalis eſſe cauſa credatur; ſed dictione, per, libentius vtuntur, quæ ordinem denotat. Iccirco beatus hic, per filium magis ad ordinem reſpiciẽs, dicit, dictionem, ex, in patre vtendo, ut vnam oſtenderet cauſam principalẽ deitatis, & creaturæ patrem. Poſtea diui Dionyſij auctoritatem adducũt, Solus fons ſuper eſſentialis deitatis, pater eſt, inquit, iactãtes, Quomodo filius ſpiritus ſancti fons eſſe demonſtrabitur, ſi patrẽ tantum fontem eſſe ſanctus is dixit? Sed in hoc eccleſiæ doctores primum incuſent Athanaſium, & Baſilium, qui dicũt aperte filium etiam ſpiritus ſancti fontem eſſe. nam ſacer Athanaſius in libro aduerſus Arianos illud pſalmi enarrans,

, Apud te fons eſt vitę; Sciebat, inquit, pater videlicet, apud ſe ha-
, bẽs filiũ fontẽ ſpiritus ſancti. Baſilius uero libro ſecundo aduer-
, ſus Eunomium ſcribit: Quid igitur nos quomodo ingenitum pa-
, trem, genitum filium confitendo, ſecundum ipſum eſſe contradi-
, ctionem vitabimus? quid dicemus? quod boni patris, bonus eſt
, filius, ex lumine vero ingenito lumen effulſit ſempiternum: & ex
, vere uita uiuificãs profluxit fons; & ex virtute, quæ per ſe eſt, dei
, virtus deprompta eſt. Et rurſus: Idem fons vitæ filius inquit: nam
, ad patrem dicit Dauid, Apud te eſt fons vitæ. & rurſus alter pro-
, pheta de Iudæis dicit, Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ: viua
Hier. 2. , vero aqua ſpiritus ſanctus appellatur. Deinde neque nos filium
, dicimus fontem eſſe principalem, vel ex ſeipſo habere, vt fons ſit,
, ſed ex patre: pater enim ſolus fons eſt ſupereſſentialis deitatis;
, quia ex alio fonte non profluit; quippe qui ex alio non habet vt
, fons ſit; quia prima ei nulla cauſa eſt ut ſit fons, ſed filio pater eſt.
, Ac pater fons eſt, & vt genitor, & vt productor. inde pater ſimpli-

citer

citer omnis emanantis deitatis fons eſt: filius ipſius ſpiritus tantũ. & pater non ad hoc fons eſt, ad illud autem ex fonte: filius ad ſpiritum fons eſt, ad patrem autem ex fonte. Itaque a nobis hoc ſicuti reliqua, recte intelligitur.

Epilogus primi capitis.

SECTIO XI.

NOS igitur his ſuaſi rationibus, veritati ceſsimus; multũ valere dicentes eis qui litigandi, & contradicendi ſtudio loquuntur; bene gnari, quod non aliunde ſpes nobis ſalutis emicabit, quam vniendo nos veritati, & melioribus parendo. Rogamus autem vos, vt eadem charitate, quæ a nobis conſcripta ſunt videatis, atque intelligatis, qua nos ea expoſuimus. reſtant etiam alia, quæ dicunt ij, qui veritati repugnant, nullius tamen digna exiſtimationis. Sed multo plura, & meliora, ab iis qui eam aſſerunt afferuntur: noſque etiam alia multa & neceſſaria addere potuiſſemus, veritati patrocinantes, & abſurda quæ ab eis aduerſus nos concluſa ſunt, reprobare. Sed hæc ſatis eſſe arbitramur, niſi quis litigare, & temere contendere maluerit. Ecce igitur oſtenſum & demonſtratũ eſt, vt vires noſtræ tulerunt, clare ſimul, & manifeſte, quod ſpiritus ſanctus, qui a nobis colitur, nõ ſolũ ex patre, verũ etiã ex filio procedit; & a filio habet eſſe ſicuti a patre, per iam allata teſtimonia, & ſentẽtias ſanctorũ, partim ex patre & filio, cũ articulo aperte clamantiũ: partim ex patre & filio ſine articulo: partim ex patre per filiũ cũ articulo: tum a patre per filiũ ſine articulo, & ex ambobus eſſentialiter: & ab vtroque: & ex filio eſt & ex filio emanãs: & per eũ prodiens; & profluit ab eo: & ex eo ſpiritus eſt: & profluẽs naturaliter ab eo: & ex eo ſpirat: & filius ſpiritũ mittit; quæ omnia ſubſtantiã ſanctiſsimi ſpiritus ex patre ſimul, & filio demõſtrãt. nõ amplius ergo in poſterũ reprehẽderẽ nos poteſtis, quod ex ignoratione, & inſcitia huic ſanctæ ſynodo nos ſubiecerimus, immo exquiſite gnari auctoritatum a ſanctis allatarum, quantumque periculi impendeat iis, qui patrum dogmata ſequi nolunt, quodque exterminatur qui ſynodum non ſequitur, bono conſilio nos concilio ſubiecimus. Hæc igitur œcumenica ſancta, & magna ſynodus diuino nutu, & cura beatiſsimi Eugenij Papæ, & pij Ro-

manorum Imperatoris Ioannis Palæologi Florentiæ congregata, magniſque luminaribus, & illuſtribus theologis referta, antiquorum patrum dictis perpenſis, & vt par erat comprobatis, decretum religionis plenum tulit, & quinque articulos quos ſanciuit nobis tradidit, non aliquid noui, & ex aliorum ſententia introduxit, neque ex ſe ea in medium protulit: ſed ex ſacræ ſcripturæ teſtimoniis deprompſit, atque plurimorum ſanctorum doctorum eccleſiæ orientalium ſimul, & occidentalium perlectis theologicis expoſitionibus tradidit; noſque cuſtodiuimus, & cuſtodimus, & ſeruabimus vſque ad ſanguinem & mortem pro his tanquam orthodoxis, & patrum vocibus excultis depugnando. Quia igitur primam veſtram accuſationem ſubuertimus, & quæ maioris momenti eſt: cætera quæ hanc ſequuntur, ſimul ſubuerſa ſunt; vt capite de corpore ſublato totum corpus mortuũ manet; nec nos reliquis reſpondere oportebat, quia hæc ſimul cum prima perierunt. Sed vt hic noſter labor paratus ſit omnibus qui eccleſiæ parere voluerint, ad reſpondendum iis, qui nos accuſant, quod ob inſcitiam nos Latinis adiunximus, reliquis etiam debitã reſponſionem adiungamus; vt per omnia cognoſcantur nos iniuſte traducere: quodque veritatem quærimus, & pacem ſequimur: nec volumus ſempiterno igni oblationes coaceruare: immo eas reiicimus, vt ab illo igne veluti pij liberemur, nec a iudice dicẽte au-
Ioan. 12. diamus, diſcedite a me, quia gloriam hominum dilexiſtis ſuper gloriam meam, neſcio vos. Vnde præſtat nos eum ſequi & eccleſiam ipſius, ac eiuſdem quoque veſtigiis inniti, quam eorum diſceptationibus, qui falſa ſuaſione ducuntur: qui ſacræ teſtimonio ſcripturæ, ſtulti & inanes reuincuntur.

Finis primi Capitis.

SECVN-

SECVNDI CAPITIS IN DECRETO CONTENTI PROBATIO,

De myſtico videlicet, & ſancto ſacrificio, quod in azymo, & fermentato orthodoxe, & vere Chriſti Dei Corpus conficitur.

SECTIO I.

AD Secvndvm nunc decreti caput accedimus, vt conuenientem reſponſionem afferamus: in quo nos incuſatis, dicentes, quod qui eccleſiam ſequuntur, ea quæ non ſunt afferunt, de quo ſanctæ ſynodi decretum ad verbũ ita pertractat. Item in azymo, ſiue fermentato pane triticeo, corpus Chriſti veraciter confici: Sacerdoteſque in altero ipſum domini corpus cõficere debere, vnumquemque ſcilicet iuxta eccleſiæ ſuę ſiue orientalis, ſiue occidentalis conſuetudinem. In his verbis aperte catholicæ fidei

confeſſio demonſtratur; quæ nihil exiſtimat intereſſe, ſi in pane fermentato vel azymo Chriſti corpus cõficiatur; ſed id ſolum reſpiciens, vt adſit materia, ſacerdos, locus, intentio, & verba. ita decernit,perinde ac ea tantum ad myſterium celebrandum neceſſaria ſint, nõ ad eſſe ſolum, & fieri, ſed etiam ad bene eſſe. Quod ſi quid ex iis defuerit,putat confici non poſſe corpus, & ſanguinẽ. At his quidam obiiciunt,mortuum ſacrificium latinos celebrare, & Iudaiſmum ſapere in azymo ſacrificando, quia ſcilicet fermentum antea non apponunt. Hortamur igitur & nunc vos, vt cum patientia ſermonem noſtrum audiatis, & pura cum conſcientia, non doloſe vel ſtulta cum præſumptione conſideretis, vt veritatem noſſe poſſitis, nec temere, & inconſulte digladiantes litigetis, nos impudenter inſimulando, quaſi abſurda, & impia ſentiamus, qui recta, & vera ſentimus: quippe qui œcumenicæ ſynodi ſententiæ ſubiicimur, quæ nunquam errauit. Præterea diuinorum & ſanctorum patrum traditiones firmiter amplectimur, & integre tenemus ſimul, & capeſſimus; eorũque pia dogmata, & ſcripta prædicamus, nec libros eorum corrumpimus; neque ex noſtro ſenſu loquimur, & ſententiam noſtrã comprobamus: neque eorum dicta deprauamus, vt in ſermonis progreſſu declarabimus. cũcta vero quæ dicimus,a ſacris ſcripturis, non ex nobis depromimus: vt vndequaque noſcatur nos concordiam, & veritatem quærere;nolentes Chriſtũ qui vnus eſt diuidere vt hunc Græcum, alterum Latinũ vocemus, neque noui teſtamenti,ideſt ſancti ſacrificii myſteriũ, duplex eſſe dicimus: ita vt Chriſti corpus bifariam partiamur, hunc fermentatum, azymum alterum appellantes; ſed vtrunque corpus Chriſti eſſe confitemur, & Chriſti corpus prædicamus: vnum & idem eſſe exiſtimantes, quamquã varie apud vtroſque conficiatur. Quod autẽ iniuria Romanã eccleſiam carpitis,quæ in azymo cõficit; & nos, qui verum Chriſti corpus confitemur, Deo freti breuiter oſtenſuri accedamus.

SECTIO II.

PRIMVM quidem a vobis petimus, vnde id accepiſtis fermentatum ſacrificari oportere, nõ azymum: a Chriſto ne, qui hoc myſteriũ primus inſtituit, atque tradidit, an ab Apoſtolis, vel a ſacris eccleſiæ doctoribus, qui poſtea ſucceſſerunt? oſtendite nobis vnde id accepiſtis. at id vel multo adhibito labore non poteſtis:

nemo enim ex doctoribus hucuſque auſus eſt dicere; ſed ſimpliciter pane, & uino ſacrificium confici debere omnes aiunt: ante omnes euangeliſtæ, & beatus Paulus. nam quoties comederitis panem hunc, euangeliſtæ dicunt, & biberitis calicem hunc. beatus vero Paulus, ego accepi (inquit) a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam dominus Ieſus in qua nocte tradebatur accepit panem. Et beatus Iacobus Hieroſolymorum primus hierarcha, ſic inquit: Magnus pontifex, & magiſter noſter Chriſtus Deus, nocte illa, in qua ad paſsionem adductus eſt, accepit panem. Et poſt hos diuus, & ſacer Baſilius, cum panem, inquit, in ſanctas, & immaculatas manus ſuſcepiſſet. Et aureus ille lingua Ioannes, ſūpto pane inquit. ac ne ſingulos enumerem, omnes uno ore ſacræ claſſis doctores ſic aſſerunt: ex quibus oſtenditur eos azymum non repudiare: quoniam in verbis his exacte nouerunt vtrunque comprehendi. Iccirco eccleſia nullum diſcrimen intercedere arbitratur inter fermentatum, & azymum, dummodo ex tritico confectus ſit panis: & propterea ſtatuit dicens, nil aliud ad ſacrificii vſum offerri quam ex tritico panem, ſecundum verbum domini, qui ſe frumēto ſimilem facit. Niſi granum frumēti cadens in terra mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi vero mortuum fuerit, multum fructum affert. Sic & Chriſtus moriens, omnes ab inferno liberauit. & vitis fructus eiuſdem verbis oſtenditur; ego ſum inquit vitis vera. iam non bibam ex genimine vitis huius, reſurrectionem ſuam ſignificans. Ex hoc ergo liquido oſtenditur, non poſſe nos vti, neque hordeo, neque auena, vel alio ſemine; quemadmodum neque vino ex alia re conflato, ſicera, vel melle, vel lacte; ſed ex vite ſecundum verba Domini. Reliquum igitur eſt vobis oſtendere, quid id fuerit, quod dominus fecit cum tradidit hoc myſterium; azymum ne, vel fermentatum? quoniam ex nemine doctorum deprehēditur aperte, quod nam id fuerit, vt antea patefecimus. Vos quidem dicitis fermentatum id fuiſſe, cum a nemine ſanctorum id accipiatis. nos uero azymum dicentes a doctoribus id ſumentes dicimus. Quod ita ſe habeat, patet. in primis euangeliſta Matthæus dicit capite vigeſimo ſexto: prima autem die azymorum acceſſerunt diſcipuli Ieſu dicentes, vbi vis paremus tibi comedere paſcha? at Ieſus dixit, ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei, Magiſter dicit tempus meum prope eſt, apud te facio paſcha cum diſcipulis meis. Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Ieſus, & parauerunt paſcha. Diuus vero euangeliſta Marcus dicit: prima die azymorum, quando paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli eius. quo uis eamus, & paremus tibi, vt mandu-

Euāgeliſtę.
Cor. 1. 11.
Iacobus in liturgia.
Baſilij.
Chryſoſt.
Ioan. 12.
Mar. 14.
Matthæi.
Marc. 14.

manduces paſcha ? & mittit duos ex diſcipulis eius, & dicit eis, Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, ſequimini eum ; & quocunque introierit, dicite domino domus, quia magiſter dicit, vbi eſt refectio mea, vbi paſcha cum diſcipulis meis manducem ? & ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande ſtratum, & illic parate nobis comedere paſcha, & abierunt diſcipuli eius, & parauerunt paſcha. Lucas vero euangeliſta facundiſſimus ſic ait ; appropinquabat autem dies azymorum, quæ dicitur paſcha. Et poſt pauca ; venit autem dies azymorum, in quo oportebat imolari paſcha, miſitque Petrum, & Ioannem dicens, euntes parate nobis paſcha, vt comedamus. & cum diſceſſiſſent parauerunt paſcha. Conſidera ergo ſedulo quo pacto accedunt, & quid petunt. vbi vis, aiunt, paremus tibi comedere paſcha? nam veſpere illo oportebat eos comedere, vt euangeliſtæ dicunt, hic prima die azymorum, alter prima die azymorum, quando imolabāt paſcha. Qualiſnam eſt hæc prima dies azymorū, quam tres euangeliſtæ concorditer prædicant ? hanc nobis aurea lingua declarat. dicit enim homilia 81. in Matthæum, primam azymorum eſſe eā, quæ præcedit azyma; nam a veſpera ſemper numerare Iudæi cōſueuerunt ; & huius mentionem facit, in qua veſpere paſcha imolari oportebat ; quippe qui quinta ſabbati acceſſerunt, & hāc ille ante azyma vocat, tempus dicens quo acceſſerunt. alter vero dicit, venit autem & dies azymorum, in quo oportebat imolari paſcha. venit (inquit) ideſt prope erat, in foribus aderat, veſperæ illius mentionem faciens; quia a veſpera incipiebant : ideo vnuſquiſque addens dicit, quando imolabatur paſcha.

(Margin: Luc. 22. — Chryſoſt.)

SECTIO III.

HABES igitur quod hanc diem dicit ante azyma, qua veſpere paſcha imolari oportebat. ac liquido conſtat, quod tempus erat paſchatis illud. Iccirco ex euangeliſtis, hic inquit, veſpere autem facto diſcubuit cum duodecim diſcipulis ſuis. ille vero, veſpere autem facto venit cum duodecim ; tertius, cum facta eſſet hora diſcubuit, & duodecim apoſtoli cum eo. propterea feſtinantes ad magiſtrum accedunt, quia in foribus erat, quaſi dicētes hora appropinquauit, in qua lex iubet abiici fermentatum a nobis. Ergo dic nobis vbi apparatus iſte fieri debet, quia adeſt hora eius. at is videns eos de apparatu paſchatis eſſe ſolicitos, & tempus eius

(Margin: Matth. 26. — Marc. 14. — Luc. 22.)

adeſſe, miſit eos dicens; ite in ciuitatem, & reliqua, & parate nobis paſcha. diligenter ergo conſiderandum: hi interrogant vbi parandum ſit paſcha, ille vero explanat vbi paſcha parandum ſit. quid igitur eſt quod quæritur? quodnam paſcha erat id articulo addito expreſſum? non enim ſine articulo dicit, parate paſcha, ſed cum articulo. hoc quid erat quod ipſi, & ipſe cum ſollicitudine parari expoſtulant? Et quomodo Iudæi debebant facere id? vbi paſcha ſancitũ eſt? audi de hoc paſchate, quid dicit dominus ad Moyſem in exodo: Menſis iſte vobis principium menſium, primus erit in menſibus anni, loquimini ad vniuerſum cœtum filiorum Iſrael, & dicite eis, decima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum per familias, & domos ſuas. ſin autem minor eſt numerus, vt ſufficere poſsit ad veſcendum agnum, aſſumat vicinum ſuum, qui coniunctus eſt domui ſuæ iuxta numerum animarum, quæ ſufficere poſſunt ad eſum agni. Erit autem agnus abſque macula anniculus, iuxta quem ritum, tolletis, & hædum & ſeruabitis eum vſque ad quartumdecimum diem menſis huius, imolabitque eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam, & ſument de ſanguine eius, ac ponent ſuper utrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorũ, in quibus comedent illum, & edẽt carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes cum lactucis agreſtibus. Et paulo poſt: Sic autem comedetis illum, renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinantes: eſt enim paſcha domini. Noſti ergo quid paſcha ſit? ſumere agnum immaculatum, anniculum, a decima die menſis, & ſeruare, & cuſtodire eum vſque ad quartumdecimum; & quartadecima menſis veſpere, ſacrificare illum, & reliqua; & comedere aſſa igni. & azyma comedere ipſa in lactucis agreſtibus, & præterea feſtinantes, quia paſcha eſt domini. Hoc eſt illud legale paſcha, quod lex iuſſit facere filiis Iſrael. Si hæc ergo ita ſe habent, & hi quidem de paſchate dicunt. ille uero exponit de paſchate, quale nam paſcha quærebant diſcipuli parare? legale & conſuetum illis, an nouum aliud? nam cum Iudæi eſſent, idem paſcha, quod tranſitum rubri maris ſignificat, celebrabant. paſcha enim tranſitus exponitur, ideo quod de more ſacrificare debebant, id parare quærebant. Et ſcriptura teſtatur Chriſtum auctorem eſſe legem ſeruandi, & adimplendi: ita enim ipſe de ſe ipſo dicit. Ego non veni ſoluere legem, ſed adimplere. Et iterum facilius eſt cælum, & terram præterire quam de lege iota vnum, vel vnum apicem cadere. Quomodo ergo oportebat eum alia agere, quam quæ ad legem pertinebant? ergo cũ auctor

Exod. 12. (margin, beside "paſcha ſancitũ eſt … dominus ad")

Matth. 5. (margin, beside "Ego non veni ſoluere legem")

Luc. 16. (margin, beside "Et iterum facilius eſt cælum")

eſſet

eſſet legis adimplendæ, adimpleuit, quod a lege ſancitum erat paſcha, ab eo vero prius in monte Moyſi qui Dei faciem vidit traditum, ut lex iubebat. Quod ſi quis dixerit, quod cum Apoſtoli Iudæi eſſent, ut ante expoſuimus, & legem, vt par erat ſeruarent: ſi nouiſſent eum aliud, quam quod lex iubebat agere, non eum ſecuti eſſent, & cum eo paſcha comediſſent, non aberrabit a uero: ſed ſciebant eum exacte ſemper ſeruare legem: icirco ipſum ſequi geſtiebant. Quod autem legem ſeruaret, audi aurea effundentem verba Ioannem in homilia octuageſima prima in Matthæū
Chryſoſt. dicentem, qua de cauſa paſcha peragebat? in omnibus vſque ad extremum diem oſtendens, legi ſe non eſſe contrarium; ne autē legi contrarius eſſet, legem peragebat. Exacte igitur ex eo oſtenſum eſt, quod legale paſcha pararunt, vt alter euangeliſtarum teſtatur. erat autem paſcha, & azyma. Quidnam eſt igitur quod quæritur? quid ex hoc tam multis uerbis probare contendimus? ab omni prauitate fidelem oportet vindicare; omne concertandi ſtudium litem, & ſtultam præſumptionem de corde opus eſt eum propulſare, qui ſuę ſalutis cupidus eſt: quia ſaluator noſter, tempore ſanctæ legis peregit paſcha: neque antea peregit, vt quidā volunt, neque poſt, ſed ſuo tempore, & hora vt iuſſum erat. huius rei teſtis eſt Lucas euangeliſta cum dicit: Et cum facta eſſet hora, diſcubuit cum duodecim. non enim dixit, quando facta eſt dies, nam alia dies non præterierat præter eam, in qua dicit: venit autem dies azymorū in quo immolabant paſcha. ſed quando venit hora? Apertum eſt quod illa hora erat diei paſchatis, quo id comedit dominus noſter Deus Ieſus Chriſtus. vbi vero dicit, diſcubuit cum duodecim, ambiguitatem, vel dubitationem aliquā non præbet nobis: non enim ex hoc oſtendere volumus aliud eſſe cænam, aliud paſcha; ſed quod tempus azymorum erat, quo incipiebant azyma per ſeptem dies comedi; in quibus fermentatum inueniri non oportebat. nam a principio paſchatis incipiunt azyma. at cœptis azymis nemini licebat domi fermētatum habere, cum id manifeſte lex prohiberet. Sed poſt agni eſum ſtantes, & feſtinantes, aliudque agentes (vt in traditione eius ſcriptū eſt) comedentes; & alia fercula prandentes diſcumbebāt, neque lex eos ſedere prohibebat: nam paſcha ſtantes peragebant, vt ſupra dictū eſt. ſed hoc tranſacto prandentes diſcumbebant: non enim ſtantes per totos ſeptem dies comedebant, ſed prima tantum die, poſtea ſedebant comedentes. Hinc oſtenditur, quod poſt eſum paſchæ ſaluator cum ſuis diſcipulis cum vellet prandere diſcum-
Chryſoſt. bebat. huius rei mecum teſtis erit aurea Ioannis lingua: dicit enim

in euangelii enarratione quaſi interrogans, Cur ſi paſcha comedebant, contra legem comedebant? oportebat enim eos non diſcumbentes comedere. Sed non diſcumbebant ad eſum paſchatis, ſed poſt eius eſum: deinde ſedentes comedebant. poſt cænam vero ſumpto pane, benedixit, & dixit, Accipite comedite, hoc eſt corpus meum, hoc facite in meam commemorationem; ſimiliter & calicem poſtquam cœnauit dicens, Bibite ex hoc omnes. Si ergo poſt cęnam, vt euangeliſta dicit, tradidit illis myſterium, vbi tūc erat fermentatum? nam paſcha erat, & azyma. quæ cum inciperent, fermentatum uſque ad ſeptem dies non reperiebatur. quod hoc uerū ſit, quid dicat lex audiamus. Septem diebus azyma comedetis. in primo die non erit fermentum in domibus ueſtris. quicunque comederit fermentū peribit anima illa de Iſrael. a primo die vſque ad diem ſeptimum, dies prima erit ſancta, atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis; nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad veſcendum pertinent, & obſeruabitis azyma. in eadem enim ipſa die educam exercitū de terra Aegypti, & cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu perpetuo. primo menſe quartadecima die menſis ad ueſperam comedetis azyma vſque ad vigeſimā primam diem eiuſdem menſis ad veſperam. ſeptem diebus fermentatum non inuenietur in domibus veſtris, qui comederit fermentum, peribit anima eius de cętu Iſrael tam de aduenis, quam de indigenis terræ. omne fermentatum non comedetis, in cunctis habitaculis veſtris edetis azyma. Audiſti a principio paſchæ a veſpera quartadecima die menſis vſque ad vigeſimam primam, non debere inueniri fermentatū in domo alicuius? Dominus vero poſt eſum paſchatis, ſtans, vt ſæpe dictum eſt, & peractis omnibus ſecundum legem, cum poſtea diſcubuiſſet dixit, deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum antequam patiar; poſtea cum apoſtolis concænabat, cæna enim erat. poſt cænam autem accepto pane benedixit. quod cum poſt cænam dixiſſet, omnem ſuſtulit occaſionem iis, qui quærunt occaſiones: quippe cum ſi id ante cænam protuliſſet, quodammodo vmbram auxilii reliquiſſet iis qui litigare exoptant: dicentibus ante cænam myſterium peregiſſe, dum azymorum tempus præteriret. iccirco nihil noui, ſi fermentatum panem Chriſtus ſumpſiſſet, & in eo myſterium peregiſſet. Sed poſt cænam dixit; nam ſublatum fermentum erat paſchatis tempore, nec vſquā reperiebatur poſt tertiam horam diei illius, in qua veſpere paſcha imolabatur. hunc morem vſque ad hāc diē Iudæi ſeruant. Vnde autem ſumpſit panem? ex menſa vbi comedebant,

Exod. 12.

debant, quid comedebant? azyma. accepto vero pane qui ſe obtulit in menſa illa, myſteriũ tradit. Qualis nam panis? azymus: non enim oportebat alium adeſſe: quoniam legale paſcha peragebatur, & azyma erant. quia incipientibus azymis, locum ſecundum legem, fermentata non habent.

Obiectio.

SECTIO IIII.

AT quid afferunt, qui contra ſentiunt? non id erat legale paſcha. omnia debebant eſſe aſſa igni, & azyma. atque in eo ſunt ius, panis, catini, vinũ. itaque non illud erat. Cum hæc dicunt videntur, vnum & idem paſcha, & cæna. Sed non eſt, nam aliud eſt paſcha, aliud cæna, vt dictum eſt. in paſchate enim (quod a nobis ſæpe iam expoſitum eſt, quamquam ii non intellexerint) cuncta oportebat eſſe aſſa igni; quod paſcha ſtantes comedebant, quod & Chriſtus fecit ante cænam; poſt in cæna diſcubuit, & comederunt ius, & alia quæcunque libuit. Quod autem legale paſcha tũ peregerit Chriſtus dominus noſter, aureus Ioannes id teſtabitur in homilia antedicta in euangeliſtam Matthæum. dicit enim, poſt

Chryſoſt. Damaſceni.

legalis paſchatis eſum myſterium tradit. Id & Damaſcenus Ioannes 24. capite theologiæ qui incipit, Bonus, & omnino bonus, & ſuper omnia bonus Deus, poſt alia quædam dicit, in cænaculo igitur ſanctæ, & glorioſæ Sion antiquum paſcha cum comediſſet, & vetus teſtamentũ omne compleuiſſet, diſcipulorũ pedes abluit. Audis quod vetus paſcha comedebat Chriſtus? quomodo dicis id

Alia obiectio.

legitimum paſcha non eſſe? ignoro enim an ſit aliud priſcum paſcha, & aliud legale. Quod ſi quis dicat, quod & ſi paſcha paratum fuit non ſecundum veterem figuram fuit paratum, ſcilicet, vt haberet azyma agnos, lactucam agreſtem & alia, (nam ea ceſſare oportebat,) ſciãt primum, quod Chriſtũ nil aliud facere oportuit, quã quod lex iubebat, ne legis tranſgreſſor iudicaretur: deinde qui parabat id Zebedæus erat: qui cum Iudæus eſſet, nil aliud

Alia obiectio.

feciſſet, quam quod lex iubebat. Si vero dixerint, in hoc paſchate myſterium traditum non eſſe, & propterea fermentatum eſſe potuiſſe, non permittit iis aurea lingua. nam in prima homilia in

Chryſoſt.

Matthæum ſcribit. Qua de cauſa paſchatis tempore, non alio die ſumpto pane fregit, & myſteria peregit? vt vndequaque noſcamus eum eſſe antiquæ legis latorem, & quæ in ea continebantur, pro-

Obiectio 4

pter hæc prius adumbrata fuiſſe. iccirco vbi eſt figura, veritatem adiungit.

adiungit. Sin autem dixerint, dominum eo anno legale paſcha non comediſſe, quia dixit, deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum antequam patiar, cum exultatione adducentes, non fuiſſe ei optabile quod alias comediſſet, ſed aliud aliquid noui quod optabat, Chryſoſtomus ipſe de hoc, non alius reſponſionem afferet. nam in homilia eadem dicit: poſt eſum legalis paſchæ myſterium tradit dicens, accipite comedite & reliqua, quoniam in poſterum ceſſare legalia oportebat, & legalium feſtiuitatum caput: & ad alteram tranſit menſam formidabiliſsimam nouæ legis. Audis quod poſt eſum legalis paſchatis myſterium tradit, ideſt legale comedit paſcha, & poſt cęnam myſterium tradidit? quomodo igitur fermentatũ potuit adhuc retinere cum azyma incepiſſent? Illud uero deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcũ, hunc habet ſenſum; quod anno hoc, quo terrę ſalus futura erat, & myſteria tradi, ac cętera per mortẽ diſſolui oportebat, eo pacto crucẽ animo voluebat: ut nihil aliud ęque in mente haberet ac mori pro communi ſalute. Si vero dixerit quis, quando dicit Chryſoſtomus, Ad aliã tranſit menſam formidabiliſſimam, per id fermentatum ſignificari, vt abrogaret, quę ſecundum legem afferebantur: ſciant quod ad aliam menſam tranſire, non propter azyma dicitur: quia azyma neque ſacrificium erat, neque vt ſacrificio iis vtebantur Iudęi, ac neceſſe erat ea ceſſare, (percunctentur hęc a Iudęis, atque ediſcant) ſed quod non amplius carnea menſa carnem, & ſanguinem ſacrificaturi erãt. quoties enim, inquit, panem hunc comederitis, & calicem hunc biberitis, mortem meam nunciate, reſurrectionem meam confitemini. Propterea altera mẽſa formidabiliſſima dicitur, quia formidabilia myſteria in ea peraguntur: ſanguis uidelicet, & corpus Dominicum, non ſacrificia vitulorum, uel taurorum, uel hircorum ſanguis: nam illa menſa per agni, & uituli ſacrificium maris rubri tranſitum in memoriam reuocabat, & ab Aegyptiaca ſeruiture liberationem. Hæc autem diuina, & ſacra menſa, ſalutarẽ agnum in memoriam reuocat, qui Dei filius eſt, & tollit peccata mundi: qui non eduxit nos ex Aegypto in terrenam Hieruſalem, ſed a morte ad vitam, ſed a terra in cælum, remiſsionem donãs peccatorum. Huius rei teſtis idem Chryſoſtomus, enarrans hoc idem in eadem homilia. inquit enim: Non conturbati ſunt diſcipuli audientes eum, qui dicebat, Hoc eſt corpus meum: quoniam multa, & magna de hoc antea cum ipſis diſſeruerat, vt in diuerſis locis Ioannes ait. dicit enim paſsionis cauſam, peccatorũ eſſe remiſsionem: ſanguinem vero noui teſtamenti vocat, quaſi

Chryſoſt.

Obiectio 5

Chryſoſt.

quod nouum teſtamentum contineret; nam quemadmodum vetus oues, & vitulos habuit: ita & hoc domini ſanguinem. hinc etiam quod moriturus eſt patefacit. ideo & teſtaméti meminit. antiquum etiam in memoriam reuocat, quia & id per ſanguinem innouatum eſt. Et rurſus cauſam mortis exponit, quod pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. quid docens dicebat? Hoc facite in meam commemorationem; vt illud in commemorationem Aegypti miraculorũ fiebat; ſic & hoc in meam. is ſanguis in primogenitorum ſalutem effuſus eſt, hic in remiſsionem peccatorum. Ac ut Moyſes dicit hoc erit vobis in memoriã ſempiternam; ſic & ipſe in meam commemorationem donec veniã: paſcha enim trado, per quod uos ſpirituales facturus ſum. Audis quid hoc ſignificat, ad aliam menſam formidabiliſſimam? quia carnea illa illius menſæ erant, hęc ſpiritualia; illa viſibilia, hæc inuiſibilia, & intemerata myſteria, quanquam ſacerdotum manibus propter ſummam eius bonitatem tractentur. & quia illa non myſteria, ſed figuræ tantum: quia id erat tantum, quod oculis cernebatur; hęc vero myſteria, non figura, ſed ipſa veritas; & quia aliud eſt viſibilis ſpecies, aliud quod per eam intelligitur. nam in viſibili pane verum Chriſti corpus continetur; quod angeli tantũ vident & venerantur. iccirco formidabiliſsima, & alia menſa dicitur; nõ quia azyma vel fermentata ſint. tunc enim Chriſtus Ieſus de fermentato, vel azymo non curabat; ſed ſimpliciter tantum de pane, vt ſuum myſterium traderet. percipite fratres, percipite. at nunquam poteritis, niſi & ipſi credideritis. ſi non credideritis inquit, non intelligetis, quia & nos cum credidimus intelleximus: dicimuſque hęc, quæ uos videtis, & auditis. nõ enim ex doctrina, ſed ex fide dicimus quæcunque dicimus. Vt autem cognoſcatis, non totam legem veterem ſuo aduentu Chriſtũ ſuſtuliſſe; ſed alia ad mitius traduxiſſe, alia abſcidiſſe, alia immutaſſe in aliam formam, & hoc adiungamus.

SECTIO V.

NAM quattuor quędam lex antiqua cõtinebat, iudicialia, myſteria, moralia, & adumbrata. iudicialia ad mitius traduxit: nam quum in adulterio deprehenſam, & eos qui de adulterio dãnati eſſent, lex iuberet lapidari, dominus dixit, qui ex vobis eſt ſine peccato primus lapidem iaciat aduerſus eam. Et iterum dentem prodente, oculum pro oculo, & reliqua; qui tibi dexteram ma-

Ioan. 1. c.

xillam

xillam percuſſerit, verte ei & alteram. moralia auxit dominus, quę ſunt mandata, & præcepta eius, non furtum facias, ne facias hęc & hęc, quę diuini apoſtoli pro fundamento habentes euangelica doctrina mundum illuminarunt; vbi dicunt ne diligatis mundũ hunc, neque quæ mundi ſunt, quia mundus tranſit, & gloria eius, & reliqua, ne ſingula enumerem: figuralia, & myſtica (nam idem hęc duo ſignificant) ſuſtulit dominus, circumciſionẽ ſcilicet, ſabbatum, animalium imolationes, paſcha, & agnum. adumbrata in aliam formam commutauit dominus, pro vmbra veritatẽ formans. pro ardenti rubo, virgo, quę nõ comburitur; pro columna, ignis, ſol ipſę iuſtitię, pro Moſe, Chriſtus; pro virga, crux; pro arca, immaculata eius eccleſia: pro trãſitu rubri maris, paſcha, in quo nouum figurabatur; & hoc ſuperueniẽte ſuſtulit illud. pro agno, Chriſtus; pro ſanguine, Saluatoris ſanguis; pro nube, & igne, ſanctum baptiſma. Sed quid opus eſt cuncta enumerare? cum omnes optime noſcant, legis adimplendæ, non ſoluendę auctorem fuiſſe Chriſtum. Habes igitur ex his non de azymo dicere qui dicit, occiſus ceſſare fecit quæ a lege afferebantur; ſed de agnorum, hędorum, ouium, & boum ſacrificio, quod verum Dei agnum ſignificabat, & figurabat, qui tollit peccata mundi. & illo immolato, ſublata ea ſunt quæ ipſum figurabant. azymum enim neque ſacrificium erat, neque eum ſaluator ſuſtulit. Si vero dixerit quis illud vmbram fuiſſe, reſpondebimus immutatum in aliam formã fuiſſe a Chriſto uolente ſuũ corpus in eo confici. His igitur quantum ſatis eſt explanatis, redeamus eo unde digreſsi ſumus; quod poſſibile non erat fermentatum panem in illa menſa adeſſe, tempore azymorum iam cæpto; nam ſi reſciſſet Iudas magiſtrum fermentatum eſitaſſe; nullam proditionis cauſam maiorem inueniſſet, quam legis tranſgreſſionem, cum in azymorum die fermentatum panem ſeruaret. quærebat enim cauſam, & occaſionem Iudęis illum prodendi. attamen ii Pilato non dixiſſent, cum percunctaretur ab iis quid mali feciſſet; quia nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori. ſed ſic utique dixiſſent (quę etiam rationi conſentanea, & iuſta erat cauſa) quod legem tranſgreſſus eſſet. aliud paſcha lex noſtra iubet, aliud ipſe fecit. poſt paſcha panem fermentatum lex vetat, ipſe vero deprehenſus eſt in azymorum diebus fermentatũ panem ſeruare, quem lex eximi ex numero filiorum Iſrael aperte clamat. at hoc quidem non dixerunt. quã nam de cauſa? quia dicere non potuerunt. Si igitur cũ multi falſi teſtes acceſſiſſent de aliis criminibus teſtificantes, & præterea falſis, quorum teſtimonium non erat conueniens, cur id non dixerunt,

dixerunt: vel teſtimonium non tulerunt; quod ſine dubio turpiſſimam minatur mortem iis, qui tranſgrediuntur. Admiror igitur admodum, quomodo Iudæi cauſam ſedulo quærentes, non inuenerũt; cum multũ inſudaſſent, neque Iudas. Et nunc fratres noſtri cauſam, & prætextum iuſtiſsimum Iudæ ſubminiſtrant, ſimul ac Iudæis. etenim ii a Pilato interrogati, quam cauſam erga iuſtũ hominem afferrent, aliud dicere nõ potuerunt, quam quod Deũ ſeipſum, & Dei filium appellaret. cumque ad hoc teſtificandum multi falſi teſtes acceſſiſſent, id non inuenerunt. Ipſi uero nunc tranſgreſſorem Chriſtum aperte faciunt, iureque ipſum a Iudæis damnatum, volentes nolentes egregie comprobant. hi profecto fletu, & miſericordia digni ſunt, qui hæc dicunt. Præterea ſi ſecundum veſtram intentionẽ fermentatus erat, neque ſic iure poteſtis Romanam inſimulate Eccleſiam, quod in azymo ſacrificat; quemadmodum, & ea orientalem non reprehendit, ſi in fermentato ſacrificat. Atqui cum caput eccleſiæ ſit, incuſare poterat, & damnare qui eã non ſequuntur; nam ipſa firmiter nouit in azymo Chriſtum ſacrificaſſe, cum in cęnaculo vna cum ſuis diſcipulis cęnauit: & ſimiliter eos in ſuam commemorationem iuſsit facere. Quod autem in iis ſeptem paſchæ diebus, fermentatum eſſet vetitum, Chryſoſtomum patrem rurſus audiamus in prima ad Corinthios epiſtola: dicit enim, Antea expoſuimus cur ab omnibus finibus pellatur fermentum, ænigma hoc quid oſtendit? ab omni prauitate oportet fidelem diſcedere. nam quemadmodum morte moritur is, apud quem vetus fermentũ repertum fuerit; ſic & nos, vbi malitia reperta eſt. non enim magna pœna ſtatuitur in vmbra, in nobis vero non multo maior. Si enim domos ita perpurgant, vt in murium foraminibus anxie verſentur; multo magis nos animam excutere oportet. cum igitur murium foramina anxie diſquirant, multo illi magis ſolliciti ad excutieudũ fuiſſent, an Chriſtus ea nocte fermento fuiſſet vſus, vt legi aduerſus. Aurea verba effundens Ioannes in 81. homilia in euãgeliſtam Matthęũ dicit, quod vſque ad extremã diem ne legi contrarius videretur, paſcha peregit. vltima vero dies fuit, quando cruci affixus eſt, in qua voce magna dixit conſummatũ eſt. cõſummata ſunt, ſcilicet intelligens quæcunque prophetæ, & lex præſcripſerunt, & dixerunt. quod ſi non feciſſet, vt iſti dicunt, magis legi aduerſus oſtenderetur, non ſecundum legem paſcha legale peragendo, ſed panem fermentatum ſeruando; præſertim cum Iudas tunc adeſſet, & rationem prodendi perquireret, vt eũ Iudæis proderet. At hoc nullo pacto eſt. ſed cũ auctor legis eſſet adimplendæ, & ſeruandę

Chryſoſt.

Eiuſdem.

vt dictum eſt antea, ſecundum legem peregit omnia: ac ex neceſſitate fuerunt azyma, & azymũ præbuit. Quid igitur petitis? interrogamus; azymum ne erat quod Chriſtus præbuit, an fermentum? ſi azymũ, pro nobis id eſt; ſi fermentũ, Chriſtum legis trãſgreſſorem eſſe vel inuiti oſtenditis, cum in azymorum die fermentatum panem ſeruaſſet.

SECTIO VI.

SED quid dicit Xanthopulus? præcedenti die id fecit. Hoc apud eos qui mentis cõpotes ſunt ſtultum, & ſine ſenſu exiſtimabitur. nam ſi pręcedenti die feciſſet, in tempore non feciſſet. ſi uero non in tempore, nec illa hora effeciſſet, tranſgreſſor legis ex neceſsitate Chriſtus conuincitur: quia lex quartadecima die menſis veſpere iubet paſcha imolari. quod ſi die præcedenti, vt vos dicitis, effecit, tertiadecima die apparet effeciſſe. Si uero tertiadecima, aduerſus legis mandatis oſtenditur, quæ iubet quartadecima fieri. Si aduerſus, ergo & legis tranſgreſſor. reliquum igitur eſt vt credatis eum non anticipaſſe, ſed in tempore feciſſe. Præterea ſi dicit lex, veſperi paſcha celebrari oportere, & Chriſtus veſpere peregit, non tranſgreſſus eſt ſecundum euangeliſtam Lucam, qui dicit, & quando venit hora diſcubuit. nam ſi media die feciſſet, dici poterat eum anticipaſſe vel tempus, vel horam & ideo fermentatũ fuiſſe. At non ita factum eſt. diſcipuli pręterea (vt ſępę dictum eſt) cum Iudæi eſſent, aliter quam præſtituto tempore agere non debuerunt. præſtituta igitur a lege die fecit, & quando azyma erant, vt diuinus dixit Lucas, ideſt prima die azymorum, quo paſcha imolari oportebat. Quomodo igitur anticipauit, ſi prima die azymorum diſcipuli acceſſerunt, petentes vbi vellet parari paſcha? oſtenſum enim eſt quod legale tum paſcha parabant, & die præſtituta peregerunt. nam qui vel prius, vel poſt effecit, tranſgreditur. quamobrem uti uos exiſtimatis & Chriſtus tranſgreditur, quoniam tempus anticipauit. ſed nemo mentis compos id unquam percipiet, vel dixerit vnquam. ſed vnuſquiſque magis in tempore, & ſecundum legem feciſſe dicet. id teſtabitur aurea lingua. ſed omnia audentes Iudæi, tempus præuerterunt. dicit enim hic magnus pater 84. homilia in Ioannis euangelium ſuper ea uerba, adducunt Ieſum a Caipha in pretoriũ. Cur eo ipſum abduxerunt, vbi omnes erant congregati? vt ex pontificum

Nicephori obiectioni reſpondet.

Chryſoſt.

ſententia

• ſententia cuncta peragerent. nam is tunc erat pontifex, & om-
• nes eũ expectabant. ita ob hoc pernoctabant, & vigilabant, quia
• tum paſcha non comederant inquit, ſed propterea vigilabant: di-
• cens enim, quod mane erat, Ioannes ſubiunxit: non ſunt ingreſ-
• ſi prętorium, vt non contaminarentur: ſed vt paſcha manducarẽt.
• Quid igitur dicemus? quod altera die comederunt, & legẽ vio-
• lauerunt, vt cupiditati qua ardebant inſeruirent cędem hanc per-
• petrandi. nam tempus Chriſtus non tranſgreſſus eſt paſchatis, cũ
• veſpere id comediſſet. Sed ii cuncta audebant, omneſque leges
• conculcabant; nam quia vehementer ira æſtuabant, nec eum in-
• terficere poterant, quamuis id ſępe aggreſſi eſſent, tũc cum ipſum
• inopinato comprehendiſſent, maluerunt paſcha omittere, vt cu-
• piditatem eum iugulandi explerent. Audis eos tempus, & legem tranſgreſſos eſſe, Chriſtum non tranſgreſſum eſſe? vbi ſunt qui dicunt eum anticipaſſe. His igitur ita ſe habentibus, & ita liquido comprobatis Chriſtum ſacris apoſtolis azymum in die azymorũ tradidiſſe. (exiſtimo enim exiſtimo, quod ſi tunc azymorum hora non inſtitiſſet, in fermento myſterium tradidiſſet, uolens omnino illud tradere nihili faciens utrum in fermento, uel azymo id faceret; ſciens materiam & ſubſtantiam eſſe panis ex tritico conſtantis) quo pacto reprehendemus eos, qui in azymo ſacrificant? qua ratione aduerſabimur, cum ſacra ſynodus in ſuo decreto iubeat utroque modo Chriſti corpus confici poſſe, in azymo ſcilicet & fermentato? quod Eccleſia ſacra profecto a ſacris accepit apoſtolis: ſacri enim Apoſtoli extra tempus azymorum fracto pane ſacrificium peragebant. nec ullibi apparet eos azymum poſtulaſſe. Et rurſus in diebus azymorum, cum Hieruſalem fermentatum non reperiretur, omiſſo fermentato ſacrificium peragebãt; nam certo ſciebant ſatis eſſe ſi ex tritico conſtaret. nec quia parũ fermẽti haberẽt, quæ fiebant, iccirco fuiſſent omnia irrita, potiſſimum vero Domini uerba quæ panem, & vinũ cum aqua in corpus, & ſanguinem eius tranſmutant. Cæterum & hoc abnegant qui ſynodum non ſequuntur: nec ſuaderi uolũt, nec credere quod ſancit eccleſia, quod in dominica ea uoce, quæ dicit, Accipite comedite, hoc eſt corpus meum, & Hic eſt ſanguis meus, myſterium peragitur. ſed poſt hæc cum dicitur (aiunt) & panem hunc effice venerabile corpus Chriſti tui, non percipientes, quod hoc ſancti ſacrificii myſterium Chriſtus tradidit; nec alia præter ea verba dixit, niſi Accipite comedite, & bibite omnes: non effice dixit, neque cætera, quæ nos dicimus. quippe quum hæc tantum verba vim haberent: cætera omnia quæ dicimus, pro nobis oran

tes dicimus, vt huic ſanguini cõmunicare atq; hoc corpus tangere mereamur. Queadmodum enim quũ baptiſmũ traderet ſalutare, alia verba nõ dixit, quã, Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti; & ea verba mãſerũt forma ſacramẽti, quippe quibus prolatis baptiſma perficiatur, reliqua, quæ dicimus pro nobis, pro baptizato ſimul, & pro ſuſceptore, dicimus; ita & ibi dicit ad diſcipulos Chriſtus, Accipite comedite, & cætera. Hoc facite in meam commemorationem; nihilque aliud dixit. eaque ſunt, quæ panem in Chriſti corpus tranſmutant, & vinum in ſanguinem. Id mecum rurſus teſtabitur aurea lingua prǫditus Ioannes, homilia in myſticam Saluatoris cœnam, & in myſteriorum traditionem; in quo, & contra Iudæos principium ſermonis, pauca inquit hodie neceſſaria ſunt: Chryſoſt. in hac homilia poſt multa dicit. Chriſtus ipſe adeſt, qui menſam hanc exornat: nam qui menſam illam ornauit, idem nunc, etiam hanc exornat, quia homo non eſt, qui ea quæ proponuntur efficit ſanguinẽ & corpus Chriſti; ſed ipſe Chriſtus pro nobis crucifixus. Adſtat ſacerdos figuram tantum adimplens, adhibetque preces, ea verba proloquens. gratia, & vis dei eſt, quæ cuncta operatur, hoc eſt corpus meum dicit. hoc verbum quæ in manibus habemus trãſmutat. Ac ut ea uox, quæ dicit, creſcite, & multiplicamini; & replete terram, ſemel prolata, in omne tamen æuũ peragitur ad filiorum procreationẽ noſtrę naturæ vires ſumminiſtrans ſita; & hęc vox ab ea diuina lingua ſemel prolata, ideſt hoc eſt corpus meũ in ſingulis eccleſiæ altaribus illius verbi vis, vſque ad hanc diem, & aduentũ ipſius ſacrificium perfectũ operatur. Si hoc verbũ igitur ea quę propoſita ſunt, in corpus & ſanguinẽ Chriſti tranſmutat, & tremenda myſteria efficit, mirandũ vtique erit, ſi non poſſunt ea eſſe perfecta, quia exiguo fermento carent, pręſertim cũ hac materia Chriſtus myſteriũ peregerit, vt ante ꝓbatũ eſt.

SECTIO VII.

VT autem intelligant quę ad hoc myſterium neceſſaria ſunt, & quid neceſſarium adhoc ſacrificium ſit, ne in diſquirendo de azymo, vel fermentato laborent, etiam hęc adiungemus. Materiam primum panis ex tritico, & vinum ſcilicet ex vite ſecundum Chriſti uerba, ideſt hoc eſt corpus meum, & hoc eſt ſanguis meus. Tertium ſacerdos, nam qui ſacerdos non eſt, ideſt qui gradum ſacer-

Quæ ſint neceſſaria ad ſacrificium.

dotalem non habet ſacrificium numquã cõficiet. Quartum ſcientia, ideſt ſacerdotem in primis intentionem habere ad ea dona, quę proponuntur, non alio mentem deflectere. Quintum altare, ideſt menſa a pontifice conſecrata. hęc neceſſaria ſunt, & ſola quamuis ultimum non ſit vt cætera neceſſarium. Sin autem hæc omnia ocioſa ſunt, quia exiguo, ſed acido fermento carent, maxima vtique admiratione dignum eſt, cum altare, intentio, ſacerdos, materia, & quod maximi pręcipue momenti eſt Chriſti verba, quę propoſita in ſanguinem, & corpus tranſmutant, per quæ cęlum conſtructum eſt, terra fundata, & omnia conſtituta, ſine fermento nihil poſſint. hoc non eſt ſanę mentis commentum, ſed mentis prorſus dementis. Admiror etiam qua de cauſa vinum nõ improbatis, cum rubrum ſępe offeramus; aut album vel dulce, vel auſterum, ſed panem tantum. Nam quemadmodum de germine vitis dixit, nec album diſtinxit a rubro: Ita & de pane dicens, panem non diſtinxit fermentatum ab azymo: vel album, vel nigrũ, vel dulcem, vel acidum. propterea vtraque ſine yllo diſcrimine amplectitur. noſcens enim plane ſacra ſynodus vtrumque panẽ eſſe, promiſcue ſacrificat, nec alterutrum reprehendit, pręſertim cum Chriſtus in azymo confecerit, ut antea oſtenſum eſt. Ergo iniuria œcumenicam inſimulatis ſynodum, quæ ſic iubet; & iniuria nos qui eam ſequimur, & confitemur, calũniamini, & ſugillatis. Vt autem Nicephori Calliſti Xanthopuli mentionem faciam, ſubit mihi admodum ridere: qui ambitioſe contendit, ea quę nunc in triodio ſynaxaria reperiuntur, conſcribere. impetu vero prauitatis motus de propoſito nobis argumento magna, & admirabilia ſcripſit. Sed quod ea Conſtantinopoli non legerentur, omnibus eſt compertum; nec oportet me ulterius procedere. in hac vrbe tantum quidam in triodio quemadmodum inueniuntur collocauerunt. eſſe autem ea valde irrationabilia ſi quis ſcire deſiderat, legat, quę ipſe compoſuit: reperietque eũ in pleriſque ſibi ipſi pugnantem eſſe, ſed quodnam eſt tremẽdum eius oraculum, & vt ſibi videtur inſolubile? in quinta magna feria in myſteriorum traditionem poſt alia multa dicit. Vide, vt panem vocet corpus ſuum, non tamen azymum. erubeſcant, qui in ſacrificio azymos adhibent. Id vt terribile admodum ab eo dictũ ſurſum deorſum eius ſectatores obiectant. atqui is aliquid videtur dicere, nil autem dicit, vt demonſtrabitur; etenim nos cum diſcipuli eius ſimus, qui dicit pacem ſequimini, iniuria eum non afficimus, ut ille nos; ſed reſponſio tantum, quam aduerſus eius ſermones afferemus, pro iniuria reputabitur; qui cum magiſtrum

Nicephorus hic eſt auctor hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

ſe eſſe

ſe eſſe opinetur, a nobis, qui docti non ſumus conuincitur. ideo dicimus, quod ille ſecum verſans aduerſus catholicam eccleſiam ſcribere; apertiſsime lapſus in prçcipitem foueam pronus cecidit; nam cum dixiſſet, uide quod panem corpus ſuum dicit, nō azymū, oblitus eſt quod & azymus panis appellatur. uiſum eſt enim ipſi oportere cum quis panem dicit, de fermentato tantū intelligi. at hoc probare non poteſt, quia in multis ſcripturę locis azymus etiam panis dicitur; quia ſacra ſcriptura dicit, & tolle azymos panes. & in Exodo, tolle vitulum ex armento unum, & arietes duos immaculatos, paneſque azymos oleo conſperſos, lagana quoque azyma oleo lita, de ſimila triticea cuncta facies, & poſita in caniſtro offeres. Et poſt pauca, tolles panis unius cruſtulam conſperſam oleo, laganum vnum de caniſtro azymum, quod poſitum eſt in conſpectu Domini. Ac Theodoritus in expoſitione in prophetam Daniel dicit, panis dicitur fermentatus, & azymus. Vides, vt & azymus vocatur panis? quomodo huius oblitus es bone Nicephore, iure Nicephorus vocatus es, quia in foro ſedentes plebeios homines viciſti; non qui in excelſo ſedent, & rationis participes ſunt. Sed aliquis fortaſſe dicet, immo pro nobis hoc eſt: nam ubi apponitur adiectiuum, ibi cognoſcitur & res. vbi quidem cum adiectiuo ponitur panis, ideſt azymus, tunc eſt, & intelligitur azymus. vbi vero adiectiuum non ponitur, ideſt azymus, tunc neceſſario intelligitur fermentatus. Hic igitur Chriſtus cum nil aliud nominauerit niſi ſimpliciter panem, aperte protulit eſſe fermentatum. Iuſte ergo apud Xanthopulum ſcriptum eſt, quod panem dicit corpus ſuum, non tamen azymum. at nos facile contrarium demonſtrabimus, ideſt quod cum panis ſimpliciter dicitur ſine adiectiuo, azymus eſſe reperitur. nec effugere poteris reſponſionē, cum ſit apertiſſima. dies reſurrectionis Domini tertia dies erat legalis paſchatis; vt euangeliſta dicit cum Ieſu colloquens: Et nunc ſuper hæc omnia, tertia dies eſt hodie quod hæc facta ſunt. In hac igitur die ibāt duo ex diſcipulis eius in caſtellum, quod aberat ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Hieruſalem, nomine Emaus. Et paulo poſt dicit, ac coegerunt eum, Ieſum ſcilicet, dicentes, mane nobiſcum: quoniam aduesperaſcit, & inclinata eſt iam dies. eorum igitur precibus cum aſſenſiſſet intrauit, ut maneret ſimul cum eis. Et factum eſt dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, & fregit, & porrigebat illis. & poſt pauca; & cognouerunt, ait, ipſum in fractione panis. quod nam candidius hoc, vel purius afferetur argumentum iis qui contendere nolunt, nec ſcandala amplectuntur? panem ſimpliciter

Contra Epheſium.

Iudit 6.

Exod. 29.

Theodoriti

Nicephorus quaſi vincēs forum.

Luc. 24.

hic dicit diuus Lucas, neque fermentatū, neque azymum. Quod nam igitur erat cogitemus, nec oculos ita aduerſus clariſſima occludamus. nam ut cognitus ab illis eſt in fractione panis; ſic, & a nobis dignoſcetur, ſi diſquirere voluerimus. quia non ita hebetes ſumus, vt veritatem non videamus. quamuis enim in philoſophorum, & rhetorum literis verſati non ſimus; at naturam ipſam pro doctore nobis comparauimus, quæ optime ueritatem dignoſcere poteſt, & falſum coarguere: & quod melius eſt a peiore diſcernere. Quid ergo dicemus? fermentatum erat. abſit. quo nam modo? tertia erat dies legalis paſchatis, nec poterant qui cū Ieſu ſimul ibant Cleophas, & Lucas, niſi azymum ferre ab vrbe

Exod. 12. Hieruſalem profecti. Septem diebus inquit lex azyma comedetis, & nequaquam fermentata, nam ſubdit, quicunque comederit fermentatum, peribit anima illa ex Iſrael. Si ergo hæc vera ſunt, quo pacto ibi potuit fermentum reperiri, lege vetante id confici a quartadecima die vſque ad uigeſimam primā menſis? itaque erat azymus. Si enim fermentatus, ii legem violaſſent fermentatum in die azymorum offerendo, & Chriſtus tranſgreſſor euaderet, ſi fermentatū fregiſſet, ac tradidiſſet. Si azymus (ut erat) temere tandem nos incuſatis. nam cum auctor legis adimplendæ Chriſtus eſſet, cum non fregiſſet, ſi fermentatum eſſe ſciſſet. nam in diebus a lege vetitis id efficiſſet. ii vero ſicut Iudæi ſentiebant, & legem, vt oportebat, ſeruabant, non eo tempore tantum, ſed, & poſt reſurrectionem, & domini aſſumptionem. Ergo ex his omnibus ſequitur azymum extitiſſe, qui a Ieſu fractus duobus diſcipulis traditus eſt.

SECTIO VIII.

SI vero ſtolide quis dixerit, eos extra Hieruſalem fuiſſe, & ita fermentatum comedere panē potuiſſe, reputet quod lex dicit in omnibus

Exod. 12. aduenis, & indigenis terræ, & in omni habitaculo veſtro comedetis azyma, non fermentatū. quicunque comederit, peribit ex Iſrael. nā veluti in cæna veſperi myſterii tempore, azymo ſumpto pane, & fracto diſcubuit diſcipulis dicens, accipite comedite; ſic & hoc loco fecit. Iccirco cognouerunt eū, in memoriam reuocando, quæ tum geſta ſunt; quaſi tacite ſecum meditantes, hic magiſter eſt qui die ſuperiori panem fregit, eodem modo, & fratribus tradidit. & cum voluiſſent eum tangere euanuit,

nuit. Sed quomodo intelligemus de panibus propoſitionis, de quibus dicit Chriſtus capite ſecundo apud Marcum euãgeliſtam: dicit enim ad Iudæos obiurgantes Apoſtolos, quod ſpicas vellebant: (Marc. 2.) nunquam legiſtis quid fecerit Dauid quando neceſsitatem habuit, & eſuriit ipſe, & qui cum eo erant? quomodo introiuit in domum Dei ſub Abiathar principe ſacerdotum, & panes propoſitionis manducauit, quos non licet niſi ſacerdotibus manducare; & dedit eis qui cum eo erant? percũctamur igitur uos, panes propoſitionis fermentati ne erant, an azymi? ſi fermentati, (Reg. 1. 21.) nos etiam Iudaizamus, vt uos exiſtimatis in fermentatis panibus ſacrificantes. Si vero azymi; ergo & azymi panes vocantur: prætetea ſi fermentati erant panes illi propoſitionis, ſacrificiũ in fermentato Chriſtum tollere oportebat tãquam veterem, & legalem, ne Iudæos imitaremur: & in azymo ſacrificium inſtituere, & præcipere. Si azymi erant, ergo panis etiam azymus appellatur. ſufficienter igitur oſtenſum eſt o bone Nicephore, quod & panis dicitur azymus, & eſt, & intelligitur ſine adiectiuo. Quãobrem nemo prudens vnquã dixerit, nos nequaquam poſſe intelligere azymum, in quo ſacrificiũ fecit Chriſtus; & quod ſine adiectiuo dixit euangeliſta, panẽ accepiſſe Chriſtum in die azymorũ, & paſchatis tempore, azymus ergo erat, & azymum intelligimus, vt iam oſtenſum eſt. His igitur ita expoſitis argumentatiuncula à te adducta, quod panem dicit corpus ſuum, non tamen fermentatum, ſatis eſt diſſoluta. Ea vero uerba, (erubeſcant qui in azymo ſacrificium offerunt) non libet reflectere; ſed in eos qui neſciunt quod ſit illud, imo ſciunt quidem, ſed propter prauam ſuaſionẽ, ad ſtultam præſumptionem aliud ſentiunt & dicunt, idipſum dicimus dedecus retorqueri; quod ſine dubio credimus, quodque librorum adulteratores, & qui ob malam præſumptionem & malitiam aduerſus Romanam eccleſiam ſcribunt, nunquam ſalutem conſequi poterunt; imo in die iudicii ueluti ueritatis hoſtes erubeſcent. Quidam tamen præter rationem admodum, & imperite, & ideo ſtolide vt ita dicam, & impudenter obiiciunt, quamuis azymorum dies eſſent, vt dicitis, nec fermentatum inueniri oportebat; tamen cum Deus eſſet, azymum fermentatum efficere poterat: nihil eſt enim impoſſibile apud omnipotentem Deum. Nihil eſſe impoſsibile apud eum, qui poteſt omnia, omnes confitentur; nec ſolum azymum fermentatum efficere, ſed & lapides ipſos panes; at neceſsitatem hanc, qua ad hoc peragendũ duceretur, ego perſpicere non ualeo. Qua nam de cauſa ſtatuere voluiſſet, fermentatum potius, quam azymum, corpus ſuũ cõfici,

hanc mihi explicate neceſſitatem, ſi noſtis: at nũquam poteritis. Neſcio etiam an panem fermento carentem, corpus, & ſanguinẽ ſuum fieri prohibuiſſet; vel ſua diuina conſecrationis uerba inualida reddere libuiſſet. Sed id neque hæretici, neque a chriſtiana religione alieni ſentient unquam, uel dicent. Quod autem Dei Eccleſia nullum eſſe diſcrimen inter azymum, & fermentatum arbitratur multis, & egregiis argumentationibus iam oſtenſum eſt. Nunc demonſtrabitur quo pacto Romana eccleſia azymum, & orientalis eccleſia fermentatum conficit per Gregorium dialogũ uirum ſanctiſsimum, qui ante eccleſiarũ ſchiſmata vixit, cuius cõmemorationem noſtra etiam eccleſia unoquoque anno cum laude facit: hic enim optime cauſas reddit azymi, & fermentati, traditque occidentalem eccleſiam azymum, orientalẽ fermentatum antiquitus in uſu habuiſſe, bonaque, & laudabili ratione utranque ad id efficiendũ fuiſſe permotam. ſcribit enim. Solet multos perturbare quamobrem in eccleſia quidam panes azymos, quidã offerunt fermentatos. Romana eccleſia offert azymos panes, propterea quod dominus ſine ulla commiſtione ſuſcepit carnem: ſed cęterę eccleſiæ offerunt fermentatum pro eo quod uerbum patris indutum eſt carne, & eſt verus Deus & verus homo, item, & fermentum commiſcetur farinæ, & efficitur corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti viui. ſed ſiue in azymo ſiue in fermentato conficiatur, domini corpus, & ſaluatoris noſtri ſumimus. Audiſti quomodo magnus hic pater, nullum inter azymum & fermẽtatum, iudicat eſſe diſcrimen? quodque indubitate vtroque modo cõficitur corpus Domini: idque iam diu vſus obtinuit in eccleſijs apud occidentalem inquam, & orientalem; nam optime, vt ipſe arbitror declarauit quod nunc propoſitum eſt: hanc azymo vſum eſſe ait propter ſinceritatem & puritatem carnis Domini, quia immunis & expers eſt omnis vitii: illam fermentato, propter diuinitatis & humanitatis vnionem in ipſius hypoſtaſi: idque merito; nam vt azymum ſubtiliſsimum, ac puriſſimũ eſt, quia ſine fermento conficitur (nam fermento pro peccato ſcriptura vtitur) ſic & Domini corpus cum puriſsimum, nec alicuius peccati perceptibile ſit, in azymi ſacrificio conficitur. ac vt fermẽtatum per fermentum in panem conuertitur, & ſubſtantiam craſsiorem ſubit; ſic, & Domini corpus per humanæ carnis conſperſionem in unam diuinitatis & humanitatis perſonam per fermentum indicatur. Itaque per fermentum, & azymum omni remota dubitatione domini corpus conficitur; & apud credentes ſalutaris fit communio.

Greg. papę a Gręcis dicitur cognomine dialogus.

Greg. papę in regiſtro paulo diuerſius citat d. Tho. hũc locum in l. de errorib⁹ Gręcorum.

SECTIO

SECTIO IX.

ECCE ſecundæ iam accuſationi veſtræ bene reſpondimus, oſtendimuſque quod imperite nos criminamini, & ſiniſtre œcumenicam traducitis ſynodum, quæ æque in azymo, & fermento dominicum corpus confici credit; cum unum ſit domini corpus, non in duo diſtractum, vt uos qui ſynodum non ſequimini nolentes uolentes, quamuis non ſcripto, ſed negando quæ dicimus, concluditis. & ideo ne in hæreſis lapſum incidatis, non effugitis. Nam Chriſtus dicit nunquam ſuam errare eccleſiam, quia ſe ſemper cum ea manſurum pollicitus eſt. Si ergo uerus eſt Chriſtus, & promiſſionem ſuam veram eſſe oportet; ita enim dixit, ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationẽ ſæculi; noſque ita credimus, eum cum eccleſia ſua ſemper eſſe permanſurum; nec eam derelicturum vnquam. Si vero ſecundum vos cum ea ſe ſemper manſurum pollicitus eſt, ſed dereliquit illã, & errare permiſit, ex neceſſitate mendax eſt. Si uero mendax, Deus non eſt. Videte in quam abſurditatem incidiſtis, Chriſtum vocando mendacem. nam hoc omnem iniquitatem, & blaſphemiam ſuperat; ſed cum ea fuit, & eſt, & erit, & manebit in ſæcula, quamuis diſrumpantur, qui contra, quã eccleſia ſentit, ſentiũt, & faciunt: nos vero eam ſequimur, & obſeruamus, perinde, ac impoſſibile ſit vt ea errorem prædicet, ſed magis ueritatem, & rectam fidem: cum ea ſecum habeat ſponſum ſuum Chriſtum. Cum ergo illi ſubiicimur intra ſalutis arcam poſiti ſumus: per quam ex hac ſtulta vita in æternam, ac beatam reuertemur. Habetis igitur quantum ſatis eſt orthodoxi ad ea quæ dicta ſunt, reſponſionem: in his manete: nihil enim in iis reperitur, niſi ea, quæ luminaria eccleſiæ iubent; neque iis, qui litigãdi, & contendendi vitio loquuntur, ac ſcribunt, veſtigiis inhęreatis vnquam, aut aſſentiamini; quia non diuino permoti zelo id agunt; ſed ut ſimpliciores tantum decipiant, ac perdant vt ipſi vna cum illis in impietatis præcipitium delabantur.

Matth. 20.

Epilogus.

Finis ſecundi capitis.

TERTII CAPITIS QVOD IN DECRETO SYNODI CONTINETVR DEMONSTRATIO

Ideſt animas eorum, qui in pænitentia moriuntur poſt mortem purgari.

SECTIO I.

TEMPVS igitur eſt de tertio etiam capite, quod in decreto continetur, pertractandi. Sed qualenam id eſt? animarum poſt mortem purgatio; quod apud Gręcos catharterion, apud Latinos uero purgatorium dicitur. Cuius tenor ex diuino & ſacro decreto hic eſt. Præterea decernimus, ſi uere pænitentes in dei caritate deceſſerint, antequã dignis pęnitentię fructibus de commiſſis ſimul, & omiſsis ſatisfecerint; eorum animas purgatoriis pęnis poſt mortẽ purgari. Et ut a pœnis huiuſmodi releuentur, prodeſſe eis fidelium uiuorum ſuffragia, miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ a fidelibus

pro aliis fidelibus fieri conſueuerunt ſecundum eccleſię inſtituta. Id uſquequaque abnegant ſchiſmaticorum ſectatores, hæc omnino non percipiendo, neque quid de hac re ſentiant doctores, deſperatione & falſa perſuaſione ſe oblectantes, & in ignoratione uerſantes. At neque in diſceptationem uenire uolũt; uel malitia, uel odio aduerſus Latinos permoti; vel quia nihil profecto habent quod effatu ſit dignum. Sed inania quędam, & futilia nihilque ſanum continentia ſępenumero nobis obiiciunt. quæ tanquam frigida quidem, neque cohęrentia penitus auerſamur. Nam ſi quæ ipſi afferunt in mediũ protulerimus, ridicula iis qui mentis ſunt compotes uidebuntur; iccirco nolumus ea prouulgare, noſtra enim gẽte prognati ſunt, & eiuſdem ordinis cuius nos ſumus. Agedum uideamus quam reſponſionem huic capiti afferamus: & eam quam decet medelam adhibeamus. Primumque diuinum & maximum Damaſcenum Ioannem in medium producamus, deinde & reliquum doctorũ cœtum, qui ab oriente effulſerunt, ſecumque conſentiunt ſiſtemus. Is enim beatus uir hoc idem ipſum, quod ſacrę ſynodo rebellantes negant, & reſpiciunt, ad diſquirendum proponens in libro de myſtica mortuorũ conſideratione, liquido declarauit, quaſi de hoc quidam eo tempore (ut uidetur) ambigerent: orationeque integra conſcripta, eorum effrenata obſtruxit ora. Quod ſi quis bona fide quę ibi continẽtur perlegerit, quantũ ſatis eſt admirabitur; nec amplius quęſtionem in dubium reuocabit. Cęterum antequam doctiſsima huius verba & teſtimonia proferre incipiamus, orationem noſtram tanquam in iudicio diuidamus: & iis qui vero ſtudio ducuntur; proponamus, ordine in recenſendis teſtimoniis ſeruato, quæ ille diuinus uir, curſim expoſuit; dictum id in memoriam redigendo, quod puer id quod multoties latuit adultos adinuenit: & quod ſapientes pręteriit idiotę occurrit, quodque doctoribus cõpertum non eſt, eius diſcipuli meminerunt. uerum id nos dicere non audemus. Sed quaſi racemum poſt uindemiam derelictum; & ſpicam poſt meſſem prę nimia copia neglectã, & reliquos fructus, vt uno uerbo dicam, poſt illos perceptos obliuioni traditos coaceruantes, ita eos qui dignati fuerint excipiemus, Chriſto Ieſu opitulante & orationem noſtram apertis demonſtrationibus approbante. In tres igitur generales partes, ſiue claſſes defunctos omnes abire decernimus: quod & egregie comprobabimus: non enim aliter dicere fas eſt. Vnam & primam diuinorum & ſanctorum uirorum coetum, Apoſtolos ſcilicet, martyres, hierarchas, athletas Dei ſanctos & iuſtos, qui nulla penitus poſt baptiſmũ

macula

macula peccatorum uitam reſperſerunt: ſed in caſtimonia & tẽperantia magis ſe exercuerunt, curaruntque, vt ſua corpora tanquam domos a ſpiritibus mundas efficerent; qui hunc uiſibilem mundum odio habuerunt; & cæleſtia tantum concupierunt: quibus rebus locum quietis receperunt, quem ſibi antea compararũt. Si uero poſt baptiſmum aliquam peccati labem cõtraxerunt, eadem ipſa uel dum adhuc uiuerent, uel poſt depoſitũ corpus mundatos in cęleſtem patriam aſſumi ſecundum diuinum & ſacrũ ſynodi decretum. eos etiam addimus, qui ante baptiſmum ſuarum virtutum beneficio ſeruati ſunt, primos patres prophetas, patriarchas & iuſtos, quos ſuo aduentu Chriſtus ab inferni uinculis liberatos in cœlum deduxit, & ut eo fruerentur dignos effecit. Secundam vero mediorum, ſiue illorum qui pænitentes deceſſerint, ac in confeſsione, & cordis contritione ſpiritum emiſerunt; ſed ſublata iis facultate ſatisfaciendi pro peccatis, uel omiſſis ipſorum ob repentinam (ut fit) & momentaneam demigrationem: hanc in purgatorio eſſe dicimus. quodque ii nõ potuerunt in uita perficere, pro his ſuperſtites ad redemptionem opem ferunt, ſecundum illius dictum, ſi forte quid proſit tibi: idque ſanctarũ precum beneficio, eleemoſynis, ſacrificiis, aliiſque piis operibus, ut in diuino, & ſacro decreto optime ſcriptum eſt. Tertiam & ultimam conſtituimus eorum, qui in mortalibus peccatis ex hac uita migrauerunt, nullumque ſibi pænitentiæ præſidium dum uiuerẽt reliquerunt, quorum animas ad inferos ſtatim deſcendere, pœnis tamen diſparibus plectendas ſacrum innuit decretum. Cæterum de primi ordinis ſtatu, quæ eorum qui liberantur claſſis eſt, quæ & iuſtorum fruitio eſſe dicitur, reſponſionem reperies in quarto decreti capite, de quo nos antea diſputaturos eſſe polliciti ſumus, peculiarem hac de re tractatum facturi: propterea multis verbis hic nõ eſt opus; quippe qui eo loco deo adiuuãte reſpõdebimus.

SECTIO II.

PROXIMVM ut hic de ſecũda & tertia claſſe diſſeramus; at de tertia nulla nobis eſt cura ſuſcipienda, quoniã neque eccleſia, neque ſancti aliquã de iis qui ad eandem pertinent claſſem fieri commemorationem permittunt; eoſque omnino damnatos eſſe ſentiũt, ueluti deſperatos & abſque pænitentia hinc ſublatos. de his enim non oportet nos eſſe ſollicitos, neque laborare, uel

deprecari, uel ſacrificia offerre, uel eleemoſynas exhibere, vel alia quæ pro iis qui fideliter obdormierunt, feruidiſque cum lacrymis pænitentiam egerunt conſtituta ſunt; quoniam in deſperatione, non autem in pænitentia hinc demigratunt. Ac ueluti pro prima claſſe, quæ in Paradiſo cum Chriſto eſt, non oportet pro eorum peccatis tollendis, ſacrificia offerre cum in hoc ſæculo ſatiſfecerint, & nunc in delitiis ineffabilium bonorum uerſentur; ſic neque pro dimittendis peccatis eorum, qui in cruciatibus inferni degunt, licet ſacrificare. At id noui iſti theologi non concedunt: quippe qui nec ſanctos in regno cęlorum eſſe uolunt, nec in cruciatu peccatores. Nobis autem & ſi propoſitum non eſt de his hoc loco diſſerere, ſed de purgatorio tantum, quod eſt tertiũ decreti caput; tamẽ ne uideatur deeſſe nobis reſpõdendi facultas, etiam de his pauca quædã adiungemus; animabus enim qui hinc ſine fructu pęnitentiæ decedunt, nulla poſt mortem vtilitas accedit: Nam & propheta id innuens dicebat, in inferno autem quis
Pſal. 6. confitebitur tibi? Et rurſus non eſt pęnitentia poſt mortem ſacer dicit Epiphanius. mortem appellans plenam iniuſtorum damnationem, ut in exemplo diuitis, qui in igne torretur, oſtenditur, ſtillam aquæ petentis, nec impetrantis. ſtillam uidelicet pœnitentiæ poſtulantis, nec inuenientis. Idque merito; hyeme miſericordiam nõ ſeminauit, uenit æſtas, nec meſſem fecit. hyemem hic intellige, præſentem uitam peccatis implicitam, meſſem uero futuram, atque operum retributionem. Hic enim, in hac hyeme, pęnitentia reperitur; ibi æſtas, ideſt fruitio. Et alibi rurſus propheta, clauſit Deus aduerſus eos inquit; apertum autem eſt eum qui in hac uita non pænituerit, impoſsibile eſſe illa tranſacta pænitere: nam dimiſſo conuentu & clauſa thalami ſponſalis ianua, nec pęnitẽtia ualet, nec lacrymæ proſunt: ut in parabola quinque uirginum oſtenditur, cum eæ dicerent domine domine aperi nobis. reſpondit ſponſus Chriſtus, neſcio uos. Egreſſa enim a corpore anima neque flet, neque poteſt pęnitere, naturę ſublatis inſtrumentis, per quæ pęnitentia monſtratur. uigilare ante oportet & ad exitum ſe comparare. quia in ea hora, in illo momento, in illo indiuiſibili tempore, quo anima angitur exire de corpore, & uita pręſenti (tremendum eſt enim tempus illud, & certamen maximum & mercatura non uili precio ęſtimanda) cauẽdum eſt ne dum exit anima, in his humilibus & temporariis rebus deprehendatur implicita. Nam ſi non idonea ſatisfactione adhibita, uera confeſsione & cordis contritione deceſſerit: ſed uitam tantũ pręſentem in memoria retinens, caducas has res, theſaurum ſtudio

quæſitum

quæſitum, uxorem ſimul & liberos, nec his modum imponens, ſed ea continue animo reuoluens & meditans, infernus quamprimum abripit eam, & tenebræ caliginoſæ, & tortoribus traditur, atque ignis eam comburit. [Teſtificabitur id eccleſiæ præſes Gregorius dialogus in libro dialogorum capite, quo Petrus eius Archidiaconus cum ipſo ſermonem habet.] Inquiſitioni meæ ſufficienter iam video ſatisfactum. Sed hoc eſt adhuc quod queſtione animum pulſat: quia cum ſuperius dictum ſit, eſſe iam ſanctorū animas in cælo; reſtat proculdubio, ut iniquorum quoque animę non niſi in inferno credātur. Et quid hac de re ueritas habeat ignoro. nam humana æſtimatio non habet peccatorum animas ante iudicium poſſe cruciari. Gregorius: Si eſſe ſanctorum animas in celo ſacri eloquii ſatisfactione credidiſti, oportet ut per omnia eſſe credas, & iniquorum animas in inferno; quia ex retributione æternæ iuſtitiæ, ex qua iuſti iam gloriantur, neceſſe eſt per omnia ut & iniuſti crucietur. nam ſicut electos beatitudo lętificat, ita credi neceſſe eſt, quod a die exitus ſui ignis reprobos exurat. Audis malorum, ſeu peccatorum, & impęnitentium animas a quo die hinc deceſſerint, igni comburi? Clarum eſt igitur iis, qui contendendi uitio nō laborant; quod ueluti ſanctos poſt obitum, cælorum excipit regnum, ſic & deſperatos pro domicilio infernus manet, ubi plectuntur extremum diem expectantes, ut poſtea induti corporibus æternas pœnas recipiant. id etiā mecum teſtificabitur Maximus ad cubiculariū ſcribēs. inquit enim. quis o dilecte noſtrum, qui peccatorum ſordibus ſit inquinatus, ſanctorum angelorum inſpectionem non reformidet? a quibus in exitu uitæ conſtitutus ex diuino iudicio per vim corpore pellitur cum indignatione, & inuitus. quis commaculatam ſuam ſentiens conſcientiam ſæuum, & immanem malorum dæmonum occurſum non timeat, eorum unoquoque poſt obitum in aere ad ſe inceſſanter miſeram trahente animam; ſcelerumque ſuorum conuictus futurorum bonorū miſerabilem ſpei diſperationem? poſt ſubſecutū uero in aere cum ſpiritibus prauitatis iudicium & uilliscatum, deſcenſus in infernum cum manet, & ibidem domicilium & commoratio; ubi profundæ tenebræ, & ſilentium profundiſſimū: nullo alio cibo ſe alentes eo damnatæ animæ quā acribus gemitibus ſuſpiriis, & amariſsimis lacrymis, & ob imminentia mala mæſtitia, nil aliud ſemper expectantes quam eam, quæ iuſtū iudicium ſequitur iuſtam retributionem: Hanc perpetuam triſtitiam & dolorem creat illis, reſurrectionis expectatio, tremenda Chriſti aduentus dies, horribilis exhibitio & præſentatio, &

L. 4. dial.

Maximi.

anteactæ

anteactę uitę examen, per quam hi qui ad dexteram Chriſti conſtituti ſunt, arcanorum bonorum promiſſionem recipient, illi ad ſiniſtram locati ignem ęternum ſortientur, ac tenebras exteriores, & uigilem uermem, & ſtridorem dentium & dedecus ſempiternum. Audis ex ſacro doctore hoc, quod poſt peractum in aere, cum ſpiritibus prauitatis iudicium & villicationem, deſcenſus in infernum manet peccatores. quomodo his tremendis uerbis fidē non adhibes? nam qui plecti peccatores non uult, neque Iudam nunc puniri permittet; ſed hoc nullatenus uerum eſt, nec ullo unquam modo. Ecce liquido oſtenſum eſt, quod qui impęnitentes decedunt, ad pęnam rapiuntur expectantes ut poſt induti corporibus in utroque ſimul plectatur. quo tempore perfecta proprie dicitur, & eſt ſine fine punitio. non opus eſt igitur hæc ulterius perſequi, quippe cum ſatis de his dictum ſit. Quod ſi his aduerſarius non acquieſcet, nec ſi multo plura adiunxeris acquieſcet. Itaque de his dictum eſt ſufficienter, nec oportet, ulterius progredi: reſtat igitur ut pro tertia claſſe de qua nobis propoſitum eſt dicere, preces offerantur, & pia opera exhibeantur: nam qui in ea locati ſunt, hi poſt mortem purgantur: eaque eſt animarum purgatio; quam nos demonſtrare contendimus. In ea igitur tremenda demigrationis hora, in qua anima ſeparatur a corpore, & naturale uinculum ſic deo uolente diſcinditur, animæ quæ in uera pęnitentia repertę fuerint, cum liberationem a peccatis quæ ſcilicet corporibus indutæ perpetrauerunt fecerint, ut oportet, neque huius ſæculi quicquam omnino, vel curauerint uel cogitauerint: ſed in uniuerſum eo tantum modo, quo abituræ ſunt, totam mentem direxerint, pręſentia omnia retrimenta putantes, ut ſolum eum quem deſiderant ſponſum lucrentur per pęnitentiam, tremendoque iudici in nubibus occurrant, hę maximum poſt mortem iuuamentum percipiunt: cum enim in pænitentia repertæ fuerint, in pænitentia quoque iudicantur: quemadmodum eæ quæ in deſperatione repertæ fuerint condemnantur. Et hæ cōminationes, ſunt, quas a iudice audimus; vbi inuenero te, ibi & iudicabo te.

SECTIO III.

RELIQVVM eſt in præſentia teſtimonia uos audire, quę antea polliciti ſumus. Primuſque prodeat antedictus diuinus & ſacer Ioannes magnus orientis oculus, qui a Damaſco illuxit. Is enim in ea oratione, quā conſcripſit de his, qui in fide obdormierunt, cuius titulus eſt,

Ioan. Damaſceni.

qua

qua ratione ſacrificia & bona opera, quę pro iis ſuſcepta ſunt, ipſis opitulantur, cuius orationis initium eſt. Eſcę ſuaues, poſt alia multa hęc etiam dicit. Quod Saluatoris diſcipuli & diuini apoſtoli, qui myſteriorum uerbi participes, atque oculati teſtes fuere, qui mundi orbem dum uiuerent peragrarunt, in tremendis intemeratis, & uiuificantibus myſteriis, commemorationem fieri de his, qui fideles obdormiere ſanxerunt. quod etiam firmiter & abſque ulla controuerſia tenet a finibus uſque ad fines, Chriſti Dei Apoſtolica & catholica eccleſia ab eo tẽpore in pręſens, & uſque in finem mundi non ſine ratione, neque ſtulte, neque temere, neque forte fortuna id decernentes. Nam nihil quod ſtultitiam ſaperet, admiſit Chriſtianorum inerrans religio, & in ſęculum inconcuſſe tenuit: immo uero cuncta utilia Deoque grata, & ualde conducibilia ad ſalutem. Poſt hunc magnus in diuinis, & ſublimis Dionyſius, & ipſe in myſtica de mortuis conſideratione hęc ait, non enim diuinus ſacrorum pręſes, diuinę iuſtificationis miniſter, petiiſſet quę deo pręcipue non eſſent accepta: & quę ſe daturum diuinitus promiſiſſet. Ideoque profanis, ideſt iis qui illuminati non ſunt mortuis, hęc non precatur. Et rurſus, Ergo diuinus ſacrorũ præſes quę deo grata ſunt petit, & quę omnino donaturus eſt. Et iterum, cum diuinam bonitatem precamur, peccata defuncto condonari petimus, quę ob humanam imbecillitatem admiſſa ſunt. In regioneque uiuentium eum collocari, in ſinu Abraham, Iſaac, & Iacob, in quo loco abeſt, męror, triſtitia, & gemitus: cum diuina potentia ob ſuam bonitatẽ contemnat maculas ab imbecillitate humana prouenientes. Quoniam nemo, ut ſacrę literę docent, mundus a ſordibus. Vides tu qui contradicis quo pacto confirmat, prodeſſe preces pro his ſuſceptas, qui fideles mortui ſunt? Gregorius deinde theologus cognomine, diuinũ eloquentię flumen in funebri in fratrem Cęſarium ſermone de matre ſua: Auditum eſt, inquit, nuncium dignum auribus omnium, ſe filio in funere omnem eius ſubſtantiã pro eo dono dare: qua ſancta & ſpecioſa pollicitatione omnis męror ex animo eius ſublatus eſt; & paucis interiectis, quę ad nos pertinebant talia ſunt: Partim namque tradidimus, partimque trademus annuos honores, & commemorationes adhibendo. Vides quomodo hoc magnum eccleſię lumen affirmat, ſpecioſas & ſanctas oblationes appellando, quę pro his qui obdormierunt ſuſcipiuntur, comprobatque anniuerſarias commemorationes? Vbi eſt miſerorum hominum nefaria ſynagoga? quę de medio tollere conãtur ea, quę doctores, & eccleſię lumina conſcripſerunt.

Dionyſii.

Eiuſdem.

Iob. 15.

Gregorii.

ſcripſerunt, multo labore & ſtudio adhibito a ſanctis apoſtolis hęc colligendo. Sed praua ſchiſmaticorum, quorundam ſtultorũ, leuium, indoctorum, & obſcurorum ſynagoga, qui omnes noſtras inſulas confuderunt, & perturbarunt, omitti debere commemorationes pro fidelibus defunctis prædicant, nullâque ſanctorũ memoriã ac ſacrificia; cõuentus ue ſacros & dies feſtos celebrari, aut cum piis ſacerdotibus pſallere oportere: ſed diſiungi mutuó, & tanquam a ſerpentum facie refugere. Sed ad id ipſorum dedecus & confutationem re & cognomine aureus Ioannes accedat, paupertatis amator, & pænitentiæ dux ac magiſter, qui in expoſitione ſua diuina ad Philippenſes, & Galatas, ſic inquit. Si enim Gręci una cum mortuis cremant quæ ſua fuerunt, quanto magis fidelem oportet una cum fideli ſua conſociare? Non ut ea quemadmodum iſta in cinerem conuertantur, ſed ut maiore gloria cumules illum. Et ſi fuerit peccator defunctus, ut eam ſoluas a peccatis; ſin iuſtus, ut additamentum fiat mercedis & retributionis. Et in alio ſermone. iterum excogitemus, inquit, quomodo mortuis proſimus, pręſtemus his auxilium quod ualemus, eleemoſynas dico & oblationes; quę quidem res ipſis utilitatem, magnum lucrum & commodum affert. non enim temere & fortuito hæc inſtituta ſunt, & dei eccleſiæ a ſuis ſapientiſſimis diſcipulis per manus tradita: ut ſacerdos in tremendis myſteriis pro fidelibus mortuis preces effundat. nam bene ipſis cognitum eſt, magnum inde lucrum, & commodum comparari. Audis aureum animo & lingua diuum dico Ioannem, quod ſi impii pro impiis faciunt, quanto magis nos fideles pro fidelibus efficere debemus? non ad perditionem hæc ueluti illa; ſed ut maiorem mortuo gloriã conciliemus; ac ſi peccator eſt, eius peccata purgamus, & a uinculis ſoluimus, & e tenebris educimus, a luctu & gemitu inferni redimimus. Si uero iuſtus, non eum a uinculis ſoluimus, nec eius peccata purgamus; ſed gloriæ additamentum adhibemus: & illis magna commoda & utilitates afferimus. Vbi ſunt qui animarum poſt mortem purgationem non inueniri dicunt? ecce Chryſoſtomus dicit, nec poteſt ei contradici. Sed ſapientiſſ. iterum Nyſſæorum epiſcopus, ueluti cum his uerbis decertans ait. nihil inconſulto, neque abſque emolumento a Chriſti præconibus & diſcipulis traditum eſt; ſed res plena utilitatis eſt; Deoque accepta, commemoratio uidelicet; quæ habetur in diuino & admirabili ſacrificio pro his qui in fide obdormierunt. Audis patrẽ hũc quod nihil inconſulto, ſed omni cum animaduerſione, & ex traditione ſanctorum apoſtolorum agit eccleſia, quodque in diuinis

[Margin: Chryſoſt. — Eiuſdem. — Hæc ſũpta ex l. 8. c. 41 apoſt. cõſt. — Nyſſæi Gregorii.]

officiis

officiis de fidelibus mortuis commemorationem facere eſt utile admodum , ac Deo gratum : uult enim omnium ſalutem animarum , & bonorum , amator & dilector & miſericors Deus . nam quod dicit propheta, quod unicuique reddet ſecundū opera eius, & metet quiſque quod ſeminauit, & quæ ſequuntur de aduentu, omnino conditoris, & de eo tremendo iudicio dictum eſt, & de huius mundi conſummatione: quia tūc auxilii tempus præteriit, & omnis aduocatio inutilis . nam dimiſſo conuentu tollitur negociationis commercium. Vbi tunc pauperes ? ubi ſacrificia? ubi pſalmodiæ ? ubi bona opera ? iccirco ante illud tempus mutuo nobis opitulemur,& Chriſto deo, fratrum,hominum, & animarū amatori fraternæ caritatis officia præſtemus : nam libenter admodū recipit, cupitque ut petamus ut noſtri amans dominus . is uero ueluti dator munificus exhibebit, quæ pro alterius ſalute poſtulantur ; eoque tempore pleniſſime flectitur, non ſolum quando quis de ſua anima ſolicitus eſt, uerum etiam quando pro proximi animæ omni ſtudio laborat .

SECTIO IIII.

QVID autem & hiſtoria quæ de Macario narratur oſtendit, quando aridam caluariam percontatus eſt, an ſit ſenſus mortuis, cum pro iis
oramus . nonne reſpondit aridum os magnum Ex uitis ſā-
leuamen & requiem ſentire, quando pro iis fit ctorū pa-
commemoratio ? Præterea in uitis patrum una trum.
cum aliis multis & hoc iuueni . Cum quidam ex his diuinis hominibus, diſcipulum haberet negligentius uiuentem , & in extremo uitæ in eadē inertia deprehenſum , miſericors & animarū amator Deus multis cum lacrymis petente ſene; tanquam diuitem illum, de quo Lazari refert hiſtoria eum oſtendit, qui in igne ceruice tenus tenebatur . Sed cum is uehementius inſtaret, & cum lacrymis Deum obſecraret, uſque ad cinctū rurſus oſtendit : deinde iterum preces precibus addendo, & impenſius augendo, penitus liberum & ab igne ſolutum per uiſionem ſeni commōſtrauit. nam propter negligentię peccatum plectebatur: iccirco id facile expiari poteſt . At quis ordine poterit harum rerum teſtimonia recenſere? quæ in ſanctorum uitis continentur, diuinas dico reuelationes, quæ liquido comprobant mortuis admodū prodeſſe oblatas pro iis preces, ſacrificia, & eleemoſynas . nihil enim deperit eorum, quæ Deo mutuo dantur , ſed magno

cum fœnore nobis retribuuntur; nunc igitur eſt tẽpus auxilii præſtandi, nunc etiam ſanctos nobiſcum habemus, qui una legatione funguntur pro mortuis, ac pro iis deprecantur: nam de futuro non datur legatio; quando conuentus dimittetur, & omnis ſubſidii ſpes tolletur. nunc tempus negociationis & commercii; tempus laboris, & pœnitentiæ. Et beatus qui emollitus non eſt, ſpe delinitus, & precibus: beatior qui pro ſe & proximo ſuo decertauerit; id enim magis oblectat miſericordem Dominum & lætificat, feſtinare ſcilicet unumquemque ad ſubſidium proximo ferendum: hoc namque expetit miſericors & uult, ut mutuo beneficia dum uiuimus, & poſt mortem præſtemus. Ad hæc per ſanctos apoſtolos incruentum ſacrificium pro mortuis nobis tradidit, tertias, & nonas & quadrageſimas, anniuerſarias commemorationes, & ſacra, quæ abſque cõtrouerſia catholica & apoſtolica eccleſia, eiuſque in Deo congregatus & religioſiſſimus populus tenet inconcuſſa & firma. Solum ſchiſmaticorum ſectatores, eorumque nefarium concilium hæc non recipiunt; iccirco ea ſuſtulerunt & decreuerunt ne conuentus agerentur, nec preces pro defunctis afferrentur, ac ſi omnis labor fruſtra poſt mortem inſeremeretur. At de his quidem ſatis: quoniam oportet & aliarum rerum ad fidelium ædificationem mentionem facere, in ignominiã uero eorum qui nõ recipiunt animarum poſt mortem purgationem & ſuffragia. Magnus igitur & vehemens Athanaſius in oratione elegãtiſſ. in eos qui obdormierũt, hæc inquit: Licet is qui religioſe uita functus eſt, poſitus in cælo fuerit, ne reſpuas cereos & oleum Deum deprecando, ad illius ſepulchrum accendere. Quippe cum Deus hæc recipiat, quaſi ex eo magna accedat retributio: quia oleum & cera eſt holocauſtum, incruentum uero ſacrificium, propiciatio; benefacere pauperibus eſt additamentũ omnis probæ retributionis. Audis holocauſtum & propitiationem, & quodcũque aliud bonum pro defunctis ſalutare euadere adhibitis a nobis precibus? Rurſus aurea lingua & aurea uerba funds Ioãnes: Niſi, inquit, ante prouidiſti in uita ea quæ ad animam pertinent ordinare, quamquam in exitu vitæ conſtitutus, iube tamen hæredibus tuis, ut tua ad te tranſmittant, & tibi opitulentur bonis operibus adhibitis, eleemoſynis dico, & oblationibus, ut his tibi redemptorem cõcilies; nam is ea recipit, & utilia ſunt. Intellexiſti aurea uerba quid ſonẽt. quod ſi nõ ante prouidiſti dum uiueres Deo reconciliari, & per pœnitentiam ſatisfacere, & bonorum operum beneficio purgari, & cæleſtis omnino euadere, quamquam in exitu uitæ conſtitutus, iube tuis ut pro te

Athanaſij.

Chryſoſt.

ſacrificia

ſacrificia offerant, oblationes & eleemoſynas, quę tibi proderunt: nam ea Deo ualde accepta ſunt. Si ergo recipienda quæ pro mortuis offeruntur: ergo & utilia; quia nemo dicere audebit inutile eſſe quod Deo acceptum eſt. Et idem rurſus: Scribe inquit in tuis tabulis una cum liberis & cognatis cohęredem etiam Dominum: continetur in teſtamento iudicis nomen, nec pauperes obliuioni tradas: nam ego pro his ero fideiuſſor. Sed quam uim habent hęc omnia, ſi ſubſidium poſt obitum animabus non remanet, ut uos arbitramini? qua nā de cauſa hęc tradiderūt ſancti? num decepti ſunt: at nō ita licet inſanire, ut id dicamus. immo ualde proſunt, Deoque grata & accepta ſunt. Vult enim ſaluos omnes fieri; omniumque ſalutem expetit, & omni ratione commode prouidet; quotidie excitat ab omni parte aliquos, qui illis auxilium afferant. At quis ex aduerſariis ea audiendo admodum exultans, & ſuperciliū attollens dicet. hoc ſuppoſito quod omnes expientur poſt mortem, omnes ergo ſaluabuntur, & nemo fruſtrabitur; & ſi nemo ſanctus dum uiueret extitit, ergo ſaluatur poſt obitum beneficio eius, quod purgatio appellatur. recte id quidem, & utinam uere id dicere ualeremus. hoc ſitit & exoptat hominum, animarum & bonorū amator Deus. & in hoc ſe præcipue oblectat, & lætatur, ne quis muneribus ſuis fruſtretur. Num in mundum uenit ut cæleſtes ſaluaret intelligentias? & ex ſemper uirgine Deique genitrice Maria incorruptibili carne ſuſcepta mortalis uoluit eſſe, mortemque guſtare? Num propter ipſas pręmia; & coronas parauit? num Angelis dicit, venite benedicti patris mei, hęredes eſtote cæleſtis regni, quod pro uobis paratum eſt? neutiquam id nullo pacto: nemo reperietur tam ſtultus ut id dicat, ſed propter hominem fecit omnia, & iccirco uult omnes homines ſaluos fieri. Quis enim ex nobis eſt qui prandio inſtructo, & cōuocatis amicis nolit omnes accedere, ac ſuis frui bonis? uel cur laborem ſuſcepit tam magnifici apparatus niſi propter amicos? ſed ſi non omnes, uel aliquis tantum aduenerit, uehementer hoſpes iraſcitur. Si hęc in nobis uſu ueniunt, multo magis in Deo optimo maximo, miſericordię pleno, diuitiarumque profuſo datori ac pientiſſimo, qui uult omnes ſaluos fieri, & ſua diuina frui lætitia & uoluptate. unuſquiſque animaduertat, quod non pro omnibus mortuis hæc fieri dicimus; ut ſæpe dictum eſt, & nunc exactius dicimus; quod pro ſanctis non opus eſt, pro deſperatis ac damnatis inutile. ſequitur ut pro iis qui non ante ſatisfecerint: ut omnibus euenit, qui pro conficienda uirtute exiguam fermēti portionem obtinent; nec ante prouident ex eo panē conficere; uolētes

Chryſoſt. Obiectio. Solutio.

quidem, ſed non ualentes id perficere, uel inertia, uel ignauia ducti, uel propter de die in diem procraſtinationem, & præter ſpẽ de medio ſublati, horum non obliuiſcetur iuſtus iudex, & dominus. ſed in eorũ opem affines poſt mortem ſuſcitabit, eorumque mentes diriget, & corda trahet, & animum inflectet, ut ſubſidiũ & auxilium huic afferant, ac feſtinabunt deo inſtigante & tangente corda eorum, & adimplebunt, quæ a defuncto omiſſa ſunt, ut multis uſu uenit.

SECTIO V.

Traianus. Theophil' imperator.

HVIVSCE rei teſtis Traianus Imperator, & imaginum oppugnator Theophilus, quorum alter beati Gregorii dialogi papę; alter diuinorum & ſanctorum uirorum, & Auguſtæ ſeruatus eſt precibus: nunquam enim hi ſalutem fuiſſent cõſecuti, niſi & aliqua ipſis uirtus ineſſet, quam Dei iuſtitia noluit intercidere. uel ſi non uirtus, at ſaltim confeſſio. Neque enim aut ſanctorum uirorum preces, aut Auguſtæ ſtudium pro Theophilo ualuiſſent, niſi prius ille ſuum peccatum eſſet confeſſus, ſanctaſque imagines colere & honorari iuſtum eſſe aſſeruiſſet: quoniam is ualde uirtute illuſtris extitit, ſed cum in hæreſim delapſus eſſet eorum, qui imagines oppugnabãt, ut de eo conſcripta docet hiſtoria, os eius admodum diductum eſt, ita ut uiſcera conſpicerentur. poſt cum ipſa re uenerabilium imaginum adorationẽ ſanctam eſſe comprobaſſet, arreptam ex ſinu cuiuſdam eorum qui aderant cum torque imaginem reuerẽter oſculabatur; pauloque poſt ad tribunal inde raptus eſt: pro quo cum aſſidue preces a ſanctis iis uiris, & a regina effunderentur, ei uenia data eſt. Nam Theophilũ in ſomnis regina conſpexit uinctum tractumque ab innumerabili præcedentium & ſubſequentium multitudine. ante illum ferebantur diuerſa inſtrumentorum genera ad torquendum accommodata. Ipſaque ſibi uidebatur eos ſequi, qui ad pœnam adducebant, quouſque ad conſpectum terribilis iudicis peruenerũt; Theophilumque ante ipſum ſtatuerunt; prouoluta igitur ad iudicis illius tremendi pedes, enixe pro eo multis cum lacrymis Auguſta pro uiro ſuo deprecabatur; ad quã terribilis ille iudex dixit; mulier magna eſt fides tua: propter te ſacerdotumque meorum preces coniugi tuo do ueniam: tunc miniſtris ſuis dixit, ſoluite eũ, uxorique eius tradite. Similiter, & ſacer patriarcha omnium hæreticorum,

Vide Zonoram.

Theophilique ipſius adnotatis & ſcriptis nominibus, hęc eadem ſub ſacra mēſa collocauit. eademque nocte qua regina uiſionem aſpexit, uidit, & ipſe diuinum angelum magnum templum ingredientem, qui dixit, Epiſcope exauditæ ſunt preces tuæ, & ueniam Theophilus impetrauit. Somno ergo experrectus ad ſacrā menſam deuenit; ibique cum legeret paulo ante conſcriptum libellum inuenit (o dei iudicia) Theophili nomen abolitum. Ex hoc igitur loco propoſitum de purgatorio dogma aperte conuincitur; nam ſi ſanctus extitiſſet, uinctus ueluti damnatus nō inceſſiſſet. ſi uero penitus deſperatus, & pęnitētię fructu orbatus, ueniā nō eſſet conſecutus. Itaque mediæ claſſis cū eſſet & pęnitētię beneficio ſibi pręſidiū cōparaſſet, diuinorū & ſanctorū uirorū precibus auxiliū impetrauit. pro deſperatis enim ſi totū mundū tradideris, ut ſæpe dictū eſt, incaſſū laborabis. Huius rei teſtis antedictus ſacer Ioannes Damaſcenus in oratione antea commemorata, ubi dicit: Damaſce-
Qui uitam flagitioſe traducit, & ſentibus ſemper inuolutam, & ni.
ſordiū fœditate reſperſam, nec ſuā unquā conſcientiā introſpexit; ſed intrepide ſimul nullo habito diſcrimine uoluptatū ſe fœditatibus contaminauerit, omnibus cupiditatibus carnis obſequendo, omnino animę cura deſpecta, nihilque aliquid quam carneū ſentiens, in iiſque cogitationibus deprehenſus, e uita diſceſſerit, huic nemo manū porrexerit; ſed ita ſecum agetur, ut nec ab uxore, uel liberis, fratribus, cognatis, uel amicis ei omnino ſubueniri poſſit, quod eum in menſura Deus non habeat. Vides quo modo ſanctus hic uir dixit, quod qui pro his deprecatur, inſanit, ueluti Pſal 60.
extra Dei menſuram collocatis? de his ſcriptum eſt, non eſt in inferno pęnitentia. & reliqua. de media claſſe, ideſt de his qui ſub pęnitentia moriuntur eſſe ſollicitos, lucroſa res eſt admodum, & plane fructuoſa. Nolimus igitur uiuis anſam & pretextū prębere eleemoſynas non exhibendi: ſed poſt obitum reſeruare: quippe cum abſurdum id & profanum, & a diuina lege alienū. ſed pręſtantiſſima res Deo grata & in totum acceptabilis, omnem hominem religioſum, Chriſtique amantem eſſe: ſeque ipſum multiplicibus, ac bonis operibus purgare, & omni ab impuritate abſtinere, Dei ſpecioſis pręceptis obſecundando: ut cum ad exitum uitę deuenerit, cum fiducia Domino dicat, paratum eſt cor meū: Pſalm. 56.
itaque iucūde bonis angelis inſtigatoribus occurrat. At hoc quidem pauci faciunt, & minus ſępe ſecundū uerbum Domini, quia pauci, inquit, ſaluantur: id pro comperto habentes arduum eſſe multos ex primo ordine reperiri; neceſſarioque ſecundum inducimus ordinem, apoſtolorū & patrum ueſtigiis inſiſtentes: quo-

niam

niam defuncti, Dei bonitate iuuantur, & caritas fraterna augetur, & reſurrectionis ſpes ſtabilitur, & ad ſacras ædes concurſus ardentius augetur, & erga pauperes beneficentia magis extenditur. Vide quotupliciter hęc res proficua eſt & utilis: & quot modis occaſio reconciliationis inter omnes oboritur. Hoc qui nolunt, neque amplectuntur, eccleſiaſticum ordinem tollunt, & mortuorum ſacrificia abdicant, & impediunt, quę non incaſſum a doctoribus excogitata ſunt; ſed abſit ut hoc unquam fidelium quis credat, uel omnino recipiat. Sed hoc admodum utile exiſtimantes, ne ceſſemus unquam fratres pro mortuis commemorationem facere: nam ii magnum leuamen & ſubſidium ſentiunt ex orationibus, precibus, eleemoſynis, aliiſque piis operibus, quę nobis opem ferentibus pręſtantur. De hoc igitur ſacri & diuini apoſtoli in ſuis conſtitutionibus pręcipiunt, ubi ſcriptum eſt: Celebrentur tertię mortuorum in pſalmis, lectionibus, atque orationibus propter eum qui tertia die reſurrexit, & nonę in commemorationē ſuperſtitum, & defunctorum; & quadrageſimę, ſecundum ueterē formam. Moſem enim ita populus fleuit. Et anniuerſaria pro eorum memoria: & tradatur de earum facultatibus aliquid pauperibus in commemorationem eorum. Hęc de piis dicimus. Nam de impiis ſi totum orbem tradiderimus nihil proderit. cui enim uiuenti fuit Deus aduerſus, apertum eſt; futurum ei etiam aduerſum eſſe mortuo. quippe cum non ſit iniquitas apud Deum. Nam iuſtus eſt dominus & iuſtitias diligit, & ecce homo, & opus eius, & tu retribues unicuique ſecundum opera ſua. Audis de ſacris apoſtolis qua ratione pro mortuis fidelibus ſacrificia, & preces ſanciunt adhiberi? ideſt quod ſępe diximus, quod pro puro & contrito corde in hac uita pęnitentibus, ſed non ſecūdum pręſcriptas leges id perficere ualētibus mortuis deprecamur. Pro his Deum placare conamur, & inuocamus, precamurque aliquid, unde ipſis alleuatio, & utilitas accedat. hocque eſt quod in decreto eius eccleſia purgatorium uocat, in quo poſt obitum purgantur animę, orationibus precibuſque a uiuis fidelibus pro eorum ſemper ſubſidio ſuſceptis. Nam ut id in gratiam ſanctorum uel improborum fiat, nemo ſanę mentis ęſtimabit: ſed nec pro Chriſtianis impęnitentibus. idem enim peccatoribus & impęnitentibus Chriſtianis continget; quod iis eueniet, qui uerum Deū Chriſtum non cognouerūt. iiſque etiam multo deterius quā illis: Qui non cognouit, dicit Euangeliū, uolūtatem domini ſui, & fecerit digna plagis, uapulabit paucis: qui autem cognouit uoluntatem domini ſui, & non pręparauit, & non fecit ſecundum uo-

Lib. 8. cōſt. 41.

Exod. 34.

Luc. 12.

luntatem eius, uapulabit multis. Pro his ſi uerba ſacrorum apoſtolorum audiſti dicta ſunt, cũ dicunt: hæc de piis dicimus, ideſt de pænitentibus. pro impiis uero ſi totum mundum tradideris, nihil profeceris. Hoc idem aſſerit etiam lingua aurea Ioannes. Nemo inquit, hinc, eo digrediens niſi ſua ſoluerit peccata, quin rationem geſtorum reddat, ualebit effugere. Sed quemadmodum de carcere hoc catenati ad tribunal rei ducuntur: ſic & animę omnes ſi hinc impænitentes deceſſerint, uariis peccatorum circundatæ uinculis, ad tremendũ iudicium rapiuntur. Aſpicis & hic quomodo hinc imparatæ decedentes animæ poſt mortem auxilium ſuſcipere non poſſunt? Sed eo modo quo exeunt cum peccatorũ oneribus ad tremendum tribunal trahuntur: ſed quę penitentiam ſubierint & feruidis cum lacrymis Deũ placauerint, adhibitis pro iis ſacrificiis & expiationibus, ualde iuuantur. Chryſoſt.

SECTIO VI.

NON (inquit nouorũ ſcurrarum aſſecla) emolumenti aliquid, uel ſubſidii mortuis accedit. idcirco eorum commemorationes ocioſas reliquerunt. ſi uero aliquid accedit, id diuinæ miſericordiæ inquiunt permittamus. At nos illis reſpondebimus, quid ſignificare quadrageſimas uolunt, & per ſingula ſabbata commemorationes, oblationes, anniuerſaria monimẽta, & ſacrificia mortuorum. quanam de cauſa? pro quibus? cur fiunt? ſi pro ſanctis dixeris, falſus eſt ſermo; manifeſta eſt, & parata confutatio. Gregorius dialogus in dialogorũ libro ad Petrum, ait: Et tamen luce clarius conſtat, quia perfectorũ animę mox ut huius carnis clauſtra exeunt, in cæleſtis regni ſedibus recipiuntur. Si igitur in cæleſtiũ ſedibus, & una cum Chriſto ſunt, pro iis nõ opus eſt oblationes, uel placẽtas, & pro peccatis ſacrificia offerre Deo. Si uero pro iis qui inferno detinentur dixeris; nec id uerũ eſt. immo nec tu ipſe dices niſi penitus inſanieris. ſi uero non, & diues dum in igne torretur, ſtillam aquę obtinuiſſet. At hoc nequaquam eſt: quamobrem inuitus & nolens pro mediis id fieri confiteberis: at pro quibus? pro fidelibus, pro pęnitentibus, pro quibus iam ſæpe diximus. Quanam de cauſa, & cur? ut Deum in eorum gratiam places. & quod illi dum uiuerent præſtare non potuerunt, tu pro illis adimpleas. Non, inquit aduerſarius, non propter hoc; ſed in gratiam ſacerdotum id inſtitutũ eſt; ut & ipſi præſidia uitę

Obiectio.

Lib. 4. c. 25

ſibi

ſibi comparent, oblationes & eleemoſynas accipiendo, o inſaniã, o ſtoliditatem, uel ut magis proprie dicam, o impudentiam & blaſphemiam; Dei ſponſa immaculata, omnique reprehenſione ſuperior eccleſia, miſericordis, & ueri Dei prędicat errores. muta fiant doloſa labia, quę aduerſus Dei loquuntur eccleſiã. nõ enim ut inde ſibi uictum pararent ſacerdotes, id eccleſia conſtituit: nam id cogitatu ſolum impium, ac penitus ſtultũ eſt: ſed in utilitatem mortuorum ſancitum eſt, ut ſæpe diximus, nec pluribus uerbis eſt opus, ſi unum uel alterum teſtimonium addidero, quæ ultimo loco reſeruaui. deinde ueſtris obiectionibus reſpondebimus, & orationi finem imponemus. Gregorius dialogus eccleſiæ Dei præſes, cuius antea fecimus mentionem, in oratione & libro dialogorum prędicto ſic ait. A te peto beatiſſime pater quidnam eſſe poterit, quod mortuorum ualeat animabus prodeſſe. Greg. Si culpæ poſt mortem inſolubiles non ſunt, multum poterit ſalutaris ſacrificii oblatio animas adiuuare. Audis quod animę poſt mortem adiuuantur? Oportet igitur ſcire de quibus intelligat. De ſanctis nemo mentis compos dicere audebit: at neque de deſperatis. ſequitur ut iis, qui pænitentes moriuntur hę purgationes & auxilia proſint. non enim ſola confeſſio & pęnitentia ſufficit, ut ipſum in regna cælorum perducat: quemadmodum indocti quidam & inſenſati ſæpenumero nobis obiiciunt: Sed neceſſe eſt antea ſatiſfacere de peccatis opere ſimul; & omiſſione commiſſis. Pænitentia namque; feruidaque confeſſio, occaſio eſt uiam inueniendę ſalutis. Si uero pręuentus ex hac uita, & ſeculo deceſſerit, ab æterna damnatione redimitur; quam ſubiiſſet, ſi eum nõ pęnituiſſet. At delitiarum & lætitiæ paradiſi non fit hæres, niſi ſufficienter ſeipſum purgarit, & dignum ſe illius hæreditatis oſtenderit. Vnde animarum bonique amator dominus Deus de omnium ſalute ſollicitus, & omnes fieri ſaluos cupiens, ei quem toto corde ſuorũ criminũ pænituerit, ſi ſatiſfacere præuentus mortе nequiuerit, pœnam purgationis tribuit, ut temporario & purgatorio igne purgatus, a ſempiterno & ſine fine igni liberentur. Nec ut a dannatione tantum liberetur, ſed & cęleſtis habitationis capax euadat, ſecundum oraculum, tanquam aurum in fornace, probauit illos, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos. Exemplum purgationis huius tradit ipſe idem Gregorius in eodem loco ad Petrum, eundẽ ſequendo ſermonẽ. Dicit enim: Vnde hanc utilitatem nonnunquam ipſæ defunctorũ animæ expetere uidentur, quemadmodũ prędictus Felix epiſcopus a quodam uitę uenerabilis presbytero cognouiſſe ſe aſſerit, qui presbyter uſq; ante

Greg. lib. 4 cap. 15.

Sapien. 3.

Greg. papę ex libr. 4. dial. c. 29.

biennium

biennium uixit, & in diœceſi Centumcellenſis urbis habitabat, atque eccleſia beati Ioannis, quę in loco quę dicitur Tauriana ſita eſt, præerat. Idem igitur presbyter, in eodem loco in quo calidę aquę ſunt, quoties neceſsitas corporis exigebat, lauare conſueuerat. Die uero quadam cum eo ſuiſſet ingreſſus inuenit quendam incognitum uirum, ad ſuum obſequium præparatum, qui ſibi de pedibus calceamenta abſtraheret, ueſtimenta ſuſciperet, & exeunti de thermis ſabana præberet; & omne miniſterium cum magno famulatu perageret. Cumque hoc ſæpius fieret die quadam, idem presbyter ad balnea iturus intra ſemetipſum cogitans dixit uiro illi, qui mihi ſolet tam ſincere ad lauandum obſequi, ingratus apparere non debeo, ſed aliquid mihi neceſſe eſt ei pro munere portare. duabus ergo oblationibus ſumptis profectus eſt; qui mox ut peruenit ad locum, hominem inuenit, atque ex more eius obſequio in omnibus uſus eſt. Lauit itaque, & cum iam ueſtitus uoluiſſet egredi, quas ſecum oblationes ferebat, obſequenti ſibi uiro pro benedictione obtulit, petens ut caritatis gratia ea ſuſciperet; cui ille mærens afflictuſque reſpondit, mihi iſta quare das pater? iſte panis ſanctus eſt. ego eum manducare non poſſum. Ego etenim quem uides huius loci, dominus aliquando fui: ſed culpis meis hic poſt mortem condemnatus ſum; ſi autem mihi quid præſtare uis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panē; & pro peccatis meis deprecare. Et tunc exauditum te eſſe cognoſce, cum huc ad lauandum ueneris, & me non inueneris. Et his dictis diſparuit; & is qui homo eſſe uidebatur, euaneſcendo innotuit quia ſpiritus fuit. idem uero presbyter hebdomadā continuam ſe pro eo cum lacrymis afflixit; ſalutarem hoſtiam quotidie deo offerens. Et reuerſus poſtea ad balneum, eum ibi in poſterum non inuenit.

SECTIO VII.

EX his igitur uerbis oſtenditur quantum animabus conducat ſacrę hoſtiæ oblatio, quando eā ſpiritus defunctorum a uiuentibus petunt; ſigniſque ſignificāt, quod per eam a peccatis redimuntur. Vbi nam eſt rudium inſenſatorum, & miſere ſeneſcentium legislatio, qui nolunt pro mortuis offerre ſacrificia? ſed his qui in uinculis detinentur, non autem ſacerdotibus exhibere. Quando defuncti ſpiritus nulla pro detentis in carcere ſolicitudine diſtinebatur,

» nebatur, ut eis eleemoſynę fierent;ſed ut ſacrificium offerret Deo,
» a ſacerdote flendo petebat; honeſtum enim eſt, & Deo acceptū
» opus, eleemoſynas etiam in eos erogare, & aliis piis operibus ſtu-
» dere, nemo eſt tam ſtultus, qui huic rei aduerſetur. Sed omni-
» bus antecellit miſſæ ſacrificium, quod pro defunctis offertur Deo.

Hæc & alia his ſimilia, memoratuque digna exempla in eadem narratione beatus hic pater & magiſter adiungit, dū exponit animarum poſt mortem purgationem: quæ propter eorum prolixitatem huic loco non apponuntur, ſed eo lectorē remittimus. Ac ſiquis ſedulo librum perluſtrauerit, ab omni contentionis ſtudio ſe uindicaturum confido. Nam animæ quæ ex hoc mundo minus in ſatisfactione perfectę diſcedunt, pœnis & igni deſtinantur, nō combuſtiuo, ſed purganti; nec ſempiterno, ſed temporario, ut in ea temporaria pœna, & igne illo a ſuis criminibus purgētur, quorum in hoc ſeculo integram ſatisfactionem perſoluere nō potuerunt: proſunt autem ipſis, ut a lacrymis & gemitu inferni liberentur, tempuſque abbreuiant, quod ibi manere debuerant ſecundū menſuram peccatorum, ſacrificia, & alia bona piaque opera; quę pro ipſis ſuſcipiuntur, ſecundum diuinum & ſacrū decretum. Ac ueluti ſi quis per menſes ſex, aut annum ad carcerem damnaretur, poteſt iudex neceſſariorum precibus permotus, tempus contrahere, de carcere educere; & libertatem abeundi concedere: Sic & animæ quorūdam ob propriam damnatę negligentiam, ſacerdotum precibus, & cognatorum piis operibus a pœnis redimuntur, eaſque regni cæleſtis participes facit clemēs, bonique amator Deus. Hoc idem & beatus Ioannes Damaſcenus tanquā ex mortui perſona canit orans: Imago ſum, dicens, ineffabilis glorię tuæ,

Damaſceni.

» & ſi ſtigmata fero peccatorum, miſerere tuæ creaturę domine. Et
» pro tua miſeratione emunda: & exoptatam mihi patriam conce-
» de, paradiſi ciuem me rurſus conſtituendo. Similiter & ad inui-
» tatorium ſabbati ad matutinum, ſecundi toni ad ſeptimum cantū

Eiuſdem.

canonis mortuorū tertio uerſiculo dicit: Magna & immenſa mi-
» ſericordia, abyſſus infinita dilectionis tuæ; peccatorum remiſsio-
» nem eis, qui ad te tranſierunt tribue, & ob tuam gratiam mūdatos
» eos oſtende. noſti illud pro tua miſericordia emunda, & illud mundatos eos oſtende. quamobrem mortuus exclamat? non ne ut eo igne purgationis purgetur? Et nos rurſus cur pro mortuis deprecamur? ſane ut eos purgatos in die retributionis oſtendat.

Ad Corin. 1. 3.

Id mutuatus a beato Paulo doctor ait, uniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit, quia in igne reuelabitur, cuius opus manſerit
» quod ſuperędificauit, mercedē accipiet. Poſſumus & nos ſecundū

opinionem

opinionem noſtram hęc uerba ſic intelligere; & ſi alii aliter expoſuerunt: quod cuius opus manſerit, ideſt intactum ab igne; quia hinc lumen accepit, mercedem accipiet. Idque eſt iuſtorũ opus: tranſibunt enim iuſti per ignẽ illum, & nemo contradicet, ut aureus Ioannes teſtatur in quarta homilia in Matthæi euangelium. Nam ſancti, (inquit) per fluuii huius ignem incedent, nec moleſtiã ullam ſuſcipient: immo uero hilares conſpiciuntur. quomodo enim mali quicquam patiẽtur, ſi hic perfecte mundati fuerint? cuius uero opus arſerit, detrimentũ patietur. ideſt qui habet leuia, nulliuſque ponderis peccata, comburentur ea ueluti fœnum & ſtipula, quoniã ea facile abſumit ignis. Nam id innuens beatus Paulus aiebat: qui ſuperædificauerit ſuper fundamentum hoc ligna, fœnum, ſtipulam, quaſi diceret, qui ex hoc mundo diſceſſerit habens peccata uenia digna, quaſi ſtipulam, fœnũ, & lignũ, facile ignis abſumet, & detrimentũ patietur, id eſt ad tempus plectetur: opere combuſto quaſi digno ut aboleatur & deleatur, ipſe uero ſaluabitur; ſic tamen tanquam per ignem, quod ſi & hoc modo dixeris, non multum aberraueris. Quod cuius opus mãſerit, ideſt qui hinc migrauerit peccatis mortalibus detẽtus, manebit opus tanquã graue inſtar ferri, uel lapidis, quæ quidẽ non facile abſumit ignis. Hic operis ſui mercedẽ recipiet, ſempiternã damnationẽ; cuius uero opus comburetur, ipſe ſaluabitur, quaſi per ignem; ut aurum ſi cui fuerit admiſtum materiæ ab ipſius alienæ natura, adulterinũ euadit, ac de ſuo ſplendore diminutum inutile redditur: at ſi probatũ igne fuerit, uitium illud abſumitur, & abolitioni traditur, aurum uero priſtinum nitorem recipit; ſic & anima per ignem purgationis elutis ſordibus, propter quas ex negligentia & inertia ſordeſcebat, rurſus ad priorem ſplendorẽ & nobilitatem reuertitur. Hanc meam ſententiam confirmabit cælitus demiſſus & ſacer Baſilius in expoſitione beati Eſaiæ prophetæ ſuper ea uerba; quod ſi abluerit dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem lauerit Hieruſalẽ de medio eius in ſpiritu iudicii & ardoris. Hęc uerba aperte idem dicunt cum Ioanne, quũ dicit de domino: ille uos baptizabit in ſpiritu ſancto & igne. de ſe uero; ego uos baptizo in aqua ad pœnitẽtiam. cũ igitur utrũque dominus coniunxerit, ſcilicet quod & ex aqua eſt ad pœnitentiã, & ex ſpiritu ad regenerationẽ, ac uerba utrũque baptiſma ſignificent, nequaquã ſunt tres ſignificationes baptiſmatis, ſordium purgatio, ſpiritus regeneratio, & ea quæ fit in igne ſegregationis probatio. Quapropter lauare pro peccati depoſitione, quę in hoc mũdo fit ſumitur. illud uero ſpiritu iudicii & ſpiritu ardoris, pro ea quę in

Chryſoſt.

Ex Baſilio ſuper Eſaiam.

futuro ſeculo ſit probatione per ignē accipitur. Egent autem cō-
miſſa per ignorantiā peccata, quaſi ſordes quædam, animæ nitorē
labefactantes, & naturalem eius pulchritudinem deturpantes lo-
tionis purgatione; peccata uero ad mortem, eorū qui ſponte de-
linquunt, & id cognoſcunt, ſanguis appellantur, egentque iudicio
ardoris. Sed quia qui confitetur, lauari uult & purgari; & iniqui-
tatem lotione dicit indigere, & peccatū purgatione, dicens, Am-
Pſalm. 50. plius laua me ab iniquitate mea & a peccato meo munda me. qui
diuinarum doctrinarū penitus ſunt expertes, & ante uerbi cogni-
tionem deliquerunt, tanquam ſordibus cōmaculati, egent ea quę
per aquam fit purgatione; qui uero poſt acceptā uitam, ſibi ipſis
inſidias ſtruunt, ſanguinis rei, ea quæ per ignem fit purgatione in-
digent. Poſſumus etiam ſimplicius interpretari, quod ea peccata
quæ uelut in ſuperficie ſunt & intus non latent, ſordibus quodam-
modo ſunt ſimilia: profunda & interiora ex prauo habitu delin-
quentium commiſſa, ſanguini comparātur. Iccirco ex medio pec
catorum, per ſpiritus uſtionem purgari dicitur ſanguis. Prophe-
tæ: Et comburetur ſicut ignis iniquitas. Baſilius: Habet cōmina-
tio, quandam beneficij ſpeciem, quia comburetur ſicut ignis ini-
quitas. Nam paratam ex parte iniquitatis materiam aboleri, pro
hominum beneficio, a bonitate domini cōſtitutum eſt. Prophetę:
Et ſicut gramen aridū deuorabitur ab igne, & comburetur in den-
ſitatibus ſyluę. Baſilius. Quomodo demergitur in terrenis affecti-
bus anima? ſicuti gramen affectus animæ ſerpunt ex carnis appe-
titu pullulantes, mutuo ſe generantes, & alios de aliis producen-
tes. Nam ueluti gramen ſupra modum inter herbas geniculatum
eſt, nec unquam eius generatio deſinit; ſed ſemper primæ genera
tionis finis fit ſequentis principium, talis eſt & peccatorum natu-
ra: ipſa ſeipſam ſuſcipit. gignit libido libidinē, conſuetudo men
tiendi, fit mendacii mater: & qui in furtis meditandis uerſatur, fa-
cile iniuriam audet inferre. peccandi enim occaſio fit præcedens
peccatū. Si igitur per cōfeſſionē peccatū aperuerimus, ſiccū id gra
men reddidimus, ut a purgatorio igne deuorari mereatur. Id autē
in denſitate ſyluæ cōburitur. Et paulo poſt: Si nō euaſerit, ut gra-
men aridū noſtrū peccatū, ab igne non deuorabitur, nec cōbure-
Luc. 12. tur. Et iterū: Propter furorē iræ domini, combuſta eſt omnis terra.
Oſtendit terrena pro animæ beneficio igni tradi punitionis, ſicuti
dominus ſuboſtēdit dicēs, Ignē ueni mittere in terrā: & quid uo-
lo niſi ut accendatur? Prophetę: Et erit populus ſicut ab igne cō-
buſtus. Baſilius: Non interitum minatur, ſed purgationē ſuboſten
dit ſecundum apoſtoli dictum, quod ſi cuius opus comburetur,

damnum

damnum patietur, ipſe uero ſaluabitur, ſic tamen tanquam per ignem. Audis magnum patrem hunc, quomodo eluitur & deponitur hic malitia; in futuro uero probatur & purgatur ab igne? & quod pro animę beneficio, a bonitate domini, punitionis ignis ille eſt cõſtitutus? & quod peccati parata materia aboletur, ac ueluti gramen aridum comburitur, ſi per confeſsionem denudetur; ſi uero non denudetur, a purgatorio igne nõ deuoratur? Et quod interitum non minatur, ſed purgationem ſuboſtendit. dum hæc dicit beatus hic Apoſtolica illa uerba adducit, ipſe uero ſaluabitur, ſic tamen quaſi per ignem. Nam ſaluabitur ſalutem oſtendit, ut uerbum ipſum ſonat, non perditionem, ut quidam uolunt.

SECTIO VIII.

SI igitur quæ antea dicta ſunt omnia, & magni Baſilii uerba falſa ſunt, etiã quod a Latinis uocatur purgatorium falſum eſt. quod ſi uera ſunt ſicuti ſunt, bene ſacrum decretum dicit, & uere, laudabiliter Latini ſentiunt, & recte; iureque & abſque culpa ſanctę Dei eccleſiæ nos aggregauimus: bonique uiri, & religioſi munere fungimur, unionem & coniunctionem pacis & concordię ſeruando. Fuit in animo alia etiam teſtimonia & dicta ſanctorum huic argumento adiungere. ſed qui iis fidẽ nõ adhibuerit, neque aliis adhibebit, etiam ſi multo plura quis addiderit. Iccirco ſatis eſſe, quæ ſupra expoſita ſunt arbitramur: ad diſcretos & diſcendi cupidos homines conuertentes ſermonem, qui & ſuam expetunt ſalutẽ, uerumque, quoad poſſibile ſit, & intelligunt breuiter, & amplectuntur libenter, non litigandi & contendendi ſtudio quicquid occurrerit adducentes: ſicuti ii faciunt; qui ueritatem inceſſanter & impudenter ob animi prauitatem, & mentis hebetudinem abiiciũt, Et hæc quidem hactenus. Nunc ad ea quæ contendentes nobis obiicitis, orationem conuertemus; dicunt enim qui his aduerſantur, primum quod homini ſufficit in extremo peregrinationis ſuę die, pęnitentia cum lacrymis, & feruens confeſſio ad ſalutem, & ad cæleſte regnum obtinendum. Latronis cuiuſdam exemplũ nobis obiicientes; qui nocte una compũctus expirauit ſtatim, cumque Angeli aduenissent, nihilque aliud quã paulo ante effuſas lacrymas reperiſſent, dęmonibus reclamãtibus in eo nihil boni inueniri, ſanctos Angelos mantile lacrymis madefactum in trutinã poſuiſſe aiunt; itaque dęmones, Dei miſericordia confudiſſe. Me- Obiectio prima.

retricis etiã exemplum inducunt, atque alia his ſimilia; non percipientes homines quod hæc pro nobis faciunt, noſque ſic reſpondemus. effuſas lacrymas eum ſaluaſſe, & a ſempiterna uindicaſſe damnatione; quam procul dubio ſubiiſſet, niſi pænitentiam illam & lacrymas oſtendiſſet: ſed cęleſte regnum nũquam impetraſſet, niſi purgatorius ignis eo dignum effeciſſet. Hi ſunt qui in purgatorio purgantur, qui feruentem pænitentiam cõmonſtrant, & con trito corde ex hoc mundo diſcedunt: quia non eſt acceptio perſonarum apud Deum. Neceſſe igitur eſt ei, qui Deum uidere cupit, ut animam ſuam in antiquam pulchritudinem reſtituat, quã ante inobediẽtiam & damnationem in paradiſo Adamus obtinebat: & propterea ibi eum collocauit cum eſſet ſine peccato. ſed cũ offendiſſet & peccaſſet, inde expulſus eſt. Qui uolunt igitur paradiſum incolere, ita purgentur, ut in iis nec macula, nec liuor reperiatur. Non enim ſola ſufficit pęnitentia: nam ſi ſufficeret, nunquam uiuentes formulis uterẽtur, quę poſt peractam confeſsionẽ ſunt inſtituitę. Ac ueluti a ſpiritualibus patribus pœnæ aſſignãtur iis, qui in uita confeſſionem adhibent, ut maculis quibus animæ eorum ſunt reſperſę, mundentur: ſic & iis qui in uitæ ſine cõſtituti pęnituerint, & feruidis cum lacrymis confeſſionem peregerint, & ſtatim deceſſerint, pœna aſſignatur purgatorius ignis; ubi affligitur & maceratur anima, cum in memoriam reuocat amiſſum tempus dum in peccatis uerſaretur. Sed tempus abbreuiãt, & a cruciatu liberant preces, oblationes & orationes, ut ſæpe dictum , eſt: qui non credit ex me audiat illud, quomodo uoce pſallit, a , lacrymis & gemitu inferni ſeruum tuũ ſaluator libera. Sancti nãque neque gemunt neque flent, ſed neque in inferno ullo modo ſunt. deſperati, & impii quidem flent & plectuntur in inferno. Sed de iis commemorationem facere nõ eſt opus, cum fruſtra ſit, ut pluries a nobis expoſitum eſt. Conſequens eſt, ut ii ſint quos dicimus in pęnitentia deceſſiſſe, & non ſatisfeciſſe; quos in inferno una cum impiis & deſperatis eſſe negamus, in obſcuro & caliginoſo dãnationis loco. neque uero eoſdem aut inutiliter gemere, aut incaſſum flere concedimus: ſed in medio ſcilicet purgationis loco, ubi ſeorſum & doloribus excruciãtur & gemũt, quod ſua ſponte bonis fuerint priuati, quodq; poſt diſſolutã corporis compagem, non ea ſtatim ſint aſſecuti, pro quibus a tenebris redimi deprecamur; & a triſtibus quibus detinentur uinculis liberari, & de cuſtodia educi, & cum Malachia propheta canimus, quando dicit; quaſi ignis in fornace, & quaſi herba fullonũ purgabit & mundabit Deus quoſdam. At ille æternus ignis neminẽ mundat

Malach. 3. ſed Paulo aliter.

mundat neque lauat. Si ergo ſancti lotione uel mundatione non egent, (ſunt enim labis expertes) ſed neque qui in inferno degunt impii, & impęnitentes eluentur, uel mundabuntur unquã; nam deſperati ſunt: qui ergo ſunt, quos lauabit, & mundabit Deus ſecundum prophetam? at ii ſunt quos medios nominamus. Alioquî ſi peccatores in extremo uitæ conſtituti, ſola cõfeſſione ueniã impetrent, ſuperuacanea ſunt omnia quæ fieri ſanxit eccleſia. Secundam aduerſus nos obiectionem adducunt, quod ſi ei qui obdormierit opitulari opus eſt. & ſi omnino datur ſubſidiũ, habentibus qui auxilientur, dabitur. at pro non habentibus quis deprecabitur? & hanc quã primũ diſſoluemus: quippe cum hi quoque binos habeant adiutores. hic eccleſiam, & ibi purgatorium ignẽ, quod in pænitentium ſubſidium comparatum eſt. Rurſus dementes eſtis, neque percipitis eccleſiã Dei ſemper orare pro mortuis, & ſingulis ſabbatis pro animabus tantum facere commemorationem. Preterea bis in anno pro defunctorũ memoria celebrat feſtũ, in ſabbato dico quod carniſpriuium præcedit, & ante pentecoſten. Hoc eo fit, ut ſimul omnes comprehendant, & eos qui cognatos, qui curam de iis ſuſcipiant, pariter & qui nõ habent; ut & ipſi cum omnibus in cõmune huius ſubſidii participes efficiantur. Tertiam poſtea & urgentiorem nobis afferunt admodũ exultantes, & ſupercilium attollentes. Eſto dicentes, purgentur nũc animæ, quouſque uniuerſalis adueniat reſurrectio: ſit tempus in quo cruciatus, gemitus, & lacrymas in inferno perpetiantur, ſicuti uos aſſeritis: peracta purgatione regni cæleſtis compotes fiant. Sed in commutationis die, ſecundum beatum Paulum, & qui tũc uiuũt aderunt, qui ante mortuos non reſurgent; quia in ictu oculi & in momento uiui commutabuntur, & mortui reſurgẽt, quomodo tempus remanet in ictu oculi aggrediendi & laborẽ inſumendi? ubi ſacrificia, eleemoſynæ & reliqua propter anguſtiam temporis, in quo certamen peragitur, & coronæ traduntur, & unuſquiſque recipit ſecundum opera ſua. Quid ad hæc reſpondebitis uos, qui Florentinam ſynodum amplectimini, & ſtrenue ipſam predicatis? qui tempora aſſignatis iis, qui purgantur in triſt:, & tenebroſo loco illo, quid aduerſus hæc adferetis? huic rei adhibita lenitate animi aures, quæſo, accõmodate. Quia iuſtus eſt dominus & iuſtitias amat, & ſemper eſt de animarum ſalute ſollicitus. Qui nunc in uera pænitentia decedunt, eos ut ſæpe dictũ eſt, tranſmittit ad purgatoriũ, unicuique tempus in quo purgetur aſſignans, ſecundum commiſſi proportionem. cæteris eo tempore multipliciter & multifariam ſalutem parabit. Primum quidem

Obiectio ſecunda.

Obiectio tertia.

pœnam

pœnam incomprehenſibilem tradit, Antichriſti ſcilicet tentationem, qui ſecundum ſcripturas uexationem magnam exhibebit
Matth. 24. etiam electis ſeruis Dei. patientia uero eorum ſaluabit illos, ſe-
Matth. 10. cundum uerbum Domini, quod qui perſeuerauerit uſque in finē hic ſaluus erit. & qui uitę finem ſortientur, alio modo ſaluabit illos, acerbiorem iis, quam purgatorii ignis aſsignans pœnam uno tantum momento temporis, quam ſi anni centum intercederent. Exempli gratia, magiſtratus pro uno & eodem crimine duos comprehendet: quorum alterum, annum unum damnabit ad carcerem, & liberabit: alterum alia pœna uinculis grauiore, ut una hora cruciatus ſuppliciorum decem experiatur, & liberabit. quis ex duobus, dic mihi, acerbiorem pependit pœnam? qui per annum ſit commoratus in uinculis, an qui per breue temporis ſpacium tortus fuerit? Apertum eſt quod iſte; ſic & in illa hora, & uno ictu oculi, potentiarum Dominus qui omnia poteſt, & hoc efficere poteſt, acrem aſſignando pœnam in indiuiſibili tempore tunc iis, qui deprehenſi fuerint in pęnitentia & purgatione, nec ſatisfactione uti potuerint. alioqui iudex id poteſt efficere, potentiarū Dominus non poteſt? Sed hæc iam ſatis a me expoſita ſunt: & recte ut arbitror, non contendendi ſtudio demonſtrando hæc conſcripſimus; ſed quoad eius fieri poteſt ueritati patrocinari cupiēdo; ſed qui his fidē non adhibebit, neque ſi quis a mortuis reſurgat, perſuadebit unquā. Tu autem orthodoxe quantū ſatis eſt,
Luk. 16. habes tertii capitis demonſtrationes, & teſtimonia, quæ a ſacris ſcripturis theologorum, & eccleſiæ doctoribus colligentes, pro uirili expoſuimus. Ex quibus liquido comprobauimus, animas poſt mortem magnum capere emolumentum. In his mane, in in his eſto: quippe cum aliter eſſe non poſſit, quam eccleſiæ luminaria docent.

Finis tertii capitis.

DEMON-

DEMONSTRATIO QVARTI CAPITIS IN DECRETO SYNODI CONTENTI

De fruitione Sanctorum.

SECTIO I.

HOC eſt quartum decreti caput, quod ut periculoſum criminantur, & ab orthodoxa fide alienũ; uidelicet, quod ſancti ſint in gloria Dei, & lætentur viſione eius; ac quatenus animæ perfecte participes ſint eius diuinæ fruitionis. Sed quidam recipiunt, ex numero inquam ſchiſmaticorum (ſchiſmaticos enim eos appello, qui ſacram non ſequuntur ſynodum) quidã uero negant. Cæterum aduerſus eos qui confitentur, non eſt diſputationi locus; ſed aduerſus dubitantes, uel cõtra ſentientes, neceſſe eſt nobis omni conatu diſſerere, & ſtrenue reſpondere: ut etiã hoc una cum aliis ſtabiliatur, & iis qui diſcrimen huius rei percipere uolunt, ueritas innoteſcat; qua cognita ſchiſmaticorum inſaniam perſpi-

perſpiciant; quodque ſine ulla prorſus ratione ſynodo aduerſantur, & ſanctis qui apertiſſime hanc ſententiam in libris ſuis theologicis comprobãt. Seruata igitur eorum quæ antea expoſuimus conſequentia, incipiamus rurſus his cũ caritate reſpondere. Deprecor ergo uos, ut attente audiatis quæ mox dicturi ſumus, ut omnis offenſio, quæ concordiam poſſit impedire de medio tollatur: ueritas uero in omnium animo inſita, fructum pacis, & caritatis producat; ceſſetque lis & contentio; concordia uero, & caritas conſequatur. Vnde igitur initium ſumam, uel unde incipiam fratres? undique diuinas ſcripturas, ſacrum euangelium, & doctores eccleſiæ, uideo aperte iis quæ a uobis afferuntur, contradicere. uos uero ex ueſtris dictis nil neceſſario concluditis; niſi ante communem reſurrectionem, ſanctos, & peccatores quæ merentur præmia, uel pœnas non recipere. id profecto, fratres, ut uiri eruditi iudicant, nullam uim habet. Quod autem iuſti, & peccatores a die exitus eorum, recipiunt, Deo uerba ſuminiſtrante dum os aperimus, oſtendetur. Sed ordine incipiendo, etiam hoc loco oportet orationem ueluti in iudicio proponere, ut hoc dogma ſole clarius, & purius eluceſcat exacte interrogando, & reſpondendo perpenſum.

SECTIO II.

INTERROGAMVS ergo uos o fratres, quamobrem iuſtos in præſentia mercedem recipere nolitis? ſi quia nondum aduenit reſurrectio dicitis, hoc nõ concludit, iuſtos nõ recipere. nam ſemper Deus iuſtus eſt, & nunc, & in reſurrectionis die. nam ſi iuſtus eſt, quéadmodum eſt (ſcriptum eſt enim iuſtus eſt dominus, & iuſtitias dilexit), ſancti uero propter eum, qui uere iuſtus eſt, animas ſuas tradiderunt, ut cum iuſto Deo requieſcerent, nũc ſane ſequitur ut apud Deum ſint, quoniam tales poſt mortem firmiter iuſti ſunt, & tu orans pſallis, fac requieſcere illos ubi iuſti requieſcunt. quod ſi cum juſto Deo non requieſcunt, in dubium eorum iuſtitia reuocatur; quod tibi etiam nõ placet. Nullatenus, dicunt, recipiunt iuſti nunc, uel beatitudinis omnino participes fiunt, ſed cum tempus erit ſe fruituros ſperant, & in hoc exultant, & lætantur. Hoc autem ſimile erit ſitientibus, & exuſtis, cũ juxta fontem aliquem aſſident, ſitique enecantur aquam prope conſpiciendo, & repleri cupiendo ad incendiũ, & æſtum compeſcendũ

Pſalm. 10.

ex labore

ex labore, & defatigatione ſuſceptum; ſed ab aliqua inuiſibili re præpediti potare nō poſſunt, magiſque aquæ inſpectione inflammantur, ſitiſque augetur, & miſere, ut par eſt, aduruntur. at hoc uel lactentes infantes deridebunt; ſi potandi ſpe ſitiens oblectatur, quamuis aquam non attingat. Sed, ut ego arbitror, non ſolum non oblectari iuſtos oratio ueſtra concludit; imo triſtari magis, & angi uehementer: an uero ita ſe res habeat conſideremus. ſummum bonū ut ſancti & theologi ſentiunt, ſolus Deus eſt. eſt autem gaudium exultatio, deſiderium, appetentia. qui igitur bono priuantur, gaudio, & exultatione abſque dubio priuantur. at ſancti ſi priuātur, triſtantur: ſi triſtantur anguntur, huicque nemo contradicet. ſequitur ergo ſecundum uos angi iuſtos. at id abſurdum plane eſt, ſi in pręſentia angantur cum in corpore, & hac tēporaria uita multū laborarint, ut ibi ſine moleſtia degant, & conquieſcant. Sed quid ulterius hoſtes ueritatis addunt? fatemur iuſtos in aliquo loco eſſe, & requieſcere; ſed ineffabilia bona, quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, nondum recepiſſe. hic ſubit mihi uehementer ridere, ſi Deum in faciem iuſtorum animę uideant, & trinitati, & Dei throno ſine ullo medio aſſiſtāt, nec tamen ineffabilibus bonis adhuc perfruantur. o inſenſibilitatem. quæ nam ineffabilia bona eſſe exiſtimatis uiſione Dei maiora? perſpicite quid dicatis, nam id blaſphemia maxima eſt. Si enim Deum in faciē uident, quod nemo negauerit unquā, ſunt autē & alia bona, quæ nō uident; ergo maiora ea Dei uiſione ſunt, ſi hunc uident, alia non uident. at id neque dæmones unquam dicerent. Quid? nonne, & beatus Paulus; cupio, inquit, diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Si ergo diſſolui cupiebat, & eſſe cum Chriſto, nunc uero poſt diſſolutionem non eſt cū amato, triſtatur, & angitur; & mentitur diuinus præco ueritatis. at hęc ambo abſurda. nam ſi abſurda hęc ſyllogiſmis demonſtrare uoluerimus, oſtendemus eos qui fruitionem ſanctorum negant, hæreticis eſſe deteriores, & incarnatam domini diſpenſationem abnegare, qui homo fuit, crucem, & mortem ſuſtinuit, ut iis qui a ſæculo obdormierunt, iuſtis uidelicet cæleſtem manſionē & fruitionem largiretur: eāque credimus eum quotidie tradere, & tradidiſſe iis, qui ſincere uiuunt, & religioſe ipſi inſeruiunt. Quod ſi per uos non tradidit, neque incarnatus eſt, errauimus, credentes Deum Chriſtum incarnatum, qui non incarnatus eſt. denique ſecundum ueſtram ſententiam facile poſſumus demōſtrare eos abnegare incarnatam diſpenſationem Domini noſtri, & Dei Ieſu Chriſti Saluatoris.

Ad Corin. 1. 2.

Ad Phil. 1.

SECTIO III.

SED quoniam undique pacē quærimus, & uos omni adhibita caritate ad nos pertrahere uolumus; nec ullo modo uos ſcandalizare, age nunc officioſius adhibitis Eccleſiæ doctoribus orationem exordiamur, & quæ ſancti recte ſuper hac ſententia protulerunt, in medium afferamus; ut liquido cognoſcatis iuſtos omnes quatenus animæ ſunt, eſſe in Dei gloria, Deumque in faciem uidere, & huius uiſione lætari: nam nil aliud eſt ſanctorum fruitio, quā Dei uiſio, primūque quod ſacris apoſtolis Chriſtus dixit in medium prodeat: uado parare uobis locū, ut ubi ſum ego, & uos ſitis. Et rurſus cum Deo, & patre colloquens, ſic ait: pater quos dediſti mihi uolo, ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum: ut uideāt caritatem meam, quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante mundi conſtitutionem. Quid hoc dictum ſignificat? nam diſcipulis dixit id, ubi ego inquit, & uos mecum ſitis. Si igitur cum eo non ſunt, quid dicemus? ſino te hoc dicere. ego Deum reformido, & ipſum mendacem appellare deuito; quia uerum dicere didici. Deinde poſtea aurea lingua Ioannes, in ſermone cuius eſt titulus, quod oportet flere peccatores, & quod ualde proſunt mortuis ſacrificia pro iis oblata, cuius principium eſt, Mors fratres inter indifferentia ponitur, hęc ſcribit: Oblectamur in commemoratione iuſtorum non ſolum uiuentium, uerumetiam mortuorum. illi peccatores ſcilicet, & hic commorantes ſuper omnes miſericordia digni ſunt; quia offendunt. hi, & qui eo demigrarunt iuſti uidelicet, beati; quia ad Chriſtum profecti ſunt. peccatores ubicunque fuerint, procul a rege ſunt, & propterea lacrymis digni: iuſti autē ſiue hic, ſiue ibi apud regem ſunt, ibique magis prope ſunt, non per ſpeculum, non per fidem; ſed facie ad faciem. Et Gregorius theologus in fine orationis in diuum Cyprianum, inquit, & ſanctæ Trinitatis ſplendorem, cui nunc aſſidet. & fuſius in oratione in ſororem Macrinam Gregorius Nyſſenus de hoc ſcribit. Metaphraſtes uero in ſancti Ioannicii uita in fine orationis ſic aperte dicit: Diuus Ioannicius, ſpiritu quidem ad eū quē diligebat demigrat, angelorū choris comitatus; corpore uero urna clauditur. Methodius qui inter patriarchas dū uiueret magnū lumen effulſit, poſt octo mēſes ab eius morte deceſſit, quartadecima die inſtāte Iunii. Quæ ſunt igitur ea quæ poſt obitū

Cap. 3.

Ioann. 14. interpollate locum hūc legito.

Chryſoſtomi.

Gregorij Nazanzeni Greg. Nyſſen. Metaphraſtes.

huius

huius admirabilis Ioannicii contigerunt? fractorum conſolida-
tiones membrorum, quidam a prauis dęmonibus liberati ſunt,
cum ad eius tantum monumentũ acceſſiſſent. Et quo pacto poſt
obitum poterat Ioannicius hac gloria ſpoliari, cuius diſceſſum
columna ignis apud montem olympum ſignificauit? quem ange-
li pręcedebant paradiſi ianuas aperientes, & in cæleſtem beatitu-
dinem deducentes, ut purificatus in conſpectum Domini perue-
niret; & cum angelorũ ordinibus uerſaretur; a quibus beata Tri-
nitas glorificatur, & exaltatur nunc, & in ſempiterna ſęcula ſęcu-
lorum amen. Vides tu qui contradicis, quod angeli præcedebant,
& cæli ianuas ipſi aperiebant, & ad cæleſtem beatitudinẽ perdu-
cebant. quo pacto tot, & tantis eccleſiæ doctoribus omnino
cõtradicere audetis? Diuus Gregorius dialogus, cuius antea me-
minimus, ueteris Romę pontifex, libro quarto dialogorum in re- Gregorij
ſponſionibus ad Petrum eius archidiaconum ſuper hac re ita di- 4. dialog.
cit. Petrus. placet quod dicis; ſed noſſe uellem, ſi nunc ante reſti- cap. 25.
tutionem corporis, in cælo recipi ualeant animæ iuſtorum. Hoc
neque de omnibus iuſtis fateri poſſumus, neque de omnibus ne-
gare, nam ſunt quorundam iuſtorum animæ, quæ a cæleſti regno
quibuſdam adhuc manſionibus differunt. in quo dilationis dam
no quid aliud innuitur niſi, quod de perfecta iuſtitia aliquid mi-
nus habuerunt? & tamen luce clarius conſtat, quia perfectorum
animæ mox ut huius carnis clauſtra exeunt in cęleſtis Regni ſedi- Luc. 17.
bus recipiuntur. quod & ipſa per ſe ueritas teſtatur dicens, ubi-
cunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ: quia ubi ip-
ſe redẽptor noſter eſt corpore, illic procul dubio colliguntur iu-
ſtorum animæ. Et Paulus, cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Qui ad Phili. 1.
ergo Chriſtum eſſe in cælo non dubitat, nec Pauli animam eſſe in
cælo negat. qui etiam de diſſolutione ſui corporis, atque in habi-
tatione cæleſtis patriæ dicit: Scimus quoniam ſi terreſtris domus Cor. 2. 5.
noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem habe-
mus ex Deo, domum non manu factam, ſed ęternam in cęlis.
Noſti ergo, uel audiſti quid hic ſanctus dicat, quod cum primum,
ex hac uita ſancti deceſſerint, uidelicet iuſtorum perfectorum ani
mę ad cęleſtes ſedes, & manſiones deferuntur? a quo igitur egre-
gius ille Epheſius didicit, quod uſque ad uniuerſalem reſurrectio-
nem recipere non debent iuſtorum animę? oportebat enim eum,
cum uir eruditus eſſet, nõ ita aperte doctorum eccleſię dictis ad-
uerſari; immo ſibi ipſi cõtradicit. in epiſtola ad omnes gentes & Cõtra Epi-
inſulas miſſa, penitus fruitionem ſanctorum negat, ubi ſcribit; nos ſtolã Ephe
ſanctos neque paratũ ſibi regnum, aut ineffabilia bona recipere, ſii
neque

neque peccatores in geennam abire affirmamus: ſed utroſque ſuā ſortem, quæ futura eſt poſt reſurrectionem & iudicium expectare. hoc loco ut uides manifeſte ſanctorum fruitionem negat. At in oratione, quam is in diui Heliæ commemorationem conſcripſit, aperte confitetur ſanctos recipere; ubi dicit: Ego uero quod ei, ueluti ſanctorum animabus vbilibet ad tempus morari, & in ſua æde uerſari, & ad deprecantes paſſim commeare, neceſſariū, & uerum eſſe exiſtimo. at non ideo eum cælo carere dixerim, aut non una cum ſplendoribus angelorum, domini throno aſſidere. Nam aliis inferior eſſet, qui fere ſuper omnes eminebat, ſi quia carne induebatur, ſocietate eorum ſpoliaretur, & Dei ad faciem uiſione, qua per omne ſuę uitę tempus in primis potitus eſt, meis quoque uerbis teſtificatur, quod in eum eccleſia ita canit. propheta præco Chriſti a magnifico throno nunquam diſiungeris, & cuicunque langueuti in altiſſimis miniſtrando ſemper ades, orbi terrarū benedicis undiq; glorificatus. Vides ut hic clare, & aperte ſanctos Dei uiſione perfrui ad faciem aſſeuerat? diuūque Heliam hac uiſione etiam in corpore dignum eſſe exiſtimatum dicit: quod quidem plus eſt quam ipſa ratio poſtulat. Si aliud igitur paratum regnum eſt, & ineffabilia bona, præter Dei ad faciem uiſionē, id oſtendat nobis: erit enim Dei uiſione præſtantius: quod nemo ex eccleſiæ doctoribus unquam dixit, maiorē reperiri oblectationem quam Dei uiſio ſit. Quod uero dicit magnus Gregorius, iuſtorum quorundam animas eſſe, quæ a cæleſti regno manſionibus differunt, & alias eſſe perfectorum iuſtorū animas, oſtendit eſſe etiam alios iuſtorum nō perfectorū animas. Quod ſi quis ambigit ubinam hæ ſint, in tertio decreti capite ſatis a nobis reſponſum eſt; nec ſemel dicta repetenda ſunt. ſed reuertamur eo, unde digreſſi ſumus.

SECTIO IIII.

ADMIROR igitur, & dubito, quo pacto reperiantur quidam adeo ueritatis fidei negligentes, ut non tantum non diſcere uelint, ut conuerſi ſaluentur; uerum etiam eorum quæ a ſacris doctoribus ſcripta ſunt, aperte corruptores extiterint: qui nec recte intelligunt, neque audire ſententiam uolunt, quam doctores habent ſuper hac communi Chriſtianorum confeſſione. Sed exiguā tantum ſtillam ab iis haurientes ſurſum deorſum difficultates miſcēt

ex ſuo

ex ſuo ſenſu, exiſtimantes egregia quædam ad euerſionem ueritatis afferre, quas ante hos ſcriptis, & libris editis doctores diſſoluerunt, ex quibus ſtatim hi noui dogmatiſtæ redarguūtur: nam eos uidere, & conſiderare oportebat, quæ ſancti dicunt, & eorum dictis acquieſcere. Quod ſi in ſanctorum dictis, in quibus ſententiam alternant curationem nō inueniſſent, tūc demum licebat eis dubitationes afferre (ſi tamen id poſſent) nec uero ambigere de his decebat, quæ antea diſputata, & declarata ſunt. At qualiſnam eſt eorum admirabilis quæſtio quam nobis obiiciunt mirum in modum iactabundi? o catholici, ſi ut uos dicitis, nunc iuſtorum animæ ante reſurrectionem recipiunt, ſuperuacanea eſt reſurrectio & iudicium, & ſuper throno aſſeſſus, & iudicii conſtitutio. quid tum recipient, ſi nunc receperunt? quibus nos reſpōdemus. catholici ſumus, & catholici dici uolumus; & ſi in contumeliam hoc nomen nobis obiicitis, & iniuriam nobis inferre arbitramini; credentes enim in unam ſanctam, & apoſtolicam eccleſiā catholici ſumus; & appellamur. qui catholici non uocantur, ſiue qui eam non ſequuntur, ſchiſmaticos dicimus, ac iure, ut arbitror. Ad interrogationē igitur ueſtram dicimus, quod ſi noua eſſet ueſtra interrogatio, pro uiribus noſtris reſponſionem attuliſſemus: ſed quoniam quod uos facitis, & alii ante uos egerunt, non opus eſt, quæ doctores attigerunt, & reſponſiones ut decens erat tradiderunt, nos adeo audacter, & perfricta fronte reſpondere. Sed quod ii ediderunt, idipſum & nos adiungemus. nam Petrus eccleſiæ magnæ archidiaconus, ut antea a nobis expoſitum eſt, magno pontifici Gregorio Dialogo, hanc quam in præſentia uos interrogationem proponitis, eandem is ipſi fecit; nam ita in eodē libro dialogorū ſcribit libro quarto capite uigeſimo quinto. Petri interrogatio: Si igitur nunc ſunt in cælo animæ iuſtorum, quid eſt, quod in die iudicii, pro iuſtitię ſuę retributione recipient? Gregorii reſponſio: Hoc eis nimirum creſcit in iudicio; quod nunc animarū tantūmodo, poſtmodū uero etiam corporū beatitudine perfruētur, ut in ipſa quoque carne gaudeāt, in qua dolores pro domino cruciatuſque pertulerunt: pro hac quippe geminata eorum gloria ſcriptum eſt: in terra ſua duplicia poſſidebunt. hinc etiam ante reſurrectionis diem, de ſanctorum animabus ſcriptum eſt: datæ ſunt illis ſingulæ ſtolę albæ, & dictum eſt illis ut requieſcerent tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus conſeruorum, & fratrum eorum. qui itaque nunc ſingulas acceperūt, binas in iudicio ſtolas habituri ſunt; quia modo animarum tantummodo, tunc autem animarum ſimul, & corporis gloria lętabuntur.

Obiectio

Solutio.

Greg. papæ lib. 4. dial. c. 25.

Eſai. 61.

Apocal. 6.

buntur. Audiſtis ne, admirabilem dubitationem, & interrogationem ueſtrã? quomodo alter ante uos una cum aliis magno huic patri, & doctori Eccleſiæ obiecit, & quo pacto ei reſpondit? quomodo igitur in hoc morbo ſchiſmatis amplius manetis, cũ aperte conſpiciatis doctores uobis cõtradicere? Quin etiam magnus

Athanaſij ille Athanaſius ubi ſeipſum interrogat de hac eadẽ re, ita reſpondit. Interrogatio: ubinam dicemus eſſe nunc eorum animas, qui iam occubuerunt? reſponſio: noua eſt & terribilis interrogatio, & hominibus abſcondita. nam Deus nemini permiſit unquam, ad nos illinc reuerti, ut nobis exponere poſſet, ubi nam, aut quomodo ſunt, quæ hinc demigrant animæ. tamen ut a ſcripturis mo-

pſal. 87. nemur, quædam, ideſt peccatorum animæ in inferno ſunt ſubter omnem terram, & mare, ut pſalmus dicit: poſuerunt me in lacu inferiori, in tenebroſis & in umbra mortis; & ut apud Iob ſcriptũ

Iob. 10. eſt, ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ, & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitans. animæ uero iuſtorum poſt Chriſti aduentum (ut ex latrone qui in cruce pependit intelligimus) ſunt in paradiſo. non enim propter latronis iuſti animam tantum Chriſtus Deus noſter paradiſum aperuit: ſed propter omnes denique ſanctorũ animas. Videtis quo pacto contradicitis? tamen ſi noſſetis quid magna uoce canitis, non utique ambigeretis uos eadem quoque ſentire. Sed ſubit mihi dicere, & ſi durum uobis uidebitur, in magnis profecto nugis aures ueſtrę uerſantur, magna uocę canitis, nihil tamen intelligitis, ſiue potius negligitis. legere

Catonis. enim, & non intelligere, dixit quidam ex ſapientibus, eſt negligere: quoniam libri omnes de precibus id continent, ſanctorũque animas in cælo eſſe Damaſcenus, & Theophanes eius rei

Damaſcenus. Theophanes. auctores clara uoce clamant. magnas igitur gratias habere uobis debemus, quia non aut deleſtis, aut ea fraude aliquid in codicibus obliteraſtis, ut quidã ante uos in tractatibus, & libris de proceſſione ſpiritus ſancti conſcriptis effecerunt; id tamen illis inutiliter ceſſit: nam adhuc libri manent, qui maleficorũ audaciam teſtantur: & apud uos perbelle ſeruantur; & quotidie cum uocis mo-

Sunt modi canendi in Eccleſiis Græcorũ. dulatione concinuntur, menſtrua, triodia, ſermones, metaphraſtes, quinquagenaria, uerſiculi, tropatia, idiomela, contacia, æci, ſynaxaria, exapoſtilaria: & ne ſingula enumerem, omnis fere eccleſiæ noſtrę ſcriptura ita ſentit. nam eccleſię theologi, ac doctores, poetę, melodique, profunda meditatione perpendentes, hoc ſtatuerunt: quaſi ex uno cratere ſapientiæ referto, omnes omnino hauriendo. Iccirco, nec diſcordant, nec ſibi contradicunt

mutuo,

mutuo, nec diſſentiunt inter ſe.

SECTIO V.

VNDE igitur exordiemur? a prima die menſis Septēbris in idiomelis diui Symeonis Stylitę. Symeonis Stylitæ. Sancta tua anima, inquit pater Symeon, in ſocietate exultat angelorum. & in alio, & cum incorporeis in cælo tripudians. rurſus in altero cum angelis Deo aſſiſtens. vigeſima octaua eiuſdem menſis de ſancto Cyriaco, Et nūc paradiſum incolis in omni lętitia cōſtitutus. Octobris prima de diuo Romano: cum iuſtis intus in diuina gloria inhabitās oblectationē illam ineffabilem aſpicis. uides indeſinentes delitias, aſpicis cælorum pulchritudinem, quæ uere eſt amabilis. aſpicis beatiſſime choreas patriarcharum. Eodem menſe XXVI. de diuo Demetrio magno martyre. habet quidem tua diuina anima, & immaculata glorioſe Demetri, cæleſtem pro habitatione Hieruſalem. Et iterum: in ultramundanas ſedes immaculatum ſpiritum tuum, ſapiēs martyr Demetri Chriſtus Deus recepit. Et alibi, Deo aſſidue aſſiſtens. Et rurſus, Manifeſtius beatitudinis finē es conſequutus Chriſto aſſiſtens, toto corde deprecare. Et iterum, nunc tu Chriſti uultum intueris in faciem o Cyrille, ſpeculis uere confractis, tuo diuino amori iunctus es. Et rurſus: recordare noſtri pater Baſili, conſubſtantiali trinitati aſſiſtens. alibi: Et nunc in cælis ſpēculis effractis Antoni, ſincere ſanctam inſpicis trinitatem citra medium congreſſus. Et de magno Gregorio, partim inquit uictoriæ tuæ coronam recepiſti, partim uero cum Chriſto regnas ſplendidiſſima ex ſanguine purpura indutus, & ſceptro tuorum certaminum ornatus, & corona gloriæ conſpicuus in infinita ſæcula. Et alibi: Hodie martyr de peregrinatione triumphans ad cęleſtia peruenit, & in gloriæ throno ſedenti offert ſanguinē cædis. Et in alio: inſignis, & ſtrenuus Georgius in ſuo glorioſo certamine ſupernas poteſtates lætificans, & nunc una cum ipſis exultans. In nona de magno Paulo Iunii uigeſimanona. nunc non in ænigmate, neque in ſpeculo Chriſtus a te cōſpicitur, immo in faciem facies aſpicitur, integram tibi diuinitatis gloriam detegēs. Et in aliis. pro Chriſto paſſi o decertatores martyres, animas in cęlo habetis in manu Dei. Et rurſus, tui Chriſte ſacerdotes iuſtitia induti ſanctis a ſęculo gaudent, diuinam tuam pulchritudinem clarius intuentes. Et in aliis, nunç non in ęnigmate pater, non in

martyribus Niceta diuine, omnes merito te glorificamus. Et rurſus in alio, qui a dextra aſſiſtis trinitati, & immediate uerſaris. Et in ode nona canonis ſancti Ioannis theologi. nunc non in ænigmate; ſed facie ad faciem, delitiarum torrẽtem inſpicere meritus es, pacis flumen, & fontem immortalitatis, qua nunc irrigatus diuinitate perfrueris. Et auguſti quarta. non amplius in ſpeculo conſpicis ſummum bonorum o ſancta martyr. ad faciem aſpicis faciem, iam ſolutis uere o Eudocia, imaginibus. Ecce iam nihil apertius, ut mihi uidetur, reperietur his, quæ a nobis allata ſunt, ideſt facie ad faciem, & nunc diuinitate perfrueris, & in paradiſo nunc coronati tripudiant, & nunc Dei throno cum ſanctis angelis aſſiſtunt. quid aliud poſſumus intelligere pręterquã quod quatenus animæ perfruuntur, ut antea expoſuimus, & iam euidenter oſtendimus? Quod ſi his non acquieſcitis, & alia ex eiuſdem generis ſcripturis afferemus, in ode nona ſanctorum patrum antiphona ita dicit: Magnũ cultum meriti eſtis cæleſtes ſancti, quia Chriſti figurã ſtudioſe imitati eſtis. & nunc umbra, & carnis operimento depoſito eum facie ad faciem uidetis, & maxima meriti eſtis. Et alibi: Semper ſuffragaris iis, qui te laudant, & tuum celebrant feſtum domino aſſiſtens Oneſime, totus refulgens, totus reſplendens, totus cæleſtibus fulgetris coruſcans. Et alibi: Inſpicitis martyres diuinam pulchritudinem manifeſtius, & clarius. & rurſus ubi ordines angelorum, ubi iuſtorum populi exultant. Et in alio: Et regnum cælorum aperte meriti, trinitatis radiis illuſtrati o admiratione digni. Et rurſus: Sabba beatiſſime angelorũ æqualis, ſanctorum contubernalis, prophetarum ſocius, martyrum, & apoſtolorum cohæres, lucem non occidentem nunc incolens, cuius diuinis facibus illuſtratus ſummo principi aſſiſtens, & aperte coruſcans. audis ne? lucem non occidentem dicit: nã Deus eſt lux non occidens. habitat autem nũc cum Deo. præterea ſummum principum quid ſignificat? ſummum enim bonorum, ſummum principum, ſummum pulchritudinum, nil aliud eſt niſi Deus ipſe. hic ei aſſiſtit, & habitat cum eo, quid aliud per Deum denotat, præterquam quod ſancti nunc quatenus animæ perfruuntur? Si uis & alia audire, iam dicimus. Et inacceſſibili luce nunc perfruuntur: & in alio; ſanctorum chorus uitæ fontem, & ianuam paradiſi nactus eſt. Et rurſus, & iuſti ueluti luminaria refulgent. Et alibi: cum terrena certamina perluſtraſſent ueri martyres, coronas ſunt conſequuti. & rurſus: certatores martyres, ac cæli ciues in terra decertantes multos cruciatus pertulerũt, & perfectam in cęlis coronam receperunt, ut pro noſtris animabus

intercederent. Et rurſus. celeberrimi martyres. uos non terra operuit, ſed cælum excepit, apertę ſunt uobis portæ paradiſi. & intro profecti lignum uitæ eſtis aſſecuti, apud Chriſtum intercedite. Vbi ſunt qui dicunt ſanctos non eſſe, ſiue ſanctorum animas nunc in paradiſo nō eſſe? nonne audiunt Damaſcenum dicentē, apertę ſunt uobis portæ paradiſi? nonne audiunt? introgreſſi, nō agnoſcunt, lignum uitæ conſecuti ſunt? & intercedunt pro nobis? Si igitur neque receperunt, neque intercedunt, neque Chriſtum uident, neque ipſi aſſiſtunt, neque diuina luce perfruuntur, & ut uno uerbo dicam, nemo ex ſanctis, ut ipſi putant nunc cū Chriſto eſt. Vbi ſunt quæ pſallimus? num falſa? abſit. ubi ſpiritus, & animæ iuſtorum laudant te domine? & illud diffractis ſpeculis ſancti facie ad faciem Deum uidetis. Si nunc cum Chriſto non ſunt, non receperunt. Si non receperunt, neque intercedunt. Si uero non intercedunt, cur inuocamus? Si enim nunc non intercedunt, nunquam intercedent. nam in futuro non eſt interceſſio. nonne audis illud? non interceſſione opus ibi eſt dimiſſo conuentu. Etiam noui theologi dicunt, peculiariter recipiunt, & Deū in faciē uident, ſed ineffabilia bona, quæ oculus nō uidit, & auris non audiuit, nec in cor hominis aſcendit, non receperunt adhuc. non enim omnino poſſumus diffiteri ſanctos in præſentia non eſſe cū Chriſto. O inſipientiam. id ut ego exiſtimo riſu magis, quam reſponſione dignum eſt. nam paulo ante oſtenſum eſt hæreſim eſſe hanc abſurdam argutiolam; nec de ea opus eſt amplius diſputare. Quod hoc ſit hæreſis æquanimiter diſquirendum eſt. Si Deum uident nunc ſanctorum animæ, ineffabilia uero bona non uident, proculdubio maiora ſunt illa, quam Deus ipſe: quoniam ea inuiſibilia ſanctis ſunt; Deus uero ab eis uidetur. hoc nemo ſanæ mentis dixerit unquam: ſed hęc hęreſis ſilentio inuoluenda. præterea diſquirendum eſt ita. ineffabilia bona, uel quia maiora, uel quia minora ſunt, ea ſancti non uident. Si quia minora, iis opus non eſt: nam maiorum compotes facti, minora non curant: huius enim admodū aperte participes ſunt, ſi maius ſunt conſecuti. Si uero quia maiora, non recipiunt, abſit blaſphemia, maiora reperiri, quam Dei uiſio, & fruitio ſit. oſtendendum eſt autem ea bona conſpicere ſanctos eccleſiæ teſtimonio, ex iis, quę ibi occinuntur. qui fidem non adhibet ſcrutetur in ſecunda ſeptembris menſis. reperietque Idiomelum ſancti Mamantis ita ſe habens. ueluti noua oliuæ planta, ad Dei menſam acceſſiſti, ueluti filius eorum qui Domini uiam ingrediuntur per martyrium; benedixit tibi dominus, & cęleſtis Sion bona aſpicis in deliciis

Damaſceni.

Obiectio.

Ad Cor.

SECTIO VII.

Mamantis.

diuinę degens exultationis. Quid ad hoc reſpondere audebunt, qui hanc ſententiam renuunt? ſurdo aſpidi profecto aureis occludenti ſimiles ſunt, qui unionem oderunt, & ſchiſma amplexati ſunt; non enim uidere, nec audire, nec intelligere uolunt. diuus Damaſcenus in ſecũdo tono octaui toni inquit: uitę Chriſte dator, ſponte paſſionem propter homines ſuſtinuiſti. in infernum uero deſcendens, ut potens eos, qui ibi tuum aduentum pręſtolabantur, tanquã ab forti abripiens fera, paradiſum pro inferno habitare conceſſiſti. ad medelam (inquit) noſtram hęc ſcripta ſunt. Ergo mentitur Chriſti eccleſia, pſallitque quod uerum nõ eſt, docetque id ad decipiendas & ſeducendas animas. at quis id dixerit mentis compos? num & Chriſtum ſolatur ſanctus hic cum dicit? Chriſte uitæ dator, ſponte paſſionem ſubiiſti, & in infernum propter homines deſcendiſti, & ut potens eripuiſti ueluti de forti fera ab extraneo uidelicet hoſte, & bellatore eos, qui ibi tuum aduentum expectabãt; & pro tenebrarum habitatione, & loco obſcuro illo, ubi incolebant, eos paradiſi habitatione donaſti. conſolatur Chriſtum; an ut uerum dicit hoc, & ſentit? ſi quis profecto reſponſiones ueſtras uiderit, uel ut uerius dicam importunas contentiones, in ſtuporem adducetur, & mente dimouebitur. ego profecto audire non poſſum uerba ita putida, ac male cohętentia, arbitrorque eam eſſe infantium balbutiem. Quid quando hic idem dicit? admirabilis tua crucifixio, & in infernum deſcẽſus o hominum amator: nam ſpoliis ei detractis, & iis qui iam pridẽ in uinculis detinebantur una tecum glorioſe exuſcitatis, uti ſcilicet Deus paradiſum aperuiſti, & ut eũ conſequerentur dignos illos effeciſti. Audiſti, & ſic deſcendiſti (inquit) in infernum, ipſum expoliaſti, & uinctos, ſiue ſanctos ibi obdormientes una tecum exuſcitaſti, paradiſum aperuiſti, & ut eum conſequerentur dignos effeciſti. Quinetiã Anaſtaſius diuinus noſter pater a monte ſancto Synai appellatus, in interrogationibus, quas ad reſponſiones quaſdam pie ad eum factas facit, apertiſſime quæſtionẽ diſſoluit. nam ſanctorum animas in paradiſo, peccatorum uero in inferno eſſe liquido, & apertiſſime demonſtrat. interrogatio igitur & reſponſio hęc eſt. Interrogatio: ubi omnino nunc animas eſſe dicemus? num in eodem loco omnes? reſponſio. Quanquam nemo de his clare enunciarit; tamen ex Chriſti uerbis percipimus, iuſtorum animas una cum latronis iuſti anima in paradiſo eſſe: quippe cum diuus Antonius animarum locum & ſanctas animas uiderit eſſe in paradiſo. Similiter & diuinus Pambo, & alii quidã ex patribus. eodẽ modo Ioãnes Climacus ſic ſcribit: Latro ille, ut tan-

Damaſceni.

Damaſceni.

Anaſtaſius Synaites.

Ioãnes Climacis.

ſtis, dicit enim. Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, uidi ſubtus altare animas interfectorum propter uerbum Dei, & propter teſtimonium quod habebant, & clamabant uoce magna dicentes: Vſquequo domine ſanctus, & uerus non iudicas, & non uindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terra, & datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albę, & dictum eſt illis ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi. Et poſt quędam: Et reſpondit unus ex ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt? & unde uenerunt? & dixi illi: domine mi tu ſcis, & dixit mihi: Hi ſunt qui uenerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni: ideo ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei die, & nocte in templo eius. Audiſtis tonitrui filium? quis potiora meliora & uera dicit? hic; an Epheſius, & tota cohors eorum, qui ab œcumenica ſynodo reſilierunt, aut quicunque ex aliis uelit contradicere? ut ego ſentio, Ioãnes meliora dicit, quam hic. ille namque ex domini pectore theologiam accipiens, omnem creaturã eius uiuificantibus aquis referſit. Hi uero ſua inſcitia, & ſtupiditate permoti, tumultu, confuſione, & hæreſi orbem repleuerũt? nonne auditis eo quod ſtolas lauerũt ſuas inquit, hoc eſt ſua corpora lauerũt a peccatis, eaque in filii Dei ſanguine dealbauerunt: iccirco ſunt ante Dei thronum, & die, & nocte inſeruiunt ei. quid his rẽſpondere poteſtis? nihil profecto. Credite tandem, conuertimini, reſipiſcite, reſurgite, ueritati quemadmodum & nos ſubiicimini. neque ita aperte eccleſię doctoribus contradicere, neque in ueritatem impingere uelitis; nos enim cum ſanctos aſſiſtere Deo dicimus, eumque pure inſpicere, perfrui dicimus; nec aliud eſſe intelligimus, eius ad faciem uiſionem, & aliud fruitionem. Quod ſi contrariũ nobis poteſtis oſtendere, ſcilicet ſanctos trinitati aſſiſtentes, eiuſque ad faciem uiſione dignos effectos, non perfrui adhuc: ſed maiorem fruitionem dei uiſione expectari; uos etiam demonſtrate, & nos ſilebimus. Sed nihil amplius oſtendere poteſtis pręter hanc Dei ad faciem uiſionem. nonne percipitis uos ſanctos irritare, & aduerſus ipſos blaſphemos eſſe, cum eos dicitis non eſſe adhuc cum Chriſto, neque uiſione eius perfrui? nam ii cum Chriſto cũ ſint, immediate apud trinitatem pro uobis intercedũt, & lumine eius illuſtrantur, & perpetuo cum ea eſſe exoptant. at uos eos nõ adhuc eſſe cum Deo abnegantes; nec uſque ad uniuerſalem reſurrectionem eos fruituros eſſe, ſcitote ipſis ualde moleſtos eſſe. Si uero irritatis, iiſque moleſti eſtis, quomodo pro uobis intercedẽt,

SECTIO VII.

Ioãnes euãgeliſta uocatur tonitrui filius apud Marcum c. 3.

aut quomodo pro uobis mediatores euadent, abnegantibus eos cum Deo eſſe, ſed procul a Deo eſſe affirmãtibus ? dicite, reſpondete, at non ualetis. Vnum tantum eſt, quod multos ambiguos reddit,facitque ut arbitrentur eſſe diſcordes, quia partim quidam doctores dicunt ſanctos perfecte frui, partim imperfecte. nam cum de animabus tantum dicunt, perfecte frui aiunt; quãdo uero de toto homine,non perfecte. quo pacto enim cum non dum communis reſurrectio aduenerit, utrique recipere poſſunt? ideo quatenus animę perfecte recipere ſanctos dicimus: quatenus uero non ſolum animæ, uerum etiam corporibus indutæ ſunt, imperfecte frui affirmamus. nam ut forma animæ eſt in corpore: materia uero quæ corpus eſt,nõ dum ſurrexit,neque recepit: anima uero cum ſit immortalis perfecte ſuſcipit. Sed quia homo eſt utraque ſimul, & utrique decertarunt,non dum perfecte hominẽ recipere dicimus. at cum a parte de toto ratiocinamur, & de nobiliori intelligimus, tũc perfecte ſanctos recipere dicimus. quod autem nobilior, & potior corpore anima ſit, uel cæcis eſt manifeſtum. idque eſt quod nos antea ex apocalypſi Ioannis euangeliſtę expoſuimus, quod data ſingulis fuerit ſtola alba, dictumque iis eſt, ut adhuc modicum expectarent, ideſt corporum reſurrectionem. quicunque igitur ſingulas ſtolas acceperunt, geminas in iudicio ſtolas recipiẽt. perſpicuũ namque eſt quod unius ſtolæ diſtributio,animæ fruitio eſt,quæ perfecta dicitur & eſt: altera eſt corporis beatitudo, quam poſt reſurrectionẽ recipiũt, & iudiciũ. & quoniã de hoc ſatis dictum eſt,non opus eſt ulterius progredi.

SECTIO VIII.

Alia obiectio.

Ad Hebr. 11.

AD apoſtoli dictum, quod uos ut egregium, & inexplicabile nobis aſſertis, ac multa cum audacia dicitis illud, ſancti omnes teſtimonio fidei probati non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, ut nõ ſine nobis cõſummarentur. Hic enim affirmatis beatũ Paulũ dicere,quod ſancti nõ acceperũt repromiſſionem. huic nos reſponſionem afferemus. tantũ petimus ut abſque conturbatione,noſtra dicta audiatis. (cum ſapientibus enim uiris ita agere auſi non eſſemus) plane intelligentes, uti nos hoc ſcimus, & cognoſcimus, ita etiam multo magis eos iſta cognoſcere; ſed uobiſcum, quos ſcire ea non arbitror. iccirco uos contradicitis: ſi enim ſciretis,ueritati utique tã apertę,

non

non aduerſaremini. Quia ergo, ut exiſtimo, omnino non noſtis illud, non receperunt à Deo repromiſſionem, nos id pro uirili declarabimus. nam ea uerba beatus Paulus profert ob uniuerſalem & generalem corporum reſurrectionem: quam ueluti Chriſtiani omnes futuram eſſe credimus: quãdo autem id futurum ſit, nobis non eſt cognitum: uerumtamen ſecundum ſacrarum ſcripturarum traditionem, in fine ſæculorum credimus hanc futuram eſſe, quando omnis humana natura reſurget, & unuſquiſque condigna ſuis operibus reportauerit, ſiue ea bona, ſiue mala fuerint, ſecundum ſacrum euangelium. Et hæc eſt promiſſio, quam patribus in prophetis promiſit, ideſt ſe eos ſuſcitaturum; nam ea pollicitatio, ſeu promiſſio dicitur: ideo promiſit dominus ſe humanam naturam ſuſcitaturum, quia corporum reſurrectioni diffidimus: nam ſi id patribus eueniſſet, nos utique non eſſemus; idque eſt quod dicit Paulus, non acceperunt, qui fuerunt ante nos corporum reſurrectionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, ut non ſine nobis conſummarẽtur; ideſt non ſine nobis illi reſurgant. Si enim in iis corporum reſurrectio contigiſſet, ſuaque corpora una cum animabus recepiſſent, incarnata diſpenſatio nunquam fuiſſet, neque Petrus, neque Paulus, neque reliquus Apoſtolorum chorus, neque patres noſtri, & doctores, neque hierarchæ, & diuini uiri, quibus hodie locupletamur ſancti, & diuini, per quos ad Dei cognitionẽ quaſi manu ducimur, & ad noſtram ſalutem. at neque nos geniti fuiſſemus, neque alii poſt nos. idque eſt quod pro nobis melius Paulus eſſe arbitratur, ut nõ ſine nobis illi cõſummarentur: ſed quouſque nos generemur expectarent, & tunc nos etiam una cum illis corporum reſurrectione induamur; præmiaque, & coronas ſimul cum illis percipiemus a reſurrectionis promiſſore, & auctore, & perfectore Ieſu. nam cũ corporum uniuerſalis reſurrectio fuerit ſubſequuta, neque generatio erit amplius, neque corruptio, ſed utraque ceſſabunt, nemoque amplius generabitur, neque interibit. Iccirco tunc non facta eſt reſurrectio. Et propter quam aliam ob cauſam? quia non adhuc repletus eſt locus illius ordinis, qui de cælo cecidit. nam ſcribit Gregorius cognomento theologus ſuperiorẽ mundũ repleri oportere. Chriſtus iubet. ne obſiſtamus. & miniſter ad dominũ, domine factũ eſt ut imperaſti, & locus adhuc eſt. cũ igitur locus is tunc repletus non fuiſſet, reſurrectio mortuorũ non eſt ſubſequuta; hæcque promiſſio eſt, quã Paulus ad Hebræos dicit, quod qui ante nos fuerunt, non adhuc acceperunt: quã puto uos adhuc non intelligere. at nos id dictũ reſumẽtes, quomodo promiſſio Gregorii theologi.

 ſit

ſit oſtendemus, & quando promiſſionē hanc pollicitus ſit dominus Deus, quibuſque eā & ob quā cauſam pollicitus eſt, deinceps dicemus. Cum Iſrael ſalutē ſuam deſperaſſet, nec mortuorū crederet reſurrectionem, cū dicerent abſciſſi ſumus, periit ſpes noſtra, manducemus, & bibamus, cras moriemur: tunc inſpirauit dominus prophetā, ut populo diceret, ne corporū reſurrectioni diffideret, polliceretur que iis ſe corpora eorum arida exuſcitaturum; ſeque carnibus, neruis, ac cute induturū; ſpiritumque daturū, & in Hieruſalem reſtituturum, quæ uiſio pacis eſt, & dicitur. ubi nā ſunt hæc? apud Ezechielem prophetā capite trigeſimoſeptimo.

Ezechi. 37. dicit enim diuinus hic propheta: Facta eſt ſuper me manus domini, & eduxit me in ſpiritu domini, & dimiſit me in medio campi, qui erat plenus oſſibus. & circumduxit me per ea in gyro; erant autem multa ualde ſuper faciem campi, ſiccaque uehementer. & dixit ad me; fili hominis, putasne uiuent oſſa iſta, & dixi domine deus tu noſti, & dixit ad me: uaticinare de oſſibus iſtis, & dices eis: oſſa arida audite uerbum domini, hęc dicit dominus deus oſſibus his. ecce ego intromittam in uos ſpiritum, & uiuetis & dabo ſuper uos neruos, & ſuccreſcere faciam ſuper uos carnes, & ſuperextendam uobis cutem, & dabo uobis ſpiritum, & uiuetis, & ſcietis quia ego dominus. & prophetaui ſicut præceperat mihi. Factus eſt autem ſonitus prophetante me, & ecce cōmotio: & acceſſerunt oſſa ad oſſa unumquodque ad iuncturam ſuam. Et uidi, & ecce ſuper eam nerui, & carnes aſcenderunt: & extenta eſt in eis cutis deſuper, & ſpiritū non habebant. Et dixit ad me; uaticinare ad ſpiritum, uaticinare fili hominis, & dices ad ſpiritū. hæc dicit dominus Deus: a quatuor uentis ueni ſpiritus, & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reuiuiſcant, & prophetaui, ſicut pręceperat mihi; & ingreſſus eſt in ea ſpiritus & uixerūt: ſteterūtque ſuper pedes ſuos exercitus grādis nimis ualde. & dixit ad me: fili hominis, oſſa hæc uniuerſa, domus Iſrael eſt: ipſi dicunt, aruerunt oſſa noſtra, & periit ſpes noſtra, & abſciſſi ſumus; propterea uaticinare, & dices ad eos; hæc dicit dominus Deus. Ecce ego aperiam tumulos ueſtros, & educā uos de ſepulchris ueſtris, populus meus, & inducam uos in terram Iſrael, & ſcietis quia ego dominus cum aperuero ſepulchra ueſtra, & eduxero uos de tumulis ueſtris, & dedero ſpiritum meum in uobis, & uixeritis, & requieſcere uos faciam ſuper humum ueſtram, & ſcietis quia ego dominus locutus ſum, & feci ait dominus Deus. Nū intellexiſtis quod a uobis dubitabatur? & quid ſignificēt ea uerba optime, & ueriſſime a beato Paulo prolata, a uobis uero ignorata; nō acce-

perunt

perũt, ſcilicet promiſſionẽ qui præceſſerũt omnes, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, ut nõ ſine nobis conſummarẽtur. noſtis quo pacto hęc eſt promiſſio? & quando eam promiſit Deus? cum mortuorũ reſurrectionem non crederet Iſrael, quia eorum corpora corrumpi uidebat, & oſſa perire, de ſalute ſua deſperauit, & periit ſpes noſtra & abſciſſi ſumus. arida facta ſunt oſſa noſtra, ideſt corrumpimur. ubi mortuorũ reſurrectio? quia corpora noſtra corrumpuntur, & in puluerem rediguntur: nam in hoc ſęculo beatitudinem eſſe putauerunt. tunc, inquit, dixit Deus ad prophetam propter id. in quo loco? cum dicerent, arida facta ſunt oſſa noſtra. Vaticinare ſuper oſſa iſta, & dices ipſis, & cætera. poſtea ſubdit: uaticinare ad ſpiritum, & prophetauit ut imperatum eſt. deinde & ſcietis, quia ego dominus, cum aperuero ſepulcra ueſtra populus meus, & inducam uos in terram Iſrael. hęc eſt promiſſio quam promiſit, & pollicitus eſt Deus patribus ueſtris per prophetam hunc, ſe excitaturum eos, & daturum iis ſcilicet dignis, & mundatis pro terrena Hieruſalem, ſempiternam, & ſine fine, quam non dum acceperunt, ut beatus inquit Paulus, Deo pro nobis melius quiddam prouidente; ut non ſine nobis conſummarẽtur, ideſt ut non ſine nobis ii reſurgant, neque ſtolam, & ſplendorem corporis recipiant antequam conſeruorum & fratrum reſurrectionem expectent, & uideant. Cum uero totius mundi fuerit reſurrectio conſecuta, tunc ſaluatoris Dei noſtri promiſſio adimplebitur, & uniuerſa hominum corpora reſurgent; & utraque ſimul anima, & corpus perfectionem una recipient, ideſt perfectam beatitudinem. Huius rei teſtis mecum erit Lucas euangeliſta, in libro ubi apoſtolorum acta expoſuit, cum dicit ad Iudæos. Viri fratres, uobis uerbum ſalutis huius miſſum eſt. Principes ueſtri hunc ignorantes petierunt a Pilato, ut interficerent eum. cumque cõſummaſſent omnia, quæ de eo ſcripta erant, deponentes eum de ligno poſuerunt in monumento. Deus uero ſuſcitauit eum a mortuis, qui uiſus eſt per dies multos his, qui ſimul aſcenderant a Galilæa in Hieruſalem, qui nunc ſunt teſtes eius ad plebem, & nos uobis annunciamus eam, quę ad patres noſtros repromiſſio facta eſt; quoniam hanc Deus adimpleuit filiis noſtris reſuſcitans Ieſum. Audis? promiſſionem dicit, quę ad patres facta eſt: quã promiſſionem? mortuorum ſcilicet reſurrectionem, quam confirmauit, & declarauit nobis filiis patrum illorum, per reſurrectionem Ieſu Chriſti a mortuis; cuius reſurrectionis nos ueri teſtes ſumus: noſtris enim oculis inſpeximus, & manus noſtrę palparunt. & ecce uobis an-

Luc. act. 19 non citata ſunt ad verbum.

nunciamus Ieſum Chriſtum primogenitum, quia a mortuis reſurrexit ad ueræ ſuę promiſſionis confirmationem; nam per reſurrectionem ſuam mortem euacuans, uniuerſalem illam & tremendam reſurrectionem oſtendit, quam pollicitus eſt patribus (Timo. 2.1.) noſtris, ut ante dictum eſt. & ipſe eſt qui promiſit, & in ſeipſo primum uolens oſtendit eam, cum ad mortuos ueniſſet & ab eis primogenitus reſurrexiſſet, quam in fine ſeculorum omnibus in commune prębebit. Iccirco & primogenitus uniuerſalis illius reſurrectionis Chriſtus dicitur, ut Paulus beatus exclamat: ut nobis oſtendat eum auctorem eſſe dominum, & perfectorem eius. (Ad Cor. 16) inquit enim; Chriſtus reſurgens a mortuis primitię dormientium „ factus eſt, ut ipſe undequaque in omnibus primus eſſet, & ipſi (Ad Rom. 14.) omnia ſubiicerentur. Et iterum Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, & uixit, ut & mortuorum, & uiuorum dominetur. amplius: (Ad Corin. 2. 4.) qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cum Ieſu ſuſcitabit, & conſtituet nobiſcum. „ præterea: & nos rapiemur cum illis in nubibus obuiam (Ad Theſſ. 4) Chriſto in aera: & ſic ſemper cum domino erimus. Idem Paulus in (Act. apoſt. 26.) apoſtolorum actis ut Lucas ſcribit, inquit, cum Agrippa rege ſermonem habens: Vitam quidem meam Hieroſolymis no-
„ uerunt omnes Iudęi, præſcientes me ab initio ſi uelint teſtimo-
„ nium perhibere: quoniam ſecundum certiſſimam ſectam noſtræ
„ religionis uixi Phariſæus, & nunc in ſpe, quæ ad patres noſtros
„ facta eſt a Deo repromiſſionis ſto iudicio ſubiectus: in quã duo-
„ decim tribus noſtræ nocte & die deſeruientes, ſperant deuenire.
„ de qua ſpe accuſor a Iudæis, rex. quid incredibile iudicatur apud
„ uos, ſi Deus mortuos ſuſcitat?

SECTIO IX.

AVDISTI hic de beato Paulo quomodo promiſſionem intelligat, cum Hebræis exponit, ſcilicet ſe corporum reſurrectionem deſignare. Iccirco ait: Si hoc eſt promiſſio, quam ſperamus, quid incredibile iudicatis uos, ſi Deus ſuſcitat mortuos, cum id pollicitus ſit? hæc eſt illa promiſſio, quam pollicitus eſt, ideſt corporum reſurrectio; ne quibuſdam anſa præberetur dicendi, man ducemus, bibamus, cras moriemur; & ut crederent aliud eſſe ſeculum, quod pręſenti ſit ſucceſſurum. reliquum igitur eſt, quod beatus Paulus dicit, non acceperunt repromiſſionem, qui ante

nos

nos extiterunt, ſine corporum reſurrectionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente. Quid eſt hoc? nil aliud, niſi ut nos producamur, & ſimus in natura, nec illos perfectionem poſſe adipiſci ante quam nos generemur, & ad eſſe perueniamus. Sed & hoc recte declaratum a nobis eſt ut arbitror; nec impedit apud Deum eſſe ſanctorum animas, ut ſępe dictum eſt. Ideoque nobis moleſti ne ſitis, dicendo ſanctos non dum conſecutos eſſe. Expergiſcamini oro uos fratres, per uiſcera domini noſtri Ieſu Christi, qui nos dilexit, quamuis inutiles peccatores, & deſperati eſſemus: & qui animam ſuam pro nobis poſuit: ne ob malam ſuaſionem, & ſpontaneam malitiam, fratres ueſtros eiuſdem fidei domeſticos, Deique gratia orthodoxos abiiciatis: neque Chriſtianos eiuſdem fidei, & linguæ participes repudietis, pro quibus Chriſtus proprium effudit ſanguinem, ut omnes ſaluaret. Sed huc accedite, & nobiſcum conſiſtite, ut uno ore, unanimiter credamus, ſanctos, quatenus animæ ſunt cum Deo eſſe, & omnibus conſentientibus ad dominum exclamemus, ſpiritus & animæ iuſtorum laudant te domine: ut & ii a nobis glorificati nos uiciſſim glorificent, & pro nobis enixe intercedant apud præmiorum datorem Ieſum Chriſtum, & ſaluatorem noſtrum; ut nos ſuæ ſocietatis & ordinis dignos efficiat. Fiat.

Epilogus.

Supra etiā ſunt hæc uerba.

Finis quarti capitis.

QVINTI CAPITIS IN EIVSDEM SYNODI DECRETO CONTENTI RESPONSIO.

Quod iuſte vereque dictum ſit, Papam caput eſſe totius Eccleſiæ Chriſti.

SECTIO I.

ECCE nunc quintum & ultimum decreti caput accedit, ut ſuam reſponſionem accipiat, quemadmodum & præcedentia. Ergo quia laborem explicandi quæ mihi de quattuor primis capitibus uiderentur, non defugi, nequaquã decet hoc aut ſilentio inuoluere, aut debita reſponſione fraudare. æquum eſt igitur omni adhibito ſtudio, & de hoc capite quę dici poſſunt afferre, ne & ipſum debita ſibi careat portione; immo & aliis adiungatur ſacrorum patrum & doctorum diuinis & theologicis teſtimoniis communitum, ut cumulate quod polliciti ſumus præſtemus.

Quidnam

Quidnam uero hoc eſt? eccleſiæ caput, Papæ primatus, quemadmodum ſacræ ſynodi decretum aperte clamat. Præterea decernimus Apoſtolicam ſedem & Romanum Pontificem in uniuerſum orbem primatum obtinere, eundemque eſſe beati Petri principis Apoſtolorum ſucceſſorem, & ipſius Chriſti in terris uicarium patrem, & magiſtrum omnium chriſtianorum. Hoc profectò neſcio quomodo quis inficiari poſſit: cum apertiſſime Chriſtus & omnes doctores manifeſtius quam ſi uel tonitruũ perſonaret, hoc ipſum uociferentur. Chriſtus ergo ante ſuæ paſſionis tempus ad Philippi Cæſaream pergens, interrogauit diſcipulos ſuos dicens; quem me dicunt homines eſſe filium hominis? animaduerte exquiſitum theologici ſermonis ſenſum. nam quando de communibus hominum ſententiis percontatur, Apoſtoli occupant reſponſionem dicentes per ſingulos: Quidam Ioãnem Baptiſtam, alii dicunt Heliam, alii Hieremiam, alii unũ ex prophetis. Quando uero de illorum ſententia explicanda interrogat; & quã exiſtimationem de eo haberent, cum diceret: Vos autem quem me eſſe dicitis; tunc nemo apoſtolorum locutus eſt, quia ipſi aliorũ præſides erant; Petrus autem iis, & toti orbi terrarum pręſidebat. & ii quidem tanquam præſides aliorum, aliorum ſententiam explicabant. At cum Petrus apoſtolorũ pręſes eſſet, pro illis affert reſpõſionem. Illi enim primatum uelut eiuſdem ſcholæ ſocii detulerunt: unde & audacter Chriſto reſpondet: Magiſter interrogas quem te dicimus eſſe, tu es Chriſtus filius Dei uiui. conſidera magnificam Petri confeſſionem. ideo & ſaluator ad eum: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, nõ humana ſapientia hoc te docuit, neque ab hominibus didiciſti, ſed pater meus qui in cœlis eſt, hanc tibi admirabilem theologiam reuelauit. pater igitur meus te docuit; ego autem tibi dico, quod tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. neque hic ſubſtitit, immo progrediens dicit. & dabo tibi claues regni cœlorum: & quæcunque ligaueris ſuper terram, erũt ligata & in cælis; & quęcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Quis ergo ſe chriſtianum profeſſus hæc abnegabit? niſi forte chriſtianiſmum exuere uelit.

Verba decreti ex cõcilio Florẽtino.

Matth. 16.

SECTIO II.

Ioan. 10. SED quid huic obiiciunt, qui id oppugnant? ad omnes, hoc dixit Chriſtus ubi dicit; accipite ſpiritum ſanctum, quorū remiſeritis peccata, remittētur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt. Et alibi, Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutē inimici. Et rurſus: Euntes in mundum uniuerſum prædicate euangelium omni creaturę. Et alibi: quęcūque ligaueritis ſuper terram erunt ligata & in cælo; & quæcunque ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta & in cælis. hęc & nos confitemur, dicimuſque quod in commune hos conſtituit Magiſtros orbis terrarum, & omnibus gratiam tribuit peccata dimittendi, quoniam uſque ad orbis terminos ipſos deſtinauit. neceſſe enim erat eos habere poteſtatem baptizandi, docendi, prædicandi, & omnibus gentibus dicendi quæ opus eſſet. Cęterū erat utile, uel potius neceſſarium hos caput habere, ut inter eos eſſet ordo & caput: ne ſine capite aberrarent; unde confuſio magis oriretur, quam unio; ex quo diſſolutio & ordinis perturbatio eſſet conſecuta. quia ubi non eſt ordo, ibi diſſolutio; nam ordinis perturbatio diſſolutionis principium. Gregorius cognomento theologus id confirmat. nā mundanos principatus uidemus perturbari, diſcindi, atque aboleri, quando inter ſe iuncti non ſunt: quoniam ſi duo de primatu regna decertent, utrumque extinguitur. hoc & ſaluator dixit: Omne (inquit) regnum in ſe ipſum diuiſum, deſolabitur. igitur in commune ad omnes hoc Chriſtus dixit (nemo negabit hoc) ſed ſeorſum Petro. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam. & reliqua, ne oriretur inter eos diuiſio, ut diximus, ac perturbatio. Si ergo ea uera ſunt, quod mundanæ poteſtates quando diſiunctæ ſunt, intereunt & dilabuntur; quomodo Chriſtus debuit eccleſiam ſuam omittere ſine capite? ut confuſio ſequeretur, & ex confuſione deſtrueretur. Sed uti ſupra omnem ordinem poſitus; & uti exiſtēs is qui ordinem conſtituit, uoluit & ordine ſuam ſocietatem, uidelicet eccleſiaſticam, contineri. Et ut ipſe in terris erat caput, dominus & magiſter diſcipulorum & pater & paſtor: ſic cum decreuiſſet ad paternum thronum aſcendere, Petrum præfectum ipſis conſtituit patrem & magiſtrum; & ut uno uerbo dicam ſuum uicarium ac ſucceſſorē. Oſtendit autem & alibi ante ſuā paſſionē, ſe

Marginal notes: Luc. 10. Mar. 16. Matth. 16. — Greg. Nazāzenus cognomento theologus. — Luc. 11.

Principatum

principatũ primatũ & Petro tradidiſſe, ubi dicit, Petre ſæpius expetiuit Satanas uos ut cribraret ſicut triticum; ego autem rogaui pro te ut nõ deficiat fides tua: & tu aliquando cõuerſus cõfirma fratres tuos. Audis hoc, ego rogaui pro te. & illud: Tu aliquãdo cõuerſus cõfirma fratres tuos? quid tibi uidetur ſcilicet cõfirmare fratres? niſi eum eſſe illorũ Principem, & eos confirmare. Et alibi idem oſtendit dicens, Simon uade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem qui primus aſcenderit tolle, & aperiens os eius, inuenies ſtaterem, illum ſumens da pro me & te. ex eo cognouerũt diſcipuli Petrum ipſis principẽ præfeciſſe. Hæc Chriſtus ipſe antequam pateretur, enunciauit, ut dictum eſt. Poſt reſurrectionẽ autem (ut Ioanni tonitrui filio uidetur, qui ſcripſit euangelium) Petrus intuens in iucundiſſimum domini uultum, inquit, domine quid placet tibi ut ego faciam? Ieſus interrogauit hunc ter, Petre amas me, & in unaquaque interrogatione Paſtorem illis deſignauit, dicens: paſce oues meas: paſce agnos meos, qui terna interrogatione contriſtatus ait ubertim flens, Domine tu ſcis omnia, tu ſcis quia amo te. cuius dominus triplici interrogatione, uoluit triplici abnegationi mederi. Poſtea terræ conſtituit ipſum paſtorem & magiſtrum. idque multis oſtendemus rationibus & teſtibus, præcipue uero Ioannes Damaſci oculus in uita Barlaam & Ioaſaph Indorum teſtatur ita dicens: Aufugit hoſtis diabolus ob Petri pœnitentiam pudore ſuffuſus. at ille rurſus Princeps electus erat, ueluti terræ magiſter. Id & ſapiens Leo imperator in exapoſtilariis dicit: partim quidem poſt diuinã reſurrectionem ter, Petre amas me, interrogans dominus ſuarum ouium conſtituit paſtorem: Partim uero Simoni oueis tradidit ad paſcendum, ut charitatem mutuam rependeret, requirens ab eo curam paſcendi. & ideo dixit, Petre ſi amas me, paſce agnos meos. Petrus uero intelligens, quod magnum eſt primatus & multæ uirtutis egens; uidenſque Ioannem, quem ualde Chriſtus diligebat, qui ſequebatur, ait, Hic autem quid? quaſi uero dicens, me domine & magiſter deſignas caput diſcipulorum; hunc autem a te dilectum, quid iubes eſſe? qui & petiit ab eo ſedere a dextris ſuis; & antequam peteret, curauit a matre id fieri, ut uel a dextris, uel a ſiniſtris collocaret ipſum in gloria ſaluatoris, ex quibus aperte colligitur hic cathedræ primatus. Quod ſi de cœleſti cathedra, doctores hoc intellexerunt, tamen & hoc pacto poſſumus interpretari. Sed ne cui occaſio præberetur exponendi, quod de omnibus dixit diſcipulis, quæcunque ſolueritis & quæcunque ligaueritis, reſpondet Domiuus uelut eum increpans: Petre ſi eum uolo

Luc. 22.

Matth. 16.

Ioan. 21. tonitrui filius uocatur.

Marc. ca. 3.

Ioãnis Damaſceni.

Leo Imperator ẽ is cuius extant nouellæ, fuit princeps magnæ uirtutis & erudiционis.

Ioan. 21.

Matth. 20.

manere, donec rurſus ueniam, quid ad te? tu ſequere me. Nam ſequere, nil aliud oſtendit, niſi ſequere me hoc baculo paſtorali: ac ueluti quando ego uobiſcum eram, cuſtodiebam uos, cum pater eſſem ueſter, caput & magiſter; ſic & tu ſis pro me, & ſequere me in hoc principatu, docens, & confirmans fratres tuos. te enim in terra eſſe uolo pro me. Ideoque manet uſque ad hanc diem, & manebit Petrus Chriſtũ ſequendo per ſucceſſores ſuos, ut in orationis progreſſu declarabitur. ex his ſaluator ſuam mentem oſtendit, ut dictum eſt, antequam pateretur, & poſt reſurrectionem.

SECTIO III.

De his conciliis infra.

CAETERVM ſancti patres & acta œcumenicorum conciliorum manifeſtiſſime idem cõprobant. quid igitur iure aduerſus hæc poteſtis afferre? niſi forte id quod a multis audio prædicari, quod hi uitam Petri non uiuunt: nã ille pauper; hi uero ſunt diuites, & aliud uitæ genus nunc papa ducit, quam Petrus: quomodo eſt ergo ſucceſſor eius? duo animaduerto hic reprehendi, quæ omitti non poſſunt. Primum quod ille pauper erat, hic diues. Secundum, aliud genus uitæ uiuebat ille, aliud hic. Ad primum quidem illis ſic reſpondendum eſt, ſcilicet quod opes & ea quæ poſſidet, non ipſe ſibi comparauit, neque per uim ab aliquo extorſit; ſed ante multas ætates & annos, non tantum ante ſchiſma & diuiſionem eccleſiarum, ſed paulo poſt Chriſti aſſumptionem in cœlum, & ante ſanctam magnam & primam ſynodum, magnus Conſtantinus Imperator inuictus, Silueſtro ſanctiſſimo ſummoque pontifici largitus eſt; quemadmodum in edicto cõtinetur, & in ſacris canonum libris inuenitur. At & nos id ad uerbum apponemus, ne aliud uideamur afferre, quã propria eius uerba ſonant.

His obiectionib' & in ſeqũẽtibus pluribus uerbis reſpondet.

Decretum inuicti Imperatoris & magni Conſtantini ad ſanctiſſimum Silueſtrum Romanum Papam.

Habetur hoc decretũ diſt. 96. & in 1. tomo concil. pag. 321. in nouis.

AEQVVM eſſe iudicauimus una cum omnibus ſatrapis noſtris, & uniuerſo ſenatu, optimatibus & cuncto populo Imperio Romanę glorię ſubiacenti; ut ſicut ſanctus Petrus uicarius ex perſona filii Dei eſt conſtitutus in terris; ita & epiſcopi ſucceſſores principis apoſtolorũ, ampliorem principatus poteſtatem, quam regnum glorię noſtrę

habet,

habet, obtineant. Hoc & a nobis, & a noſtro conceſſum eſt imperio. Et uolumus ipſum principem Apoſtolorum, & ſucceſſores ipſius, ex eius perſona, primos apud Deum eſſe patres & defenſores. Et ſicut noſtra Imperialis poteſtas in terris colitur & honoratur; ita eius ſanctam Romanam eccleſiam ueneranter honorari decernimus; & amplius quam noſtrum imperium, terrenũque thronum, ſedem ſacratiſſimam, beati Petri glorioſe exaltari. Sancimus etiam ut principatum teneat tam ſuper quattuor ſedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam, quam etiam ſuper omnes in uniuerſo orbe terrarum eccleſias Dei. Et pontifex qui per tempora ipſius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ extiterit, celſior & princeps cunctis ſacerdotibus totius mundi exiſtat: Et eius iudicio quæ ad cultum Dei, uel fidem chriſtianorum, uel ſtabilitatem procuranda fuerint, diſponantur. [Aequum eſt enim, ut ibi diuina lex obtineat apicẽ & primatũ, ubi ſanctus legiſlator Chriſtus Ieſus ſaluator noſter miſſo beato Petro iuſſit cathedrã tenere, & ubi crucis patibulum paſſus eſt, & beatæ mortis calicem bibit; ueſtigiis inhærendo ſui noſtrique magiſtri; & ibi gentes capita inclinare propter confeſſionem nominis Chriſti; ubi eorum magiſter beatus Paulus protenſa ceruice propter Chriſtum, coronam martyrii ſuſcepit: & ut uſque ad mundi conſummationẽ ibi quærant magiſtrum, ubi ſanctorum ſuorum reliquiæ conquieſcunt. & ibi proni & in terram procidentes cæleſtis regis Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti miniſteriis inſeruiamus; ubi ſeruiuimus illi ſuperbo regi]. Tradimus igitur ipſis ſãctis apoſtolis beatis Petro & Paulo, & poſt hos beato Siluestro & omnibus ſucceſſoribus eius, qui uſque ad conſummationẽ mundi aſcenſuri ſunt ad ſedem beati Petri ab hoc die palatium imperii noſtri Lateranẽſe, quod omnibus mundi palatiis præfertur & ſupereminet. deinde diadema ſiue coronam capitis noſtri, ſimulque & lorum, nec nõ & ſuperhumerale quod imperiale aſſolet circundare collum; uerum etiã chlamydem purpuream; atque tunicam coccineam, & omnia imperialia indumenta ſeu etiam dignitatem imperialem pręſidentium equitum; cõferentes ei etiam imperialia ſceptra, ſimulque cũcta ſigna, & banda, & reliqua ornamẽta imperialis culminis, & gloriam poteſtatis noſtrę. Viris etiam diuerſi ordinis reuerendiſſ. Clericis ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſeruientibus, illud culmen ſingularis potẽtiæ & pręcellẽtię habere ſancimus, cuius ampliſſimus noſter Senatus uidetur gloria adornari, id eſt patricios & conſules effici; necnõ & cæteris dignitatibus imperialibus eos

Verba his duobus ſignis incluſa in vulgatis deſiderãtur, non in cõciliorum tomo.

 promul-

promulgamus decorari. Et ſicut imperialis eſt decorata militia, ita clerum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ adornari decernimus. & quemadmodum imperialis potentia diuerſis officiis cubiculariorum, necnon & hoſtiariorum atque omnium excubitorum: ita & ſanctā Romanam Eccleſiam decorari uolumus. Et ut ampliſſime pontificale decus præfulgeat, decernimus ut clerici eiuſdem Romanæ Eccleſiæ linteaminibus, id eſt candidiſſimo colore decoratos equos equitent; & ſicut noſter ſenatus calceamentis utitur, ſiue ſandaliis albo ex linteamine; ita & cæleſtia ſicut terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiā tribuimus, & concedimus beato Siluestro Epiſcopo Papę Romanæ urbis, & ſucceſſoribus eius beatis Epiſcopis, ad honorem & gloriam Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & magnæ apoſtolicæ Eccleſiæ, ut ſi quis ſenator proprio conſilio clericare uoluerit, & in religioſorum numero clericorum connumerari in magna & & apoſtolica Eccleſia, nullus ex omnibus præſumat impedire. Præterea decernimus, ut ipſe religioſiſſimus pater Siluester magnus epiſcopus, & eius ſucceſſores omnes epiſcopi ferant diadema, ſiue coronam, quam ex capite noſtro ipſi tradidimus ex auro puriſſimo & precioſis margaritis, ut ipſi ad ornatum capitis utantur ad laudem Dei, & honorem ſanctorum apoſtolorum. Ipſe uero beatus Papa Siluester ſub corona, ſiue papalithria, quam habebat ad gloriam Dei & ſancti Petri, noluit ferre coronam ex auro & margaritis. & ideo quia ipſe noluit ex auro coronam, nos ſplendidiſſ. lorum, quod ſignificat ſanctam reſurrectionem capiti ſancto eius, noſtris manibus impoſuimus. & tenentes fręnum equi ipſius pro reuerentia beati Petri, ſtratoris officium illi exhibuimus: ſtatuentes eodem loro, omnes eius ſucceſſores ſingulatiter uti in proceſſionibus ad imitationem imperii noſtri. Vnde ut pontificalis apex non uileſcat; ſed magis quam terreni imperii dignitas, gloria & potentia decoretur: ecce tam palatium noſtrum ut prædiximus, quā Romanam urbem & omnes Italiæ, ſiue occidentalium regionum prouincias, loca, ciuitates, caſtra beatiſſimo pontifici & patri noſtro, & uniuerſali Papæ Siluestro tradidimus, atque reliquimus ipſi, & ſucceſſoribus eius poteſtatem & robur firmum imperialis iuſſionis. Et per hoc diuinum iuſſum, & pragmaticum conſtitutum ſanctis patribus Romanæ Eccleſię in perpetuum decernimus permanenda. Vnde congruum perſpeximus noſtrum imperium & regni poteſtatem ad orientales transferri regiones, & in Byzantiæ prouinciæ optimo loco, nomini noſtro ciuitatem ædificari, & noſtrum illic imperium

perium conſtitui. quoniam ubi principatus ſacerdotum, & Chriſtianæ religionis caput ab imperatore cæleſti conſtitutum eſt, iuſtum non eſt ut illic imperator terrenus habeat poteſtatem. Huius uero imperialis decreti paginam propriis manibus roborantes, ſuper uenerandas reliquias ſancti apoſtoli & principis Petri poſuimus, & ibi iurauimus hęc omnia inconcuſſa ſeruare, & ſucceſſores noſtros Imperatores in archiuiis noſtris hæc cuſtodire, tradidimus patri noſtro ſancto & uniuerſali epiſcopo & Papæ, & per eum omnibus ſucceſſoribus eius epiſcopis, domino & ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto annuente; iubemus omnia quæ ſupraſcripta ſunt firmiter in ſæcula obſeruari.

Finis huius decreti euariat ab impreſſis.

SECTIO IIII.

VIDES quo pacto inuictus imperator, magnus dico Conſtantinus is fuit, qui elargitus eſt, quæ nunc ab eccleſia poſſidentur. quodque neque per uim accepit, neque alicui extorſit; & quod cuncta ad honorē & gloriam cæleſtis regis terrenus cōſecrauit? quodque omni reuerentia & pietate adhibita liberaliſſime eccleſiæ donauit? ea accepit Silueſter duas potiſſimum ob cauſas: unam quidem propter fidei feruorem, & imperatoris propoſitum, ne eius animi pietatem ſcandalizaret ſi munus reieciſſet: alteram ut eccleſiæ reuerentiam apud omnes excitaret, quæ egeſtate premebatur & perſecutionem patiebatur, & contemnebatur ab impiis tyrannis & imperatoribus, qui Conſtantinum præceſſerant. adhæc ut terrena poteſtate frueretur, quoniam complures habebat aduerſarios, & tunc & in præſentia habet, ſpirituales & mundanos. qui mentem habet intelligat. nam in egeſtate conſtituta, denuo fuiſſet exagitata, ut ſub Cōſtantino euenit; & ſæuior conſecuta eſſet perſecutio, quam tunc ſub quibuſdam, qui palam quidem Chriſtianiſmū profitebantur, clam uero Grę-cam religionem amplectebantur: negātes penitus Chriſti in carne pręſentiam, ſæpiuſque tentantes eam imminuere, & ad nihilū redigere. Tertiam quoque reſponſionem merito adiungemus: quod primi admirabiles ſummi pōtifices multo ante prouiderūt, & omnium primus beatus Silueſter, ſcilicet quod in extremis diebus apud homines fides imminuenda foret; nec eundem feruorē & reuerentiam habitura, quam iam inde à principio obtinebat inops & egens Chriſti eccleſia; quodque habentes pręualituri

Hæc uidentur referri ad Iulianū apoſtatā, & alios Imperatores hæreticos.

forent,

forent, non habentes autem pro nihilo futuros; propterea decreuerunt ut aliquid haberet ad ſumptus faciendos eccleſia, ne ab ullo contemneretur. Quicunque enim Romanā Eccleſiam conſpexerint, ut ipſe conſpexi; qualemque reuerentiam terræ reges & principes eo ſe cōferentes ipſi exhibent, ii profecto mecum teſtabuntur me uera dicere; nam ſi inops eſſet, in nullo prorſus honore haberetur apud eos, qui inani gloria tantum permouentur, & per uim coli uolunt. Quid ergo? ideo non eſt eccleſia, & hac de cauſa non debemus obedientiam & honorem ei pręſtare quod opulenta eſt, & poteſtatem magnam habet? abſit tanta abſurditas. nam & Chriſtum met inſimulabimus, qui mendicus natus eſt, & mendicitatem exercuit, & inopiam prædicauit. poſtea docuit ſe eſſe terrę regem ſempiternum. Et rurſus, data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Et iterum, quando ueniet filius hominis in poteſtate ſua. num dices hęc uera nō eſſe? minime profecto, minime. Itaque eccleſiæ contigit, ut ſponſo eius Chriſto, ſcilicet inopem eſſe genitam ex infructuoſa Iudęorum ſynagoga; paulatim uero effectam diuitem ex aqua uidelicet & ſpiritu; nūc autem opulentam, magnamque potentiam conſecutam. Ad ſecundum quod ſummi pontifices in pręſentia, Petri uitam non uiuunt, reſpondendum, quamquam aſperum alicui dictu uidebitur; ſi pręſidem, fratres, Romanæ ſedis incuſatis; cur non & incuſatis orientis pontifices; qui ueterum Pontificum & Apoſtolorum uitam nón uiuunt? hoc eſt Alexandrinū, qui non uiuit ſicuti Marcus; Antiochenum, ſicut Ignatius, cognomine Deifer; Hieroſolymitanum ſicut Iacobus, qui fuit Domini frater; Conſtantinopolitanum ſicut Andreas protocletus; ſed Romanū tantum reprehendere uultis. Quanam id de cauſa? quia Latinus, & barbam radit, atque quarta feria & paraſceue oleum ac piſces comedit. Hęc igitur ſunt quę carpere ſcitis, auaritiam, ebrietatem, inſcitiam neſcitis carpere. Si peccatores ut uos arbitramini, ſunt Romani Pontifices, quid ad uos? non noſtrum eſt diſquirere, & damnare noſtros principes. propheta aperte clamante: Principi populi tui nō maledices. Sed nec inſurgere aduerſus paſtorem ouibus licet. audimus enim dicētem Dominum: Super cathedram Moyſis ſederunt ſcribæ & phariſęi: omnia quęcunque dixerint uobis facere, facite; ſecundum uero opera eorum nolite facere. quoniā poterant & illi domino reſpondere; nō tenemur Pontificibus obedire, quamuis in Moſis cathedra ſedeant, quia ſunt peccatores. at id non dixerunt. ſciebant enim quod in cathedra Moſis ſedere, oſtēdit eos poteſtatem Moſis habere, quamquā eſſent peccatores, & Moſis

Matth. 28.
Matth. 13.

Reſpondet ſecūdæ obiectioni ſuper ratione uitæ pontificum.

Græci ſacerdot. nō tondēt barbā, ut Latini ſclebāt, nec tēpore quadrageſimali piſces cū ſāguine comedunt, nec die veneris ſācti o'eū nec in 4. feria.

& Moſis uitam non uiuerent, quod prophetæ & ſancti non erāt ſicuti Moyſes. ita & hi beati Petri ſedem regunt, poteſtatemque illius habent; ac ueluti principatum gerentes & domini iubent, nos uero ſubiicimur. Sin autem uitam Petri non uiuunt, in uillicationis die, rationem uerbo reddent; at nos pro illis non reddemus. quod enim eis nos debemus, agimus; & obedientiam pro uirili exhibemus. beatum Gregorium audite dicentē: Oues paſtores nolite paſcere, neque ultra fines ueſtros inſurgere; ſatis eſt uobis ſi bene paſcamini. *Gregorii orat. 7.*

SECTIO V.

SED ut penitus os uobis obſtruam, oſtendere uobis ex teſtimonio ſanctorum doctorum eccleſię incipiamus, quod Romana Eccleſia alias antecellat, & monarchiam obtinet, tanquam inter cæteras potior atque excelſior. Inquit Anacletus. ſacroſancta Romana & apoſtolica Eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo domino & Saluatore noſtro Primatū obtinuit, ſicut beato Petro apoſtolo dixit, Tu es Petrus & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiā meam; quam beatiſſimi apoſtoli Petrus & Paulus ſuo martyrio conſecrarunt. *Anaclet. diſtin. 22. ca. ſacroſācta.* Diuus Marcellus ita ſcribit: Rogamus uos ut non aliud doceatis & ſentiatis, quam quod a beato Petro & reliquis Apoſtolis & patribus accepiſtis. ipſe enim eſt caput totius eccleſię; cui ait dominus, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam. eius enim ſedes primitus apud uos fuit, quæ poſtea iubente domino Romam tranſlata eſt; cui adminiculante gratia diuina hodierna pręſidemus die. *Marcellus decret. cap. 24. quæſt. 1 cap. rogamus.* Item Leo papa ait: Cum beatiſſimus Petrus apoſtolus a domino acceperit principatum, & Romana Eccleſia in eius remaneat inſtitutis; nefas eſt credere quod ſanctus Epiſcopus diſcipulus illius Marcum, qui Alexandrinam primus gubernauit eccleſiam, aliis regulis & traditionibus ſua decreta firmauerit: cum ſine dubio de eodem fonte gratię unus ſpiritus diſcipuli fuerit & Magiſtri; nec aliud ordinatus tradere potuit, quam quod ab ordinatore ſuſcepit. *Leo ibidē cap. cū beatiſſimus.* Præterea hoc decreto Conſtantini confirmatur, quod in canonicis conſtitutionibus legitur, in quo pręter alia multa & hoc habetur: Decernentes ſancimus ut ſacroſancta Romana Eccleſia principatū teneat tam ſuper quattuor ſedes Alexandrinam, Antiochenam, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam, quam etiam ſuper omnes in uni-

in uniuerſo orbe terrarum eccleſias Dei: ex quo colligere poſſumus eum Romanam eccleſiam ueluti principem omnibus præponere; cui non ſolum Antiochiæ eccleſia, uerum etiã Conſtantinopolitana & reliquæ commendantur. Gregorius dialogus ita dicit: Conſtantinopolitana eccleſia ſedi apoſtolicæ ſubiecta eſt. Item ex ſynodo Conſtantinopolitana: Conſtantinopolitanæ inquit, ciuitatis epiſcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum. Ad hęc Anacletus dicit: Romana ſedes primatu, Dei gratia exornatur, quæ a domino, non ab alio eum cepit, & ſicut cardine oſtium regitur, ſic huius apoſtolicę ſanctę ſedis auctoritate omnes eccleſiæ domino diſponente reguntur.

Greg. decr. diſt. 23. ca. de Cõſtant. Ex ſynodo Conſtantinopo. ibid. Anacl. diſt. 23. cap. ſacroſ.

Item Calliſtus dicit: Non decet a capite membra diſcedere, ſed iuxta ſcripturę teſtimoniũ, omnia membra caput ſequantur. nulli uero dubium eſt, quod apoſtolica ſedes mater ſit omniũ eccleſiarũ, a cuius regulis nullatenus nos conuenit deuiare. Item Gregorius aperte dicit: Nulli fas eſt uel uelle, uel poſſe tranſgredi apoſtolicæ ſedis præcepta, nec noſtræ diſpoſitionis miniſterium. Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis apoſtolicis uoluerit cõtraire decretis; nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed exors fiat a ſancto myſterio. Item Cyprianus ſanctiſſimus dicit: Quicunque Petri cathedram, in qua eccleſia fundatur dereliquerit, in ea ulterius eſſe non audeat. Item Nicolaus ſummus Pontifex ita ſcribit: Romanam Eccleſiam ſolus Chriſtus fundauit, & ſupra petram fidei mox naſcentis erexit; qui beato Petro æternæ uitæ clauigero, terreni ſimul & cæleſtis imperii iura commiſit. non ergo quælibet terrena ſapientia, ſed illud uerbum quo conſtitutũ eſt cælum & terra, per quod denique omnia condita ſunt elementa Romanam fundauit eccleſiam. Illius certe priuilegio fungitur, cuius auctoritate fulcitur. unde non dubium eſt, quia quiſquis cuilibet eccleſiæ ius ſuum detrahit, iniuſtitiam facit: qui autem Romanę Eccleſię priuilegium ab ipſo ſummo omnium eccleſiarum capite traditum, auferre conatur, hic procul dubio in hęreſim labitur: & cum ille uocetur iniuſtus, hic eſt dicendus hęreticus. fidem quippe uiolat, qui aduerſus eam agit, quę eſt mater fidei. Item Pelagius addit: Turpiſſimũ eſſe ſchiſma, quodque homines eodem modo ab alienigenis poteſtatibus conterentur, & canonicæ ſcripturę auctoritas, & antiquorum canonum ueritas docet. Qui igitur ab eccleſiaſtica ſede ſcinditur, in ſchiſmate ipſum eſſe nemo ambigit. quodque aduerſus Romanam & œcumenicam eccleſiam conatur menſam erigere, & ut ſchiſmaticum eſt Romanam Eccleſiam pro capite non habere, ſic & hęreticum

Calliſti di. 12. cap. nõ decet. Greg. diſt. 19. ca. nulli. Cypriani. Nicolai di. 25. ca. oẽs.

Ex hoc loco corrigitur decret. ubi deſunt hæc uerba; quorũ pars Bedæ falſo tribuitur. Grat. c. 24. q. 1. c. qcũque.

iura

iura eius auferre. apertum eſt enim quod quicunque ab unitate fidei, uel ſocietate Petri Apoſtoli quolibet modo ſemetipſos ſeparauerint, tales nec uinculis peccatorum abſolui, nec ianuam poſſunt regni cęleſtis ingredi. Et hęc quidem occidentales patres doctores ſine tergiuerſatione ſic uti uides, & aperte pronunciant. Secundum hos orientales doctores in teſtes adducemus; eoſque inter ſe conſentire manifeſtiſſime comprobabimus.

Hæc poſtrema uerba, Bedę tribuuntur. decr. ca. 24. q. 1. c. q. cũq. Pelagii uerba sũt ea una cũ ſupiorib⁹ Gẽnad. hẽbat decr. Græc. ling. trãslatum.

SECTIO VI.

ET primus Damaſci pręclarum lumen accedat. hic enim in oratione in domini transfigurationem a ſe conſcripta, cuius principium eſt, Eia feſtum diem celebremus, o Deo cara ſocietas, poſt alia multa ſic de propoſita quęſtione diſſerit. Vt homo quidem interrogationem proponit: ut uero Deus latenter oſtẽdit, qui proxime ſecuturus eſt, quem ſua pręcognitione prędeſtinauit dignũ eccleſię pręſidem, hunc tanquam Deus inſpirat, & per eum loquitur. Qualis autem eſt interrogatio? quem me dicitis eſſe? at Petrus ardenti incenſus zelo, & ſancto actus ſpiritu; reſpondit, Tu es Chriſtus filius Dei uiui. o beatum os, o labia feliciſſima. & paulo poſt; hęc eſt fides recta & inconcuſſa ſuper quam, ut ſuper petram eccleſia eſt firmata, ex qua digne cognomen accepiſti. hanc portę inferi, hęreticorum ora, dęmonũ machinamenta incurſionibus uexabunt, at non pręualebunt: armis oppugnabunt, at non uaſtabunt. tela infantium ſunt & erunt eorum uulnera. langueſcent illorum linguę, & in ipſos conuertentur. ſibi ipſi perniciem ſtruit, qui ſe opponit ueritati. hanc ipſe ſuo redemit ſanguine; tibi uero ut fidiſſimo ſeruo in manus tradit. hanc inconcuſſam & mergi neſciam tuis precibus ſerua. quia nunquã ſubuertetur, nunquam uaſtabitur; ſecura fiducia Chriſtus dixit; a quo cælum firmatum eſt, terra ſundata, & manet inconcuſſa. nam uerbo cæli firmati ſunt. Et paulopoſt Chriſtum deprecare, qui te regni clauigerum prędicauit, qui peccata ligare & ſoluere eſt elargitus. & poſt alia quędã rurſus dicit. ſed cur Petrum Ioannem, & Iacobum aſſumpſit? Petrum, ut uere oſtenderet teſtimonium a patre teſtificatum, uerbaque a ſe dicta comprobaret, quẽadmodum pater cęleſtis ei reuelauit. & ut eum qui princeps futurus erat, & totius eccleſiæ clauum ſuſcepturus. Animaduertis quod Petri ut pręſidi, & totius eccleſię principatum obtinenti

Damaſceni. incipit probare ab auctoritate doctorum orientaliũ.

clauum tradidit? profectò ſurdo aſpidi & aureis obſtruenti ſunt ſimiles; qui neque audire uolunt, nec uidere. nimirum inquiunt, at Petro tantum hoc datum eſt, ſed non eius ſucceſſoribus. hoc ut a fatuis prolatum uerbum, omniſque ſenſus expertibus, ſilentio preterire oportebat; quoniam nulla plane indiget reſponſione. Sed in gratiam eorum qui uolunt eos ſtrenue propellere, id ipſum ut omnis inſcitię refertum refellamus. alioquin ſi id conceſſerimus catholicam fidem ſubuertemus, & Chriſtum falſum prædicaſſe dicemus, & alia infinita abſurda inde ſequentur: ſi Chriſti fides uſque ad Petrum & cæteros Apoſtolos perdurauit; poſtea uero non; ſi Petro tantum & apoſtolis tradita eſt, at non eius ſucceſſoribus. O ſtultitiam nimis apertam, o mẽtem peruerſam. quomodo ſynodi ſunt cõſtitutę in eccleſiæ ſubſidium? quomodo canones ſynodales inſtituti ſunt, ſi poteſtatem nõ habuerunt? quomodo magnus Conſtantinus obedientiam Silueſtro exhibuit in omnibus tãquam Petro? ut antea ex eius decreto ſcriptum eſt: quomodo Romanorum Imperator Alexandro Papæ inclinata ceruice collum eius pedi ſubmiſit, cum diceret: ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. at ille reſpondit nõ tibi, ſed Petro obedientiam exhibeo, & pontifex, & mihi & Petro. Quomodo igitur nõ erubeſcitis hęc pronũciando? quomodo hæretici a ſummo pontifice fuiſſent expulſi, a ſacriſque conciliis, ſi uſque ad apoſtolos eccleſia ualuiſſet, poſtea uero non? quomodo hęc nõ dixerunt qui per temporum uices hoſtes & inimici eccleſiæ Dei extiterunt, hæretici nimirum. illi enim ab œcumenica eccleſia pulſi & exagitati, hoc dicere non audebunt. uos uero hęc afferentes illorum defenſionem ſuſcipere uidemini. Oportet igitur, Arium, Macedonium, Neſtorium, Dioſcorum, Seuerum, cęteroſque impii illius cœtus hæreticos reſurgere, gratiaſque uobis reddere, & obnoxios eſſe, quia quod illis ne in mentem unquam uenit, uos eorum ſuſcepta defenſione aſſertis. Sed quod multæ & infinitę abſurditates hinc orientur & cæcis eſt manifeſtum, ideoque ſatis de his.

Nunc probant quod non ſolum Petro, ſed & eius ſucceſſoribus ſunt traditæ claues.

Federicus primus Aenobarbus fuit hic acerrim' hoſtis eccleſiæ.

SECTIO VII.

AFFEREMVS etiam alia teſtimonia, & ſententias ſanctorum doctorum eccleſiæ, aperte comprobantiũ propoſitam a nobis quęſtionem, quod pontifex Romanus totius eccleſiæ caput eſt & magiſter, & ipſi tantum datum eſt iudicare, & de fide inquirere, & ordinare totum orbem

Auctoritatẽ papæ ſũmã eſſe & ſupremã in toto orbe.

orbem terrarum, atque hæreticos ſedibus pellere, & orthodoxos reſtituere. Ac primum uobis ſententiã latam contra ſacrũ Chryſoſtomum in hoc teſtem adducemus; qua iniuſte damnatus eſt ab iis, qui Conſtantinopolitanas res gerebant, & exilio mulctatus: cuius rei Innocentius papa certior factus, Imperatorem cum uxore, cęteriſque ſacerdotibus & paſtoribus excommunicationi ſubiecit; ea conditione, niſi Chryſoſtomum in ſuam ſedem reuocaret. nam de Chryſoſtomo lata ſententia, & in gratiam Eudoxię dãnato in Cucuſſum Armeniæ oppidum, acerbo exilio ablegarunt. quam rem is ad Innocentium ſanctiſſimum Romanum pontificẽ detulit. nõ enim habebant alio quo confugerent orientales pontifices, niſi ad Romanum pontificem, cum iniuriis afficerentur: dictum domini ad Petrum in memoriam reuocantes. & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Quam ob rem diuus Innocentius ſacri Ioannis acceptis literis, Conſtantinopolim ſcribit, ut Ioannem in ſuam ſedem reſtituant. quibus dicto non parentibus, ac Ioanne uita functo, iterum ad Arcadium & Eudoxiam Imperatores litteras ſcribit huius exempli.

Chryſoſtomus ad Innocentium primũ confugit.

Epiſtola Innocentij Papæ.

VOX ſanguinis Ioannis fratris mei ad Deũ clamat aduerſum te o Imperator, ut olim iuſti Abel, contra fratricidam Cain. ſed omni ratione uindicabitur. neque id commiſiſti tãtum, uerum etiam pacis tempore perſecutionem magnã, in eccleſiam Dei & ſanctos eius inſtituiſti, magnum terræ doctorem e ſua ſede indemnatum pellendo: Chriſtum etiam una cum eo inſectatus. neque uero uicem eius doleo, quia is hæreditatem accepit cum ſanctis Apoſtolis in Dei ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti regno; quanquam non ferenda eſt ea iactura. Sed animo angor, primum reputans ſalutem animarum ueſtrarũ, poſtea ob eos, qui illo deſtituuntur; & eſuriunt ſuæ ſapientiſſimæ doctrinæ præceptis, ac monitis imbui. neque ſolum Conſtantinopolitana ciuitas detrimentum ſenſit eius mellifluæ linguæ, ſed & omnis occidentalis plaga eſt uiduata, eo amiſſo diuino uiro; unius mulierculæ ſuaſu, quæ hanc uoluit excitari tragœdiam. Verumtamen huius mundi ultionem ea non effugiet; & æternam poſtea paucis diebus interiectis ſentiet, decedendo. quãuis enim beatus Ioannes hanc uitã reliquerit fidem tuendo, & fluctuantes confirmando, in ſempiterna tamen ſæcula inexhauſtam gloriam atque immortalem eſt conſecutus. At hæc noua Dalida Eudoxia ſenſim

Hæc epiſt. ita ad uerbũ reperitur apud Nicephorũ l. 13. & tota hæc res multis uerbis. apud latinos deſideratur.

Eudoxia ut ſcribit Zonaras, partu obiit nõ dũ trib' mẽſibus expletis a Chryſ. exilio.

Dalida Sãpſonis amaſia. Iud. c. 16.

erroris nouacula te abradens, aduerſus ſemet maledictionẽ cõparauit ex ore multorum, uinciendo onus peccatorum graue atque intolerandum; hoc præterea adiuncto proxime perpetratis facinoribus. Ideo ego peccator & minimus, ut cui ſedes eſt credita magni Petri apoſtoli, interdico tibi & illi participatione intemeratorum myſteriorum Chriſti Dei noſtri. Pręterea qualemcumque epiſcopum, uel clericum in ordinibus conſtitutum ſanctę Dei eccleſiæ, qui auſus fuerit auxilium prębere & communicare uobiſcum, ex quo tempore legeritis pręſens uinculum, deponi iubeo. Quod ſi uos ut poteſtatem habentes, alicui uim inferetis, & trãſgreſſi fueritis canones uobis traditos a ſaluatore per ſanctos Apoſtolos; Scitote quod non ad paruum uobis imputabitur peccatum in tremenda die iudicii, quando nõ poterit ulla dignitas mundana prodeſſe, & quę latent, in omnium conſpectũ aſpicienda fundentur. Arſacium uero, quem uos in ſedem epiſcopalem pro magno Ioanne induxiſtis, poſt mortem etiam deponimus cũ omnibus eiuſdem ſectę epiſcopis atque ſociis. Indignus enim eſt tanquam adulter epiſcopatus. nam omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cæleſtis eradicabitur, nec nomen illius in ſacris uoluminibus inſcribatur. Theophili depoſitioni addimus excommunicationem, anathematizationem, & plenam à Chriſtianiſmo ſeparationem. Animaduertis ex hoc loco auctoritatem illius diuinæ ſedis? quod non ſolum uiuentem depoſuit Arſacium, uerum etiam defunctum. Arſacium dicit, quem in ſedem Ioannis induxiſtis, & defunctum deponimus. quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, nolumus eum pontificum in libro inſcribi in futuro iudicio. nam in eo facile iubemus Ioannem aureum Conſtantinopolitanum pontificem eſſe, nunc & in futurum; Arſaciũ nullo pacto. At Theophili Alexandrini depoſitione (eo quod in ſynodo Theſſalonicæ coacta, in Eudoxiæ gratiam curauit ut dãnaretur, & in exilium pelleretur Chryſoſtomus) non fuit contentus diuinus hic ſummus pontifex, quanquam ſynodalis erat ea depoſitio coramque legatis; adiecit excommunicationem (o malum) & plenam a chriſtianiſmo ſeparationem. o rem admirabilem. eum qui ſemel baptizatus eſt in nomine ſanctę Trinitatis, & in Chriſtianorũ albo inſcriptus, hic de libro delet, & exuit Chriſtianiſmo. Hoc liquido oſtendit poteſtatem, quam habet ea diuina ſedes. Si ergo, ut uos creditis, Petro tantum tradita eſt, nõ eius ſucceſſoribus, quonam pacto Theophilus, Arſacius, Arcadius, Eudoxia, & cęteri a Romano pontifice depoſiti & damnati non reſponderunt; tuas reprehenſiones non ęſtimamus; quod Petro

Excommunicatio Arcadii & Eudoxiæ Imperatorũ.

Vide Nicephor. l. 13.

tantum, non tibi datum eſt id. at id quidem non potuerunt, nec dicere auſi ſunt; immo ueniam erratorum ab eo petierunt. Sed hoc plane ſufficit, ut arbitror ad comprobãdum Petri & reliquorum Apoſtolorum ſucceſſores eandem poteſtatẽ obtinere, neque minorem horum ſucceſſores.

SECTIO VIII.

NVNC ad alias probationes & indubitata teſtimonia accedemus, quod is & nõ alius caput eſt plenitudinis eccleſiæ, ex epiſtola Imperatoris Iuſtiniani ad Epiphanium Conſtantinopolis Patriarcham in ſancta ſynodo Truli ab ipſo coacta, cuius principium, Imperator Iuſtinianus Auguſtus. Cum recta & inculpata religio, quãprofitetur & prædicat ſancta Dei catholica & apoſtolica eccleſia, nullo modo innouationem admittat, nos doctrinam ſanctorum apoſtolorũ, & eorum qui poſt illos in ſanctis Dei eccleſiis uerſati ſunt, ſequentes, ęquum eſſe exiſtimauimus notam & teſtatam omnibus ſpem, quę in nobis eſt relinquere, & cætera eiuſdem epiſtolæ, in qua aperte perſpicitur fides & cõfeſſio ipſius erga catholicam eccleſiam. Poſtea in ſequenti alia epiſtola, cuius principium, Idem Imperator Epiphanio ſanctiſſimo & beatiſſimo archiepiſcopo huius regiæ urbis, & œcumenico Patriarchę hęc ſcribit: Cũ tuam ſanctitatem ſcire uelimus omnia, quę ad eccleſiaſticum ſtatum pertinent, neceſſarium eſſe duximus hac epiſtola eidem ſignificare; & per eam eidem aperire quæ innouata ſunt, quę & eandem ſcire confidimus. nam cum hic quoſdã alienos a ſancta catholica & apoſtolica eccleſia inuenerimus, ſectantes errorem impiorum Neſtorii & Eutychetis, & eorum blaſphemiis uti, diuinum promulgauimus edictum, quod & tua ſanctitas nouit, quo hęreticorum inſaniam cõfutauimus, cum nihil penitus immutauerimus uel mutemus, uel tranſgrediamur eccleſiaſtici ſtatus, qui hucuſque Deo fauente perdurat, ut tuæ notum eſt beatitudini: ſed per omnia ſeruamus ſtatum unionis ſanctiſſimarum eccleſiarum, quæ cum ſanctiſſimo Papa & Patriarcha ueteris Romę tranſacta eſt; ad quem his conſentanea conſcripſimus. nũquam enim feremus, quin omnia ad ſtatum eccleſiaſticũ pertinentia ad illius beatitudinem uti ad caput ſanctiſſimorũ Dei ſacerdotũ deferãtur. Et quia quoties in his partibus hæretici exorti ſunt, ſententia & iudicio illius uenerandę ſedis, ſunt repreſſi; licet & nobis

Habetur tota hæc epiſtola apud Iuſtinianũ in nou. cõſtit. 7.

In vulgatis codicibus Iuſtiniani deeſt hæc epiſt. Antonius Auguſtinus poſtea Græcã edidit ex antiquo codice.

» & nobis dicere ſic, & concludere, quod omnes, qui uolunt & ha-
» bent ipſum pro capite ſancti ſunt, & ueri Dei ſacerdotes & ſerui
» fideles; qui uero nolunt neque habent eum pro capite, non ſunt
» Dei ſacerdotes. Ita enim ſacra illa ſynodus decreuit, cum dicit,
ut capiti omnium ſanctiſſimorum ſacerdotum Dei. Quod uero
iudicium omne eccleſiæ Dei in eo ſitum ſit, audi, quod quoties
in his partibus orientalibus ſcilicet, hęretici exorti ſunt, iudicio
& ſententia eius ſunt repreſſi. quare qui eum nō ſequuntur, ſchiſ-
matici ſunt, & in hęreſim delabūtur. Ideo cuncta quę agunt adul
terina ſunt, & inutilia. Huius rei teſtis eſt ſancta ſynodus Carthagi
nenſis ex epiſt. quā ſancta ſynodus Carthaginēſis, & magnus Cy-
prianus ad Iouianū dedit, cuius eſt principiū: Cū in unū conue-
niſſemus dilecti fratres, inquit, cū ſit unū baptiſma, unus ſpiritus
ſanctus, una eccleſia, unione fundata ſuper Petrū apoſtolū iā in-
de a principio, ut Chriſtus dominus noſter dixit; propterea om-
nia quę ab ipſis ſcilicet ſchiſmaticis & hęreticis agūtur, falſa, ſtul-
ta, inania, & adulterina ſunt. Audis quod adulterina & inania uo-
cat, quæ pręter iuſſionē eius ſunt geſta? ſic cū ab omni parte fides
exagitaretur, inde pręſidiū parabatur. Anaſtaſius ſancti Maximi
diſcipulus inquit: Cum fides concordiſſime ab omnibus exagita-
retur, niſi ſpeciali gratia opem tulerit, qui ſemper ſuccurrit, ſemi-
ne religionis apud ueterem Romam nobis relicto, ad confirman
dam promiſſionem mentiri neſciam, quæ facta eſt principi apo-
ſtolorum. Quęnam eſt promiſſio, quæ facta eſt Principi, ſi noſti
» illud eſt: ego oraui pro te ut non deficiat fides tua, & illud; con-
» firma fratres tuos. & illud; portæ inferi non pręualebunt aduer-
ſus eam. Ex diſputatione ſancti Maximi cum Theodoſio quodā
» Cęſareę epiſcopo. Theodoſius. Excipe uocem, neque ſcruteris il-
» lius ſenſum. Maximus. nouas profecto, & ab eccleſia alienas de
» uocibus inducitis leges, ſi ſecundum nos non opus eſt ſcriptura-
» rum & patrum uoces ſcrutari; totam ſcripturam abiicimus uete-
rem & nouam. Audiui enim Dauid dicentem, beati qui ſcrutan
» tur teſtimonia eius; in toto corde exquirent eum. & iterum:
mirabilia teſtimonia tua; ideo ſcrutata eſt ea anima mea. & do-
minus in euangeliis: ſcrutamini inquit, ſcripturas. Certior ergo
» fiat dominus meus, quia nō feram excipere uocem ſine ſenſu, qui
» in ea latet, ne fiam manifeſte Iudæus. Theodoſius: Si quid di-
» xerint patres dico, & id ſcriptura facio, duas naturas, duas uo-
» luntates, duas operationes: ingredere nobiſcum adiungere, &
» unio fiet. Maximus: domine non audeo hac de re a uobis cape-
» re aſſenſionem, cum ſim ſimplex monachus. ſed quoniā pupugit
uos

Huius rei meminit Cyprianus paulo diuerſius Iubaianū uocat, quem hic Gennadius Iouianum.

Anaſtaſius ſancti Maximi diſcipulus.

S. Maximi.

Pſal. 118.

Pſal. 129.

Ioan. 5.

uos Deus ut exciperetis ſanctorum patrum uoces, ut canon docet, Romam de hac re ſcribite, uel Imperator, uel Patriarcha, uel ſynodus quę ibi eſt. & poſt alia: neque uitabit Imperator uel Patriarcha imitari Dei humilitatē, inter ſeſeque concorditer conſtituere, ſynodali petitione ad Romanum Pontificem tranſmiſſa. & omnino ſi reperiatur ratio eccleſiaſtica, quę id concedat ob rectam fidei confeſſionem, conuenite ſuper hoc inter uos.

SECTIO IX.

VIDES tu qui non uis Petri ſucceſſores eandē cum Petro poteſtatem habere, quomodo non alius ex patriarchis poteſt de fide diſquirere & ordinare tantum, niſi Romanus Papa? quo pacto hęc audetis dicere, & impudenter blaſphemare? nam hęc de uobis ſolum audire exhorreſco, ne dum aſſerere ſcilicet, quod Chriſti fides uſque ad Petrum permanſit; poſt Petrum & uſque ad hanc diem non permanſit. uos uero qua ratione id dicatis, quod totū eſt blaſphemia, mirum eſt; quoniam ſi hoc conceſſerimus, tota fides dilabitur & perit. O tuam patientiam Chriſte rex; quomodo tuam fidem & eccleſiam tuam permiſiſti Petro tantum, at non eius ſucceſſoribus? quomodo hucuſque adminiſtrata eſt; quomodo ſumus baptizati, quomodo ſynodi conſtitutæ, quomodo hęretici eiecti, quomodo eccleſia illuſtrata eſt, capite ſublato? quomodo Eccleſia hucuſque perduraſſet, (dicam fortaſſe audacius) niſi omnino caput habuiſſet, & poteſtatem & unum paſtorem & regem ſecundum euangelicam uocem, unum ouile eius, & unus Paſtor. *Ioann. 16.* multis capitibus res non eget, ubi paſtores uni non ſubiiciuntur, deſtruunt magis, quā cōſtruunt: & ſubuertunt prope potius, quā dirigunt. Quomodo ſaluator ait; ecce ego uobiſcū ſū omnibus diebus uſq; ad ſęculi cōſummationē. *Matth. 28.* nō .n. uſq; ad ſęculi conſūmationē in hac uita Petrus māſurus erat. quare per hoc uerbū manere, hic in pręſēti ſęculo declaratur Chriſtū manere una cū ſucceſſoribus Petri, cæteriſq; apoſtolis. Legite & ſcitote, & attente audite, quod qui hoc dicunt, catholicā fidē & œcumenicas ſynodos euertūt, omniaq; quæ ſancti tradiderunt & docuerunt, inania & ſtulta efficiunt. Legite acta ſynodalia, & percipite ex iis Eccleſię caput, ac Petri monarchiam; quoniam & in eius ſucceſſoribus manet. An neſcitis Epheſinam ſynodum latronis more a Dioſcoro patriarcha Alexandrino conuocatam, & a

Vide Nicephor. l. 15. & epiſt. Nicolai papæ ad Michaelē Imper.

Iuuenali Hieroſolymitano & ab aliis eiuſdem ſectæ Epiſcopis, contra uerā fidem Flauiani Conſtantinopolitani patriarchę, ſanctiſſimum Leonem Papam illum diuinum ſolum eā diſieciſſe & anathemati ſuppoſuiſſe? epiſtolāque miſiſſe ad Chalcedonē ſanctam ſynodum perferendam; qua accepta illam ſanctam ſynodū orthodoxę fidei columnam eam uocaſſe? & ſecundum eam de propoſita quæſtione iudicaſſe, epiſcopoſque acclamaſſe, ęterna Leonis memoria, ut Leo credit, ita nos credimus: ut Leo docet, ita nos prędicamus. Ac dum ſynodus celebraretur, Eutychianiſtas monachos a Marciano Imperatore petiiſſe, ut ſynodus diſiiceretur, & ſymbolum Nicęnum ſufficeret: nihilque pręterea quęreretur; ab eiſque ſanctā ſynodum poſtulaſſe, ut epiſtolę ſanctiſſimi Leonis ſubſcriberent, ac nō obtemperantes ut hęreticos condemnaſſe? Vides & audis quod œcumenica ſancta ſynodus ſexcentorum triginta patrum, nil egit aliud, quam quod ſanctiſſimus Leo papa docuit ſolus? quodque hęretici diſiicere ſynodum conati, ſynodus poſtulauit ut uel Leonis epiſtolę ſubſcriberent, uel anathemate ferirentur: cui nō parentes anathematizati ſunt: quomodo igitur uſque ad Petrum manſit, poſtea non? nam Leo quingentos prope annos a Petro uixit. Quomodo Athanaſius ad Iulium, Chryſoſtomus ad Innocentium, Ignatius tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & cæteri oriētis ſacerdotes eiecti, ac ſuis ſedibus pulſi, uel ipſi uenientes confugerunt, uel literas dantes ſignificauerūt; unde literis acceptis ſuas ſedes receperunt: niſi ii ſummum pontificem ac Petri ſucceſſorē agnouiſſent; ut qui poterat eis eſſe pręſidio? quomodo reges & principes inſpectis Papę literis tacuiſſent, ac illis permiſiſſent ſuas recipere ſedes, quibus expulſi ſunt, ſi Petri tantum poteſtas fuiſſet, at non eius ſucceſſorum? Satis igitur, ut arbitror, oſtenſum eſt, quod non ſolum ad Petrum tantum, uerum etiam ad eius ſucceſſores eadē poteſtas extenditur, uſque ad huius ſæculi conſummationem.

Vide Theodoretū in hiſtor. trip. l. 4. & Nicolaū papā in epiſt. ad Michaelē Impatorē.

SECTIO X.

Synodos non poſſe cōuocari ſine auctoritate papæ, nec eſſe ſynodos.

OSTENDETVR pręterea quod ſine illius aſſenſu, non poteſt œcumenica ſynodus, uel omnino uocari ſynodus, uel auctoritatem habere: quod in multis quidem aliis licet intueri, ut in pręcedentibus expoſuimus, & in ſequētibus exponemus: pręcipue uero in uita ſancti Stephani iunioris, de quo Methaphraſtes diligenter ſcribit

uigeſima

uigeſima tertia die Nouembris, ubi diuus Stephanus ab hæreticis accuſatus, quòd eorum ſe non ſubiiceret ſynodo, quã antea condiderunt contra uenerandas & ſanctas imagines, cũ eum ſubſcribere decreto cogerent ab ipſis promulgato: legite mihi, inquit, ueſtrum decretum, cœperuntque dicere, decretum ſanctę & œcumenicæ ſextæ ſynodi. ne progrediaris ulterius, ſacer Stephanus magna uoce clamauit: Quomodo ſanctam uocare audetis ueſtram ſynodum, quæ ſancta prophanauit? ipſa enim in ſuis actis conſtituit, non uocare Apoſtolos & martyres ſanctos. Sed quo pergis? ad ædem Apoſtolorum, ad templum diui Georgii martyris. unde uenis? ab æde quadraginta martyrum. Propterea dicit diuinus uir, quomodo ueſtram ſynagogam ſanctam uocare audetis, cum ea ſancta uiolarit; neque uult ſanctos uocare ſanctos? o magnam inſcitiam. Apoſtolos Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti non uultis uocare ſanctos, & ueſtrum ſatellitium aduerſus eccleſiam coactum uocatis ſanctum. quo pacto œcumenica appellabitur unquam, in qua Romanus pręſes non pręfuit? ſine cuius aſſenſu non poſſumus res eccleſiaſticas ordinare. Intelligis œcumenicam ſynodum non poſſe uocari, niſi Romanus pontifex eã conſtituat: ac ſine eo impoſſibile eſſe res eccleſiaſticas ordinari? quomodo ergo uos hęc non percipitis? quoniam peritos uidere, atque audire non uultis. Et ideo quia ſemel cor ueſtrum falſa credulitate imbutum eſt, non poteſtis audire ueritatem, uel cernere. Maximus prætetea ab hæreticis exagitatus ueterem Romam ſe contulit, ubi Martinum ſanctiſſimum Papam nactus eſt, quẽ die decimatertia Martii & noſtra eccleſia pro ſancto colit. quanam de cauſa? quia illum eccleſię caput eſſe agnoſcebat, eo cõfugit. ex eo loco epiſtolam conſcribit ad Marinum Cypri presbyterũ, cuius principium, Diuina lege ſecundum Deum locupletatus pater uenerande. ſubdit paulo poſt, ex ſynodalibus actis Martini ſanctiſſimi Papę noſtri. de quo nũquam ſcripſiſſet, ut de ſanctiſſimo Papa, niſi dominum totius eccleſię cognouiſſet. eaque de cauſa rogauit, ut ſynodũ ſuorum epiſcoporũ cogeret, & impii dogmatis auctores anathematizaret, qui unam tantum uoluntatem in Chriſto eſſe conuiciabantur. hoc in ſynaxario apud ſanctum Maximum ſcriptum eſt, legat quilibet die decimatertia Auguſti. Si ergo ut uos arbitramini, is non eſt qui poſſit ordinare, inquirere, confirmare, dirigere, adminiſtrare Eccleſiam Dei, ut gubernator dirigit nauim, quomodo hæc geſta ſunt? & alia multa his ſimilia: quæ propter ſermonis prolixitatem omittimus. nam ſi de iis uoluerimus dicere, in illis exponendis tempus nobis deerit.

Martinus 1. de quo Zonaras li. 3. uixit anno 643.

Ex Maximi epiſtola ad Marinum.

Quomodo cum ipſos excommunicationi ſubiecisſet, qui ab eo anathematizati ſunt, non contradixerunt, quanquam eſſent epiſcopi, patriarchæ, archiepiſcopi; ſed tanquam patri obtemperantes paruerunt? nunc uero & qui neque ante pedes poſita cernunt, contradicunt: quos ego eccleſię aduerſarios, hoſtes & inimicos eſſe iudico, & conſpiratores aduerſus apoſtolicos & ſynodales canones, qui recte docuerunt nos eccleſiæ ſubiici oportere. Nam ſtatim a principio CXXXIII. Iuſtiniani nouella: Sancimus, inquit, ſecundum ſanctorum decreta, ſanctiſſimum ueteris Romæ Papam primum eſſe omnium ſacerdotum. Conſtantinopolitanū uero ſecundum locum obtinere poſt Apoſtolicam ſedem. Prętetrea quintus canon Sardicenſis ſynodi eodē modo eadem ſcribit. etiam Anaſtaſius ſancti Maximi diſcipulus, poſt hiſtoriam ſancti Maximi, poſt quædam alia, inquit: Ad hęc & Martini papę ſanctiſſimi, & capitis Apoſtolici & martyris, totius eccleſiæ occidentalis principis. Itē magnus Gregorius theologus in epitaphio in magnum Baſilium, inquit, quod eius ætatis Papa duos epiſcopos miſit, Luciferum & Euſebium ad eccleſiam Cęſareæ Cappadocię pacificandam. quomodo in orientē miſiſſet ad eccleſias componendas, niſi princeps & gubernator fuiſſet totius orbis terrarum? Præterea Anatolius Conſtantinopolitanus patriarcha a Dioſcoro hæretico eſt electus. Sanctiſſimus uero Leo papa in epiſtola ad Marcianum imperatorem poſt alia multa ait: Electionem Anatolii patriarchæ nulla habita quęſtione omiſimus, eo quod orthodoxæ fidei ſe adiunxit. Ecce ex hoc deprehenditur, quod ſi Anatolius Dioſcori hęreſim ſequutus eſſet, ab eo utique fuiſſet iudicatus: nec ualetis contradicere: nam is erat Conſtantinopolitanus patriarcha. & ſi huius iudex, ergo & cæterorum, Alexādrini, Antiocheni, Hieroſolymitani. itaque omnium iudex. Agapetus papa pręterea ipſemet Conſtantinopolim eſt profectus, ubi Anthimum Trapezuntium, qui erat Conſtantinopolitanus patriarcha, ſed hæreticus, ſede deiecit, in locumque eius ſanctiſſimum Menam ſuffecit. Vnde hoc? niſi quod in omneis obtinet imperium. & quia iam inde ab initio id apoſtolo Petro a Deo tributū eſt, & ſucceſſoribus eius. Proclus præterea de Romani Pontificis aſſenſu in ſedem patriarchalem euectus eſt, ſecundum Zonaram. Ecce oſtenſum eſt Romanum pontificem de Anthimo Conſtantinopolitano iudicaſſe. Leo ſanctiſſimus Dioſcorum Alexandrinum, & Iuuenalem Hieroſolymitanū condemnauit, & ut de hæreticis iudicium tulit. Felix ſanctiſſimus Petrum Antiochenum depoſuit, & anathemati ſubiecit. Quamobrem cum Romanus ſit ſum-

Hæc nouella Iuſtiniani in impreſſis eſt 131. nō 138. idē ſcribitur & cōſtit. 10. de primatu papæ.

A teſtimonio ſynod. Sardicē. Sardica ē vrbs Illyrii. Vide Theodoretū l. 2. c. 21. & D. Thom. q citat hunc.

Leo papa. Vide Nicephor. li. 15.

Agapetus Vide Nicephor. l. 17. & Plat.

Proclus quęrendus eſt hic locus apud Zonaram.

Leo. Vide Nicephor.

ſit ſummus Pontifex in omneis patriarchales ſedes obtinet principatum. quomodo ergo tunc, nunc uero nō? nemo dicere hoc audebit. Sed tunc, & nunc, & uſque ad ſęculi conſummationem habebit imperium. Et ut plane intelligatis nos uera dicere, & quam habeat poteſtatem ea diuina ſedes, ad uerbum Fœlicis epiſtolam adiungemus, quæ ſic habet.

SECTIO XI.

Glorioſiſsimo & ſereniſſ. filio Zenoni Auguſto, Fœlix Epiſcopus in Domino ſalutem.

TVAE humanitati ea ſignificari oportet, quę rerū ordo poſtulat, quod & ſignificari par eſt in utilitatē ſerenitatis imperii tui. ac ueluti adeſſem rogo, ut meas preces admittas apud amicas & rectas aureis tuas, tāquam Chriſtianiſſimus imperator. nulloque pacto pietas tua exiſtimet nos alium magis beneuolentia, quam te proſequi, eo tamen excepto, qui te cupit cum Deo pacem habere. Quoniam tu fideli corde permotus de temporalis ſedis poteſtate non ambigis, atque æternæ uitæ retributionē ex ſuperna uoluntate pendere arbitraris, a mea paruitate ſuſcipere digneris uenerabilem & diuinam beatiſſimi Petri principis apoſtolorū confeſſionem; cui cum regni claues creditæ ſint, Chriſtianiſſimo imperio tuo præparabit in cælis cum angelis manſionem: qui cum primus incommutabilem & inculpatam in dominū noſtrum Ieſum Chriſtum fidē declaraſſet, ab ipſo ſaluatore beatificatus eſt. nam cum dixiſſet ad dominū, Tu es Chriſtus filius Dei uiui, reſponſum ab eo tulit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cælis eſt; & ſuper hanc confeſſionem tuam ędificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam; ut ex ea tolleret, unde ſuum cognomen accepit, quod eſt Chriſtus Ieſus & Deus, omnipotentis filius. Petrus primogenitus diaboli filius, cū indigne ſe in Antiochenam ſanctam Dei eccleſiam inſinuauerit, & pontificiam ſedem Ignatii martyris coinquinauerit, qui Petri dextra pontificatum accepit, & Euſtathii confeſſoris & præſidis CCCXVIII.

Fœlicis iij. epiſtola ad Zenonem Auguſtū. Vide Nicephor. li. 16. & Platin. in Felice iij.

ſanctorum patrum qui apud Nicæam coacti ſunt: auſus eſt dicere
non oportere Chriſtum uocare filium Dei ſecundū diuinam ſal-
uatoris ſanctionem, diuinarumque ſcripturarum traditionem, &
patrum expoſitionem; ſed unum ex trinitate paſſionem pro no-
bis ſuſtinuiſſe ſecundū diuinitatis eſſentiam, ueluti Arius, Apol-
linaris & Eunomius tradiderunt: his uerbis adnixus ſalutiferam
humanitatem conuellere, ſecundum quam Chriſtus paſſionem

Vide octauā conſtit. Grec. apud Iuſtinianū.

ſuſtinuit. Fertur etiam & unus ex noſtris tanquā de ſemine Abra-
ham progenitus multiplicitatem Deorum induxiſſe: nam ſenſus
uerborum tres Deos inducit, mortuum unum, duoſque uiuos.
abolet autem & conſubſtantialem, ſanctaſque ſynodos reddit ir-
ritas, Nicænam, Conſtantinopolitanā, & Chalcedonenſem. Quin
& Mariæ uirginitatem non recipere reperietur. Si enim uerbū ex

Luc. 1.

ea incarnatum non ſuſcepit humanitatem, quid uirgine opus eſt?
cur Gabriel dixit ad illam, quod ex te naſcetur ſanctum, uocabi-
tur filius Dei. & dabit ei Dominus ſedem Dauid patris eius. præ-
ter hæc impia & contumelioſa facinora, cum adulterare triſagiū

Crucifixus pro nobis, uel ꝓpter nos ſcribitur in ſymbolo. Zonar. l. 3. 38. 1. refertur ad triſagiū de quo Damaſcenus plene.

conatus ſit addendo, crucifixus propter nos, in infinitas ab-
ſurditates rem adduxit. Ac quamuis ſæpius a nobis, & a tua in
Chriſto fraternitate ſit monitus, & orientalibus, & ab Acacio
archiepiſcopo ueſtræ regiæ urbis & Chriſti amicæ, conuertere ſe
nunquam uoluit. Propterea nunc ſancta Dei eccleſia ex mater-
no affectu non ceſſat tanquā ad præcipuum eius filium uerba fa-
ciens dicere. O Chriſti amice imperator, cultus noſtri uinculum
quo uinciuntur fideles, diſſolui ne patiaris, Chriſti domini &
unigeniti filii tui cognomen ne permittas uiolari; ſanctiſſimam
hymnodiam, quæ & urbem ueſtram ſeruauit periclitantem, tan-
quam ab angelis traditam inuiolatam conſerua. Petrum Arianæ
ſuperſtitionis ſectatorem ab Antiochena eccleſia deturba. Quā-
obrem Petrus mea fide abrogata ſcindit mundi conſenſum? qua-

Ioan. 29.

nam de cauſa Petrus ſcindit tunicam meam deſuper contextam?
Deus Pater principi apoſtolorū præcepit, quomodo uocari ſuū
filium oporteret. unigenitus in Petri confeſſione fundauit me.

Ad Corin. 1. 2.

Spiritus ſanctus quotidie teſtatur mihi dicens: ne quid iudices
ſcire, niſi Ieſum Chriſtum, eumque crucifixum. inimici, inobe-
dientes, doloſi, extra uineam poſiti, unigenitum Dei filium ma-
ctantes & lapidantes, & ligno crucis affigentes, eius ueſtem non

ꝓſopopeia elegantiſs. ad Zenonē Imper.

diuiſerunt, & Petrus ueſtem meam diſcindet? portæ inferi non
præualebunt aduerſus me, & Petrus conatur meum parietem de-
moliri? Ego religioſiſſime Imperator te regno pulſum reduxi:
improbos & meis dogmatibus nō parētes pro tuo funere tradidi,

& po-

& potentiæ tibi uiam reſeraui; inimicos una cum eorum impio dogmate deieci, antiquum tibi imperium à Deo impetraui, qui in cælis regnat, a quo imperium accepiſti. Reſpice ad tuum prędeceſſorem imperatorem Marcianum, eiuſque fidem libens amplectere; hæreticam Petri tyrannidem radicitus quamprimũ euelle, Valentini Eutycheti ſque diſcipulum ab arce deiice; & ab eccleſiaſtica adminiſtratione, ſimulque & a ſacerdotali dignitate præcipitari decernite. Reputa tecum o Maxime legitime fili & inuicte imperator, quã certa ultione Chalcedonenſis ſynodus ſit uindicata, & quæ pœna de tuo hoſte ſumpta. libera populos ab hæretica Petri doctrina. hac tecum legatione fungitur ſancta Dei catholica & apoſtolica eccleſia: & ab ea ob iam expoſitas cauſas depoſitum in poſterum in cõmunionem ne recipiatis. ueſtriſque diuinis literis ut paries inter eum & Antiochenam eccleſiam, intercedat, efficite. in locum uero illius uirum ſufficite, qui operibus ſacerdotium exornet: acerque ſit cuſtos Chalcedonẽſis ſanctæ ſynodi, ſuorumque decretorum. Omnipotens Deus imperium ueſtrum ſemper in pace cuſtodiat.

Extat in cõcilijs epiſtola Fœlicis ad Petrum eius dẽ ſententię.

SECTIO XII.

VIDES poteſtatem, quã obtinet ea diuina ſedes? audis quo pacto induit non ſolum Petri perſonam, uerum etiam ipſius Ieſu Chriſti? cũ dicit Petrus fidei meæ tunicam ſcindit. Inſpicite igitur & uidete ſedulo totam epiſtolam, & agnoſcite auctoritatem Romanę eccleſię: adiungamini illi & uos, nec ueritati aduerſemini. quamuis enim ex perſona eccleſiæ loquatur, is eſt tamen qui eccleſiam dirigit ac gubernat. Addimus etiam præter hæc orientalium doctorum teſtimonia. Cyrillus beatus Alexandriæ archiepiſcopus in theſauris ita ſcribit: Quod oportet nos tanquã membra caput ſequi, id eſt, Romanum Pontificem & apoſtolicam ſedem, a qua debemus petere quid credere, & ſentire debemus, ac tenere: quia ipſius tantum eſt confutare, dirigere, redarguere, confirmare, ordinare, ſoluere, & ligare. Audis tu qui Cyrillo contradicis? noſtri officii eſſe, ut membra corpus, ita & nos apoſtolicã ſedem ſequi; quodque ad eam ſolum pertinet dirigere & gubernare catholicam Dei eccleſiam. Si ergo ita ſcribit, ut ſentit ſcribit. Si ſic ſentiebat, ita & agebat. Si is obedientiam & reuerentiam tunc Romano pontifici exhibebat, quis contradicit, niſi indoctus

Cyrilli in theſauris. citat hunc locũ etiam D.Thom. Sed aliter.

» fortaſſe, uel ſtultus. Hæc igitur mecum reputāti ſubit mihi uehe-
» hementer ridere, ſeu deflere potius, ac uicem eorum dolere, qui
» ſponte oculos comprimunt aduerſus lucem; nec ueritatem ſuſti-
» nent audire. Quis eſt qui neget cōfeſſionē ſublimi uoce ab eccle-
A teſtimonio eccleſiæ. ſia decantatam, ſiue fidei ſymbolum? in quo aperte confitemur
» unam ſanctam catholicam & apoſtolicā eccleſiam in omneis ter-
» ræ parteis diſſeminatam? hanc nemo unquam dixerit unam, niſi
» cæteræ omnes tanquam membra coagmentatæ ſecūdum beatum
» Paulum, eam ueluti caput ſequātur. quæ omnia ſimul iuncta unū
Ad Corin. 12. conficiunt corpus. & ut ſecundum eundem apoſtolum, non po-
» teſt pes uel manus, uel aliud corporis membrum capiti dicere, nō
» opus habeo te: ita nec cæteræ eccleſiæ, Romanæ poſſunt eccleſiæ
dicere, non indigemus te. Omnes ab illa auctoritatem capiunt,
& omnes ab illa confirmantur. teſtabuntur id omnes doctorum
ſcripturæ. Illa namque ut caput omnia membra recognoſcens, &
de omnibus æque ſollicita, ut quod in ſuprema ſitū ſit parte, mœ-
ret ſi membrum aliquod langueat; curamque illius gerit & ad ſa-
Ad Corin. 12. nitatem perducit, ut dictum eſt. Inquit enim, & aperte clamat;
Quis infirmatur & ego non infirmor? quis ſcandalizatur & ego
» non uror? Si uero membrum aliquod abſcindatur, marceſcit &
male olet; ſed caput (quod alioqui nec laboribus nec cruciatibus
cedit) minime læditur. Oportet autem qui ſymbolum confitentur,
& unam eccleſiam prædicant, noſſe qualiſnam ea ſit, una ſancta
& apoſtolica eccleſia. ea eſt aut occidentalis, aut orietalis, quod
idē eſt ac ſi dicas Latina, uel Græca; alia namque præter has non
reperietur: aliæ enim præter has ſuperſtitiones ſunt, falſæ ſynago-
gæ, & hæreſibus refertæ. Enumera diligēter & uide, quod ſi Græ-
corum arbitraris eccleſiam eſſe hanc, quam ſymbolum deſignat,
in nihilum Petri confeſſionem concludis; aduerſus quam portas
inferi nō præualituras profeſſus eſt Chriſtus. nam omnis Græco-
rū eccleſiā, immo uero totus oriens a Mahomethe abſorptus eſt:
nonne uidemus omnes patriarchas, atque epiſcopos ac ſacerdo-
tes in poteſtatem uenisse Mahomethis? & ab eo petere ſacerdo-
tii facultatem? & pedibus eius aduoluuntur, & pro eo etiam in-
uiti deprecantur? in quo loco collocabis; Portæ inferi, id eſt hæ-
» reticorū ora aduerſus Chriſti eccleſiā non præualebūt? eo loco,
ubi nō ſolū ora hæreticorū dominātur illi; ſed etiā impii & alie-
nigenæ imperium tenent? eo loco ubi nec ſacrificare tuto poſſis,
nec nola, uel tintinnabulum, nec crucis ſignum apparet? eo loco
ubi nemo libere poteſt dulce Chriſti nomen proferre? Si uero
protulerit in duas partes diſcinditur? eo loco, ubi ſi ſacerdotes

ſacrificãtes inuẽti fuerint, Chriſti hoſtes ingrediuntur atque ſubſannant? proterũt altaria & profanant & ſancta proiiciunt, & plagas ſacerdotibus infligunt, & protrudunt, & derident Chriſtianorum religionem? nequaquã. Sed ibi oportet eſſe, ubi Chriſti ſignum refulget, & eccleſiæ exornantur, nola, imagines, & altaria omnia magno cum cultu conſpiciuntur & adorantur; & ſacerdotibus eminus reuerenter aſſurgunt populi. ibi ubi palam Chriſti fides prædicatur. ibi ubi terræ reges & principes uenietes ad ſacra loca inſpicienda, & apoſtolorum capita adoranda, una cum illis & præſidem eorum pontificem adorant, & eius pedibus aduoluuntur. ibi, ubi feſti dies, pſalmodiæ, preces ſine metu celebrantur. ubi nemo reformidat ſibi quenquam aduerſari. ibi ubi ſummus pontifex, doctores & prædicatores in omnẽ terram dimittit ad prędicandũ & annunciandũ uerbum Dei; Chriſti imitatione, immo ſaluatoris noſtri uices in terris gerens. nã ſicut is apoſtolis dixit, ecce mitto uos, euntes in mundum uniuerſum prædicate euangelium omni creaturæ. ita & hic in uniuerſum orbem magiſtros mittit magna cum cura, qui non ſolum ad Chriſtianos proficiſcũtur; ſed etiam ad omnes gentes, uel ex ſancti Franciſci ordine, uel Dominici, uel ex alia regula. Ergo ibi eccleſiam confitebimur, ubi non eſt hæreſis, nec iniquitas, neque infidelitas: immo uero firma fides & inconcuſſa. at nõ ita apud orietales, ubi abundat iniquitas & infidelitas. Nec meus ſermo eſt hic, ſed Theodorus Studites prodeat & dicat hoc teſtimoniũ, quod nemo poterit inficiari in decimaquinta catecheſi, quam legitis quidem, at non intelligitis, quia non uultis. uidetur enim doctor hic aduerſus oppugnatores imaginum pugnare quando dicit. Audio autem quod Romæ, principis apoſtolorũ Petri claues proponuntur ad adorandum, atque in honore haberi; quanquam nõ claues ſenſibiles dominus ei tradidit: ſed intellectuales ad ligandum & ſoluendum, at illi argenteas populo proponunt ad adorandum. tanta igitur apud eos eſt fides. & ibi ſolida Petra fidei ſecundum Dei uerbum fundata. hic uero ut uidetur, abundat infidelitas ac improbitas. Vides quod & beatus hic, ibi confitetur ſolidam eſſe fidem. nec in Petro tantum, ſed & in eius ſucceſſoribus. Hæc quidem cũ audiatis, & uideatis, nec poſſitis contra reſpicere, uelut aduerſus refulgens & coruſcans lumen ueritatis, ad ea confugitis, quę nefas eſt dicere; ſcilicet peccatorem eſſe Romanum Pontificem, & carnalibus uoluptatibus inſeruientem. & ideo nolle uos honorem & reuerentiam debitam exhibere.

Opponit elegantiſſime eccleſiã Romanã Græcæ: idẽ poteſt dici de hæreticis nrĩ tẽporis, & eorum eccleſiis.

Encomiũ pulcherrimũ Romanę eccleſię

Marc. 16.

Ex xv. catechiſi Theodori Studitæ. habetur in impſſis hic locus emẽdat' ut hic trãſtulim'. huius Theodori meminit Niceph. floruit ſub Leone Armenio.

Rurſus redit ad excuſandã põtificum uitã.

SECTIO

SECTIO XIII.

Eo tẽpore clerici barbam radebant, non ut nunc.

AC tametſi his, in præcedentibus reſpõderimus, exactius turſus uobis dicimus, quod aperte mendaces eſtis. nam non quia peccator eſt, refugitis ei obedire; ſed quia Latinus eſt, & barbã tondet. Si enim illum uitaretis propter peccatum uoſmetipſos uitaretis, quia eſtis peccatores. Quomodo ergo noſtis eum iudicare, ueſtros uero nõ iudicatis? omnes ne orientis ſacerdotes ſancti ſunt? uos hoc non poteſtis demonſtrare. non ergo illum tanquam peccatorem deuitatis, quia nec uos ſine peccato eſtis. ſed quia Latinus, & ab opinionibus ueſtris euariat. Vos namque Latinos tanquam a fide alienos exiſtimatis, & ab eis refugere tanquam a facie ſerpentnm ſimpliciores edocetis: idque liquido patet. Ac ſi quis ex Latinis uidetur ſanctus, uos hunc ſalutare non uultis: immo uero maledicta ingeritis. Græcos quamuis flagitioſiſſimos & ſtultiſſimos, ſi ſolum aduerſos Latinos dicant, omnium ſanctiſſimos arbitramini. inter alios quidem multos quẽdam, qui uocatur Palamas, & Epheſi Marcum, hominem nec ſatis mentis compotem, ſed tumidum ſapientiæ oſtentatorem, nulla uirtute, uel ſanctitate ſubnixos. quia loquuntur ſolum & ſcribunt contra Latinos extollitis & celebratis, eorumque imagines exornatis; feſtumque agentes diem colitis, ac ueluti ſanctos adoratis. Latinos uero quãuis iampridem eccleſia pro ſanctis colendos duxerit, uos inceſſanter blaſphematis. ita & de ſummo Pontifice facitis: nam illum omnino Chriſtianum eſſe non exiſtimatis, quia Latinus. id enim ſub dentibus ſtridetis maledictis inceſſentes; & eorum qui rerum potiuntur metum reueriti, ad aliud quaſi aranei umbram confugitis, eum peccatorem appellantes, ac cetera conuicia effundentes. Cauete ne id audiatis: Qui ueſtrum eſt ſine peccato, primus lapidem tollat; id eſt qui peccatum non commiſit, incipiat iudicare de peccato: & non iudicate, ut non iudicemini. ne captetis occaſionem fratres, in peccatis. non eſt officii ueſtri de peccatis principũ ueſtrorũ inquirere; doctoribus omnibus aperte clamãtibus & Ioanne lingua aurea in multis quidem orationibus, & in oratione, cuius eſt titulus, quod oportet colere ſuos magiſtros ſpirituales, non maledicere illis. principiũ orationis, Nulla res ad loquendi licentiam magis allicit, paulo poſt inquit: Si qui patri uel matri maledicunt parentibus ſecundum carnem, ex lege morte moriuntur,

Palamas. Marcus Epheſius.

Ioan. 8.

Matth. 8.

Ex Chryſ. ꝙ nõ oportet ſuis ſacerdotibus maledicere

quali

quali nam dignus erit pœna, qui uirum ſpiritualem magis quam multi parentes neceſſariũ, audet maledictis inceſſere? non reformidans ne terra dehiſcens ipſum de medio tollat; uel fulmen cęlo demiſſum maledicam linguam adurat. Audiſtis quid Moſis ſorori contigerit, cum fratrem ſuum accuſaſſet & principem, quomodo impura facta eſt, & in lepram incidit, maximamque infamiam ſubiit? fratreque de ea ſollicito, Deumque deprecante, ueniam non impetrauit? & paulo poſt, & Deum placare nõ potuit, ſed magnam pœnam perpeſſa eſt; ut intelligamus quam magnum crimen ſit principes redarguere, & de aliorum uita iudicare. Et poſt pauca: Si in carnalibus parentibus ita, quanto magis in ſpiritualibus parentibus hanc ſeruare legem oportet. & unumquẽque in uita laborare & ſollicitum eſſe, ne in illa die audiamus, hypocrita, cur feſtucam uides in oculo fratris tui, trabem uero in oculo tuo non uides? & ſtatim poſtea. cum principes a ſubditis coluntur, id ipſis obiicitur ut Heli dixit deus. ..cepi te ex domo patris tui. Si uero contumelia afficiantur, ut in Samuele, non te abiecerunt, inquit, ſed me. qui ſacerdotem honorat, Deum honorat. qui didicit ſacerdotem contemnere in uia progreſſus, & aduerſus Deũ erit contumelioſus. qui uos recipit, inquit, me recipit. & honorifica, inquit, ſacerdotes tuos. Inde Iudæi didicerunt Deum contemnere, quia Moyſen contempſerunt, eumque lapidibus impetiuerunt. Ac ſiquis ſacerdotibus debitam exhibuerit reuerẽtiam, multo magis id erga Deum egerit. & quamuis improbus ſit ſacerdos, uidens Deus, quod eius cauſa etiam indignum honoras, ipſe retributionem reddet tibi. Et rurſus poſt pauca: An neſcitis quod ſacerdos nuncius Dei eſt? non enim ex ſe dicit, quæ dicit. Si contemnis ſacerdotem, nõ eum contemnis, ſed Deũ qui ipſum elegit; & unde dignoſcitur (inquit) Deum ipſum elegiſſe? Ergo ſi hac es in opinione, ſpes tua inanis eſt reddita. Si enim per eum dominus nihil operatur, neque lauacrum habes, neque myſteriorum es particeps; & benedictionibus non frueris. non igitur Chriſtianus es. Quid ergo inquit, omnes eligit Deus? per omnes ipſe operatur, quanquam indigni ſunt, quia populus ſaluatur. nam ſi per aſinam & Balaam ſceleſtum hominem operatus eſt, multo magis per ſacerdotem. Si per Iudam operatus eſt, & per falſos prophetas prophetantes, quibus dicit, neſcio uos, diſcedite a me, qui operamini iniquitates, multo magis per ſacerdotes operabitur. nam ſi nos principum uitam ſcrutari oporteret, oporteret & nos magiſtrum eligere, & quæ ſupra ſunt, infra fient: ſupra pedes, infra caput. ſi fratrem tuum tibi iudicare non concedit, multo magis neque tuũ

Maria. Num. 12.

Matth. 7.

Regũ 1. 2.

Regum 1. c. 8.

Matth. 10.

Eccleſ. 7.

Exod. 17.

Num. 22.

doctorem. & poſt pauca. tu ouis es, ne ſis anxie curioſus aduerſus paſtorem, ne de his quæ tu arguis illum plectaris. Et quo pacto me admones ipſe non faciens? non ipſe tibi dicit, ſi ei credis, mercedē non accipies. Chriſtus hęc docet, ne iudicemus nos mutuo, ſed ſua unuſquiſque. Et paulopoſt, ne maledicamus rogo magiſtris, Si quis patrem habuerit multis criminibus obnoxiū, nōne ea obtegit? ne exultes, inquit, in dedecore patris tui. multo magis de ſpiritualibus patribus hoc dicendum. exhibe reuerentiam; quia quotidie miniſtrat tibi. curat ut propter te legantur ſcripturę. ſacram domū exornat propter te. uigilat propter te, orat pro te, Deo preces offert pro te, pro te, cultus eius erga Deum omnis propter te. hæc reuerere, hæc tecū cogita, & omni pręſtita obſeruantia ad eum accedito. Et paulo poſt. audi quid dicat de principibus Iudęorum Deus. Super cathedram Moyſis ſederunt ſcribæ & Phariſæi, quæcunque dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecundū uero opera illorum nolite facere: quęnam deterior eorū uita reperietur? eos tamen nec dignitate deiecit, neque ut a ſubditis deſpicerentur curauit: & recte. ſi enim hanc ſibi arrogarint ſubditi poteſtatem, omnes ſtatim abrogabuntur, & de tribunali deiicientur. propterea & Paulus cum in pontificem Iudæorum contume-
Act.apo.23 lias effudiſſet, ac dixiſſet, percutiat te Deus paries dealbate. & tu ſedens iudicas me? ſed monitus a quibuſdam ut reticeret, dicentibus, Dei pontifici maledicis? oſtendere uolens quanto honore & reuerentia principes proſequi tenemur, inquit, neſciebam eum eſſe Dei pontificem. Ideo & alibi dicit. obedite prępoſitis ueſtris,
Ad Hebræos 13. & ſubiacete illis: ipſi enim peruigilant quaſi rationē pro animabus ueſtris reddituri. ideo & huius cultus fructu potiri eos æquū eſt. Et poſt pauca: Cogita quid dicat Deus de Iudęis. ſuper cathedram Moyſis ſederunt ſcribæ & Phariſæi, quæcunque dixerint uobis facere facite. at nunc non poſſumus dicere, ſuper cathedra Moſis ſederunt, ſed ſuper Chriſti. propterea inquit Paulus pro Chri-
Ad Cor. 2. 5. ſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Audiſti ab hoc doctore quo pacto colendi ſunt ſacerdotes. Si ergo de ſacerdotibus hoc dicit. multo magis de principibus ſacerdotū & patriarchis & doctoribus eccleſię, qui a uobis in pręſentia non ſolum non coluntur, uerum etiam impudentiſſime lacerantur. quas pœnas quæſo ſubituri eſtis? magnas ut arbitror. immo uero non ſecundum meam ſententiam; ſed ſecundum aureæ linguæ, & admirandum Ioannem; cum dicit, qui ſacerdotes iniuria afficit, Chriſtum iniuria afficit. Qui uero Chriſtum iniuria afficit, quid reſpōdebit illa tremenda die. Sic itaque cōcludit Chryſoſtomus.

Si

Si cognita ſunt uobis, quę ex melliflu is eius orationibus expoſui-mus, præſertim quo honore principes ſunt colendi, quia ſuper cathedra Ieſu & Dei ſedent. Subiecti igitur eſtote illis, ut & nos ſubiicimur; non ut ſanctis ex uirtute: ſed ut principibus: ſiquidem neque nos ut ſanctum ex uirtute Romanum Pontificem colimus, ſed ex primatu & ſacerdotio. nã ſi ſanctus eſt, me ſanctũ non facit, ſi peccator fuero: ſi uero peccator eſt, mihi non obeſt ſi iuſtus fuero. An exiſtimatis quia Papa eſt, eum hæredem fore regni cęlorum? minime gentium: ſed ob eius uirtutes, ſi quas habet. nam Papæ multi hæredes erunt ſempiternę dãnationis: non quod Latini ſunt, & ſummi Pontifices Romani: ſed ꝓpter peccata eorũ. Multi etiam Conſtantinopolitani patriarchæ Gręci uidelicet, & Alexandriæ, & Antiochiæ, & Hieroſolymorũ hęredes erunt perennis ignis; non quia Græci ſint, uel patriarchę, ſed propter eorum ſcelera, & contra: non eſt enim acceptio perſonarum apud Deum, ut terrenę huius uitæ principes protinus, & futuræ conſpiciantur hęredes; uerum omnino qui probi ſunt. An non auditis ſapientiam dicentem: Tunc ſtabit iuſtus in magna cõſtantia, aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt. ii uero uidentes ſuſpirabunt & dicent: hic eſt is quem aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperii? ſtulti: nunc uero computatus eſt in filium Dei, & inter ſanctos ſors eius eſt. ergo aberrauimus a uia ueritatis. quare non debemus de cuiuſuis uita iudicare, uel nimis eſſe curioſi: nam uniuſcuiuſque opus in eo publico conuentu manifeſtabitur. Igitur fratres reſipiſcite; & pro ſalute ueſtra certate. hoc pro certo ſcientes, quod qui Romano Pontifici non ſubiicitur, Chriſto nõ ſubiicitur; qui Petro dixit, tu es Petrus, & cętera; ac nunquam ſalutem conſequetur. nam cum dicitis uos illi ſubiici nolle, quia peccator eſt, id ſtultorum eſt hominum, & omnis prorſus ſenſus expertiũ. cur iudicas eccleſię Pontificem, quem neſcis qualis nam ſit? nemo enim, dicit ſcriptura, nouit facta aliena. quo pacto uos iudicatis, quẽ omnino, ut peccatorem non noſtis? Omnes quęſo qui cathedrã Petri adepti ſunt, improbi ſunt & peccatores? num data opera cæteri eccleſię Pontifices atque Proceres, Papam eligunt peccatorem? nonne erubeſcitis eccleſię electionem proſequi contumeliis? an neſcitis quod & Conſtantinopoli eũ creabant Patriarchã, qui pręcipue erat honore perſpicuus & uirtute? nam & apud hoſtem uirtus eſt honorabilis. ita & hic eum, qui ſupra cęteros honore & uirtute antecellit, conſtituunt ſuum ſacerdotem & regem. Si uero peccator eſt, quid ad nos? is pro ſe rationem reddet, quẽadmodum & nos noſtri: nemo namque pro alio iudicabitur.

Sapient. 5.

De innocẽtia pontificũ & uita.

SECTIO XIIII.

Solutio.

AT tu ultra modum Papā deificas. nos uero ſcimus eum hominem eſſe; & peccato & probris poſſe demergi. propterea in iis quę ad fidem pertinent nolumus ei inhęrere. Sed a nobis iā antea dictum eſt, hoc nihil eſſe. quoniam neceſſe eſt nos aliquem ſequi paſtorem: ille namque ut homo peccat quotidie. Si enim una tantum hora eſſet ui ta noſtra, nec ita ſine ſordibus eſſe poſſemus. Sed de propriis peccatis unuſquiſque pro ſe ſe rationē redditurus eſt, ut ſæpe iam diximus. Satis eſt nobis ſi bene paſcamur, ſecundum magnum theologię doctorem Gregorium. At ſeditionis & contentionis ſtudioſus inquit, peccatorem caput eſſe non probo. ad quos reſpondendum, quod bene cogitata ueſtra percipimus, quæ poſtea inferius retegemus, & ſi uos ob ignauiam obumbrare conamini. Nunc autem iis reſpondebimus, quę palam dicitis, quia ex animi uitio hoc dicitis. non enim uobis cognitū eſt eum eſſe peccatorem: neque uobis eius uitę ratio ſatis eſt comperta. ſed impudenter calumniamini & conuiciamini illi, qui Petri ſucceſſor eſt, & Ieſu Chriſti figuram in terris gerit. nam qui eum peccatorem appellant, iis quę Iudęi afferebant ſimilia aſſerunt. quoniam illi a natiuitate cęcum cernentes uidere, inuidia torti, eum interrogant dicentes. quis aperuit oculos tuos? reſpondit homo qui uocatur Chriſtus: is mihi dixit, lauare in Siloam, & lotus recepi lucem. at

Ioann. 9. illi ira accenſi dicunt, da gloriam Deo, quia hic homo peccator
„ eſt. quibus ille qui nuper cæcus fuerit, reſpondit ſi, peccator eſt
„ neſcio. unum ſcio quod cæcus cum eſſem, modo uideo. in hoc
„ enim mirabile eſt, quod peccator cum eſſet, aperuit oculos meos,
„ qui cęcus eram. a ſęculo non eſt auditum, quia quis oculos aperuerit
„ cęci nati. niſi eſſet hic a Deo non poterat facere quicquam.
„ Poſſumus igitur hęc ad ſucceſſorem Dei traducere, qui eſt ſanctus Papa. Si peccator eſt, quomodo maledixit uobis? & Gręcos excommunicauit Nicolaus primus temporibus Photii, & excōmunicationi illi non defuit iota unum; ſed facti ſunt captiui, ut is in excommunicatione dixit, in omnes gentes, tanquā Iudęi. ſcriptum eſt enim, peccatores non audit Deus. Si peccator eſt, quomodo fuit exauditus? at hic quidem ſic. Inocentius ante hunc Eudoxiam ob Chryſoſtomi exilium excōmunicauit. & intremuit eius ſepulchrum, donec reuocato eo, excommunicationem remiſit. & ſtatim conſtitit illius tremor ſepulchri. ſed quid euenit

Nicola' j. uide epiſt. eius ad Michaelē Imper. & apud Nicephorū. Ioann. 9. Inocētius primus de quo ſupra.

noſtra

noſtra memoria nunc ſub Nicolao V. Pontifice Maximo? cum legati a Conſtantino Imperatore, qui uocabatur Dragaſes, ad eum miſſi adhuc ſuperſint; quibus literas dedit plenas timoris & horroris. ubi aperte cum execratione prophetizat excidium & internecionem extremam infelicium Græcorum. in quibus poſt alia multa (cum conuicia & probra reſciſſet, quæ a Græcis quotidie impudentiſſime iactabantur) mire & hoc dicit. Omnes gentes decretum quod ſancitum eſt receperunt: Græci vero neque receperunt; neque ſpes eſt eos unquam eſſe recepturos; quæ ſuper concordia & unione decreta ſunt. procraſtinationes enim procraſtinationibus ab eis ſemper prætexuntur, excuſationes & reſponſiones in ſingulis. Neque uero Græci arbitrentur Romanum Pontificem ita eſſe mente deſtitutum, omnemque occidentalem Eccleſiam, vt non intelligat quæ in ſingulis dilationibus reſpondendo nugantur. optime cuncta nouimus: Sed toleramus in Ieſum reſpicientes ſempiternum ſacerdotem, & dominum; qui ſterilem illam ficum uſquead annum tertium iuſſit aſſeruari, agricola iam ad excindendam arborem ſe accingente, quia nullum fructum ferebat. O magnam calamitatem. anno MCCCCLI. hanc conſcripſit epiſtolam, & MCCCCLIII. capta eſt Conſtantinopolis. num poteſtis dicere hæc uera non eſſe? minime gentium, cum id ſit manifeſtum, & res ipſa aperte loquatur. tres inquit annos expectabimus, ſi uos forte a ſchiſmate & ſeparatione conuerteritis, & uos uere decreto adiunxeritis, ſecundum Saluatoris de ficu præceptum. Si uero non, excindemini, ne terram ocioſam & inutilem reddatis. hoc miraculorum miraculum maximum: quod (ut in epiſtola ipſa ſcribit Nicolaus Papa) Græcorum gens illa magna & formidabilis, ſapiens, clara, fortis, terrarum domina ob diuinam ultionem, ita in Barbarorū ſeruitutem abducta ſit. Hæc enarranti mihi ſubit lamentari & deplorare excidium gentis noſtræ, quamquam uos non intuemini.

Conſtantinus Dragaſes ſucceſit in imperio Ioanni Paleologo fratri, qui interfuit Florentino cōcilio.

Ex epiſt. Nicolai V. ad Imp. Conſtantinum.

Luc. 13.

SECTIO XV.

IN primis ergo (ut inde initium ſumam) in memoriam reuocate fratres & patres, qualiſnam & quanta extiterit noſtra natio. fuit enim quondam ſapiens, clara, generoſa, prudens, fortis, & quæ omnem terram ſuo ſubiecerit imperio. præterea uirtutis ſtudio & ſanctitate omnes gentes eſt ſupergreſſa, ieiunijs, uigiliis, orationibus, eleemoſynis, & (ut uno uerbo dicam) ueluti ſpongia hauſit omnem

uirtutem,

Deſcribit & deplorat tragice excidiū, Conſtantinopolitanū. 1453

uirtutem, Deo ſemper accepta: at in præſentia (proh dolor) omnia interciderunt. Conſtantinopolis capta eſt; cuius rei ſolum recordatione cogor prorumpere in uerba cum clamore & eiulatu, & ultimum effundere ſpiritum. qua Vrbe expugnata aræ ſunt prophanatæ, templum conculcatum, magna ſanguinis effuſio ſecuta, pollutę moniales, uirgines corruptæ, caput infantibus abſciſſum, impiorum manibus principes occiderunt: monachi ſacri, ſacerdotes, præpoſiti, uiri, fœminæ, connubia ſunt diuulſa, ſacra uaſa confracta, imagines ornatiſſimæ conculcatæ ſunt, ac ſputis conſpurcatæ. O me miſerum atque infelicem, quis poterit unquam tantam cladem deplorare, & uerbis acerbum caſum exprimere? heu ubi regius apparatus & comitatus? ubi ordo Palatij & diſciplina? ubi tot Principum examen? ubi ſcholæ ſapientiæ? ueh mihi miſero, ubi Patriarchalis adminiſtratio, ubi ornatus Eccleſiæ? ubi tantus & talis ſacrorum monachorum, ac non ſacrorum ordo, chorus & numerus? ubi monachorum & monialium ordines. ecce non ne cuncta ſunt a Mahomete abſorpta? nec tantum in ipſa Vrbium Regina ea mala obuenere, uerum etiam in ſubiectis regionibus plura ac deteriora; perque ſingulos dies hæc apertis oculis intuemur & intelligimus. Quamobrem ergo hæc? uel uos mihi dicite per dominum. Si dixeritis ut dicere conſueſtis, ob noſtra delicta hæc eueniſſe; non ita ſe res habet ego dicam: quoniam non magis nos, quam cæteræ Chriſtianorum gentes, noſtris criminibus Deum irritamus. Sunt enim & aliæ nationes magis ſceleribus & peccatis obnoxiæ: quomodo non affliguntur ut noſtra infeliciſſima & miſeranda natio? ueh mihi miſero, alius ex alio ſubinde fio, cum ad hęc animum conuerto, & cor meum conturbatur, & ſpiritus meus æſtuat. quia Iudæorum gens, quæ duo crimina commiſit, ſecundum Prophetam dedit pœnas. duo enim mala fecit, inquit primogenitus meus filius Iſrael: me dereliquit fontem aquæ uiuæ, & effodit ſibi ciſternam diſſipatam. & Eccleſia, me in ligno crucifixerunt, Barrabam uero poſtulauerunt & liberarunt. Primum igitur cum Idolis inſeruiſſet, in captiuitatem abductus eſt in Mediam & Babylonem. Secundo cum crucifixiſſent dominum noſtrum & Deum, profecti ſunt captiui in omnes gentes. noſtra uero natio (proh infortuniū, proh dolor) neq; Idolis ſeruiuit unquam, neq; Dei filium crucifixit. qua de cauſa tam acerbe uexatur? Sed non ſolum eadem, uerum etiam multo peiora quam impij Iudæi perpetitur: Ii namque in ſeruitutem abducti, omnium gentium facti ſunt ſerui, ut omnibus inuiſi & Dei hoſtes. hi uero non ſolum gentium facti ſunt ſerui; ſed & Iudæis ipſis, qui ſunt ſerui omnium gentium.

Hierem. 2.

gentium. O meam calamitatem. Nonne reliquũ eſt plorare & lamentari, ac diſquirere cauſam & uidere, propter quę patimur hęc? ego uero aliam non poſſum inuenire (neque enim uirtute, noſtra natio cęteris gentibus peior eſt; imo uero melior, nam dictum eſt, uereque dictum, nationem noſtram omnes nationes uirtute & moribus antecellere) niſi ſchiſma, & quod ſe ſubtraxerit ab obedientia & ſubiectione Romanę Eccleſię, eã & ſolam diſcerno eſſe cauſam interitus noſtræ gentis; quia poſtquam ab ea diuiſi ſumus, maledictionem accepimus, & patimur quæ nos patimur. nec ideo pœnitet nos; ſed deteriores euadimus, & maledictis impetimus ipsã Eccleſiam; dicenda & tacenda aduerſus eam impudenter euomimus. Quamobrem fratres mei per Chriſtum, deſperationem omittamus: accedamus ueræ Chriſtianorum unioni; agnoſcamus peccata noſtra, ne peiores Iudæis euadamus; neue falſa ſuaſione, malitia & præſumptione ita aures obſtruamus, ut nec audiamus, nec intelligamus. Audiamus Chriſtum clamantem Apoſtolis, Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit; qui uero me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me: Vere ergo licet dicere, qui Papam audit, dominum audit; qui uero Papam non audit, dominum nõ audit: qui uero dominum non audit, audit captiuos & gladijs comminutos. Vidi & recte memini, cum interfuerim diſputationibus cuiuſdam monachi Barlaam, quæ habitæ ſunt Conſtantinopoli cum quodam legato Apoſtolico de Primatu Papæ, ubi concludẽs legatus dicit: Ego quidem poſſum cunctas obiectiones ueſtras diluere (non enim Chriſti Eccleſia & Præſes illius ſummus Pontifex miſit hominem qui neſciat ueſtris dubitationibus reſpondere) ſed uos ſemper in nugacibus uerborum argutijs uerſamini. Quare mihi libet dicere tibi breue ac uerum uerbum; quod & alijs Græcis, mihi iniunctum eſt dicere. hæc dicit Papa: Si uolueritis & audieritis me, bona terrę comedetis, ſecundum Prophetam. Si uero nolueritis, neque audieritis me, gladius uos deuorabit. num Pontificis os locutum eſt hęc? num habes huic quid cõtradicas? lege & expende, an euenerit ſicut ipſe dixit. Si ergo euenit, debetis, imo uero potius neceſſe eſt illum audire: ſecundum uero opera illius non facere, ſi mala fuerint. Ita & nobis pręcepit Dominus: Super cathedram Moyſis ſederunt ſcribę & Phariſęi; omnia quęcunq; dixerint uobis facere, facite, ſecundum uero opera illorum nolite facere. Quando ergo & hic ſuper cathedra Petri ſedet, debemus ipſum tanquam Petrum audire, & imitari ſermones eius; opera uero non imitari ſi praua ſint. Ita uos ſancti docent, ita leges & canones clamant, ut antea demonſtrauimus, & paulo poſt etiã demon-

Græcos propter ſchiſma dicit in manus Turcarum ueniſſe.

Luc. 10.

Hoc dicit propter Iãnizeros, q ex captiuis eligũtur, & circũcidũtur.

Hic monach' Barlaã fuit latinis aduerſis. ei' ſcripta legũtur i Vaticana bibliotheca.

Eſaias. 1.

demonſtrabimus. Nunc detegere uolumus quod uos intus aduerſus Papam, ac latinos iniuſte continetis. dicitur enim quod propter peccatum illum uitatis. at hoc uerum non eſt, ſed cauſas quęritis fratres parum ueras. maledixit enim uobis, & uos inuenit excommunicatio; deletique funditus eſtis. ſed alius eſt morbus, ex quo ægrotat intus anima ueſtra, ut antea expoſuimus. non audentes palam dicere, ne forte cunctis hæreticis peiores uocemini, & ſitis cogniti apud omnes; magiſq. uultis mandere ſub dentibus. Sed aliud quid eſt, quod labijs premitis. quidam tamen adeo ſtolidi ſunt, qui aperte latinos hæreticos eſſe dicunt: & Papam præter cæteros omnes. ideoque unionem refugitis, neque Papę memoriam audire; neque qui unionem ex ueſtris ſacerdotibus amplectuntur uidere ſuſtinetis. neque qui cum ipſis communicant omnino pro Chriſtianis habetis. & ſi forte contingit ut in aliquod incurratis, quod uos Papæ commonefaciat, panem oblationis non accipitis. Sed furiis agitamini, ac dentibus aduerſus ipſos ſacerdotes ſæuiſſime infrenditis, & Iudæis deteriores eſſe putatis. hæc igitur proferre reformidantes, ut iram quorundam declinetis, ad apertum integumentum ſtrenue confugitis, & aduerſus ueritatem pugnatis de aſini umbra (ut fertur) decertantes.

Deridet Grę corū quorūdam ſtoliditatem, q Papam & Latinos hę reticos dicunt.

SECTIO XVI.

AT nos in præcedentibus, quos antea edidimus quatuor libris multa de iis eiſdē tractauimus, ueritatem pro uiribus aperte prędicantes. Latinoſque in dogmatibus orthodoxos eſſe liquido oſtendimus, & falſis eos premi calumnijs egregie demōſtrauimus, & in hoc quinto profecto non pauca attulimus, ſcilicet Pontificem eſſe Petri ſucceſſorem, & Vicarium Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti comprobando; eumque ſolum obtinere poteſtatem, omnem Eccleſiam abſolute dirigendi & gubernandi; ligandi, & ſoluendi, redarguendi, benedicendi, maledicendi, corrigendi, ac medendi; ſolumque illum habere facultatem de fide & ſacerdotio exquirendi. Nam ſtatim magnus Theodorus Studites in epiſtola ad Paſchalem Papam hæc inquit: Audi Apoſtolicum caput a Deo electe, paſtor ouium Chriſti, clauiger regni cælorum: petra fidei, per quam ædificata eſt catholica Eccleſia. Nam tu es Petrus Petri ſedem exornans, & gubernans, & poſt quædam: Huc ades ab occidente exurge, & ne repellas in finem: tibi namque dixit Chriſtus Deus noſter. & tu

Ex epi. Theodori Studi ad Paſcalē Papam.

Pſalm. 43.

quandoque

quandoque conuerſus confirma fratres tuos. Audis quomodo appellat Pontificẽ magnus hic pater Petrum, & clauigerum uitę ęternæ, & Paſtorem ; & Apoſtolicum caput? rogatque ut Conſtantinopoli ſubſidium ferat, propter eorum hæreſes, qui imagines oppugnabant. Vnde nam hoc? non ob aliud aliquid, niſi quia is habebat poteſtatem cæteras Eccleſias confirmandi, tanquam qui omnibus hæreſibus ſuperior eſſet; longeq; poſitus eſſet ab omni procella hęreticorum. Huius rei ipſemet teſtis eſt in epiſtola ad Paſchalem dicens: Vos igitur uere illimis fons, ac ſincerus iam inde a principio ueræ fidei. uos ab omni hęreticorum procella longe poſiti: ſecurus totius Eccleſiæ portus. uos a Deo electa ciuitas ad ſalutis refugium. Intelligis quo pacto ſecurum portum appellat totius Eccleſiæ Romanum Pontificem? ad quem ut nauigia ab undis in medio maris agitata in portum perfugiunt, ne foris relicta a fluctibus atque æſtu mergantur: ſic & omnes Eccleſiæ ab hæreticis tanquam a fluctibus uexatæ ad Romanum Pontificem, ueluti ad portum ſalutis confugiunt, ubi tranquillitatem & quietem omnẽ nanciſcantur, nam eo loci fidei claues Chriſtus apud Petrum Apoſtolum depoſuit, ut Eccleſiam totam paſceret atque gubernaret. nec apud illum tantum, ſed etiam apud eius ſucceſſores, ipſi dicens, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. quæ quidem non ſoli Petro contigerunt, ſed & eius ſucceſſoribus. Nam Silueſter magnus Papa Romanus poſt baptiſmum Conſtantini Arij hæreſim aboleuit, & in eadem Vrbe Liberius, ac Iulius Athanaſium confirmarunt, & Alexandriam remiſerunt, cum ab Arianis perſecutionem pateretur. Damaſus Papa Eunomij hæreſim Conſtantinopolitani Patriarchę funditus ſuſtulit. diuus Celeſtinus impij Neſtorij et Cõſtantinopolitani Patriarchę hereſim per Cyrillũ Theegorum deleuit. Leo ſanctiſsimus ſacrilegã Eutychis & Dioſcori hęreſim damnauit. Martinus & Agathon Monothelitarum ſceleſtam hereſim uerbo & operibus ſuſtulerunt. Gregorius magnus Dialogus impietatem eorum, qui imagines oppugnabant, anathemati ſubiecit. deinde poſt inobedientiam & ſchiſma, Nicolaus primus ipſemet Conſtantinopolim profectus eſt Photii tempore, ut tolleret ſchiſma: quem cum non recepiſſent, excommunicationi ab eo ſuppoſiti ſunt. Poſt hunc ſummi Pontifices per temporum uices non deſtiterunt ſcribere & hortari Gręcos ad Eccleſiæ conuerſionem & obedientiam, quouſque coacta eſt ſynodus apud Lugdunum, quam Gręci octauam uocant. cuius auctor extitit Gregorius Papa decimus, & unio eſt ſubſecuta. Sed iterum defecerunt, & iterum Legatos Eccleſię receperunt. Cogitur ſyno-

Ex Epiſt. ad Paſchalem eiuſdẽ Theodori, qui floruit anno 820.

Silueſter j. Liberius & Iul.[9]. Vide hiſt. trip. l. 4. c. 19.

Damaſus. Eunomius, uel ut alij Macedoni[9].

Celeſtinus de quo Theodoret[9]. & Platina.

Vide Nicolaum Papã in epiſt. ad Michaelem Imper.

Martinus j. Agatho Platina in eius uita.

Gregori[9] j. Nicolaus j.

Synod. Cõſtãtinop de qua Gregoras Nicephorus l. 5.

dus Conſtantinopolitana cum Papę legatis Ioannis Becci temporibus Conſtantinopolitani Patriarchę, & unionem amplexi ſunt; ad breue tempus, obedientiam oſtendentes & pacem. ſed poſtea rurſus ad ſuum & primum uomitum reuerterunt. Sed nec rurſus defatigati ſunt Eccleſię catholicę pręſides, eos ad obedientiam & pacem excitare. at illi cum ſemel obſurduiſſent, non paruerunt. protracta eſt igitur res uſque ad nos, aſpeximuſque noſtris oculis, quod multi ante nos Patriarchę & reges uidere exoptarunt, nec uiderunt. Nos uero uidimus beatiſs. Eugenium IIII. Romanę Eccleſię Pontificem ſummum quanto ſtudio in hoc ſanctum opus incubuerit, triremibus miſſis & ſumptibus, ut hoc magnum uulnus ſanaretur; celebrataque eſt ſynodus ingens atque admirabilis Ferrarię & Florentię inſignibus Italię urbibus; magna doctorum & ſapientum uirorum frequentia, & theologię ſcientia ac uirtute illuſtrium. Tandem decretum ſancitum eſt omni ſapientia & ueritate conſpicuum; quod ubique eſt promulgatum, & ab omnibus gentibus receptum. Gręci uero, & ex ijs qui peioris ſunt conditionis, uulgares quidam homines & indocti huic contradicunt. ac ſi quis rationis particeps decreto contradicit, id non a doctrina proficiſcitur, ſed ab animi prauitate, falſa & ſtulta pręſumptione & gloria inani, quam ex uulgi imperitia aucupatur. quod quidem decretum & nos in manus ſumentes perlegimus omni ſtudio; idq; toto ex animo uerum eſſe credentes, adorauimus atque amplexati ſumus. unde ſumminiſtrata eſt nobis materia reſpondendi quinque articulis, qui in eo continentur; quorum extremus hic eſt de Papę Primatu; quem nemo mentis compos poterit pernegare.

Synod. Florentina ſub Eugenio 4. 1438.

SECTIO XVII.

AT non recte ſentit inquiunt; quia pręter communes patrum & doctorum ſententias ea perſcripſit. Si ergo illa diuina ſedes non recte ſentit, mentitur Chriſtus cum dicit, cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea nunquam tranſibunt. is enim Eccleſię pollicitus eſt ſe cum ea fore, & portas inferi non pręualituras aduerſus eam. Ideo ne Chriſtum mendacem efficiamus (quod ſi uel cogitetur ſolum eſt blaſphemia) inerrantem Dei Eccleſiam eſſe dicimus. quam rem teſtificabitur rurſus ipſe Theodorus Studites ad Michaelem Imperatorem ſcribẽs ex perſona omnium prępoſitorum hoc pacto: Cum nos in unum conueniſſemus uenerabilis

Ex epiſtola Theodori Studitæ ad Michaelem Imp. hunc Studitẽ mi-

Imperii

Imperij ueſtri iuſſu, minimi Epiſcopi & præpoſiti, poſt pauca dicit: nos diluimus omnes dubitationes ueſtras. Si uero aliquid dubitare, uel non credere uidetur ueſtra diuina magnificentia, eius rei explicatio a Pontifice pie eſt poſtulanda. magna & à deo firmata manus ueſtra, ut publicæ cupida utilitatis, iubeat a ueteri Roma capere declarationem; ut a principio a patribus noſtris eſt traditum: ea o Chriſti imitator Imperator inter omnes Eccleſias Dei, ſummum & ſupremum obtinet locum, cuius Petrus tenuit primam ſedem, ad quem dicit Dominus. Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portę inferi non præualebunt aduerſum eam. & iterum idem in alia epiſtola ad Naucratium, cuius principium eſt, nō implebitur auris mea a uocibus auditionis, inquit, teſtor nunc coram Deo & hominibus, diuiſi ſunt a corpore Chriſti, & a ſuprema ſede, apud quam Chriſtus depoſuit claues fidei: aduerſus quam portæ inferi a ſæculo non præualuerunt, nec præualebunt uſque ad conſummationē eius, hæreticorum uidelicet effrænata ora, ſecundum promiſſionem ueracis domini. Audis quo pacto ea eſt caput Eccleſię Chriſti, cuius Petrus eſt primus præſes: & quod nunquam præualuerunt, neque præualebunt uſque ad conſummationē ſæculi, hæreticorum effrænata ora, ſecundum promiſſionem ueracis Saluatoris? Si ergo nunquam præualuerunt hæretici aduerſus Chriſti Eccleſiam, quomodo audetis dicere eam errare? quæ inerrans a doctoribus prædicatur. Id etiam oſtenditur in tertia ſancta ſynodo, in qua allatis ab Apoſtolica ſede literis, Arcadius Epiſcopus cum ſurrexiſſet ad ſynodum dixit. Iubeat ueſtra beatitudo Reuerendiſſimi Patres allatas ad uos literas ſancti & cum adoratione uocati Cœleſtini Papę Apoſtolicę ſedis Epiſcopi, legi: ex quibus percipere poterit ueſtra beatitudo, quanto ſtudio proſequitur omnes Eccleſias. eadem & horum ſimilia Proiectus Epiſcopus protulit. Et paullo poſt Cyrillus Alexandrię dixit: literę acceptę a ſanctiſſimo Apoſtolicę ſedis Epiſcopo Romano Cœleſtino cum decenti honore legantur. Audis Arcadium & Proiectum, quod omnium Eccleſiarum curam gerit Romanus Pontifex? ob quidnam aliud, niſi quia caput eſt omnium. Quod uero Cyrillus dicit, cum decenti honore legi quę ſcripta ſunt a Cœleſtino, comprobauerunt Patres aperiendo capita ſua, & reuerenter audiendo quę dicta ſunt. In quarta uero ſancta ſynodo, ut in titulo diuinę ſcripturę apparet, talia dicta ſunt. Vt beatiſsimus Epiſcopus Romanę Vrbis, cuius ſacerdotium ſuper omneis antiquitas eſſe uoluit, poteſtatem & facultatē habet de fidę & ſacerdotibus determinandi. Ergo quia de fide & ſacerdotibus

re laudat hiſtoria eccleſiaſtica. reperitur grę ce ſcripta eius uita apud quoſdam.

Eiuſdem ex epiſtola ad Naucratiū.

Ex iij. Synodo. I. Epheſina.

Ex Synodo iiij. Chalced.

tibus determinandi facultatem habet, merito caput & magiſtra omnium Chriſti Eccleſiarũ in decreto ſcribitur, & a nobis colitur
Ad Co rin. & adoratur. atque omnis obedientia & obſeruantia ei a nobis exhibetur, & exhibebitur donec in hac uita permanebimus; recordati illius qui dicit, obedite præpoſitis ueſtris & ſubditi eſtote, ipſi enim uigilant pro animabus ueſtris, ut rationem reddituri. & meminiſſe eius nunquam ceſſabimus in ſacris miſſarum precibus ſecundum ſanctorum noſtrorum traditiones: ne impiorum erroribus obſecundantes, a firmitate orthodoxæ fidei excidamus, pro comperto habẽtes quod qui ipſi nõ ſubijcitur, nunquã ſaluabitur. ſimili modo, & qui eius non meminit neq; ſacerdos eſt neq; ſacer-
Canon ſynodi 134. dotis meretur habere poteſtatẽ, ut XIII. Canon primæ & ſecũdæ ſynodi aperte teſtatur. habet enim ad uerbũ ſic: Hæreticarũ zizaniarum ſemina in Chriſti Eccleſiam ſpargens aduerſarius, & uidens has gladio ſpiritus radicitus euelli, alia uia aggreſſus eſt; aſſumpta ſecum ſchiſmaticorum inſania, Chriſti corpus diuidere. Sed & has inſidias ſancta ſynodus anticipans, undecumque decreuit in poſterũ, ut ſiquis presbyter, uel diaconus tanquã ob aliquod delictũ ſuũ deſpiciens Epiſcopum, ante ſynodalem cognitionem, & cauſæ diſquiſitionem ab eius communione deficere auſus fuerit, & nominis eius in ſacris miſſarum precibus ſecundum Eccleſiæ traditionẽ non meminerit, hunc depoſitioni ſubijci, & ſacerdotali omni honore priuari. qui enim in presbyteri ordine eſt conſtitutus, & metropolitanorum præuenit iudicium, & ante iudicium (quantum in ſe eſt) condemnat ſuum patrem & Epiſcopum; hic neque presbyteri dignus eſt honore, nec nomine. & qui hos ſequuntur ſi qui fuerint ex conſtitutis in ſacris ordinibus, & ipſi ſuis dignitatibus excidant. Monachi uero, uel laici expellantur penitus ab Eccleſia, donec relicta cum ſchiſmaticis coniunctione ad ſuum Epiſcopum reuertantur. Nonne ex hoc loco deprehendis, quod ſacerdotes ſacerdotio abdicat, neque ſacerdotis nomen uult obtinere, qui mentionem non faciunt primatus eorum; eorumque ſectatores, & ſi qui ſacris ſunt ordinibus inſigniti profanos iubet eſſe? qui in ſacris non ſunt, cuiuſcũmque ſint conditionis, excommunicat. Reſipiſcite tandem fratres per Deum, reſipiſcite: nec amplius tam aperte ueritati obſiſtatis, nec aduerſus paſtores animarum ueſtrarum decertetis. durum eſt enim, imo uero fatui & dementis, nudis pedibus aduerſus ſtimulum calcitrari. nam quemadmodum oua
Marc. 21. lapidibus, ſic & capita ueſtra, Eccleſia confringuntur: lapis nanque
Ad Cor. 1. 10. & petra ſcandali eſt Eccleſia. & Chriſtus ipſe illi ſe ſimilem facit: beatus Paulus ita ſcribit. bibebant enim de ſpirituali conſequenti

cos

eos petra; petra autem erat Chriſtus. hic eſt lapis de monte uirginali abſciſſus. Chriſtus uero ad Petrum: Tu es Petrus & ſuper hãc petram ædificabo Eccleſiam, & reliqua, ut ſæpius dictum eſt. Ecce igitur oſtenſum eſt quod petra & lapis Chriſti eſt Eccleſia; qui igitur in eam impingit, lux in eo non eſt; ſed qui ſeruat præcepta eius non impingit, uera luce quæ in ipſo eſt illuminante, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. lux enim ueritas eſt & cognitio; ac illuminantur ab ea qui uolunt, & manent in ea. Sed qui nolunt obtemperare, inſipientiæ tenebræ eorum oculos obtegunt & impingunt, & conteruntur, ac tandem exterminantur. & reſponſum ferent, quod præcepit dominus, quod oues meæ, meam uocem audiunt. quæ uero meæ non ſunt, uocem meam non audiunt; & lupus rapit & diſpergit eas. ita eueniet, & rationalibus ouibus, quæ uocem paſtoris non audiunt; impingent enim & labentur in hæreſes, abſurditates & ſchiſmata.

Ad Corint. 1. 10.
Daniel 11.
Ioann. 1.
Ioann. 10.

SECTIO XVIII.

QVOD uero non poſſit decipi, uel errare, uel confringi, uel perire Eccleſia; imo uero id euenire ijs qui eam oppugnant, oſtenſum eſt antea multis egregijs argumentationibus. nunc efficacius quodammodo per ſacrum Chryſoſtomum aureæ tubæ diuinum Ioannem audiamus ex oratione in pentecoſten. cuius principium. Cœlum hodie nobis facta eſt terra. dicit enim ibi poſt alia multa ſic: Magno ſtudio incumbit Deus in Eccleſiam, non parietibus fulctam, ſed gratia cuſtoditam, propter Eccleſiam conſtitutum eſt Cœlum; terra firmata eſt, & mare effuſum, & aer repletus, paradiſus eſt plantatus, lex tradita, miſſi prophetæ, miracula facta ſunt. mare diuidebatur & reſarciebatur, petræ ſcindebantur, & ruſus iungebantur, manna de Cœlo deſcendebat, & ex tempore menſa diſponebatur. propter Eccleſiam Prophetæ, propter Eccleſiam Apoſtoli. At cur tam multa? propter Eccleſiam unigenitus Dei filius, filius hominis factus eſt, ut Paulus ait, qui proprio filio non pepercit, ut Eccleſiæ parceret, filii ſui ſanguinem effudit propter Eccleſiam. hic ſanguis irrigat illam. per eum non poſſunt illius plantæ tabeſcere, neque folia decidere. non eſt obnoxia temporũ neceſſarijs uicibus, neque tempori inſeruit. æſtate quidem folijs uernat, hyeme uero non nudatur. non enim temporum neceſſitates, ſed gratia ſpiritus eam colit. propterea non euellitur; neque

Ex Chryſoſtomo ꝙ oĩa ꝓpter Eccleſiam fecit deus.

mirum eſt eam non euelli. Quot iam inde a principio aduerſus Eccleſiam bellum geſſerunt, cum erat planta recens. arma aduerſus eam ſunt expedita: at nunc Dei gratia & ſancti ſpiritus robore, & Imperator eſt pius, & milites, & omnis terra fide eſt repleta. at in origine eius, in exordio, reges impij, milites irreligioſi ob iuſſa Principum. aræ ardebant; undique fumus & nidor. aer inquinabatur, dæmones bacchabantur, diabolus ſaltabat, pater filium abdicabat, filius patrem non colebat. natura ſcindebatur & religio. ubi igitur qui auſi ſunt aduerſus Eccleſiam in acie ſtare? Cū erat planta recens, non tamen iniuriā paſſa eſt: cum Cœlum attingit, ſperas illam poſſe debellare? quando undecim erant apoſtoli, a nemine ſuperati ſunt: immo uero undecim, tot millia Eccleſiarū ſunt expiſcati. nunc cum terra & mare, culta & inhabitabilis, regio & urbs, & omnes fines religione referti ſunt, tunc ſperas ei dominari? at tu non potes. Chriſtus dixit, quod portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam. facilius eſt cœlum deleri, & terram exterminari, quam eccleſiam extingui. Quis hæc dicit? ipſe Chriſtus. Cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea nunquam tranſibunt & recte, nam Dei uerbum ipſo cœlo eſt potentius, quia cœlum eſt opus uerbi. dixit Deus, fiat cœlum, & uerbum fuit opus. excurrebat natura nemine impediente, quoniam ipſe Dominus eſt naturę, & eam immutandi. ego eam ſubſtruxi, qui cœlum conſtitui, ſed pro cœlo ſanguinem non effudi. pro cœlo cruci non fui affixus. pro cœlo cęleſte corpus non aſſumpſi. ſed quid dico de cœlo? angelorum corpus non aſſumpſi: ut intelligas me Eccleſiam magis æſtimare, quam cœlum & terram, & omnem creaturam. & ideo cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea nunquam tranſibunt. facilius eſt cœlum aboleri & terram extingui, quam mea uerba intercidere. Qualia ſint uerba eius in medium deducamus. uideamus an interciderint. non reuoco ego in dubium, ſed hæreticis os obſtruo. qualia ſunt uerba? Cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea nunquam tranſibunt. quale uerbum? Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. ſuper hanc Petram dixit, non in Petro. non enim ſuper hominem, ſed ſuper fidem Petri Eccleſiā ſuam fundauit. quid autem erat fides? Tu es Chriſtus filius Dei uiui. petram uocauit Eccleſiam undas excipientem, ſed non concuſſam: Eccleſia namque ſuſcipit tentationes; at non ſuperatur. Quid ergo eſt ſuper petram? id eſt ſuper confeſſionem Petri, non ſuper opes. Non lapides iacis? non ligna? non ſpicula? nequaquam dicit. non enim eſt ſenſibilis ſtructura. hęc qualiacunque ſint, tem-

Interpres latinus aliū codicem ſecutus eſt.

pore

pore dilabuntur. confeſſionem uero neque dæmones poſſunt ſuperare. teſtantur martyres, qui latus perfoſſi, fidem non amiſerunt: o rem admirabilem murus foditur, & theſaurus non diripitur, caro abſumitur, & fides non conſumitur. ea eſt martyrum uis. ſuper petram ædificabo Eccleſiam meam. & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. attendite ſedulo, eos uocat portas inferi, qui mortem pariunt. quid igitur? in infernum intrabit, ſi in diſcrimen uenerit? utique. nam ut portæ Vrbis ſunt ingreſſus in Vrbem, ſic portæ inferni, ingreſſus ad mortem. cur, inquit tentationes non prohibes? nequaquam. ut oſtendam uires meas, ſi nemo eam oppugnarit, poſſunt reſpondere: nam ſi fuiſſet oppugnata, fuiſſet utique & expugnata. propterea eam permitto oppugnari ne propugnatorum ſolitudini, uictoriç titulus inſcribatur, & portæ inferi non dixit nõ aggredientur eã. quid ergo? oppugnabitur quidem, ſed non ſuperabitur. fluctuat Eccleſia, ſed non mergitur, ſed non petit profundum. excipit tela, ſed non admittit uulnera. excipit machinas, ſed turris non quaſſatur. Sed quid dico Eccleſiam? unum uerbum piſcator locutus eſt, & turris ſtetit inconcuſſa. quot tyranni conati ſunt hoc uerbum abolere, nec potuerunt. ſuper petram enim fundata eſt. Cogita quot tyranni, quot Reges diademate redimiti, enſes acuti, ferarum dentes, mortes imminentes, ſartagines, fornaces. & pharetram ſuam exhauſit diabolus, & Eccleſiæ non obfuit. qua nam de cauſa? quia portæ inferi non prçualebunt aduerſus eam. ipſa res teſtimonium perhibet. teſtatur euentus experientia. quot bellum geſſerunt, num euicerunt? ſed qui bellum geſſerunt, ſilentio tranſiguntur & obliuioni mandantur, Eccleſia uero floret. ubi Claudius? ubi Auguſtus? ubi Tiberius? nuda ſunt nomina; eorum meminit nemo. nam poſtquam Eccleſiam oppugnarunt, memoria eorum deleta eſt: & Eccleſia ſuper ſolem refulget. Audiſti uerba doctoris aurei animo & corpore? audiſti a Deo afflatum & theologum patrem hunc? ſcilicet quod Eccleſiæ oppugnatores abolentur & obliuioni mandantur: Eccleſia uero floret; & contorquent quidẽ tela pugnatores, at ipſi uulnerantur. cur nam hæc? quia Chriſtus ipſam firmauit, Chriſtus ipſam ſuo redemit ſanguine. per quem cælum firmatum eſt, terra fundata. Domini enim uerbo dicit Dauid, cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. igitur uerbo quo firmauit cælum, firmauit Eccleſiam ſuam dicens, ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. quam petram? ſolidam fidei confeſſionem Petri piſcatoris; quæ firmata manet inconcuſſa, & immota & inexpugnabilis; quemadmodum & cælum

lum

lum ſtat & permanet ui uerbi. Ideo in cælo & in terra Eccleſia Dei honorabilis & ſancta eſt. imo uero ſecundum aureorum uerborum & ſermonum patrem hunc, cælo & angelis & omni creatura prꝯſtantior eſt. Ideo & ſubijcit Chriſtus dicens, cælum & terra tranſibit, uerba autem mea nunquam tranſibunt. id eſt facilius eſt cælum & terram & omnia concuti, quam Eccleſiam meam. incurſiones hæretici facient, at non prꝯualebunt. in petram impingent capita ſua & diſpergentur, quia ſuper petram fundata Eccleſia eſt. propterea Eccleſia tanquam petra manebit inconcuſſa, ſecura fiducia Chriſtus dixit. nam qui a principio ſuæ prꝯdicationis eam oppugnauerunt, deleti ſunt, & memoria eorum cum ſonitu perijt: Eccleſia uero uernat & refulget ſuper ſolem. ubi Reges qui in eam deſæuierunt? ubi Principes, ubi hꝯretici? ubi Arius & Eunomius? ubi Neſtorius & Dioſcorus? ubi Seuerus & Eutyches? ubi qui prꝯceſſerunt, & qui poſtea ſubſecuti ſunt omnes? non ne perierunt? nonne extincti ſunt? ſed Eccleſia tunc & nunc & ſemper eſt, uſque ad ſꝯculi conſummationem & finem.

Deus magis diligit Eccleſiam, quā cęlum. Sapient. 4. 11.

Horum hæreticorum nomina paſſim leguntur in hiſtoria eccleſiaſti. & apud Gratian. c. 24. q. 4.

SECTIO XIX.

TOT. igitur & egregijs rebus expoſitis ex melliſluis ſacri doctoris ſermonibus: æquum eſt quod illi dum oraret euenit cum omni reuerentia commemorare. Sic enim inuenimus ſcriptū in eius uita, quam Metaphraſtes enarrat, cuius initium. & omnium qui ſecundum Deū in hac uita uerſati ſunt, poſt multa ait: Cū is nōctu in oratione perſtaret, ſe obtulit quędam diuina res, & ſublimior, quam ut oculis cerni poſſet, & quemadmodum rem in medium proponere lingua uix audeat; ita & audire nouum uideatur. itaque nouum quiddam, & horrore plenū audiſſe. ceterum animaduertendum quod huic narrationi, ęque miſta ſunt timor & lętitia. duo quidam uiri alba amicti ueſte, aſpectu horrifico uiſi ſunt ei de cęlo deſcendere, huicque præclaro uiro dum oraret in conſpectū ueniſſe. quorum alter uolumen, alter claues manibus continere uidebatur. cumque Ioannes hanc nouam ſpeciem miraretur timore eſſe correptum: hos uero manibus apprehenſum erexiſſe & metum abſterſiſſe, bonoque animo eum eſſe iuſſiſſe. percontanti quinam eſſent ij uiri tanta prꝯditi gloria, qui accedere ad ſe dignati eſſent; ne timeas, eos dixiſſe: nos uenimus a Chriſto miſſi. alterum poſtea manu protenſa uolumen tradidiſſe, dicentem ſume librum.

Ex Metaphraſte uiſio Ioannis Chryſoſtomi.

brum. nam ego ſum Ioannes cui ſapientia Dei pectus tradidit, in quod & recumbere uoluit. quæ quidem te & per nos ad ſcripturas pernoſcendas idoneum reddet, & te quaſi manu ducet ad eius cognitionem. alterum uero manu extenſa, ſume, dixiſſe, has claueis? meque Petrum eſſe ſcito, cui Deus claues in manus tradidit. quem nunc per me, crede te eadem gratia qua me participē facere. quare quæcunque ligaueris uel ſolueris ſuper terram, erunt ea ligata uel ſoluta & in cęlis. Nonne deprehendis ex his, alterum una cum munere ſcripturas facile interpretandi, & harum intelligentiam a datore ſapientiæ adiunxiſſe? alterum uero una cum facultate ſoluendi & ligandi & intelligendi; iniunxiſſe, & pie in Ieſum Chriſtum Dei filium per eum credendi? Credite in poſterum quod ſine obedientia erga Petrum, ſaluari non poteſtis. & iure quidem, nam is eſt porta ſalutis. qui per eum in cognitionem fidei non ingreditur, ideſt ut eũ agnoſcat eſſe Chriſti Vicarium, non poterit unquã ſalutem conſequi. nam ut Chriſtus inquit. Ego ſum oſtium. qui non intrat per oſtium, ſed aliunde aſcenſum parat, fur eſt & latro. Ioann. 10. Ita & Petrus eius ſucceſſor dicit. qui non credit per me filium inuiſibilis Dei & Patris in carne genitum, qui paſſus eſt & reſurrexit, & cętera diſpenſationis myſteria, hic hæreticus eſt; & ſaluari nullo unquã tempore poterit. Hæc igitur & talia tenentes, quorũ refertæ ſunt omnes doctorũ ſcripturæ, Eccleſiæ ſubiicimur. in eaq; permanemus, & in obedientia eius perſiſtere in omnia ſæcula deprecamur; ut propitium Deum nanciſcamur in tremenda die retributionis. fiat fiat.

SECTIO XX.

IAM quoad eius fieri potuit præſtitimus, quod polliciti ſumus allata ad quinque articulos, reſponſione qui in decreto Florentinæ Synodi continentur. Conſcripſimus uero hęc a cõmunibus patribus ac doctoribus deſumpta materia; quos Eccleſia ſanctos eſſe decernit illorum ueſtigijs inſiſtendo. & qui hæc literis theologicis mandauerunt & tradiderunt ut ueraces ſuſcipiendo, quibus Epheſius Marcus non ualens in ſynodo contradicere, & ſui incertus certamen detrectauit. Perfecimus autem hoc opus multo labore ac ſtudio, propterea omnes qui hæc perlegerint, oro ne doloſe & cũ præſumptione, aut proprio affectu inducti, percurrant, ſed ſincera diſpoſitione adhibita ſuam conſcientiam iudicē dictis præficiãt.

Marcus Epheſi Eccleſię Romanæ perpetuus hoſtis.

arbitror enim eum qui hac conditione ad legendum acceſſerit, a morbo ſe uindicaturum; magnamque gratiam habiturum ei, qui hęc edidit & elaborauit, cum hanc commentationem ex multis locis collegerim & coagmentarim. Exantlauimus uero hunc laborē, ut dominus ſcit, qui occulta cognoſcit, non gloriam aucupando temporariam, neque opum comparandarum gratia; ſed pura & pia mente pro uirili ueritati patrocinari exoptantes. quę quidem ijs, qui aperte ſanctis contradicere nolunt, liquido eſt demonſtrata. & ea præterea de cauſa hoc opus aggreſſi ſumus, ut qui horum ſtudiorū ſunt ignari, & tamē de hoc dogmate ambigūt, nequaquā amplius excuſationem afferre poſſint, ſe ſententias & dicta ſanctorum plane ignorare. Ideo æquum mihi uiſum eſt uolumen hoc rerum contexere, & reſipiſcere aliquando uolentibus, ueluti ſumptuoſum quoddam conuiuium apponere. Eccleſia uero ſponſa immaculata nullas ſordes, uel rugas admittens, ſole lucidior denuo apparebit, ut fuit, & eſt, & erit; quanquam diſrumpantur qui contra ſentiunt. nam ſemper extitit extra errorem, neque diuerſas opiniones prædicauit: ſed eaſdem illas, quas a diuino ore ſaluatoris accepit. Rogo uos iterum o chariſsimi, ut hæc cum charitate legatis, & ſpiritu fidei; ac ſi uera & iuſta uiſa fuerint, ijs aſſentiamini, ſi uero contra, confutetis, & ſcriptis editis rationes afferatis: ut & nos ijs perpenſis ſententiam noſtram cum charitate dicamus, retractantes noſtra, uel delentes. ſpero igitur Deo fiſus, qui pacis eſt pater, uos his rationibus ſuaſos ueritati ceſſuros, animi candorem & obedientiam Deo præſtando, mutuoque accipiendo paracleti gratiam & prudentiam: nam eo concedente nulla mutatio, uel imminutio pij & patrij ſpiritus conſequetur; neque orthodoxa ueritas imminuitur. abſit: malo enim millies mori, quam ſuadere uos, ut tantillum quidem a uera fide declinetis. Reſipiſcite rogo fratres, reſipiſcite. quandiu uos in hac falſa ſuaſione perdurabitis? quandiu ſi non utroque, altero tamen pede claudicabitis? excitemini ſegnes, qui humi repitis exurgatis, ne dum uos malum ſomnum ſtertitis, facile inimicus diſſeminet diſcordiæ zizaniam. tollatur paries qui dirimit ſepem, fiamus unum corpus ſub eodem capite; eſt autem caput ipſe Chriſtus. quem ut magiſtrum ac uitę datorem pie & pura conſcientia ſequendo, cognoſcemus Deū & patrem eius: a quo ab ęterno ſine tempore, ſine defluxu & ſine paſſione eſt genitus, ſanctiſſimumque & uiuificantem eius ſpiritū a patre, tanquam a productore ab ęterno, & a principio productū, & procedentem; & per eum emanantem, & ſcaturientem eſſentialiter & ſubſiſtenter, & prodeuntem & editum, unam increatam potentiam

Cantic. 4.

Gręcam Eccleſiam. 1. antiquā idē ſentire cū Romana opinatur Gēnadius.

tentiam & ſine fine regnum, immortalem uitam & beatitudinem, quam utinam omnes conſequamur; ne de uia declinantes in montes, ſolitudines & foueas delabamur, & in loca, quæ non aſpicit lux uultus Domini noſtri, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & uictoria in ſæcula ſæculorum. Amen.

FINIS.

[illegible]tentiam & sine fine regnum, immortalem uitam & beatitudinem, quam nobis omnibus concedat [illegible]; ut de tua destinatione [illegible] tes solicitudine [illegible] delabamur, & in locis, quæ non aspicit lux [illegible] Domini nostri, & Saluatoris nostri Iesu Christi, cui gloria & uictoria in secula seculorum. Amen.

FINIS.

I. SALVAREZZA
RESTAURO
V-1 1972